تایبەت ترین بنکەی کتێبی کوردی
کوردیکا
@kurdica

ڕەسوڵ حەمزەتۆف

داغستانی من

هەوالنامەی کتێب

کتێبی یەکەم

عەزیز گەردی

لە ئینگلیزییەوە کردوویە بە کوردی

لە بڵاوکراوەکانی یەکێتیی نووسەرانی کوردە

بەغدا ـ چاپخانەی (علاء)

١٩٧٩

24-4-1980

ڕەسوڵ حەمزەتۆف

1970

داغستانی من

- کتێبی یەکەم -

CHAIAK M
00 46 - 704 045 250

عەزیز گەردی

لە ئینگلیزی‌یەوە کردوویە بە کوردی

لە بڵاوکراوەکانی یەکێتیی نووسەرانی کوردە

بەغدا - چاپخانەی (علاء)
١٩٧٩

ئەی ڕێبوار ! ئەگەر وێرات بە بەر ماڵمدا بڕۆی و لانەدەی،
تەرزەو بروسکەت لێ بارێ ، تەرزەو بروسکە !

ئەی میوان ! ئەگەر ماڵی منت بە دڵ نەبوو ،
بروسکەو تەرزەم لێ بارێ ، بروسکەو تەرزە !

« نووسراوی سەر دەرگایەک »

ئەبووتالیب گوتوویە :

ئەگەر دەمانچە بە رابووردووەوە بنێی ،
دواڕۆژ تۆپت پێوە دەنێ ٠

لەباتیی پێشەکی

بە گشتی لەبارەی پێشەکی یەوە

کە لە خەو ڕادەبی ، خێرا لەناو نوێنەکەت دەرمەپــەڕە وەکو ئــەوەی کــە شــتێک پێیەوەدابێت ، لەپێشدا نەختێ لەو خەونــە وردبەوە کە دیوتە ٠

لەوبڕوایەدام هەتا خوا خۆیشی بەرلەوەی چیرۆکی خۆش بــــۆ دەستو پێوەندەکانی بگێڕێتەوە ، یا ئامۆژگاریان بکا ، جگەرەیەك دادەگیرسـێنێ ، بەکاوەخۆ قومی لێ دەداو دەکەوێتە بیرکردنەوەو دووکەڵەکەی بــە با دەدات ٠

فڕۆکە پێش ئەوەی لە شەقەی باڵ بداتو بفڕێ ، گرمەگرمو گڕەگڕێکی زۆر دەکات ، سەراپای فڕۆکەخانە دەپێوێ تا دەگاتە فڕگا ٠٠ تا دێ گرمــەو نەڕەو هازەی زیاد دەکات ، پاشان ملی ڕێ دەگرێ بکەوێتە هەواوە ، ئــــەم هەموو بێنەو بەرەیە دەکات ئینجا هەڵدەفڕێ ٠

هەلیکۆپتەر پێویستی بە پێڕۆ نییە ، بەڵام ئەویش پێش ئەوەی لە زەوی

جودابێتەوە ، گرمەگرمێکی زۆر دەکات ، دەشریخێنێ ، دەنەڕێنێ ، تۆند تۆند دەهەژێ و رادەتەکێ ، تا باڵ دەگرێ و بە هەوا دەکەوێ .

تەنیا هەڵۆی شاخاوی راستەوخۆ ، یەکسەر لەسەر تەقەقە تاوێرەکەیەوە تێی دەتەقێنێ و بەرەو ئاسمان هەڵدەکشێ و لەوێ بە کەیف و شادی و دڵنیایی یەوە دەفڕێ و هەر بەرز دەبێتەوە بەرز دەبێتەوە تاوەکو پێکێکی گچکۆکەی لێ دێ و لە مەودای چاو دەردەچێ .

پێویستە کێبی باشیش بەمجۆرە ، بە بێ پێشەکیی دریژ و بێ تام ، دەست پێ بکات .

کاتێ کە (گا)یەک ، تیژ ، بە لاتدا تێ دەپەڕێ ، ئەگەر نەتوانی لەپێشەوە قۆچی بگری و بەرزەفتی بکەی ، ناتوانی لەپاشەوە کلکی بگری و بیوەستێنی .

گریمان گۆرانی بێژ پاندووری لە دەستە ، ئەمن دەزانم دەنگی خۆشە ، بەڵام ئەدی بۆچی پێش ئەوەی دەست بە گۆرانی بکات ، بە دەستە خۆی نییە ، بۆنجە بە زێ یەکان دا دێنێ و نەرم نەرم دەیانلەرێنێتەوە ؟ هەر ئەم قسەیەشم هەیە بۆ : ئەو ڕاپۆرتەی کە پێش ئاهەنگی سازو مۆسیقا دەخوێندرێتەوە ، یا ئەو موحازەرەی پێش دەست پێ کردنی شانۆنامە نواندن دەدرێ ، یا ئەو ئاموژگاریی یە وشکەی خەزوور بۆ زاوای دادەدات لەجیاتیی ئەوەی کە بانگی بکاتە سەر مێز و پێکێک (چارکە)ی بۆ تێ بکات .

جارێکیان کۆمەڵە مریدێک دانیشتبوون ، لەبارەی شیرتێژیی یەوە لاف و گەزافیان بەسەر یەکتر لێ دەدا ، شانازیی یان بە خۆیان دەهات ، باسی ئەوەیان دەکرد کە شیریان لە باشترین پۆڵا دروست کراوەو ئایەتی بەرزو پیرۆزی قورعانی لەسەر هەڵکەندراوە . ئەو مریدانە (حاجی موراد)ی جێگری (شامل)ی گەورەو مەزنیان لەگەڵدا بوو ، حاجی موراد پێی گوتن :

« باوکم ! ئێستا ، ئێوه لەبەر سێبەری دار چنار دانیشتوون ، پیلەکە لەسەر چ دەکەن ؟ سبەی لەگەڵ گەردی بەیانی شەپۆ دەست پێدەکات • ئەودەمە شێرەکان خۆیان بەدەنگ دێن » •

لەگەڵ ئەمەشدا ، ئەمن لەو بڕوایەدام ، خوا پێش ئەوەی کە بدوێ ، بە شێنەیی جگەرەیەك پێدەکات •

لەگەڵ ئەمەشدا ، نەبووە بە عادەت لە چیاکان ، کە سوار لەسەر کۆسپەی ماڵێ سواری ئەسپ بێ ، بەڵکو تا لە ئاوایی دەردەچێ جڵەوی ئەسپەکەی پادەکێشێو وردە وردە دەڕوا • بۆیەش وادەکا تا لەوماوەیەدا دەرفەتی بۆ بڕەخسێ بیر لەو شتانە بکاتەوە کە بەجێیان دێڵێو ئەو شتانەش کە دەشێ بێنە ڕێی • ئیشەکەی هەرچەندە بەتاڵووکەش بێ گوێی لێ نییە ، بەکاوەخۆ ، بەدەم بیرکردنەوەوە تا پەڕگەی ئاوایی ئەسپەکەی جڵەوکێش دەکا ، جا لەوێ بەئەسپایی پێ داوێتە سەر رکێفو خۆی هەڵدەداتە سەر زینو کووپڕ دەبێتەوە سەر قەڵۆزو ئاوزنگی لێدەداو لەناو تەپو تۆزدا بزر دەبێ •

منیش پێش ئەوەی خۆم هەڵبدەمە سەر زینی کێبەکەم ، جڵەوی ئەسپە ڕەسەنەکەم پادەکێشم ، بەدەم بیرکردنەوەوە نەختێ لە تەنیشتی دەڕۆم ••• من خووم وا گرتووە قوڵ بیر بکەمەوە ، بەر لەوەش قسە لە دەمم بێتە دەرەوە ، نەختێ لە قوڕگمدا دەیکوڵێنم •

نەك تەنیا ئەگەر پیاو لاڵو پت بێ قسەی بە گرانی لە دەم دێتەدەرێ ، بگرە ئەگەر لە وردترینو قوڵترینو گونجاوترین وشەش بگەڕێ ، لەوانەیە وشەکەی بە گرانی لە زمان جودا بێتەوە • هیوادارم بەمقسانەم دەمهەراشیم نەکردبێو خەڵکم سەراسیمە نەکردبێ • بەڵام ئەوەندەش هەیە ئەمن لاڵو پت نیم • من بەدوای وشەی ڕاستو دروستو ڕڕ بە پێستی خۆیدا دەگەڕێم ، بۆیە وادەبێ جاروبار زمانم بلەنگێ •

ئەبووتالیب گوتوویە : پێشەکیی کتێب وەکو ئەو زلە قەسەرە وایە کـــە ئافرەتی ئەفسانە پەرست لە کاتی پینەکردنی فەروەی مێردی لەبەر ددانـــی پادەکا ، چونکە وا باوە دەڵێن ئەگەر ئافرەت لەکاتی پاییکردنی ئـەم کارەدا زلە قەسەر نەخاتە بەر ددانی ، لەوانەیە فەروەکە بێتە کفن .

هەروەها ئەبوتالیب گوتوویە : ئەمن وەکو ئەوکەسە وام کە لە تاریکاییدا دەست لە دەرگایەك بگێڕێ ، یا وەکو ئەوکەسە وام کە دەرگاکەی دۆزیبێتەوە ، بەڵام دڵنیا نەبێ داخوا بۆی دەشێو ئەوەندە دەهێنێ کە سەر بە ژووریدا بکا یان نا ؟ لە هەمان کاتیشدا لە دەرگا بدا : تەق ـ تەق .

« هۆ ، ئەوانەی ئەودیو ! ئەوانەی پشت دەرگا ! ئەگەر دەتانەوێ گۆشت لێ بنێن ئێستا وەختی هەستانو خەریك بوونە »

« هۆ ، ئەوانەی ئەودیو ! ئەوانەی پشت دەرگا ! ئەگەر دەتانەوێ هەرزن بکوتن ، پێویست بە تەنگاوی ناکا ، لە خەو مەبن » .

« هۆ ، ئەوانەی ئەودیو ! ئەوانـــەی پشت دەرگا ! ئەگەر دەتانـــەوێ (بووزە)یەکی چاك بخۆنەوە ، لەبیرتان نەچێ دراوسێشتان بانگ بکەن » .

تەق ـ تەق ، تەق ـ تەق .

باشە ، ئەرێ منیش لابدەم ، یا بە بێ من هەڵدەکەن .

بنیادەم دوو ساڵی پێدەچێ تا فێر دەبێ قســـە بکات . شەست ساڵیشی پێ دەچێ تا فێر دەبێ دەمی خۆی بگرێو قسە نەکات .

ئەمن نە دوو ساڵانمو نە شـــەست ساڵان . لە نیوەڕێی ژیانمـــدام و لە نوختەی کۆتایـــییەوە نزیکترم ، هەر بۆیەشە وشەی نەبێـــژراوم بەلاوە زۆر بەنرختر لەو هەموو وشانەی کە گوتراون .

ئەو کتێبەی کە هێشتا نەنووسیوە زۆرم پێ لەو کتێبانە بەنرختر کـــە لە

پێنووسەکەم کەوتوونەتەوە • ئەو کێشە قەت نرخی تەواو نابێ • لە هەموویان باشتر کەوتۆتە بەر دڵم‌و لە هەموشیان زەحمەتترە •

کێشی نوێ وەکو گەلێیەکە قەت پێدا نەچووبم ، بەڵام هەمووو لادێوارەکانی لە بەردەممدا دەکشێنەوە پاش‌و بەرەو دەشتایی گوم‌و تەماوی پامدەکێشن • کێشی نوێ ئەسپێکە قەت زینم نەکردووە • خەنجەرێکە قەت لە کاڵان دەرمنەکێشاوە •

چیایی دەڵێن : قەت خەنجەرەکەت بە هەوانتە هەڵمەکێشە ، بەڵام ئەگەر ناچاربووی هەڵی‌کێشیت ، بیوەشێنە ، وای بوەشێنە یەکسەر سوارو ئەسپ پێکەوە لەت بکەی •

ئای ، چیاینە ! قسەتان چەند ڕاستە !

لەگەڵ ئەمەشدا ، پێش‌ئەوەی خەنجەرەکەت هەڵبکێشی بزانە ئاخۆ باش سووراوە یان نا ؟

هۆ ، کێشەکەم !

سااڵەهای سااڵە تۆ هێلانەت لە ناخی دەروونم داناوە • تۆ وەکو ئافرەتێکی زۆر خۆشەویست وایت کە لەدووڕەوە تەماشای بکەی ، وەکو ئافرەتێك کە خەونت پێوە دیبێ ، بەڵام هەرگیز زاتت نەکردبێ لێی نزیك بیتەوە • جاری‌وا بووە زۆر لێم نزیك بوەتەوە ، هەر ئەوەتە خۆی لێ نەخشاندووم بەڵام من شەرمن‌و ترسنۆك بوویم‌و خۆم کێشاوەتەوە •

بەڵام ئێستا ـ بڕیارمداوە • بڕیارمداوە ئازایانە لێی بچمە پێش‌و دەستی بگرم • حەزدەکەم لە دڵدارێکی شەرمنەوە بیم بە مرۆڤێکی دلێرو شارەزا •

ئەسپەکەم زین دەکەم‌و سێ قامچیی لێ دەدەم ، جا هەرچی دەبێ با ببێ •

لەگەڵ ئەمەشدا ، پێش هەموو شتێ جگەرەیەك لە تووتنی خۆمانەی ئەم شاخانە دەپێچم و وەختێ پێ پادەبوێرم • جگەرە ، کە پێچانەکەی هەندە خۆش بێ ، ئەدی دەبێ کێشانەکەی چەند خۆشتر بێ •

هۆ ، کێبڕکەم !

پێش ئەوەی دەستت پێ بکەم ، دەمەوێ ئەوە باس بکەم کە تۆ چۆن لە ناخی منداچووزەرەت دەرکردو چۆن ناونیشانەکەتم دۆزیەوەو بۆچی دەتنووسم و لە ژیاندا دوای چ ئامانجێك کەوتووم •

مێوانەکەم دەبەمە ناو چێشتخانە ، کە لەشە بەرخ هێشتا بەدارەوەیە ، بۆنو برینگی تکە (شاشلیك) نییە بەڵکو بۆنی خوێن و خوپرو گۆشتی خاوو پێستەی تەپرو نەگرواوە •

برادەرەکانم دەبەمە ژووری ئێش کردنم کە دەستنووسەکانمی تێدایە • دەستوورياں پێ دەدەم بە کەیفی دڵی خۆیان دەستیان تێ وەربدەن •

ئەگەرچی باوکیشم دەیگوت : ئەوەی دەست لە دەستنووسی خەڵك وەربدا ، وەکو ئەوکەسە وایە کە دەست لە گیرفانی خەڵك پرابکات •

هەروەها باوکم دەیگوت : پێشەکیی کێبێ وەکو کابرایەکی ناوشان ئەستوور وایە کە تەپلەیەکی قێتی لە سەر بێو لە هۆڵی شانۆدا لە پێزی پێشەوەی تۆ دانێشتبێ • پیاو زۆر مەمنوونیەتی ئەگەر راست دابنیشێو خۆی بە لای پاستەو بە لای چەپەدا نەهەژێنێ • ئەو جۆرە کەسە سەیرکەرێکی وەك من زۆر سەخڵەت دەکاتو •• لەئەنجامدا لێی لە پڕك پادەچم •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : زۆر جار وادەبێ لە شیعر خوێندنەوەی ئێوارانو، چ لە مۆسکۆ بێو چ لە شارەکانیتری پرووسیا بێ ، قسە بۆ گوێگران بکەم • لەوێ خەڵك لە زمانی ئاڤاریی من ناگەن • دەست پێ دەکەم بە ئەکسێنتی خۆم

وەرگێڕدراوم دەخوێنەوە • بەڵام بەرلەوەی ئەوان شیعرەکانم بخوێنەوە ، داوام لێ دەکەن ، بە زمانی زگماکی خۆمان شیعرێکیان بۆ بخوێنمەوە : « حەزدەکەین گوێمان لە ئاوازی زمانی ئافاریو ئاوازی شیعری تۆ بێ » • جا دەست بە خوێندنەوەی شیعرەکەم دەکەمو خوێندنەوەکەشم وەکو هەژاندنەوەی ژێ‌یەکانی پەندوور وایە بەر لە دەستپێکردنی گۆرانی •

ئاخۆ پێشەکیی کتێبێش شتێکی لەم بابەتە نی‌یە •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : کە لە مۆسکۆ قوتابی بووم ، جارێکیان باوکم هەندێ پارەی بۆ ناردم بۆئەوەی پاڵتۆیەکی زستانی بۆ خۆم بکرم • وا پێک‌کەوت پارەکەم خەرج‌کردو پاڵتۆم نەکڕی • بۆ پشووی زستان ناچاربووم بەو جلانەوە بچمەوە ماڵێ بۆ داغستان کە هاوینێ پێی هاتبوومە مۆسکۆ • کە گەیشتمە جێ ، دەستم پێ‌کرد بڕوبیانووی بێ سەرو پێم بۆ باوکم هێنایەوە ، یەک لە یەک بڕوپووچ‌و ناماقوولتر بوون • کە خۆم تەواو لە گرێیان شەتەک دا ، باوکم قسەی پێ بڕیم‌و گوتی :

« ڕاوەستە ڕەسوول ! دەمەوێ دوو پرسیارت لێ بکەم » •

« فەرموو ، بپرسە » •

« پاڵتۆت بۆ خۆت کڕی ؟ »

« نەخێر » •

« پارەکەت خەرج‌کرد ؟ » •

« بەڵێ ، خەرجم‌کرد »

« ئێستا ، هەموو شت ئاشکرا بوو • کە نوێشکی شتەکە بە دوو قسە دەگوترێ ، تۆ بۆ هێندە قسەی بێ‌کەڵک دەکەیت‌و پێشەکیی‌وا دوورو درێژ دادەمەزرێنی » •

باوکم ئاوهای فێرکردووم .

لەگەڵ ئەمەشدا ، کۆڕپەی تازە بوو یەکسەر قسە ناکا ، پێش قسەکردن گڕوگاڵ دەکا . هەندێ جار کە بەدەم ئازارەوە دەگری هـــەتا دایکیشی نازانێ بۆچی دەگری ؟ .

ئاخۆ گیانی شاعیریش وەکو گیانی کۆڕپە وا نییە ؟!

باوکم دەیگوت : کاتێ کە خەڵك چاوەڕێی مێگەلە مەڕێك دەکەن لە پاوانی شاخان بێتەوە ، یەکـــەمجار قۆچی نێرییان لێ دەردەکـــەوێ کـــە هەردەم سەرایی کێشە ، پاشان نێرییەکە بەتەواوی دەردەکەوێو ئینجا مێگەلەکە .

کاتێ کە خەڵك چاوەڕێی کۆڕەوی زەماوەندێك ، یا شـــینو شەپۆرێك دەکەن ، پێش هەموو شتێ قاسیدیان لێ دەردەکەوێ .

کاتێ کە لە ئاوایی یەکی شاخاویدا خەڵك چاوەڕێی قاسیدێ دەکـــەن ، یەکەمجار گەوالە تـــەپو تۆزێکیـــان لێ دەردەکـــەوێ ، ئینجا سوارەکـــە .

کاتێ کە خەڵك چاوەڕێی گەڕانەوەی راوکەرێك دەکەن ، یەکەمجـــار تازییەکەیان لێ دەردەکەوێ .

ئەم کتێبە چۆن لەدایك بووە ؟
لەکوێ نووسراوە ؟

هەتا منداڵی بچووکیش خەونی گەورەیان هەیە

« نووسراوی سەر بێشکەیەك »

ئەو چەکەی پیاو یەکجار لە ژیاندا پێویستی پێ دەبێ ، پێویستە بەدرێژاییی تەمەنی پەیدای کردبێ •

ئەو شیعرانەی بەدرێژاییی ژیانت دووپاتیان دەکەیتەوە ، لە تاقە دانیشتنێکدا نووسراون•

باڵندەیەکی بەهاری بەسەر گوندێکی دەمجۆگادا هەڵفڕی ، بیری لە شوێنێك دەکردەوە لێی بنیشێتەوەو پشوویەك بدا ، چاوی لە بانی پانو پاگژی خانوویەك دەگێڕا ، لە باگوردانێك دەگەڕا • ئیدی ئەو باڵندەیە لە ئاسمانی شینەوە بۆ نەختێ حەسانەوە دابەزیی سەر پستەکەیەك • ئافرەتێکی مەکرۆو بلعات گەورە گرتیو بردییە ژوورەوە • باڵندەکە دیتی ئەو خێزانە هەموو لەگەڵی باشن ، بۆیە لەوێ گیرسایەوەو لەسەر نالێك هێلانەی هەڵنا کە بە بزماڕێك لەسەر کاریتەیەکی کۆنی بە تەنیو دووکەڵ داکوترابوو •

ئاخۆ کتێبەکەی منیش شتێکی لەمبابەتە نییە ؟

چەند جار لە ئاسمانی شین‌و ساماڵی شیعرەوە ڕوانیومەتە دەشتی پەخشان‌و چاوم لە جێگایەك گێڕاوە لەسەری هەڵبنیشم‌و هەناسەیەکی تێدا بخۆمەوە •

نەخێر ، وا باشە بەراوردەکە لەگەڵ فڕۆکەیەکدا بکەم ، کە خەریك بێ لە فڕۆکەخانە بنیشێ ، بەرلەوەی بگەمە سەر زەوی تەنیشتاو تەنیشت دەسووڕێمەوە ، بەڵام لەبەر تووشیی هەواو تووڕەیی ئاسمان لێی‌پرسراوانی فڕۆکەخانە ماوەی نیشتنەوەم نادەن • لە سووڕی گەورەدا ملدەنێم‌و راست دەفڕم ، دەفڕم‌و دیسان دەشتی ئارەزووەکانم لەخواری بەجێدێڵم •••لە زۆر بارو بە زۆر بۆنەوە شتی‌وام لێ قەوماوە •

لێکم‌داوەتەوە ، کەوابوو دیارە لە تەوێڵم تەنووسراوە پێ بێمە سەر تاوێرە بەردێکی گەورەو پتەو • دەبێ پێم هەر لە ڕۆیشتن‌و ڕێگا کوتانەوەدا بێ • نابێ چاوەکانم لە پشکنین‌و دۆزینەوەی شوێنی نوێی ئەم سەرزەمینە بکەون، نابێ دڵم لە داهێنانی گۆرانیی نوێ پشووبدان بزانێ • وەکو جووتیارێك چۆن ئەوکاتەی کە پەڵە هەورێك یا ڕەوە قورینگێکی بەسەر سەرەوە ، بەئاسماندا ، تێدەپەڕێ هێدم دەیگرێ‌و تاسێك دەیانەوە ، پاشان دووبارە بەتین‌و تەوژم‌و هێز‌و گوڕێکی نوێوە دەست داوێتەوە سەر دەستەندوو ، منیش ئاوا دەست بە تەواوکردنی ئەو پارچە شیعرە دەکەم کە لە نیوەی ڕێدا ، بە نیوەچڵی ، بەجێم‌هێشتبوو •

بەڵێ ، هەرچەندە شیعری خۆم لەگەڵ تاقی ئاسمان بەراورد کردبێ ، شیعرەکەم وەکو تەبارەکەم ، بوورو بەیارەکەم ، کارو پیشەی سەختم ، کەوتۆتە بەرچاو •• تا ئێستا هیچ پەخشانم نەنووسیوە •

جارێکیان نامەیەکم بۆ هات ، زەرفەکەم کردەوە ، کاغەزی سەرنووسەری گۆڤارێکی تێدابوو ، کە گەلێ ڕێزی گۆڤارەکەو ڕێزی سەرنووسەرەکە دەگرم• سەرنووسەر نامەکەی بەم وشانە دەستپێ‌کردبوو :

« ڕەسوواڵی بەڕێز ..... » بە گشتی ، سەرلەبـــەری نامەکە هەمووی سوپاس‌و ستایش‌و پێداهەڵگوتنی قووڵ بوو •

کە نامەکەم کردەوە دەتگوت ئەو پێستە گایەیە کە چیایی‌یەکانمان لەسەر بانی هەڵدەخەن تا وشك‌بێتەوە • کە پەڕەکانم هەڵدایەوەو خوێندمەوە ، وەکو ئەو پێستە گایە تەقە تەقیان دەهات کە وشك‌کرابێتەوەو چوار قـــەد کرابێ تا لە ماڵەوە هەڵی‌بگرن • تەنیا ئەوەندە بوو بۆنی پێســتەی لێ نەدەهات • بگرە نامەکە بۆنی هیچ شتێکی لێ نەدەهات •

سەرنووسەرەکە نووسیبووی :

« بڕیارمان‌داوە چەند ژمارەیەکی داهاتووی گۆڤارەکەمان بۆ دەستکەوت‌و کردەوەی بەرزو ئیشی پەسندو کاری ڕۆژانەی داغستان تەرخان بکەین • جا چ چیرۆکی کرێکارو کارەکەرەکانمان بێ‌و ئازارو ئاواتیان دەربڕێ ، چ چیرۆکی (بەیانی)ی گەش‌و درەوشەداری ولاتی شاخاویمان بێ‌و ڕەوشت‌و نەریتـــــە ڕەسەن‌و دێرینـــەکانمان پێشان‌بدا • بەڵام زۆربـــەی هەرە زۆری لەبـــارەی (ئەمڕۆ)ی سەربڵندو سەرنجکێشەوە بێ • بڕیارمان داوە کەس نی‌یە بتوانێ شتی‌وا لـــە تۆ باشتر بنووسێ ، جا تۆش کەیفی خۆتـــە هـــەر ژانرێکـــــی هەڵی‌دەبژێری ــ کورتە چیرۆکت دەوێ کورتە چیرۆك ، وتارت پێ خۆشـــە وتار ، حەز لـــە وەسفی ئەدەبی دەکـــەی وەسفی ئەدەبی ، مەراقت تەعلیقە تەعلیق ، هەر ئەوەندەیە نووسینەکە (نۆ) تا (دە) لاپەڕەی فۆلسکاپ بێ‌و بـــۆ ماوەی بیست تا بیست‌و پێنج ڕۆژی‌دیکـــە تەواوی بکـــە •• ئومێدەوارین‌و .....پێشەکی سوپاست دەکەین » •

وەختی خۆی کێچ بە بێ‌ڕەزامەندیی خۆی بـــە مێرد دەدرا ، ســـووك‌و ئاسان هەروەکو ئەمڕۆ ڕوویان لێ دەناو بڕیارەکەیان پێ ڕادەگەیاند ، بـــەڵام ئەو سەردەمیش کەس لەو چیایانە زاتی نەکردووە ، بە بێ‌ڕەزامەندیی کوڕ ،

ژنی بۆ بخوازێ‌و زەماوەندی بۆ بگێڕێ • بەڵام ئەوەش هەیە دەگێڕنەوە جارێکیان کابرایەکی خەڵکی (گیداتل) ئیشێکی‌وای کردبوو • جا خۆ قاتی سەرنووسەرە بەڕێزەکەی برادەری منیش خەڵکی گیداتل نیە ؟ هاتووە هەموو شتێکی بۆ ڕێك خستووم ، هەموو بڕیارێکی لەباتی داوم • بەڵام کێ دەڵێ من ڕازیم چیرۆکی داغستانەکەم بە ماوەی بیست ڕۆژ بە نۆ لاپەڕە بگێڕمەوە ؟

لە ڕکان ئەوەندەی دەستم تێدابوو نامەکەم فڕێدا ؛ چونکە زۆر پەست‌و شەرمەزاری کردم • پاش بەیەك تەلەفۆنەکەم بەتوندی کەوتە قڕەقڕ • دەتگوت تەلەفۆن نیە ، بەڵکو مریشکەو تازە لەسەر هێلکە هەستاوە • بێ گومان تەلەفۆنەکە لە بارەگای دەستەی نووسەرانی گۆڤارەکەوە بوو :

« هەلۆ ، پەسوول ، ڕۆژباش • نامەکەت پێ گەیشت ؟ » •

« بەڵێ ، پێم گەیشت ! »

« ئەدی کوا باسەکە ؟ »

« خۆت دەزانی سەرم زۆر قاڵە ، نەپڕژاومەتە سەر نووسین » •

« گوێت لێ بێ پەسوول ، قسەی‌وا نابێ • گۆڤارەکەمان نزیکەی ملیۆنێ دانەی لێ چاپدەبێ ، لە دەرەوەی ولاتیش دەخوێندرێتەوە • ئەگەر بەڕاستی بڕ ئیشیت پیاوێکت بۆ دەنێرین ، تۆ تەنیا هەندێ بیری سەرەکیی باسەکەی بدەرێ‌و نەختێ بۆی شی‌بکەوە ، ئەو خۆی تەواوی دەکا ، پاشان خۆشت پێدا بچۆوەو ڕێکی‌بخەو ناوی خۆتی لێ بنووسە • لە هەمووی گرنگتر ناوەکەتە »•

« هەرکەسێ هەوەسی بە چارەی مێوان نەیە هەقە ئێسك‌و بروسکی وردو خاش کرێ • یاخوا ئەوکەسەی بە پرۆیەکی ترش‌و نێوچەوانێکی مۆنەوە پێشوازیی مێوان دەکا ، قەت گەورەیەکی لە ماڵێدا نەبێ ئامۆژگاری‌یەکیان بکات ، گچکەیەکی لە ماڵێدا نەبێ گوێ لە ئامۆژگاری‌یەکە بگرێ • ئێمە بەش‌بەحاڵی خۆمان ئاوها لە مێوان دەگەین • بەڵام بیکە بۆ

خاتری خوا (سالیخالۆف)(*)م بۆ مەنێرە ، بە بێئەو تەمبوورم بۆ لێدەدرێ • ئەمن خۆم قوڵپ لە جەرگەی خۆم دەنێم • ئەگەر پشتم بخورێ کەس ناتوانێ لە خۆم باشترم بۆ بخورێنێ » •

گفتوگۆکەمان لێرەدا بڕایەوە • والسلام والکلام •

پشووی مانگانەم وەرگرتو بەرەو گوندی (تسادا)ی خۆمان کەوتمەڕێ •

تسادا ! حەفتا ئاگردانی گەرم •• دووکەڵی شین لە حەفتا دووکەڵکێشەوە بەرەو ئاسمانی ساماڵی شاخاوی بەرز دەبێتەوە • خانووی سپی لەسەر خاکی ڕەش چەقیون • شینایی پانو بەرین ڕووی‌کردۆتە گوندو کەوێلی سپی • لەپشت گوندی شاخ قیت بوونەتەوە ، چیای سەختو هەڵدێر بەسەر گوندەکەماندا دەڕوانن‌و لەو منداڵانە دەچن کە لەسەر ئاخەبان کۆدەبنەوەو سەیری زەماوەندی ناو حەوشە دەکەن •

کاتێ گەیشتمە تسادا نامەیەکم هاتەوە بیر ، وەختی خۆی کە باوکم یەکەمجار چووبووە مۆسکۆ ، بۆ ماڵەوەی ناردبوو • بیاو نەیدەزانی باوکم لەکوێ گاڵتە دەکاتو لەکوێ بەڕاستیەتی • باوکم مۆسکۆی بەلاوە زۆر سەیرو عاجباتی بوو •

« هەر دەڵێی ، لێرە ، لە مۆسکۆ ، خەڵکی بۆ چێشتلێنان ئاگر لە ئاگردان ناکەنەوە ، چونکە هیچ ئافرەتێ نابینم تەپاڵە بە دیواری خانووەوە بدا ، نابینم دووکەڵ وەکو کلاوە قیتەکەی ئەبووتالیب لە سەربانان بەرز بێتەوە • ئەو باگوردانانەش نابینم کە ئێمە بانی پێ دەپەستینەوە • لێرە ، نابینم گیا لە سەربانێ رابخەن‌و وشکی بکەنەوە ، بەڵام ئەوانە ئەگەر گیا وشک نەکەنەوە ، ئەدی چدەکەن بە ئالیکی مانگاکانیان ؟ تاقە ژنێکم نەدیوە بە

(*) کە کاروباز بە چاکی بڕوا ئافارەکان دەڵێن : وەکو تەمبوورەکەی سالیخالۆف وایە •

پشتی‌یه گیاوه به‌ڕێوه بێ • قەت گوێم له فیقه‌ی زوڕناو زیکه‌ی تەمبوور نەبووە • پیاو وادەزانێ خەڵك لێرە ، نە زەماوەندیان گێڕاوەو نە ژنیان هێناوە • ئەوەندەی کە بەناو شەقامەکانی ئەم شارە سەیرو سۆبەتەدا سووڕاومەتەوە یەك سەر مەڕم نەدیوە • ئێستا ئەم پرسیارە دێتە گۆڕێ : کاتێ کە خەڵکی مۆسکۆ میوانیان دێو بێ لە کۆسپە داوێتە ژووری چیی بۆ دەکوژنەوە ؟ کاتێ کە برادەرێکی دڵسۆزو سەنگینیان دێتە لا ، ئەگەر مەڕێکی لە بەربێ نەکوژنەوە ، چۆنو بە چ‌جۆرێ پێشوازیی لێ دەکەن ؟ نەخێر ئێرەیی بەم‌جۆرە ژیانە نابەم ، دەمەوێ بگەڕێمەوە تسادا ، بچمەوە ماڵی خۆمان ، دەتوانم لەوێ تێر تێر خنکالی(*) بخۆمو پێشتر خێزانەکەم تێ‌بگەیەنم کە سیرکوتی بکات ••• » •

باوکم کە مۆسکۆی لەگەڵ گوندەکەی خۆمان بەراوردکرد زۆر کەمو کورتیی‌تریشی لێ دۆزی‌یەوە • بێ‌گومان بە گاڵتەی بوو کە دەیگوت سەرم سووڕماوە کە تەپاڵەم بە دارو دیوارەکانی مۆسکۆوە نەدیوە ، بەڵام بە گاڵتەی نەبوو کە گوندە خنجیلانەکەی خۆی پێ لەو شارە گەورەیە پەسندتر بوو • (تسادا)ی خۆی خۆش‌دەویست‌و بە هەموو پێتەختەکانی ئەم سەرزەمینەی نەدەگۆڕی‌یەوە •

(تسادا)ی خۆشەویستم ! لەو دونیا فراوانەوە هاتوومەتەوە کە باوکم ئەو هەموو کەمو کورتی‌یەی لێ گرتبوو • بەو هەموو دونیایەدا گەڕاوەو شتی سەیرو سەمەرەم بینیوە •• نیگام بە شتی زۆر جوان زاخاودراوە بەڵام لەسەر هیچێکیان هەڵنەنیشتووە • سەرنجم لە کلیسەیەکی زۆر جوانەوە چۆتە سەر کلیسەیەکی‌تر • لە روخسارێکی نازکەوە بازی‌داوەتە سەر روخسارێکی‌تر ، بەڵام ئەوەم زانیوە کە ئەو شتەی ئێستا دەیبینم هەرچەند

(*) جۆرە خواردنێکە لە گۆشت دەکرێ ، زۆر بەتامە • تایبەتی‌یە بە وڵاتی قەوقاس •

جوان‌و دڵگیر بێ ، بەیانی شتی لەویش جوانتر بەدی‌دەکەم ، ئەدی نابینی دونیا دونیایەکی بێ‌پایانەو کۆتاییی نییە •

داوای بووردن لە پەرستگاکانی هیندو ئەهرامەکانی میسرو کۆشکە رۆمانی‌یەکانی ئیتالیا دەکەم • داوای بووردن لە شەقامە گەورەکانی ئەمریکاو بولفارەکانی(*) پاریس‌و باخچەکانی بەریتانیاو چیاکانی سویسرا دەکەم • هەروەها داوای بووردن لە ئافرەتانی پۆلەندەو ژاپۆن‌و رۆما دەکەم •

ئێوەم هەموو زۆر خۆش‌ویستووە ، لەدیارتان تاساوم‌و سەرم لە جوانیتان سووڕ ماوە ، بەڵام دڵم هەروەکو خۆی بە نەرمو هێمنی لێی‌داوە • ئەگەر لێدانی دڵم نەختێ خێراتر بووبێ ، ئەوە لەبەر هەستی وشك‌بوونی زارو کاسی‌یەکی وەختی نەبووە •

ئەدی هۆی چی‌یە کە دووبارە چاوم بەم حەفتا خانووە کەوتەوە کە بێچکەی بەردیان گرتۆتە هامێز ، دڵم لەناو دەفەی سنگم کەوتە گوڕپ‌و گوڕپ‌و وا داچڵەکی دەندەم لەگەڵ هاتە ژان ، چاوم فرمێسکی تێدا قەتیس ما ، سەرم کاس‌و وڕ بوو ، دەتگوت نەخۆشم‌و یا تا مڕ بووم خواردوومەتەوە ؟

ئاخۆ دەبێ گوندێکی خنجیلانەی داغستان لە قینیسیاو قاهیرەو کەلکەتا جوانترو خۆشتر بێ ؟ ئاخۆ ئەو ژنە ئافارانەی دەیانبینم باریکەڕێ دەکوتنەوەو کۆڵەدار دێننەوە ، لە ژنە کەزی شۆڕە سکەندینافی‌یەکان نازدارترن ؟

تسادا ! بەناو کێڵگەو شینایی‌یەکانتدا دەگەڕێم‌و خوورناوی فێنکی بەربەیان قاچی ماندووم دەشواتەوە • دەمو چاوم لە دامیاوو کانیاوەکانت دەشۆم •

دەڵێن : ئەگەر تینوو بووی ئاوی ئەو کانی‌یە بنۆشە کە لە زەوی‌یەوە هەڵدەقوڵێ •

(*) بولڤار : شەقامێکی یەك خەتە ، لەملاو لەولای داری بەرز هەڵچووبێ •

هەروەها دەڵێن ـ باوکیشم وای‌دەگوت ـ : پیاو تەنیا لە دوو باردا دەبێ بچێتە سەرچۆک : بۆ خواردنەوەی ئاوی کانیو بۆ قرتاندنی گوڵ .

تسادا ! تۆ کانیی منیت . جۆک دادەدەمو وەکـو یەکێکی زۆر تینوو دەم بە ئاوەکەتەوە دەنێم .

تاشە بەردێک دەبینم ، لەسەر ئەو تاشە بەردە تارماییی بنیادەمێکم دێتـــە بەرچاو ، ئەوە منم وەک سی ساڵ لەمەوبەر ، لەســـەر بەردەکە پۆنیشتووم ، چاوم لە مێگەلە مەڕێکە ، تەپلەیەکی گـەچڵاوم لە سەرە ، داردەستێکی درێژم بەدەستەوەیەو تۆزم لە پێ نیشتووە .

باریکە پێیەک دەبینم ، تارماییی هەمان بنیادەمی تێـــدا دەبینم ، منم وەک سی ساڵ لەمەوبەر ، بەرەو گوندێکی دراوسێ رێگام گرتۆتەبەر ، پەنگە باوکم پەوانەی کردبم .

هەر هەنگاوێکی هەڵیدەگرم تووشی خۆم دەبم ، بە سااڵنی منداڵیم ، بە کەڕی بەهاران‌و بە باران‌و گوڵ‌و گەڵاپێزانی پایزانەوە .

خۆم ڕووتدەکەمەوەو لەشم دەدەمە بەر تافگەی تیژو خوڕەم . کـــە تافگەکە لەسەر بەردێک دەکەوێتە قەوزەو دادەڕژێتە خوارەوە جۆگەلەکـــەی دەپسێو دەبێتە هەشت وردە سۆلاف پاشان هەموو تێکدەکەنەوەو بەســـــەر شان‌و باسک‌و سەرو ملمـــدا دەڕژێ . دووشی ســـەرشۆرکی ئوتێلی (ڕۆیاڵ پالاس) لە فەڕەنسا ، لەچاو تافگە فێنکەکەی من وەکو لەیستۆکی باغە وایە .

ستێرێک لەناو تاشەبەردان کۆبۆتەوەو ئاوی دامیاوەکانی دێتەوە سەر . بە ڕۆژ ئاوەکـــەی گـــەرم دادێ . گۆمی شـــینباوی خۆشـــونستنی ئوتێلی (مترۆپۆڵ) لە لەندەن لەچاو مەلەوانگـــەی شـــاخەکانی من وەکو تراوە ئاوێک وایەو هیچی‌تر .

بەڕاستی ، زۆرم پێ خۆشە بەناو شاری گەورەدا بگەڕێم ، بەڵام دوای

پێنج شەش پیاسەی دوورو درێژ شارەزای شارەکە دەبم‌و لێی پادێم‌و ئارەزووی پیاسەو گەڕانم دادەمرکێتەوە •

کەچی لێرە ، هەزارەمین جار بوو لە کۆڵانەکانی گوندەکەم پیاسەم دەکردو لێی تێر نەدەبووم ، مگێزی گەڕانم کەم‌نەدەبۆوە •

ئەمجارە چوومە هەموو ماڵێک • لەکن هەموو ئاگردانێک ، جا ئەو ئاگردانە چ‌ئاگری تێدا بسووتایە ، چ پەنگری تێدا بدرەوشایەوە ، چ خۆڵەمێشی ساردو سڕی تێدا بایە ، سەرم دانەواندو سەریشم تۆزی خۆڵەمێشی ساردو سپی ڕۆژگاری لێ نیشتبوو •

لە تەنیشت هەندێ بێشکەدا وەستام کە ژنو پیاوی دواڕۆژی شاخان پەلیان تێدا دەکوتا ، لەتەنیشت هەندێ بێشکەی‌تر وەستام کە بەتاڵبوون ، کەسیان تێدا نەبوو ، بەڵام هێشتا گەرمبوون • هەندێکی‌تریش کە لەمێژ بوو سەرین‌و سەربێشکەیان سارد ببۆوە •

تەماشای هەر بێشکەیەکم دەکرد وامدەزانی منم تێیدا ڕاکشاوم‌و هێشتا سەراپای ژیانم لەبەردەمدایە : ڕێچکەی شاخاوی ، شەقامە پانەکانی ڕووسیا ، شارێ‌و فرۆکەخانەی دوورە وڵاتان •

نزە نزم بۆ کۆڕبەکان کردو لایلایەم بۆ گوتن تا بەدەم گۆرانیی سادەو ساکارەکانمەوە خەویان لێ کەوت •

هەروەها لەناو گۆڕستانی تسادا گەڕامو سووڕام ، گۆڕی چینەبەستوو ، خۆی لەگەڵ گۆڕی نوێ لێکدابوو کە بۆنی خۆڵی تازەی لێ هەڵدەستا •

کڕوکەپ لە ماڵی تازیەداران دانیشتم • بە خۆشی‌و شادی لە زەماوەندا هەڵپەڕیم • زۆر چیرۆکو حەکایەتم گوێ لێ بوو پێشتر نەمبیستبوون ، زۆری‌ترم هاتەوە بیر کە وەختی خۆی دەمزانین‌و لەبیرم کردبوون ، لە ناخی ناخەوەی تاریک‌و بێ‌بنی بیرەوەریدا سەریان هەڵدایەوە •

بەو چاوانەی خۆم شتی نوێم بینی • گوێم لە باس‌و خواسی کۆن بوو و هەموو هاتەوە یاد • بیرەکانم وەکو داوی پەنگاوپەنگ وابوون کە لە تەنی بادرابێ • وێنەی ئەو مافوورە پەنگینەم لە میشکی خۆمدا کێشا کە دەشێ لەو داوانە بچنرێ •

هەر دوێنێ بوو ، لەگەڵ هاوڕێکانم
بەرەو هێلانە کێشکە دەخشیم
دڵبەرێکی چاوشین‌و نازدارم بەلادا تێپەڕی
یەکسەر گۆڕام‌و بووم بە پیاوێکی تەواو
هەر دوێنێ بوو ، خۆم بە گەورە دەزانی
خۆم بە ژیرو ئاقڵ دەزانی
دڵبەر هات ، بە سادەیی بۆم گرژی‌یەوە
لە بەردەمیدا بوومەوە منداڵ •

بەڵێ داستانێکی دڵدارێم هەیە • تەواو نەبووە • کوڕو کچ • کوڕەکە منم • پاڵەوانی سەرەکیش خۆشەویستەکەمە • دەبێ دانیشم داستانەکە تەواو بکەم ، بەڵام هەستم وەهایە کە تازە بروسکەیەکی بەپەلەم بۆ هاتبێ‌و پێویست بێ هەموو ئیش‌وکارێ بنێمە لاوەو ڕووبکەمە فڕۆکەخانە •

لەوانەیە وا ڕێک‌بکەوێ کە پیرەژنێکی چیایی لەگەڵ تاریک‌و ڕوونی پەیانیدا ئاگر لە ئاگرداندا بکاتەوە ، بیەوێ شیوی شەوی گەرم‌بکاتەوە کە پایی هەموو خیزانەکە دەکا • کەچی لەپڕ مێوانێکی ناوەخت لە کۆسپەی دەرگا پەیدا ببێ ، ئیدی دەبێ مەنجەڵە شیوی ڕۆژی پێشتر بێتە خواردێ‌و جەمێکی نوێ ئامادە بکرێ •

یا لەوانەیە وا ڕێک‌بکەوێ : کە لە زەماوەندێکدا گەنجو تولاز لەدەوری زاوای ئاوەڵیان دابنیشن ، کەچی لە هیکەوە پیاوی لەوان گەورەتر بە ژووری بکەون ، ئەوانیش ناچار بن هەستن‌و شوێنی خۆیان بۆ چۆڵ بکەن •

یا لەوانەیە وا رێك بكـــەوێ : توانای هیـچ كارێكت نەبێو بـە سستی پاندوور لە دیوار بكەیتەوە ، بۆتەوەی بزانی داخۆ دەنگـی لێوە دێ یان نا ؟ ئیتر دەست بە هەژاندنەوەی زێیـــەكان بكەیتو ئاوازەكـــەت لە میشـكدا بجۆشێو هەڵبچێو دەنگی بە نەرمو لووسی بڕواو تۆش دەست بە گۆرانـــی بكەیتو ئاگات لە خۆت ببڕێ ، تا وا دەكەی شەو نەماوەو رۆژ بۆتەوە •

یا لەوانەیە وا رێك بكـــەوێ : گەنجێك بە ئیشـــێكی بێهوودە بچێتـــە گوندێكی دراوسێو كـە گـەڕایەوە ئافرەتێكی لەپشـت خۆیـــەوە سواری ئەسپەكەی كردبێ •

سەرنووسەری بەڕێزی گۆڤار : داوای نامەكـــەتان بەجێدەگەیەنم • بەمزووانە مل دەدەمە نووسینی كێشێك لەبارەی داغستانەوە • بەڵام بمبووڕە كە ناتوانم لەو ماوەیەدا تەواوی بكەم كـــە ئێوە بۆتان داناوم • زۆر پیادەڕێ هەن دەبێ پێیاندا بڕۆم • رێچكـــە شاخاوییـــەكانی ئێمەش زۆر باریك و پێچاوپێچو پڕ هەڵەتن •

شاخەكانی من لەدوورەوە زۆر جوان دەبرسكێنەوە ، وەكو غەرە گەوهەری نەتاشراون • ئەسپەكەم دەشتێكی هەراوی گـــەرەكەو حەزناكا بەو گەڵیە تەنگ و تریسكانەدا غاربدا كە ئێوە بۆتان داناوە •

من ناتوانم داغستانی خۆم لەناو هەشت نۆ (نۆ ، دە) لاپەرەكەی ئێـــوە بپێچمو ناشتوانم لەبارەی (دەستكەوت و كردەوەی بەرزو ئیشی پەسندو كاری ڕۆژانەی داغستان) ، (چیرۆكی كرێكارو كارەكەرەكانمان بێو ئازارو ئاواتیان دەبڕێ) ، (چیرۆكی [بەیانی]ی گەشو درەوشەداری ولاتی شاخاویمـــان بێو رەوشتو نەریتە رەسەنو دێرینەكانمان پێشان بدا ، بەڵام زۆربەی هەرە زۆری لەبارەی [ئەمرۆ]ی ســـەربڵندو سەرنجكێشەوە بێ) بنووسم • پێنووسە بچكۆڵانەكەم ئەو بارە قورسەی پێ هەڵناگیرێ ، وردە دڵۆپە مەرەكەبی سەر

نووکی ، پرووباری گەورەو تەوژمی کەفزیونی شاخانو دواڕۆژی جیهانو چارەنووسی یەك بنیادەم ناگرێتە خۆی .

باڵداری گەورە زۆری خوێن تێدایە ، باڵداری بچووك کەمی خوێـــن تێدایە . ئەندازەی خوێنەکە بەگوێرەی باڵدارەکەیە .

گوتوویانە : **بە ڕێکەوت ناوکی میوەیەکیان قڕێدا ، هەر بە ڕێکەوتیش کەوتە تەوقەسەری شووڕێکو جوانترین شاخی لێ ڕسکا .**

گوتوویانە : **ئەگەر هیچ عەلیەك لە دونیادا نەبوایە هیچ عومەرێك پەیدا نەدەبوو . ئەگەر شەو نەبوایە ، هیچ شوێنێ نەبوو بەیانی لێ بدا .**

گوتوویانە : « **هەڵۆ ! تۆ لەکوێ لەدایکبووی ؟** »

« **لە گەڵیەکی تەنگ** »

« **هەڵۆ ! تۆ بەرەو کوێ دەفڕی ؟** »

« **بەرەو ئاسمانی بەرین** » .

لەبارەی ئەم کتێبەو ناونیشانەکەیەوە

هەندێجار مژدەدەری جەژنم ، هەندێجاریش کە زرنگاەوە ، نیشانەی ئەوەیە مەترسیەك بەڕێوەیە .

« نووسراوی سەر زەنگێك »

منداڵێ لێرە ڕاکشاوە ، ناوی باوکی لێیە . باوکی ئازاو ڕاستگۆ بوو ، ئەمیش لەسەر ڕێی ئەو دەڕوات . ئەم منداڵە ناوی باوکی نازڕێنێ .

خەنجەری باوکی لەسەر سەریەوە بە دیواردا هەڵواسراوە . لایلایەکانیش باسی قارەمانێتیی باوکی دەکەن .

« نووسراوی سەر بێشکەیەك »

دوو شت هەن چیایی دەبێ بیانپارێزێ . تەپلەکەی و ناوەکەی . تەنیا ئەوکەسەی لەژێر تەپلەدا سەرێکی هەبێ ، تەپلە لەسەر دەنێ . تەنیا ئەوکەسەی ئاگری لە دەرووندا بێ لێناگەڕێ ناوی بزڕێ .

ساپیتەی نزمی خانوەکەمان گەلێ جێگوللەی پێوە دیارە . دۆستەکانی

باوکم دەمانچەیان بە ساپیتەوە دەنا ، بۆ ئەو هەڵۆیانەی لەسەر شاخەکانی ئەم دەوروبەرە لەناو هێلانەکانیانا هەڵنیشتبوون تا ئاگاداریان بکەنەوە کە خوا برایەکی‌دیی پێ بەخشیون ، هەڵۆیەکی‌دی لە داغستان پەیدا بووە .

بێ‌گومان تەقەو گوللە نایێتە هۆی لەدایك‌بوونی کوڕ ، بەڵام کە کوڕێك دێتە دونیاوە هەمیشە تەقە دەکرێ‌و ئەوەش نیشانەی کوڕ بوونە .

دۆستێکی باوکم دوو تەقەی لە شەرافەتی من کرد ، یەکێك بەرەو ئاسمان ، کە لەدایك‌بووم . ئەوەی‌تریش بەرەو زەوی کە ناوم لێ نرا .

دایکم بۆی گێڕامەوە کە چۆن ناویان لێ نام . من سێیەم کوڕی ماڵەوەمان بووم ، ماڵەوەمان کێچێکیشی تێدابوو کە خوشکمە ، بەڵام ئێمە باسی نێرینە دەکەین ، باسی کوڕ دەکەین .

خەڵکی گوندەکەمان ، بەرلەوەی نۆبەرەکەمان بێتە دونیاوە ، لەمێژبوو ناویان دەزانی ؛ چونکە بەپێی ڕەوشتی خۆمان دەبوا بەناو باپیری ڕەحمەتی بکرێ ، بۆیە هەموو خەڵکی گوندەکەمان دەیانزانی‌و دەیانگوت بەمزوانە (محمد)یکی‌تر لە ماڵی هەمزەدا پەیدا دەبێ .

سەگ‌و پشیلەی لێ دەربچێ ، هیچ چواربێیەك ، پێی بە حەوشەی باپیرم نەکەوتووە . بەدەگمەن جاجمی بەخۆی‌دا دەداو ڕەنگە هەر نەیزانیبێ جلی ژێرەوە مانای چییە . لەمدونیایەدا دختۆر نییە شانازی بەوەوە بکات کە تاقە جارێك سەیری (محمد)ی کردووە ، یا لە دەمو ددانی روانیوە ، خورپەی دڵی سووسە کردووە ، پێی‌گوتووە هەناسەی ڕابگرێ ، یا پشووی قوول بخواتەوە ، یا هەر بە شێوەیەکی گشتی لەشی دیبێ . کەسی گوندەکەمان بەتەواوی نازانێ کەی لەدایك‌بووەو کەی مردووە . ئەگەر شتێکی نووسراوو جێگەی بڕوا هەبێ‌و هەموو جارێ باوکمی پێ بشکێنێتەوە ئەوەیە کە باپیرم

کەمێك عارەبیی دەزانی • باوکم یەکەم نۆبەرەی کە برا گەورەمە بـــە ناوی ئەوەوە کرد •

باوکم مامێکیشی هەبوو ، نەختێ پێش لەدایـــكبوونی کوڕی دووەمـــی ئەمری هەقی بەجێ گەیاندبوو • مامەکەی ناوی (ئەخیلچی) بوو • کـــــە خێزانەکەمان کوڕی دووەمیان بوو ، خەڵکی گوندەکەمان بە شادمانییـەوە هاواریان کرد «ئەخیلچی یەکی تر لەدایك بوو • ئەخیلچیمان دووبارە ژیایەوە • ئەگەر قەڵەڕەش لەسەر خانووە ساکارەکەیان بنێشتەوە ، یاخوا مزگێنیـــی خۆش بێ ، نەك نیشانەی شوومیی و بەدبەختی • یاخوا ئەو کوڕە کە گـــەورە بوو وەکو ئەوکەسە شیرپاك و دەروون خاوێن و دڵساف بێ کە بەناویـــەوە ناونراوە » •

کە دایکم هاتە سەر مانگ و رۆژی خۆی و نزیك بوو من بێمە ســـــەر دونیا ، باوکم هیچ ناوی ئامادەی نەبوو لێم بنێ ، یا هیچ خزم و دۆستێکـــی بەو زووانە نەمردبوون و لە دوورەوڵاتەوە بێ سەرو شوێن نەچووبوون • کەسی وا نەبوو ناوەکەی دەقەبەر من بکرێ و بۆم ببێتە مایەی سەربڵندی •

پاش ئەوەی هاتمە دونیاوە باوکم دەمپراست و ردێن سپی یەکانی گونـدی بانگ کردە مااڵێ ، تا بێن لە ئاهەنگی ناونانی من دا ئامادە بن • هەموو بە هەیبەت و هەیبەت و هووتەوە لە ماڵێ دانیشتن ، دەتگوت پرۆیان لێ نراوە بڕیار لەســـەر چارەنووسی تەواوی وڵاتێك بدەن • یەکەو کاسەی خڕی چێشتیان بەدەستەوە گرت ، ئەو کاسانەی گۆزەکەرەکانی بەلخار دروستی دەکەن • کاسەیان پڕ (بوزە)ی سەربەکەف بوو • تەنیا تاقە پیاوێکی نوورانی کە لە هەموویان پتـــر کەوتبوە ناو سااڵن و سەرو ڕیشی سپی بوو و دەتگوت پێغەمبەرە ، بە دەستبەتاڵی دانیشتبوو •

دایکم لە ژوورەکەی تەنیشتەوە هاتە ناو کۆڕی ئاهەنگەکەو منی دایـــە

دەست ئەو پیرەمێردە • لە ئامێزی کابرادا کەوتمە پەلەقاژێ ، لەوکاتەدا دایکم ڕووی کردە کابراو بەمجۆرە ئاخاوتی :

« لە زەماوەندی منداستران و گۆرانیی خۆت چڕی ، جارێ پەندوورت لێدەداو ناوێ تەمبوور • گۆرانیی یەکانت زۆر خۆش بوون • ئەدی ئێستا کە کۆڕبەکەمت گرتۆتە باوەش ، چجۆرە گۆرانیی یەك دەچڕی ؟

« ئاخر ، کچێ ! تۆ کە دایکیت ، دەبێ تۆ لەکاتی لانك ژەندندا گۆرانیی بۆ بڵێی ، پاشان باڵندەو ڕووبار گۆرانیی بۆ دەڵێن • شیرو گوللەش گۆرانیی بۆ دەڵێن • بەڵام با دەزگیرانەکەی خۆشترین گۆرانیی بۆ بڵێ » •

« دە کەواتە ناوێکی لێ بنێ ، بۆئەوەی من کە دایکیم و هەموو گوندەکەمان و سەراپای داغستان گوێی لەو ناوە بێ کە تۆ ئێستا لێی دەنێی ! » •

پیرەمێردەکە بەرەو ساپیتە هەڵیدامو گوتی :

« ناوی کچ دەبێ وەکو جریوەی ئەستێرەو بۆنی گوڵ وابێ • کەچی ناوی پیاو دەبێ زرنگەی شیرو حیکمەتی کێبی تێدابێ • من گەلێ ناوم لەناو کێبانداو خوێندۆتەوە ، زۆر ناویشم لە شریقەی پێکدادانی شیردا بیستووە • ئێستا کێبو شیر ناوێکم دەچڕێنە گوێ ، ئەویش (ڕەسوڵ)ە •

جا پیرەمێردەکە ، کە دەتگوت پێغەمبەرە ، داهاتەوە سەر منو بە نەرمی چرپاندیە گوێیەکم : (ڕەسوڵ)و لە بناگوێیەکەی دیم هاواری کرد : (ڕەسوڵ) •

کۆڕبەی گریاوی دایەوە دەست دایکیو ڕووی دەمی قسەی لە دایکەو لە هەموو دانیشتوانی ماڵێ کردو گوتی :

« ئەمە (ڕەسوڵ)ە » •

مالّ کش‌و بێ‌ده‌نگ بوو • بێ‌ده‌نگی‌یه‌که نیشانه‌ی قبوڵ کردنی ناوی من بوو • گه‌وره گه‌وره‌کان کاسه‌یان هه‌ڵقوڕاندو ده‌ستیان به سمێڵدا هێناو ره‌زامه‌ندی‌یان پێشان‌دا •

دوو شت هه‌ن ده‌بێ چیایی بیانپارێزێ : ته‌پله‌که‌ی‌و ناوه‌که‌ی • ده‌شێ ته‌پله زۆر به‌سه‌ر سه‌ره‌وه قورس بێ ، ناویش هه‌ر وایه • دیاره پیره‌مێـــرده ردێن سپی‌یه‌که ، که زۆر دونیا دیته بوو و گه‌ڵێ شتی خوێندبۆوه ، مه‌به‌ستی تایبه‌تیی له‌م ناوه‌ی من هه‌بوو •

« ره‌سوول» وشه‌یه‌کی عاره‌بی‌یه ، مانای (پەیامنێر) یا وردتر بڵێـــین (نوێنه‌ر) ده‌گه‌یه‌نێ • که‌واته من پەیامنێرو نوێنه‌ری کێم ؟

له ده‌فته‌ری بیره‌وه‌ریمدا : به‌ڵچیکا • بۆ به‌شداریی به‌یه‌ك گه‌یشتێکی هه‌موو شاعیرانی جیهان چووبووم • نوێنه‌ری گه‌ڵـێ وڵاّت‌و نه‌تـــه‌وه‌ی جۆربه‌جۆره ئاماده بوون • هه‌رکه‌سێ ده‌هات باسی گه‌لی خۆی ده‌کـــرد ، باسی شیعرو رۆشنبیری‌و دواڕۆژی گه‌لی خۆی ده‌کرد • به‌ڵام نوێنه‌ری‌واش هه‌بوو که هونگاری بوو له له‌نده‌نه‌وه هاتبوو ، ئیستۆنی بوو له پاریســـــه‌وه هاتبوو ، پۆڵه‌ندی بوو له سان‌فرانسیسکۆوه هاتبوو • چاره‌نووس ئه‌وانـــه‌ی په‌رت‌و بڵاو کردبۆوه‌و له خاکی خۆیان دووری خستبوونه‌وه‌و فرێی دابوونه ئه‌ودیو ده‌ریاو شاخه‌کانه‌وه •

من له هه‌مووی زیاتر سه‌رم له شاعیرێك سووڕ ما که هات‌و گوتی :

« به‌ڕێزینه ! ئێوه له زۆر وڵاّتی جۆربه‌جۆره‌وه هاتوونه‌ته ئێره • ئێوه نوێنه‌ری زۆر گه‌لی جیاجیان • ته‌نیـا من نوێنـه‌ری هیچ گـه‌لێکی تایبه‌تی‌و هیچ وڵاّتێکی تایبه‌تی نیم • من نوێنه‌ری هه‌موو نه‌ته‌وه‌یه‌ك‌و هه‌موو وڵاّتێکم • من نوێنه‌ری شیعرم • به‌ڵێ ! من خۆم شیعرم • من ــ ئه‌و خۆرەم کـــه هه‌موو دونیا ڕووناك ده‌کاته‌وه ، من ــ ئه‌و بارانه‌م که بێ‌ئه‌وه‌ی بیر له ڕه‌گه‌زی خۆی

بکاتەوە زەوی پاراو دەکاتەوە • من ئەو دڕەختەم کە دەتوانێ بە چاکی لە هەموو گۆشەیەکی دونیادا وەکو یەک چڕۆ بکا » •

بەدەم ئەم وشانەوە سەکۆی دوانی بەجێهێشت • زۆر کەس چەپڵەیان بۆ لێدا • من لە دڵی خۆمدا گوتم : پاستدەکات ئێمەی شاعیر لێبرسینەوەی هەموو دونیامان لە ئەستۆیە ، بەڵام ئەوەی پێوەندی بە خاکی خۆیەوە نەبێ ناتوانێ ببێ بە نوێنەری جیهان • بە لای منەوە ئەو جۆرە کەسە وەکو ئەوە وایە کە لە وڵاتی خۆی باری کردبێو چووبێ لە وڵاتێکیدی گیرسابێتەوەو ژنی هێنابێو بە خەسووی بڵێ : دایە • من دژی خەسوو نیم ، بەڵام لە دایکی پاستەقینەم بترازێ هیچ دایکیترم نییە •

که لێتبپرسن تۆ کێی • دەڵێی ناسنامەکەت پێشان بدەی ، پەساپۆرتەکەت دەربێنی که هەموو شتێکی تایبەتی تۆی تێدایە • که گەلیش پرسیاری لێ بکرێ ، داخۆ چییە ؟ لەباتیی ناسنامە ، زاناو نووسەرو نیگارکێشو مۆسیقارو سیاسیو هونەرمەندو کارمەندەکانی پێشاندەدات •

پیاو دەبێ لە سەرەتای لاوییەوە وا تێبگا کە بۆئەوە هاتۆتە دونیاوە ببێ بە نوێنەری گەلەکەیو دەبێ بۆ جێبەجێکردنی ئەم ئەرکو دەورەش پەروەردە بکرێو پێبگەیەنرێ •

پیاو ناوو تەپڵەو چەکی پێ دەدرێ ، لەناو بێشکەوە فێری گۆرانیی زگماك دەکرێ •

چارەنووس بمباتە هەر وڵاتێك ، من خۆم بە نوێنەری ئەو خاك‌و شاخو گونده دەزانم که یەکەمجار لەوێ فێرە ئەسپ زین‌کردن بووم • لە هەرکوێ بم خۆم بە پەیامنێری داغستانەکەم دادەنێم •

لە لایەکیتریشەوە ، کە دەگەڕێمەوە بۆ داغستانەکەم ، وەکو

پەیامنێرێکی تایبەتیی ڕۆژنبیریی هەموو مرۆڤایەتیو نوێنەری هەموو ولاتەکەمانو سەراپای دونیا وام •

هەرچەندە هەوڵدەدەم ناتوانم وەکو
چۆن خۆم دەمەوێ، ئاوا ، باسی ولاتەکەم بکەم
خورجینەی پڕم بە پاشکۆی زیندا شۆڕ بۆتەوە
هەرچەندە هەوڵدەدەم بۆم ناکرێتەوە
نەمتوانیوە بە زمانی زگماکم گۆرانیەکی نوێ
لەبارەی دونیای بەر مانگەشەو بنووسم
سندووقێکی پڕ خەزنەم دۆزیەوە
هەرچەندە هەوڵدەدەم بۆم ناکرێتەوە

کاتێ کە لەگەڵ هاونیشتمانەکانمدا لەسەر بانی خانوەکەم دادەنیشین - دامدەگرنە بەر پرسیاری زۆرو زەوەند :

« کەسی ناوچەی خۆمانت لە دووڕە ولاٽ بینی ؟ »
« ئەرێ چیای وەکو چیاکانی ئێمە لە هیچ شوێنێکیتری دونیادا هەیە ؟ »
« ئایا لە ولاتی بێگانان غەریبیی ولاتی خۆمانت دەکرد ؟ »
یادی گوندەکەمانت دەکردەوە ؟ »
« ئایا خەڵکی ولاتانیتر چڕ لەبارەی ئێمەوە دەزانن ؟
دەزانن ئێمەش لە دونیادا هەین ؟ »

منیش وەلامیان دەدەمەوە :

« کە ئێمە خۆمان بە باشی خۆمان نەناسین ، ئەوان چیمان دەرهەق دەزانن • ئێمە ملیۆنێکینو لەناو تووڕەکە بەردی چیاکانی داغستان کۆبووینەتەوە • یەك ملیۆن کەسینو بە چل زمانی جیاواز دەدوێین ••• » •

« دە کەواتە باسی خۆمانمان بۆ بکە ، باسی ئێمە بۆ هەموو خەڵکی ئەم سەرزەمینە بکە • سەدان ساڵە میژوومان بە شیرو خەنجەر نووسراوەتەوە •

ئەمانە وەربگێڕە سەر زمانی ئادەمیزاد • ئەگەر تۆ ئەمەت پێ نەکرێ کە لە گوندی تسادا هاتوویتە دونیاوە ، دڵنیا بە کەس بۆت ناکات » •

« بیرەکانت وەکو جەڵەبە ئەسپی هەڵبژاردە رێگ‌بخە ، کە هیچیان لە هیچیان کەمتر نەبێ ، هەریەکەیان بێ‌هاوتا بێ ، وێنەی نەبێ ، ئەم ڕەوانە بەرەو پاوانی بڕوونی لاپەڕەکانت ڕادە ، با بیرەکانت وەکو ئەسپی ڕەواوە یا وەکو گەلە گامێشێك لەسەر لاپەڕەکانت غاربدەن‌و تۆزبکەن » •

« بیرەکانت مەشارەوە ، ئەگەر بیانشارێتەوە پاشان لەبیر دەکەی لەکوێت داناون ، وەکو ئەو قرچۆکەت لێ دێ کە پارەی لە شوێنێك شاردبێتەوە‌و بە شوێنەکە نەکەوێتەوە‌و سەبارەت بە چاوچنۆکی هەمووی لە دەست بچێ » •

« سا ، هەرچی‌یەك بێ بیرەکانت بۆ خەڵکی‌دی بەجێ‌مەهێڵە • نابێ کەرەستەی بەنرخ بدرێتە دەست منداڵ یاریی پێ بکا چونکە دەیشکێنێ ، بزری‌دەکا ، خۆی پێ بریندار دەکا » •

« کەس وەکو خۆت شارەزای خووی ئەسپەکەت نی‌یە » •

چیرۆکێك لەبارەی ئەو ڕێگایەی کە باوکم کردی‌یەوە :

ڕێگای ئۆتۆمۆبیل لە گوندەکەمانەوە دەچێتە میرەدێی (خونزاخ) کە مەڵبەندی ناوچەکەمانە • هەر جارێك باوکم بچووبایە خونزاخ ، بە ڕاستەڕێی گشتیدا نەدەچوو ، خۆی پیادەڕێی‌یەکی کردبۆوە بەوێدا دەڕۆیشت • خۆی ڕێگاکەی شکاندبوو ، خۆشی‌کردبوو ، بەیانی‌و ئێواران هاتوچووی پێدا دەکرد •

باوکم بەهرەیەکی تایبەتیی لە دۆزینەوەی گوڵی زۆر جوانی ئەو ڕێگایە هەبوو • بەجۆرێك چەپکی دەکردن کە زۆر جوانترو دڵگیرتر دەیانتواند • زستانان لەمبەرو لەوبەری ڕێگادا وردە پەیکەری بنیادەمو

ئەسپسواری لە بەفر دروستدەکرد • خەڵکی تسادا خونزاخ دەچوونە سەیری ئەم وردە پەیکەرانە •

لەمێژە چەپکە گوڵەکان ژاکاونو وەریون ، پەیکەرە بەفرینەکانیش دەمێکە تواونەتەوە ، بەڵام گوڵی داغستانو پەیکەری چیاکان هێشتا زیندوونو لەناو شیعرەکانی باوکمدا دەژین •

جارێکیان هێشتا منداڵێکی کاڵ بووم ، باوکم مابوو ، دەرفەتی چوونە (خونزاخ)م بۆ هەڵکەوت • لە ڕاستەڕێ لامداو وەستم ڕێگەی باوکم بگرم • پیرەمێردێك چاوی لێمبوو ، ڕای گرتمو پێی گوتم :

« واز لەو ڕێگایە بێنە کە باوکت کردوویەتەوە ، بڕۆ خۆت ڕێگایەکی نوێ بکەوە » •

ئامۆژگاریی یەکەیم گرتە گوێو چووم لە ڕێگایەکی نوێ بگەڕێم • ڕێگەی گۆرانیی یەکانم زۆر درێژو سەختو دژوارە ، بەڵام تائێستا هەروا دەڕۆمو گوڵ بۆ چەپکی تایبەتیی خۆم دەچنم •

لەو ڕێگادا بوو کە بیری نووسینی ئەم کتێبەم بۆ هات •

پەیدابوونی بیریوا وەکو منداڵبوون وایە • منداڵ لە ڕۆژو ساتو خولەکی تایبەتیی خۆیدا دەبێ ، بەڵام پێش ئەوەی بێتە سەر دونیا دەبێ وەکو (بز – جنین) لە سکی ئافرەتێکدا پێ گەیشتبێ ، بۆئەوەی لەناو (ئارەقەی) نێوچەوانو ئازاری ژان گرتندا لەدایك ببێ •

کتێبیش ئەوها دادەنرێ •

دەشێ منداڵ پێش ئەوەی لەدایك ببێ ناوی لێ بنرێ • جا من چ ناوێك لە کتێبەکەم بنێم ؟ ئەرێ ناوی گوڵێکی لێ بنێم ؟ یا ناوی ئەستێرەیەك ؟ ئایا دەتوانم لەناو کتێبەکانی تری حیکمەتدا ناوێکی بۆ بدۆزمەوە ؟

نەخێر ، زینی خەڵك لە ئەسپی خۆم ناکەم • ناوێك کە لە سەرچاوەیەکی دوورەوە هاتبێ وەکو ناوێکی سەرەڕۆ ، وەکو نازناو وایە ، قەت نابێتە ناوی ڕاستەقینە •

ئەمە هەمووی وا ، بەڵام ئەگەر بتەوێ لە ناونیشانێك بگەڕێی ، ئەوا بەو ناوەڕۆکەوە دەبەستڕێتەوە کە دەتەوێ بیخەیتە کتێبەکەتەوە ، بەو ئامانجەوە شەتەك دەدرێی کە شوێنی کەوتووی • تۆ کە تەپڵە دەکڕی ، تەپڵەیەکیوا هەڵدەبژێری یەك بە سەری خۆت بێ ، بەڵام ناتوانی سەرت بەگوێرەی تەپڵەکە بگۆڕی •

درێژیی ژێ بەگوێرەی قەبارەی پەندوور دەگۆڕێ •

هۆ گوندەکەم ! شاخەکانم ! داغستانەکەم !

ئێوە هێلانەی بیرو هەستو ئاواتی منن • لەم هێلانەیەدا بوو کە پاش ئەوەی پەڕو باڵم لێهات لە هەوا ڕاهاتم • هەموو گۆرانیەکانم لەم هێلانەیەوە بۆ دێن • داغستان ئاگردانی منە ، بێشکەی منە • کەوابوو ئەم هەموو بیرکردنەوەی بۆ چیە ؟ لەم شاخانە هەمیشە کوڕ بە ناوی بابیری دەکرێ • کتێبەکەم کۆڕپەی زادەی مێشکمە ، منیش پۆڵەی داغستانم ، کەوابوو ناوی دەنێم « داغستان » •

ناو هەیە لەم ناوە جوانترو دروستترو گونجاوتر بێ ؟

باڵێۆزێك کە دەبێ بە نوێنەری وڵاتی خۆی ، ئاڵای وڵاتەکەی لەسەر تۆتۆمۆبیلەکەی هەڵدەداو وڵاتەکەی بەو ئاڵایە دەناسرێتەوە • کتێبەکەم وڵاتەکەمە ، ناونیشانەکەشی ئاڵاکەیە •

بیر ، لە هەموو لاپەڕەو هەموو دێرو هەموو وشەیەکدا لەگەڵ نووسەردا دەکەوێتە گفتوگۆ • بیرەکانی منیش لەبارەی ناونیشانی کتێبەکەم کەوتوونەتە

وتووێژ ، وەکو ئەو وەزیرانە وان کـــە بەشـــداریی کۆنگرەیـــەکی جیهانی دەکەنو تەنانەت لەسەر بەرنامەی کاری رۆژانەش لێیان دەبێتە مشتومڕ •

بەمجۆرە ، وەزیرێکیان پێشنیار دەکا ، دەبێ کتێبی داهاتوو ناونیشانەکەی تەنیا یەك وشە بێ ــ « داغســـتان » ، وەزیرێکیدی ئەمـــەی بە دڵ نییە ، کاغەزەکانی سەرمێزی بەردەمی ڕێك‌دەخاو بەڕەرچی دەداتەوە :

« ئەمە نابێ ، شتی‌وا قەت نـەبووەو ناشـــبێ • تۆ چۆن دەتوانی ناوی سەرلەبەری وڵاتێك لە ناملکەیەك بنێی ؟ ئەگەر تەپلـــەی باوکێك لەســـەر کوپرەکەی بنرێ ، کوپرە بەئاسانی سەری لەناو تەپلەکەدا بزر دەبێ » •

ئەو وەزیرەی پێشنیاری کردبوو ، بە بێزاری لە دەمی دەداتەوە :

« بۆ نابێ ؟ کاتێك کە مانگ لەسەر سەرمانەوە بە ئاسماندا تێدەپەڕێ و وێنەکەی لەناو ئاوی ڕووبارو دەریاکاندا دەدرەوشێتەوە ، بۆچی ئێمە بـــە وێنەکەش هـــەر دەڵێین « مانـــگ »و هیچ وشـــەیدی بۆ بەکـــارناهێنین • چ‌پێویست دەکا ناوێکی تایبەتی بۆ تیشکدانەوەی وێنەکە بەکاربێنین ؟ ڕاستە ، جیرۆکێك هەیـــە دەڵێ ڕێوی گورگی ئیقناع‌کرد کـــە وێنەی درەوشاوەی مانگ لەناو ئاودا پارچە پەنیرێکی بـــەرازەو گورگـــە بۆر خۆی فڕێ‌دایە ناو ڕووبارەکە بۆئەوەی بەزە بەرازەکە دەربێنێ • بەڵام خۆ دیارە ڕێوی بـــە فێڵبازو ساختەچی ناسراوە » •

وەزیرەکەیدی پێ دادەگرێ‌و دەڵێ : « دیسان هەر نابێ ، بەکـــەڵك نایە • جارێ پێش هەموو شتێك داغستان شتێکی جوگرافی دەگەیەنێ • لـە چیاو ڕووبارو گـــەڵی‌و کانیـــاوو دەریا پێك‌هـــاتووە • من کـــە وشـــەی « داغستان »م دەکەوێتە بەرگوێ یەکسەر نەخشەیەکی جوگرافیایم دێتـــە بەرچاو » ••

منیش هەڵی‌دەدەمێ : « نەخێر ، بۆ وا ، من دڵم لـــە خۆشەویستیی

داغستان کەیلە ، بێ گومان دڵم نەخشە نیە • بەگشتی وەری بگری داغستانی من هیچ سنووری جوگرافیایی و شتی تری نیە • نە بە لووسی و نە بە ڕێك و بەردەوامیش لە سەدەیەکەوە داناڕژێتە سەدەیەکی تر • ئەگەر کێبەکەم بنووسم ، کێبەکەم ناێتە ڕابەری داغستان • وا دەکەم سەدەکان بڕژێنە ناو یەکترو ئنجا پوختەی ڕووداوی مێژوویی و پوختەی گەلەکەو پوختەی وشەی (داغستان)ی لێ دەردێنم •

ڕەنگە (داغستان) بەلای هەموو داغستانی یەکانەوە یەك ماناو هەمان مانا بگەیەنێ ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەریەکە داغستانی خۆی هەیە •

منیش خاوەنی داغستانی خۆمم ، ئەو تاکە داغستانەی کە خۆم دەبینم و خۆم دەیناسم • تان وپۆی لەو شتانە چنراوە کە من و هەموو داغستانی یەکان لە ڕابردوو و ئێستادا تاقیمان کردوونەتەوە ، لە گۆرانی و ڕووبارەکانی ، پەندو تاشە بەردەکانی ، هەڵۆو نالەکانی ، ڕێگاکانی ، تەنانەت زایەلەی شاخەکانیش •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : کیسڵۆڤۆدسك (بووژانگە) • من و ئۆزبەکی یەك هاوژوورین • لەکاتی هەڵاتن و ئاوابوونی ڕۆژ ، لە پەنجەرەوە ، جووتە لووتکەی جمکانەی ئەلبورزمان لێ دیارە • بەلای منەوە ئەو دوو ترۆپکە گەلێ لە سەری تاشراوو زگاری ئەو دوو برادەرە دەچن کە موریدی نەبەردی شامیل بوون •• لەپڕێکا هاوسێکەم گوتی : ئەم دوو لووتکەیە پیرەمێردێکی پیش سپی بوخارایم دێننەوە یاد کە لەدوای دوو پەردە پلاو دەگەڕا ، ئاسۆی بەربەیانی دۆڵی بەردەمی سەرسامی کردو لەشوێن خۆی چەقی •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : کە چوومە کەلکەتا ، سەرم لە مالی (رابەندەرانات تاگوور)ی مەزن دا ، لەوێ چاوم بە وێنەی باڵندەیەك کەوت ،

لەم دونیایەدا ، لە هیچ شـــوێنێ شتی‌وا نەبووە • باڵندەکـــە لە گیانی تاگوور پەیدابوو و بێ گەیشتبوو و بەری ئەندێشەی ئەو بوو • بێ گومان ئەو ئەگـەر باڵندەی راستەقینەی سەرزەویی نەناسیبا ، قەت نەیدەتوانی وێنەی باڵنـــــدە عاجباتی‌یەکەی خۆی بکێشێ •

منیش باڵندەیەکی سەرنجکێشی‌وام هەیە ـ داغستانی منە • هەر بۆیەشـە دەبێ نێوی کتێبەکەم (داغستانی من) بێ • لەبەرئەوە تا کە داغستانەکە هیـــی منە ، بەڵکو لەبەرئەوەی تێ گەیشتنی من لـــە داغســـتان لەگەڵ هیی خەڵك جودایـــە •

بەم‌جۆرە مەسەلەکە یەکلا دەبێ • لەسەر بەرگی کتێبەکەم دەنووسرێ « داغستانی من ! » •

بێ‌دەنگی نەختێ باڵ بەسەر کۆنگرەی وەزیران‌دا دەکێشـــێ • هیـــچ پەخنەو رەت‌کردنەوەیەك نابێ • کت‌وپڕ وەزیرێکی‌تر ، ـ کە سێ‌یەمین کەسە ـ لەسەر مێزەکەی پراست دەبێتەوەو دەچێتە سەر سەکۆی دوان :

« داغستانی من ! شاخەکانی من ! پرووبارەکانی من ! هەمم ••• ژیانـــی گەلەکی خراپ نیە ؟ بەڵام ئەو سـەردەمـــەی کـــە گەنجیتو لە تەمـەنی قوتابێتی‌دایت ، پێت‌خۆشە لەناو خەڵکدا بژی • پاشان پیاو دەیەوێ ژوورێـــك یا خانوویەکی سەربەخۆ پێکەوە بنێ • ئەوەندە بەس نیە کە بڵێی « ئاگردانی من » ، ئاگردانەکە دەبێ ئاگری تێدا بسووتێ • ئەوەندەش بەس نیە کـــە بڵێی (بێشکەی من) • ئەو بێشکەیە دەبێ کۆرپەی تێدابێ • هەر بەمەیەش ، ئەوەندە بەس نیە کە بڵێی (داغستانی من) • ئەم وشانە دەبێ بیری چارەنووسی داغستانو داغستانی ئەمڕۆیان تێدابێ •

ئێوە هەمووتان دەزانن (سلێمان ستالسکی)ی شاعیری میللیمـــان ، زۆر ژیرو زانا بوو • ئەو دەزانێ من چیم لە دڵدایەو دەمەوێ چی بڵێم • ئەمە قسەی

ئەوە : « من شاعیرێکی لیزجی یا داغستانی یا قەوقاسی نیم • من شاعیرێکی سۆڤێتیم • من خاوەنی ئەم هەموو وڵاتە هەراوو بەرهەڵدایەم » • سڵێمانی زاناو پیش‌سپی وای دەفەرموو • تۆش تەنیا یەك شت دەڵێی و ئاوازی یەك بیر لێدەدەی • گوندی من ، شاخەکانی من ، داغستانی من ، بیاو وا تێدەگا کە بە لای تۆوە سەراپای دونیا لە داغستان دەست پێ دەکات و لە داغستانیش کۆتایی دێ • ئەدی کرملین سەرەتای دونیا نیە ؟ من ئەمەم لە ناونیشانی کتێبەکەی تۆ ناکەوێتە میشك •

تۆ قەفەسە سینگێکت دروست کردووە بەڵام لەبیرت‌چووە دڵێکی خورپەداری بخەیتە ناو • دوو چاوت دروست کردووە بەڵام لەیادت نەبووە تروسکایی دیتیان پێ بەخشیت • چاوی مردوو وەکو تۆیە تۆ وایەو هیچی‌تر » •

وەزیری سێیەم قسەی خۆی تەواو دەکاو بەدەم خەندەیەکی ناسك‌و شانازی‌یەوە دێتە خوارێ‌و دەچێتەوە سەر کورسیی خۆی • کۆمەڵێك کاغەزو بەرگە کتێبی گەورەو گرنگی لەبن هەنگڵە • لە بریقەی چاوەکانی وادیارە کە بڵێ کۆتایم بە هەموو شتێك هینا ، چۆن حوکمی حاکم پەت نابێتەوە ئاواش نابێ کەس قسە لە قسەی مندا بکات •

لەم‌کاتەدا ئەندامێکی‌تری کۆنگرەکە دەچێتە سەرسەکۆی دوان ، کابرایەکی زیخ‌و ڕووخۆشە ، لەوانی‌دی گەنجتر دیارە • جۆری پەیڤین‌و دوانی زۆر لەوانی‌دی جودایە ، چونکە بە شیعرە •

کە یەکێ دانیشتبێ کەس نازانێ داخۆ شەلە یان نا
کە یەکێ نووستبێ کەس نازانی داخۆ کوێرە یان نا
کە یەکێ نانەخوا ، کێ دەزانێ داخۆ قارەمانە یان ترسنۆك
کە یەکێ نەدوێ ، کەس نازانێ درۆزنە یا راستگۆ

جا گوێ ڕاگرن پێتان بڵێم :

« ئێستا ، دەمەوێست بڵێم شتی چاکە کە بیرێك هەبێ ، بەتایبەتی لەوەی کە قسەکەرەکانی پێش من باسیان کرد • بەڵام جاری‌وا هەیە تەنیا زۆر بیریان لە مێشکدایە ، بگرە زۆر ئایدیۆلۆژیشیان هەیە ، کە دەشێ زیان بە بیرەکە بگەیەنێ •

(*) ئەو کابرایەتان بەبیر دێنمەوە کە ناوی (میخائیل) بوو و خەڵکی گوندی (نتیلا) بوو • ئەگەرچی لە پرۆگرامی کۆبوونەوەشدا نییە ، بەڵام قسەکەرەکان وەکو ئەوەی باسی ئەو میخائیلە بکەن وایە •

سەیزێك لە لێژنەی پارتیی (خونزاخ) هەبوو ناوی لە خۆی نابو میخائیل گریگۆرەڤیچ بوسینەڤ • کەچی لەڕاستیدا ناوی میخائیل نەبوو ، ناوی محمد بوو • محمد چووە شەڕی ناوخۆییو کە گەڕایەوە ناوی محمدی پێوە نەمابوو • ناوە داغستانی‌یەکەی خۆی گۆڕیبوو • ناوی لە خۆی نابوو (میشا) • باوکی کە کەوتبوە ناو سالانەوە پێی گوت : « کوڕم هەق وایە دایکت تازیەت بۆ بگرێ • من ناوم نابووی محمد ، تۆ کەیفی خۆتە ئێستا ، چ لە ناوی خۆت دەکەی وای لێ بکە ، بەڵام کێ ڕێگەی دای دەست نە ناوی من بدەی ؟ کێ ڕێگەی دای حەسەن بکەیتە گریگۆری ؟ من باوکی نۆمو هێشتا لە ژیاندا ماوم ، دەمەوێ هەر بە حەسەنی بمێنمەوە » •

بەشدارانی شەڕی ناوخۆیی زۆر سەرشەقو کەللەڕەق بوون لەسەر هەڵوێستی خۆیان ، هەر میخائیل گریگۆرەڤیچ نەبێ ، بۆیەش هەر بە سەیزی لە لێژنەی پارتیی (خونزاخ) ئیشی دەکرد •

میخائیل تا بڵێی لاوازو کەمزان بوو ، بەڵام زۆر بە زیرەکو ڕۆشنبیر لە خۆی دەگەیشت • لە هەموو شوێنێك خۆی هەڵدەکێشاو باسی زانایی خۆی

(*) لێرەوە ، لە دەقە ئینگلیزی‌یەکەدا نەبوو • مامۆستا جەمشید حەیدەری لە ڕووسی‌یەوە بۆی کردمە کوردیو منیش دامڕشتەوە •

دەکرد • زۆرکەس وایان‌دادەنا کە تێکۆشەرێکی زۆر کەللەڕەقە لەسەر بیروباوەڕی خۆی •

جارێکیان (حاجی)ی مامۆستامان گەف (انذار)ی لێ کرابوو ، بۆیەش گەفی لێ کرابوو چونکە خزمی بنەماڵەکی هەبوو بەڕەسەن دەچۆوە سەر بنەماڵەی میرەکان‌و حاجییش ئەمەی لە ئەنکێتەکەی خۆیدا باس نەکردبوو •

پانوورە ، حاجیی بانگ‌کردە ماڵی خۆیان لە گوندی (باتلیچ)و بڕیارەکەی پێ راگەیاند •

لە ڕێگادا تووشی (میخائیل گریگۆرەڤیچ) ی سەیزی لێژنەی ناوچەی پارتی بوو • کەوتنە گفتوگۆ • حاجی بەسەرهاتی خۆی بۆ گێڕایەوە •

« بەڵێ ، بۆ تۆ ، گەڤ کەمە ، دەبوا لە پارتی دەرت‌بکەن • تۆ چتۆ ئەندامی پارتیی ؟ چتۆ کۆمۆنیستی ؟

کۆمۆنیستی ڕاستەقینە ، نەك خزمی بنەماڵی ، بگرە ئەگەر برای لە دایك‌و باوکی بێ ، خوشکی بێ ، باوکی بێ ، دەبێ لە دەستی بنووسێ‌و لەسەری بازنەدا » •

مامۆستا چاوی هەڵبڕی‌و سەیرێکی میخائیلی کردو گوتی :

« دیارە بەڵاش نیە بە زیرەك‌و ڕۆشنبیرت دادەنێن • ـ لە پادشا بە پادشاترت دادەنێن ـ • سەیرە ، چۆن تا ئێستا هەموو چیاکانی داغستانت نەکردۆتە پێدەشت • چۆن بەردی ڕەق‌و زەقی چیاکانت نەکردۆتە دەشتایی • هەرچۆن بێ قسە لەگەڵ پیاوی وەکو تۆ سوودی نییە » • ئەگەرچی هەردووکیان دەچوونە یەك گوندو ڕێگایان یەك بوو ، بەڵام حاجی لای‌داو ڕێگایەکی‌تری گرتەبەر •

میخائیل گریگۆرەڤیچ بە سەرسامی‌یەوە پرسی :

« ئەوە تۆ دەچیتە کوێ ؟ »

« بچمە هەرکوێ ، ڕێگام لەگەڵ تۆ نییە » •

« من دەچمە کۆمۆنیزم •• دیارە تۆ دەتەوێ بەڵێچەوانەی من بڕۆی » •

« نامەوێ لەگەڵ تۆدا بچمە کۆمۆنیزم • نامەوێ لەتەنیشت تۆ بڕۆم » •

« بزانە داخوا کامیان زووتر دەگەینەجێ » •

قسەکەرە گەنجەکە ، ئەم چیرۆکەی تەواوکردو بەبەر قسەکانـــیدا چـــوو :

شاعیرێك ، شیعرێکی لەبارەی شوانێکەوە نووسی :

تەم چیاکانی داپۆشی
ڕێگای چوونە پێش زۆر ڕوونە
هۆ شوانەکە ! بەرانەکانت
بەرەو کۆمۆنیزم باژۆ

یاخود : حەسوودێك داوایەکی بۆ لێژنەی ناوچە نووسی :

« هەرچەندە هەوڵمداوە ، بگرە هێزیشم خستۆتەکار ، ژنەکـــــەم ئیقناع نەبووە بەشداریی کورتە کۆرسی مێژووی پارتیی بۆڵشەویك بکا ، تکایە ، بەڵکو لێژنەی ناوچـــــە لـــــەڕووی پـــــەروەردەی ئایدیۆلۆژی یەوە کار لە ژنەکەم بکات » •

یاخود : جارێکیان ئاگاداری یـــەکی ترسناك لەســـەر دەرگای بارەگـــای یەکێتیی نووسەرانی داغستان هەڵواسرابوو :

« هەرکەسێ بیرێکی تیووریی قوونی نەبێ ، هەقی نییە لەم دەرگایە بێتە ژوورەوە » •

پیرە ئەبووتالیبی غەفووری مەزن بە ئیش ڕێی کەوتە یەکێتیی نووسەران، کە چاوی بەو ئاگاداریـیە کەوت کشایەوە ، نەچووە ژووری •

یاخود : مەحەج قەلاّ ، شاری فرەنەتەوە ، گەلێ گۆڕستانی جیاوازی تێدایە :

هیی گاورەکان ، هیی موسلمانەکان ، هیی جوولەکەکان • هاوڕێیەکی پۆشنبیر ، لە کۆبوونەوەیەکی جەوجوولی کۆماریدا ، وتارێکی خوێندەوە گوتی :

ئێمە ، بەردەوام ، بە بێ کۆڵدان بۆ پتەوکردنی دۆستایەتیی گەلان تێدەکۆشین ، کەچی گۆڕستانەکانمان جودان • کاتی ئەوە هاتووە کە گۆڕستانێکی گشتی دروستبکەین و ناوێکیشی بۆ بدۆزینەوە • دەڵێین : « منداڵی خێزانێک » بەڵێ ، بەشێوەیەکی گشتی ••• بۆنموونە ، دایک و باوک دیندار بوون و نوێژیان بۆ خوا دەکرد • ئەدی ئەز چبکەم ؟ چۆن دەبێ لەگەڵ ئەوان لە گۆڕستانێکدا بنێژرێم • من لە ساڵی ۱۹۳۷ەوە ئەندامی پارتیم • نەخێر ، دەبێ دەبوا گۆڕستانێکی نوێ لەسەر بنچینەی بیرێکی بەرز لە شارەکەمان دروست بکەین • دەڵێن لەمێژ نیە ئەو بەستە زمانە مردووە ، بە گۆڕستانە نوێکە ڕانەگەیشت(*) •

ناونیشانی کتێب وەکو تەپلە وایە • کامەیان گرنگترە • تەپلە یا ئەو سەرەی لەژێر تەپلەدایە ؟ دەمەوێ چیرۆکێکتان بۆ بگێڕمەوە کە چۆن بە سێ ڕاوکەر گورگێکیان گرت •

ئەرێ بەڕاست ، ڕاوکەرەکە سەری پێوە بوو ؟

سێ ڕاوکەر پێیان زانی گورگێک لە گەلێیەکی نزیک گوندەکەیان هەیە • بڕیاریاندا بچن بیگرنو بیکوژن • خەڵک بە زۆر جۆر چیرۆکی ئەو ڕاوە دەگێڕنەوە • من بە منداڵی ئەمەم بیستووە وا بۆتان دەگێڕمەوە : ڕاوکەرەکان گرگەکەیان تەنگاو کرد • گورگ لە سی ڕاوکەرەکان

(*) تا ئێرە وەرگێڕانەکەی مامۆستا جەمشید بوو •

خۆیێ لە گونە ئەشکەفتێك پەستا • ئەشکەفتەکە یەك تاقە گونی تێـــدا بوو ، ئەویش زۆر تەنگ بوو بەحەستەم سەری زەلامی پێوە دەچوو ، شانـــی پێـوە نەدەچوو • پاوکەرەکان خۆیان لە پەنا بەردێك مەلاس‌دا • لوولەی تفەنگیان خێواندە گونەکەو چاوەڕێ بوون گورگ بێتەدەرێ • خۆ گورگ گێل نیـیە • لە گونەکەی خۆیدا پاڵی‌دایەوە • بێ‌گومان لە زۆرانێدا ئەو لایە دەدۆڕێنـــێ کە زووتر سەبری نەمێنێو ئارامی لێ هەڵبگیرێ •

پاوکەرێکیان لە چاوەڕوانیدا شڵو شەکەت بوو ، بڕیاری دا خۆی بەناو گونە ئەشکەفتەکەوە بباو گورگەکە بکوژێ • لە گەرووی ئەشکەفتێ نزیك بوەوەو سەری بردە ژوورێ • هاوڕێکانی بەینەك چاویان تێ‌بڕی ، نەیانزانی بۆچی نە تەکان دەدا بچێتە ژوورەوەو نە بە لانی کەمەوە هەوڵ دەدا سەری بکێشێتەوە • لەئەنجامدا ، کە چاوەڕوانی هێزی لەبەر بڕین ، چوون کابرایان گرتو ڕایانکێشا دەرەوە ، وادەکەن سەری پێوە نیـیە لە یەکتریان پرسی ئاخۆ کاتێ کـــە کابرا ویستی بچێتە ناو ئەشکەفتەکە سەری پێوە بوو یان نا ؟ یەکێ گوتی : سەری پێوە بوو • ئەوەی‌تر پێی‌داگـــرتو گوتی : نەخێر نابێ ســـەری پێوە بـــووبێ • کەلەشی بێسەریان هێنایەوە گوند • خەڵك هەموو تێ‌گەیشت ؛ پیرەمێردێك کە چـاوی پێ کەوت گوتی : بەو پێیەی کە پاوکەر ویستوویە خۆی بکا بە کونەکەداو گورگەکە بکوژێ ، دیارە لەمێژە بێســـەر بووە ، ڕەنگە هەر بە بێســـەری لەدایك بووبێ ••• مەسەلەیان گەیانـــدە ژنی کابرا ، بەڵکو وەڵامێکی ئـەم پرسیارە بداتەوە •

« چوزانم مێردم سەری هەبووە یان نەبووە • هـــەر ئەوەندەم دێتەوە بیر هەموو ساڵێك تەپڵەیەکی نوێی بە پادان دەدا » •

بیر دەبێ لە بۆتەی شتی ڕاستەقینەدا دەربڕێ نەك بە وشە • دەبێ لەناو کێبدا بێ نەك لەسەر بەرگەکەی زەق هاوار بکا ••• وشەیەك پیاو بتوانێ لە کۆتایی گفتوگۆدا دەری‌بڕێ پێویست ناکا لە سەرەتاوە بیدرکێنێ •

زۆر جار نووشته به ملی کورپەی ساواوە دەکـــرێ تا ژیانێکی خۆش و بێوەی بەرێتەسەر و لە دەردو دڵتەنگی چەپاڵـــەی بدا • با وا زەن نەبـــەین نووشتە بەڕاستی کار دەکا ، بەڵام هەموو دەزانین نووشتە لە جێگایەکی نەدیو ، لەسەر گۆشت ، لە بن جلکان دەدووڕێ •

هەموو کێشێکیش دەبێ نووشتەی وای تێدابێ کە بەرچاو نەبێو خوێنەر خۆی هەڵی بێنێ ئەم نووشتەیە چیە ؟

یـــان : کە (ئوربیج) دروست دەکەن ، نەختێ هەنگوینی تێدەکەن ، هەنگوینەکـــە لەناو شتی شیرین و بۆن خۆشـــدا دەتوێتەوە بەڵام تۆ نە دەیبینی و نە هەستیشی پێ دەکەی •

یـــان : باخچەیەك لە شاری بۆمبای هەیە هەمیشە گەشەو هەر زەینەتـــە سەیری بکەی • سەرباری قرچەی گەرمای دەوروبەری نە سیس دەبێو نـــە وشك دەبێ • ئەمەش سەبارەت بەوەیە کە گۆمێکی پەنهانی لە بنە ، نادیترێ • ئەو گۆمە ئاوی ژیانبەخش و فێنکی بە درەختەکان دەبەخشێ •

بیر ، ئەو جۆرە ئاوە نییە کـــە بەخۆڕ دادەڕژێتـــە ناو بەردان و گەوارە بڕوشکێك دەپڕژێنێ ، بەڵکو ئەو جۆرە ئاوەیە کـــە بـــە بێ ئەوەی بە چاو ببینرێ نەو شێ بە زەوی دەبـــەخشێ و ڕەگ و ڕیشـــەی درەخت و گیاو گۆڵ پاراو دەکاتەوە •

ئەو وەزیرەی لەسەر مێز دانیشتووەو هـــەر چوار دەوری کاغـــەزو کێشە ، مست لە مێزی بەردەمی دەداو دەڵێ :

« مەبەستت لەم قسانە چیـــە ؟ ئایا تەپلە بـــە هەر شتێك بڕازێنیتەوە هەریەکە ــ بە مێزەری سپی ، شریتی سوور ، ئەستێرەی پێنج گۆشە ؟ ئایـــا پیاو هەرشتێك لە بەرۆکی خۆی بدا هەریەکـــە ــ چنیشانەی ســـوور بێو چ خاچی ڕەش ؟ یا وادەزانی گرنگترین شت دڵی میهرەبانە ؟•

« پیاو ناتوانێ لە یەك کاتدا لـــە گوندی (تانووسی) حەســـەن بێ ، لـــە

(گۆنخۆی) مامۆستا بێ ، له (گینیچوتلی) لێرسراوی لاوان بێ ، له (خونزاخ) مەلا بێ • لەبارەی کێشەش هەر وایە »(*) •

نەخێر ، نەخێر •• دیسان نەخێر !! بیر وەکو ئالا وایە نابێ لە بەرچاو بسڕێتەوە • پێویستە بەرز هەڵبدرێ ، دەبێ وا هەڵبکرێ کە خەڵک بەدیی بکەن و شوێنی بکەون •

ئەو وەزیرەی لە هەموویان گەنجتر بوو لێیان وەدەنگ هاتو گوتی :

« دەك ژنی چاولەدەرو حەشەری بێ ئەوەی بەمقسانە پازی نەبێ ، بەڵام تۆ وات گەرەکە ئالا لەوکەسانەوە دوور بێ کە تێیڕادەمێنن ، یا بە شێوەیەکی تر بڵێین تۆ دەتەوێ بیر ، لە گیانی مرۆڤەوە دوور بێ • دەتەوێ بیانخەینە ناو دوو گالیسکەی جیاوازو سەربەخۆ ، بەڵام دانێ ئەم دوو گالیسکەیە دوو ڕێگەی جیاوازیان گرتەبەر ؟ تو دەڵێی پیاو نابێ خۆی بە ئافار یا بە داغستانی بداتە قەڵەم ، دەبێ خۆی بە هاوولاتیکی سۆڤێتی بزانێ • بەڵام ـ بۆ نموونە ـ من ، لە یەك کاتدا خۆم بە ئافاریش و بە ڕۆڵەی داغستانیش و بە هاوولاتیکی سۆڤێتیش دەزانم • بێ گومان ئەم شتانە پێچەوانەی یەکتر نین و یەکتر ناسڕنەوە •

وا باوە دەڵێن دونیا لە کرملینەوە دەست پێدەکات • پازیم • بەڵام بۆ من دونیا لە ئاگردانەکەی خۆمەوە ، لەسەر کۆسپەی مااڵی خۆمەوە ، لەو گوندەوە کە تێیدا دەژیم ، دەست پێدەکا •

کرملین و گوندی من ، بیری کۆمۆنیزم و هەستی نیشتمان پەروەری وەکو دوو باڵی باڵندەو دوو ژێی پەندووڕەکەی من وان •

بۆچی پیاو بە لاقێك هەنگاوەشەلێ بکات ؟ هەر بۆیەش دەبێ بیر لە ناونیشانێکی تر بکەیتەوە بۆ کتێبەکەت ، ناونیشانێکیوا کە هەستی ناوەوەی پێشان بدات » •

(*) پەڕەگرافی نێوان کەوانووڵکەکان لە ئینگلیزی یەکەدا نەبوو • مامۆستا جەمشید حەیدەری لە ڕووسی یەوە بۆی کردمە کوردی •

من له هەموو شوێنێك بەدوای داغستانی خۆمدا دەگەڕێم • کە بە سەفەر ڕێم کەوتە هیند بیرم هـەر لە داغستان دەکردەوە • لەناو ڕۆشنبیریی کۆن‌و فەلسەفەی ئەم وڵاتە دەنگێکی خۆشم هاتە گوێ • دەنگی داغستانی خۆمم بێ گەلێ خۆش‌و ڕەوانە ، چونکە لەم دونیایەدا ، لە دوورەوە دێتە بەرگوێم • کاتی خۆی وشەی داغستان تەنیا لەناو گەلیی چۆڵ‌و بەردی ڕەق‌و ڕووت‌دا دەنگی دەدایەوە ، کەچی ئەمڕۆ لە سەرانسەری وڵات‌و سەرلەبـەری دونیادا دەنگ دەداتەوە‌و لەناو ملیۆنەها دڵدا دەزرنگێتەوە •

لەناو کلیسەی بووزی‌یەکانی (نیپال)یشدا کە وڵاتێکە بیست‌ودوو گەڕاوی تێدایە یادی داغستانم کردەوە • بەڵام (نیپال) وەکو ئەڵماسێکی نەتاشراو وایە ناتوانم لەگەڵ داغستانی خۆمدا بەراوردی بکـەم چونکە ئەڵماسی داغستان شووشەیەکی پتر بڕیوە •

لە ئەفریقیاش بیرم گەڕایـەوە لای داغسـتان • ئەو وڵاتە خەنجەرێکی هێنامەوە یاد کە تەنیا چارەکێکی لە کالان دەرکێشرابێ • لـە وڵاتەکانی‌تریش لە کەنەداو بەریتانیاو ئەسپانیاو میسرو ژاپۆن بیرم چووەوە داغسـتان‌و چاوم لەو شتانە گێڕا کە بە داغستان دەچن‌و ئەو شتانەی کە پێی‌ناچن •

جارێکیان لە سەفەرێکی یوگۆسلاڤیا خۆم لـە شاری (دۆبرۆفنیـك)ی نازدار بینی‌یەوە کە کەوتۆتە سەر کەناری ئەدریاتیك • شەقام‌و خانووی تـەو شارە وەکو گـەڵی‌و تاشـە بەرد ، شاخی گرانیتی زنارو ڕەوەزبـەند وان •• دەرگای خانووەکان وەکو کونە ئەشکەفت وان کـە لە بـەردی ڕەق‌و لووس داتاشرابێ • لەودیوێشەوە کۆشکی بەرز قیت بۆتەوە کە بە نەخش‌و نیگاری سەدەکانی کۆن‌و ناوەڕاست ڕازاوەتەوە •

شارەکە وەکو (دەربەند)ی خۆمان شـووڕەی بۆ کـراوە • بە ناو کۆڵانی تەنگ‌و ڕێگ‌و بەسـەر پلیکانەی بـەردا بە دیواردا هەڵگـەڕام •

بەدرێژایی ئەو دیوارە ناوە ناوە قوللەیەکی بەرد قیت بۆتەوە • هەر قوللەیەك جووتە مەتەرێزێکی وەکو دوو چاوی زەقو تیژی تیدایە • ئەو قوللانە وەکو مریدەکانی ئیمام بەدەوام دڵسۆزانە لەشوێنی خۆیان چەقیون •

کە گەیشتمە سەر ترۆپکی دیوارەکە ، وێستم لە مەتەرێزەکانەوە سەیری ناو قوللەکان بکەم بەڵام لەبەر حەشامەتی گەڕیدان نەمتوانی لە نزیکەوە چاوی پێدا بگرم • لەو شوێنەی کە ڕاوەستابووم دوو پارچە شتی شینم لێ دیاربوو و بەس • پارچە شتەکە بەقەد مەتەرێزەکە بوو ، مەتەرێزەکەش لەناو لەپی پیاو گەورەتر نەبوو • بەڵام کاتێك کە لە مەتەرێزێك نزیك بوومەوە سەرم لە دیمەنی ئەو دەریا بێ‌پایانە سووڕ ما کە لەژێر خۆری کانوونی دووەمدا ڕاکشابوو • دەریایەکی ناسك بوو چونکە دەریای ئەدریاتیك بوو ، دەریای باشوور بوو • تووشیش بوو چونکە وەختەکە کانوونی دووەم بوو • دەریاکە ڕەنگی شین نەبوو بەڵکو ڕەنگاوڕەنگ بوو • شەپۆلی بەرەو کەناری بەردین دەهاویشت ، شەپۆلەکان وەك گرمەی هەور بە بەردەکان دەکەوتن‌و دەکشانەوە • دەریاکە زۆری کەشتی تێدابوو • هەر کەشتی‌یەك بەقەد گوندەکەی ئێمە دەبوو •

کاتێك کە لەپشت گەڕیدەکان هەستامەوە سەر پەنجەی پێ بۆئەوەی سەرنجێك لە دونیای فراوان بدەمو ئینجا پاشان خۆم گەیاندە لای پەنجەرەکان بۆئەوەی باش تەماشا بکەم ، هەمدیسان داغستانم هاتەوە یاد •

داغستانیش ، هەمیشە ، لەدواوە هەستابوەوە سەر پەنجەی پێ ، چاوەڕێی نۆرەی خۆی دەکرد ، لەو کاتەشدا پشتی پانی بەختەوەرەکانی پێش خۆی بەرچاویان گرتبوو • ئینجا لە مەتەرێزێکی بچکۆلەی قوللەی سەر دیوارەوە سەراپای دونیای لێ بەدەرکەوت • ئیستا وا تێکەڵی دونیای فراوان بووە • ڕەوشت‌و ڕێگاو گۆرانی‌و شەرەفو کەرامەتی خۆی لەگەڵ خۆی هێناوە •

هەموو شاعیرەکان ، زۆر جار کە بەدوای ئەندێشەو وێنەی جۆراوجۆردا گەڕاون ، هەوڵیانداوە بیرو ڕای خۆیان دەربەق داغستان بخەنە شێوەو قالبی تایبەتیی خۆیانەوە .

مەحموودی شاعیری غەمبار لەبارەی گەلەکانی داغستانەوە گوتوویە ، ئەوانە وەکو دامیاوی قەد شاخان وابوونو تێکۆشاون بۆئەوەی هەموو تێکبکەنەوەو یەك جۆگەلە بخشێنە خوار ، بەڵام بۆیان نەکراوەو تاك تاك ڕێگایان گرتۆتەبەر . هەروەها دەیگوت گەلەکانی داغستان ئەو گوڵانەم بەبیردێنەوە کە لە گەڵیەکی تەنگو تاریکدا ڕواونو هەوڵبدەن یەکەنە یەکتر ، بەڵام نەتوانن یەکتر بگرنە باوەش ... کەچی ئەمڕۆ هەموو گەلەکانی داغستان یەکیانگرتووەو یەك جۆگەلەی شاخاویو یەك چەپکیان پێکهێناوە .

بانیرای دەیگوت : چۆن پیاوی دەستکورت کەڵۆسی دڕاوی فڕێ دەداتە دوورترین کونجی تاریکی ، داغستانیش ئاوەها لوولدراوەو فڕێدراوەتە گەڵیو کەلەنە شاخان .

باوکم پاشئەوەی کە مێژووی داغستانی خوێندەوە ، داغستانی لەگەڵ (ڕۆگ)(*)ی شەراب بەراوردکرد کە بادەنۆشان لەسەر مێزی خواردنەوە ئەمدەستو ئەودەستی پێ دەکەن .

داغستانەکەم ! لەگەڵ چیدا بەراوردت بکەم ؟ چوێنەیەك بدۆزمەوەو بیرو ڕای خۆمی دەربارەی مێژوو و چارەنووسی تۆ پێ دەربڕم ؟ ڕەنگە پاشان وشەی جوانترو گونجاوترم بۆ بێت ، بەڵام ئەمڕۆ دەڵێم : « پەنجەرەیەکی بچکۆلەیەو بەسەر ئۆقیانووسی فراوانی دونیادا دەڕوانێ » یا بەشێوەیەکی کورتتر : « پەنجەرەیەکی بچکۆلەیە بەسەر ئۆقیانووسێکی گەورەوە » .

(*) ڕۆگ : کاسەیەکی تایبەتییە لە شاخی شوورو بزنەکێوی دروستدەکرێو بە زیو دەنەخشێنرێو بۆ شەراب خواردنەوە بەکاردەهێنرێ .

هاوڕێ وەزیرەکانـــم ! ئێوە ناونیشانێکی ترتان بۆ کتێبەکەم دەوێ کـە خەریکم بینووسم • من دەزانم ولاتە هاوسێکانی ترى داغستانی منیش هەمـــان قسە لەبارەی خۆیانەوە دەکەن • چقەیدی یـــە • با داغستان چەند ناوێکـــی هاوتای ببێ •

ئەم تەپلەیەی خۆمتان پێشکێش دەکـــەم ــ « داغستانی من » ئـەوەش ئەستێرەی سەر تەپلەکەیە ــ « پەنجەرەیەکی بچکۆلەیە بەسەر ئۆقیانووسێکی گەورەوە » •

وەکو یەکێك کە خەریکـــی ئاواز لێدان بێت ، ئاوا پەنـدووڕە جووت ژێیەکەمم ئامادە کردووە •

وەکو یەکێك کە خەریکی دروومان بێت ، ئاوا دەزووم لە دەرزیەکەم هەڵکێشـــاوە •

وەزیر ، چۆن لە کۆتاییی کۆنگرەی جیهانیـــدا بڕیار لەسەر هـــەموو پەیڕەوو پراسپاردەکانی دەدەن ، وەزیرەکانی منیش ئاوەها بڕیاریان لەســـەر ناونیشانی کتێبەکەی من دا •

دەگونجێ : وا ڕێك بکەوێ دوو برا بە تەبایی سواری یەك ئەسپ بن • هەروەها دەگونجێ یەك ســواری چاپوك دوو ئەسپ بە جڵەوێك بباتە ســەر ئـاو •

ئەبووتالیب گوتوویە : « وایە کابرا شەپقەیەکی وەکو هیی لیف تۆلستۆیی کڕیوە ، ئەدی سەرێکی وەکو هیی ئەوی لەکوێ پێدەکڕێ ؟ » •

دەڵێن : ناوێکـــی باشـــیان لێناوە ، داخوا کـــە گـــەورە بوو دەبێتـــە چتۆ پیاو ؟ » •

لەبارەی فۆرم و
چۆنیەتیی نووسینی ئەم کتێبەوە

خەنجەرێك هەمیشە لە کاڵاندا بـــــێ ،
ژەنگ هەڵدێنێ
سوارێك هەمیشە لە مانەوە بێ ، دەوا دەکا
« نووسراوی سەر خەنجەرێك »

دەزووم لە دەرزی‌یەکەم هەڵگیشـــــاوە ،
بەڵام چ‌جۆرە چاکەتێـــك بـــدوورم ،
ژێم لە پەندوورەکەم خســـــــتووە ،
بەڵام چ‌جۆرە گۆرانی‌یەك بچـــــرم .

ئەسپە خورت‌و سەرکێش‌و دڵسۆزەکـــەم باش نازانێ کراوە . سمەکانیم پشکنیوەو نالەکانیم بەسەرکردۆتەوە . زینم کردووەو تەنگـــەم شەتەك‌داوە . پەنجەم بە بن‌تەنگەوە ناچێ . بەڵێ ! ئەسپەکـــەم زۆر بوختە ، بـە زانایی ، زین کراوە .

پیرەمێردێکی پێش سپی وەك باوکم ، جڵەوم دەداتـــە دەست ، کچێکی چاو بەخوماری قشت قامچیی لێ‌خوڕینم دەداتێ . کچە نازدارێکی شاخاویـی

دراوسێمان بەئەنقەست دەست بە جەڕەی پڕ ئاوەوە ، دێتە بەرامبەرم • ئەوەش ڕەوشتێکی خۆمانەیەو نیشانەی بە ئاوات خواستنی گەشتێکی خۆش‌و بەختەوەرە •

کە جلّەوی ئەسپەکەم ڕادەکێشم‌و بەناو گوندەکەماندا بەرەو پەڕگەی دێ دەڕۆم ، بەلای هەر کەسێکدا ڕابووڕم لاڕێ دەبێ‌و ڕادەوەستێ‌و دەڵێ : « بەخێر بچیت »

لە پەڕگەی گوندەکەمان ، کچێکی نازدارتر چرایەکی داگیرساو لەسەر لێوی پەنجەرەکەی دادەنێ ، وەك ئەوەی کە پێمبڵێ :

« ئەم پەنجەرەیەت لە بیر نەچێ • ئەم چرایەت لە بیر نەچێ • تا دەگەڕێیتەوە ئەم چرایە هەر دەسوتێ ، کە ڕێگەی دوورو درێژ دەبڕی‌و شەوی تووش‌و دژوارت دێتە پێش ، ڕێگاو ڕۆژگارت بۆ ڕووناك دەکاتەوە • دوای شەکەتی‌و داوەشانی ڕێگاش کە لە گەڕانەوەدا لە گوندەکەت نزیك بوویتەوە ، پێش هەموو شتێك تروسکایی ئەم چرایەت دەکەوێتە بەرچاو • ئەم پەنجەرەو ئەم چرایەت لەبیر بێ » •

دوا سەرنجی قوڵ‌و درێژ لە گوندەکەمان دەدەم • دەبینم دایکم بە تاقی تەنێ ، قیت لەسەر خانووەکەمان ڕاوەستاوە •• تا دێ دیمەنی هەر بچووك دەبێتەوەو بچووك دەبێتەوە تا دەبێ بە خەتێکی ستوونیی باریکی سەر ڕووی تەختی ئاسۆیی بانەکەمان ••• پاشان کە دەگەمە پێچێکی‌تری ڕێگا ، گردێك دیمەنەکەم لێ دەشارێتەوە ، کە ئاوڕ دەدەمەوە • بێجگە لە چیا هیچی‌ترم ناکەوێتە بەرچاو •

پێشەوەشم هەر چیایە ؛ بەڵام دەزانم ئەو دیوی چیا دونیایەکی فراوانە — شارو گوندو دەریاو ئۆقیانووس‌و ئێستگەی شەمەنەفەرو فرۆکەخانەو کێبڕێ تێدایە •

سمی ئەسپەکەم لەسەر ڕێگای ڕەقی داغستانەکەم چرتەی دێو دەنگ دەداتەوە • لە سەرەوەش ئاسمان کەوتۆتە باوەشی ترۆپکە شاخانـــەوە • جارێ هەتاوەو بارێ تەستێرە بەندەو تاوێ هەور داپۆشیوەو گاوێ بارانە •

بسەنگلێوە ، ئەسپەکەم ، بسەنگلێوە !
هێشتا ئاوڕم نەداوەتەوە
گوندە ئازیزەکەمان بەجێدێڵین ،
با سەرنجێکی‌تری لێ بدەم
بفڕە ، ئەسپە ڕەسەنەکەم ، بەرەو پێشەوە بفڕە •
ئاوڕ مەدەوە ، چونکە ئێرە کۆتایی نییە ،
زۆر گوندمان لەپێشە •
کە براو برادەریان تێدایە •

ئێستا بچمە کوێ ؟ چۆن ڕێگایەکی ڕاست هەڵبژێرم ؟ چۆن ئەم کێشـــە نوێیە بنووسم ؟

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : ئێستا ، گەنجەکانی داغستان جڵوبەرگـــی داغستانی لەبەر ناکەن • چاکەتو پانتۆڵو کراسی هاوچەرخ لەبەردەکـــەن ـ هەروەك مۆسکۆو بتلیسو تاشکەندو دووشانبەو منیسك •

ئەم زەمانە تەنیا ئەندامەکانی کۆمەڵەی گۆرانیو هەڵپەڕکێی داغســـتان جلی نەتەوایەتی دەکەنەبەر • ڕەنگە پیاو لە زەماوەندا هەندێ کەسی بکەوێتە بەرچاو کە جلی نەتەوایەتی لەبەردەکەن •••• دەبینی هەندێجار ، ئەگـــەر یەکێ بییەوێ جلوبەرگی داغستانی بکاتەبەر ، ناچارە یا لە برادەرێکـــی بخوازێتـــەوە یا بەکرێی بگرێ ، چونکـــە خۆی نییەتی • بەکورتی : جـــلی نەتەوایەتی ڕوو لە نەمانە ، بگرە هەر بزرە •

هەرچۆنێك بێ ، گرفتی هەرە گەورە ئەوەیە هەندێ شاعیر هەن ، جلی

نەتەوایەتی چۆن بزر بووە ، ناوەها مۆری نەتەوایەتی لە شیعرەکانیاندا بزرەو شانازی‌یشی پێوە دەکەن •

منیش جلی ئەوروپایی لەبەردەکەم • چاکەتە چەرکەسی‌یەکەی باوکم لەبەرناکەم • لەگەڵ ئەمەشدا بەتەما نیم شیعرەکانم بە جوبەی بێسیماو بێزەوەر برازێنمەوە • دەمەوێ شیعرەکانم بەرگی‌نەتەوایەتیی داغستانیان لەبەردابێ،ئەمن کێم ؟ تەمەنم هەمووی چەند گرێیەکە(*) لەو ماوەی تەمەنمدا خەڵکی چاکەتو پانتۆڵو قۆندرەیان کردۆتەبەر • شیعریش ژیانی تایبەتیی خۆی هەیە • پۆژی بوونو مردنی هەیە • من هیچ قسەیەك دەرهەق شیعری خۆم ناکەم ، چونکە لەوانەیە بەقەد من نەژی •

لە مۆسکۆ ، پیرە داربەڕوویەکم بینی گوتیان ئەوە (ئیڤان)ی (گرۆزنی) ناشتوویەنی • ئەو درەختە زۆر کەسی دیوە بەرگی (بۆیاری)یان لەبەردا بووە ، ئینجا قەمسەڵەو پارۆکە ، پاشان شەپقەو چاکەتی شۆڕ ، خوودەی سەربازی (بودیۆنی)و چاکەتی قایش‌و پاشتریش چاکەتو کراسی ئاسایی‌و پاش‌ئەویش پانتۆڵی دەرەلینگ فش‌و پانتۆڵی تەسك • کەچی دار بەڕووەکە هەروەکو خۆی مایەوە • وەك ئەوەی بە خەڵکەکە بڵێ :

هۆ خەڵکینە ! ئەگەر هیچ ئیش‌و کارتان نەبێ ، دەشێ هەر ڕابکەن‌و مۆدەی جل‌وبەرگتان بگۆڕن •

من بەش‌بەحاڵی خۆم پیشەی خۆمم هەیە ـ تیشکی خۆر وەردەگرم‌و دەیکەمە داری ڕەق‌و پتەو ، دەیکەمە بەڕوو ، بەڕووەکەش درەختی پتەوی لێ دەڕوێ •

لە شاخاندا دەڵێن : پیاو بە جل‌و بەرگیەوە پیاوە ، بەڵام پیاوی ئازا بە ئەسپەکەیەوە ئازایە •• ئەم پەندە زۆر باش زرنگاوەتەوە ، بەڵام بە بڕوای من

(*) گرێ : ١٠ ساڵ •

ڕاست نیە • پێویست ناکا باڵەوان کەوڵە پڵینگ بکاتەبەرو ، بۆی هەیە زرێی پۆڵایین دڵێکی پڕ ترسی لەژێرەوە بێ •

چونکە : زۆر جار وابووە شووتیم بـە ڕەنگی جوانی هەڵبـــــژاردووەو پاشان سپی‌و بێتام دەرچووەو هەر هێندەم پێماوە پشتملم بخورێنم •

چونکە : جارێکیان ، کابرایەکی خەڵکی (ئونتسوکولی) حەزی لە کچێك دەکرد ، چوو هەڵیبگرێ ، لەنـــاو قاپۆوتێکی پێچاو فڕاندی • پاشان کـە قاپووتەکەی کردەوە ، بینی دایرە کەڵۆسەکەی کچەی هێناوە •

چونکە : جارێکیان ، ئەبووتالیب بۆی گێڕامەوە لە گوندێکی دوور لـە دووی گەڕابووەوە بچێتە زەماوەندو لەوێ زوڕنای ژەنیبوو • زەماوەندەکـە یەك پارچە زرمەوهۆڕو هەراو زەنا بوو • لە گۆڕەپانی بەر دێدا سێ ڕۆژ زوڕنا فیقەی هات ، دەهۆڵ ڕمبەی لێ هەستا ، کـــەمـان زریکانـدی ، ئۆکۆردیۆن شادیی پەخش کرد ، گۆرانی دونیای پڕکرد • هەروەکو لـە داغستان دەڵێن «دەمدەم»و «چەمچەم»یکی بێپسانەوە بوو ـ گوێگرو نانخۆر یەقی دابووەوە • گوند هەمووی بەسەر ئەو زەماوەنـــدەدا ڕژابوو • هـــەموو لە هەموو ـ پیرو تولاز ـ هەرکەسە بایی خۆی هەڵپەڕی •

ڕۆژی سێیەم ئاهەنگ گێڕەکە بە دەنگێکی بڵند بە خەڵکی ڕاگەیاند کە بووکو زاوا دێنـە گەڕی دیلانێ • باشـــە ، سێ ڕۆژ بوو خەڵك هـــەموو زاوایان دیبوو • بەڵام کەس بووکی نەدیبوو • بووکیان لە جێگایەك دانابوو ، نیقابو پۆشیان پێـــدا دابوو ، دەموچاوی دیار نـــەبوو • سێ ڕۆژ بەرگی ڕازاوەی بووکێتیی بووکـە سەرنجی ئەبووتالیبی ڕاکێشابوو • لە بریقو باقو تریسکانەوەو درەوشانەوەدا شانی لە شانی سەربەرگی ئەتۆڵۆژیی قەوقاسی دەدا • کە بووك دەستی بە شایی کرد ، ئەبووتالیب زراوی لە کەلەشی گەورەی چوو • کەلەشی وەکو (ماناس)ی باڵەوانی ئەفسانەیی ناو داستانێکی کێرگێزی

وابوو که دەزگای بلاوکردنەوەی ئەدەبیاتی دەوڵەت بلاوی کردۆتـــەوە ...
بووك خۆی ئامادەکرد پۆشینی لە ڕوو لابـدا . خەلك هەموو تامەزرۆ بوون ، دەمیان بەش کردبووەوە ، ئەبووتالیب ڕاوەستابوو هەناســەی ڕاگرتبوو ، لەناکاو پۆشی لاکەوت ـ ئەو نموونەی کـە سێ ڕۆژ بوو هەموولا چاویان لە ڕێ بوو ئەوەبوو :

چاوێکی دەیڕوانیە (خونزاخ)و چاوەکەی تری سەیری (بۆتلیـخ)ی دەکرد . لەنێو هەر دوو چاوەکانیشەوە کە بە تووڕەیی لەدووڕەوە بە لاتـی تێك ڕادەمان ، لووتێکی درێژی قەڵانگی لە ڕوخساری چەقیبوو .

ئەبووتالیب دڵی گوشرا . هەستی کرد چیتـــر ناتوانێ زوڕنا بژەنـــێو چیتریشی پێ ناخورێ . زەماوەندەکەی بەجێهێشت .

ئەمن وا تێدەگەم ئەبووتالیب لەم بەسەرهاتەدا زێدەڕەویی نواندووە . لەگەڵ ئەمەشدا : نەخشـــەی نایابو ڕازاوە کێشیی کلۆڵی پێ ڕزگار ناکرێ ، چونکە لێزەش دەبێ پەردەکـــە لابدرێو نرخی ڕاستەقینـەی خۆی پێ بدرێ .

چونکە : لە سەردەمی ڕابردوودا ، لەم شاخانـــە ، باری ژیانی ئاوەڕتی کابانو ڕای پیاوان دەرهەق ئەو کابانانە گەیشتبووە مەسەلەیەکی زۆر گرنگو ببوو بە باسێکی سەرەکی . ئەو کاتـە مێرد نەبوو بوێرێ ساتێك ملپێچی لـە ژنەکەی بکات . تێك گیرانو دەمەقاڵیەکی سووکی ماڵێ دەبوو بەهۆی ئـــەوە کە مێردەکە ڕابکێشنە لێژنەی ناوچەو بەتوندی «گەف»ی لێبکەن . لەوەش سەیرتر ئەوەبوو هەموو ئەندامانی لێژنـــەی ناوچـــە خۆشیان «گەف»یان لێ کرابوو . لەو ساڵەدا ، یەك لەدوای یـــەك کۆنگرەی کابانان دەگیراو لـە هەموو کۆنگرەکانیدی پتر قسەیان تێدا دەکرا .

له عەینی ساڵدا ، ئافرەتێکی زلـــەی کەتـــە فێر ببوو دەچووە بازاڕی یەکشەموانو قاچاخچێتیی دەکرد • پۆلیس شەرمی لێ دەکرد ، دەترسا نەوەک بە ناوی دەستخستنە ناو سەربەخۆیی و کاروباری ئافرەتانی چیاوە سزایدرێ • لەگەڵ ئەمەشدا بۆ سێ یەمین (یەکشـــەم) بەترســـەوە خۆی لێدانووساندو لـــە پێنجەمین (یەکشەم)دا بڕیاری دا بیگرێ و ببیاتە پۆلیسخانە •

کاتێ کە پۆلیسەکـــە ژنەی بـــە گیراوی بە شـــەقامدا دەبرد ، خەڵک پەنجەیان بۆ درێژدەکرد ، سەریان سووڕ مابوو ، چۆن غـــیرەتی کـــردووە ئافرەتێکی سەربەست و ئازادی ئەم شاخانە ڕاکێشێتە گرتووخانە •

لەناو بازاڕی پڕحەشامەت نەیتوانیبوو باش تەماشای ژنەکە بکات و لێی ورد بێتەوە ، بەڵام ئێستا ، کە بەوردی سەرنجی لێدا ، شتی زۆر سەیرو سەمەرەی کەوتە بەرچاو وەکو ئەو جزمە گەورەی لە خوار تەنووڕەکەیەوە داکشابووە خوارێ • پۆلیسەکە بیری کردەوە : (ئەم ماستە بێموو نییە)(*) ئیدی ئەوەبوو پۆشیی لە ڕووی ژنە داپچڕی ••• ڕووی ترش و تاڵی زەلامێکی مرۆمۆچـــی لێ بەدەرکەوت ، دوو چاوی شۆڕو سمێڵێکی بادراوی وەک ڕەشە نەمامـــی قەد شاخی پێوەبوو •

هەندێ هونەرمەندی بێبەهرەو بێئارامو بێشەرمو شوورەیش هـــەن بۆئەوەی کاڵایان بە هەرمێن بێ پەنا دەبەنە بەر هەندێ نەخشەو نیقابیوا کـــە بە ڕەنگی بریقەدار بیری تەسکیان دابپۆشێ • سەرباری ئەمەش ، کە سک بەتاڵ بوو چ فایدەیە پیاو تیلاکی خوار بکا •

سەرباری ئەمەش : خەنجەری دار هەچەندە جوانیش بێ ، ناتوانـــی فڕووجێکی بێ ســـەر ببڕیت • ئـــەو جۆرە خەنجـــەرە تەنهـا داوە بارانی بێ دەبڕرێ •

(*) لە ئەسڵەکەدا دەڵێ : « ئـــەم جۆگایـــە لە کانیـــەکی ئاسایی یـــەوە هەڵناسێت » •

سەرباری ئەمەش : ژنهێنانی بووکەشووشە وەچەی لێ ناکەوێتەوە •

سەرباری ئەمەش : کە منداڵێك سوننـــەت دەکـــەن ، شاپەڕی قازی پیشاندەدەن بۆئەوەی تەفرەی بدەن • تۆ ناتوانی بە شاپەڕی قاز منداڵ سوننەت بکەی ، سوننەت کردن گوێزانێکی تیژی دەوێ •

هەرچۆنێك بێ ، نە خوێنەر منداڵن تەفرە بخۆن و ژیر بنەوە ، نە منیش ئەو هونەرمەندەم خەنجەری مقەبای خستبێتە کالانەوە ، با کالانەکەش پەسەن و نەخشین بێ •

بێگومان : کالانیش شتێکی پێویستە ، چونکە خەنجەر بە بێ کالان زەنگ هەڵدێنێ • جوانیشە ئەگەر کالانەکە پازاوە بێ •

بێگومان : زمانی گێڕ دەرهەق بیری هەرە ناســـك وەکو گورگ و مەڕ وایــە •

بێگومان : توندترین عارەبانەش لە ڕێگـــەی ســـەختدا وەردەگەڕێ و لەوانەیە لە لێواری گەڵێیەکی هەزار بەهەزاریش هەڵبدێرێ •

بێگومان : تەنگەو پاڵووی کەر لە ئەسپ ناوەشێتەوە ، زینی ئەسپیش قەت بۆ کەر ناشێ •

لێرەدا ناچارم چیرۆکی ئەو کابرا بەلخاریەتان بۆ بگێڕمەوە کە ولاغێکی ناڕەسەنی هەبوو •

چیرۆکی کابرای بەلخاری و یەختەکەی :

جارێکیان کابرایەکی بەلخاری یەختە بەستەزمانەکەی بارکرد ، جەڕەو جەلعەو شەربەو گۆزەی لێناو چوو لەو گوندە شاخاوییانە ساغیان بکاتەوە •

ئەو ڕۆژە لە گوندێکی ئافاریدا سوارسوارانێ بوو • گەلێ شۆڕە سوارو ئەسپی ڕەسەن کەوتبوونە گۆڕێ • ئەم شۆڕە سوارو ئەسپە حدووداندە هەموو

ناویان بەم‌ناوەدا بلاوبووەوە • شۆڕە سوارەکان پیاوی کۆڵەو لێهاتوو بوون • ئەسپەکان ئەسپی چوستو چابوك بوون • شۆڕە سوارەکان گەرمی دلێریو سەربەرزیان لە ڕوو دەپڕژا ، ئەسپەکان بڵێسەی بێئارامیان لەچاو هەڵدەستا •

شۆڕە سوارەکان خەریکی پێزبەستنو تەیاربوونو خۆ ئامادەکردن بوون کە کابرای کڵۆڵی بەلخاری لەناکاو هاژاویە نێو جەرگەی مەیدان ••• بە خۆیو بە ئەسپەکەیەوە هەردووکیان بێتووڵەو خەوالوو بوون • شۆڕە سوارەکان گالتەو قەشمەریان خستە سەر کابراو هاواریان کرد •

« وەرە بەگەلان کەوە ! »

« یەختەکەت بۆ سوارسوارانێ ناونووس کە ! » •

« لەگەلان ڕاکە ، بلا ئەسپەکەت مێزی خۆی بنوێنێ » •

« غاردە لەگەڵمان نەوەك کەس نەبێ نالێ ئەسپەکانمان هەڵگرێتەوە » •

لە وەڵامی ئەم هەموو تیزو تیتاڵەدا ، کابرا بە کپو بێدەنگی باری لەسەر پشتی یەختەکەی داگرتەخوارێ • بەکاوەخۆ کەڵوپەلەکانی لەولاوە لەسەریەك داناو بە شێنەیی سواری ئەسپەکەی بوو و چوو جێگەی خۆی لە پێزی شۆڕە سوارەکان گرت •

ئەسپی شۆڕە سوارەکان کەوتنە کوڕڕنو سمکۆڵو سەرکێشی ، هەستانەوە سەر پاشوو • بەڵام ئەسپی کابرای بەلخاری سەری دانەواندو کزو خەوالوو ڕاوەستا •

ڕمبازی دەستی پێکرد • ئەسپە چوستو چابوکو تەیارو ئامادەکان وەك ڕەشەبا ورشەیان هاتو تێیانتەقاند • تۆز بەری ئاسمانی گرت • ئەسپی کابرای بەلخاری لە کلکەی دواوە دیار بوو ڕای‌دەکرد • دەورەی یەکەمو دووەمو سێیەم تەواو بوو • ئەسپەکان شڵو شەکەت بوون • لالغاوەیان کەفی

کردو سەراپای لەشیان کەف‌و ئارەقەی دەرداو تۆپەڵ تۆپەڵ ڕژایە سەر زەوی • وردە وردە لاق‌و لەتەریان سست‌بوو ، لە کورتی‌یان دا ، هەرچەندە سوارەکان قامچی‌یان وەشاندو ئەسپەکانیان دەنگ‌دا ، نەخێر ئەسپ هێزیان نەبوو زیاتر بپەزن ••• کەچی یەختەی کابرای بەلخاری لە سەرەتاوە چۆن پای‌دەکرد ، هەر لەسەر ڕاکردنی خۆی بەردەوام بوو ـ نە خێراتر دەبەزی ، نە هێواشتر • یەکەمجار لەگـــەڵ ئەسپەکانی دواوە غاری‌دەدا ، ئینجا بەگـــەل ئەوانـــەی ناوەڕاست کەوت‌و پاشان خۆی گەیانـدە پێزی پێشەوەو لەئەنجامـدا ، لـــە دەورەی دەیەمین ، کە دوا دەورە بوو بەپێش هەموویان کەوت • ئیتر ناچاربوون شریتی سەرکەوتنی بکەنە مل •

خاوەنەکەی بە شێنەیی گەڕایەوە لای گۆزەکانی‌و باری کردنەوەو ملی ڕێگای خۆی گرتەبەر •

شتی‌وا لەئەدەبدا پتر ڕووەدا تا لە سوارسوارانێ •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : ئەو شیعرانەی بەئاسانی نووسراون ، هەندێجار خوێندنەوەیان گرانە • ئەو شیعرانەی بەزەحمەت نووسراون ، هەندێجـــار خوێندنەوەیان ئاسانە •

ڕوخسار (فۆرم)و ناوەڕۆك وەکو بەرگ‌و بنیادەم وان • یەکێك کـــە خۆی پاڤێکی باش‌و زیرەك‌و ڕەوشت‌بەرز بێ ، بۆچی جل‌و بەرگێشی وەکو خۆی نەبێ ؟ پیاو کـــە ڕوخساری قۆز بوو ، بۆچی بیرەکانیشی لـــە خۆی نەوەشێنەوە •

زۆرجار وا ڕێك‌دەکەوێ ، ئافرەتێك زۆر جوانە ، پیاو هەر حەزدەکـا تەماشای بکا ، بەڵام زیرەك نیە • خۆ ئەگەر زۆر زیرەك بێ ئەو حەلـــە هێندە جوان نیە • بەرهەمی هونەریش هەمان شتە • لەگەڵ ئەوەشدا هەندێ ئافرەتی بەختەوەر هـــەن ، جوانی‌و زیرەکی‌یان لە یـەك پاڕەدایـە • کێبی شاعیری بەهرەدارو ڕاستەقینەش ئاوەهایە •

جارێکیان کابرایـــەکی گوندی (مالی) گوتی : « کـــە یەکێك بەرەو گوندەکەمان بێت ، هەر کە لە کەلەوە دەرکەوت یەکسەر دەزانم ئاخۆ پیاوی چاکە یان خراپ » .

کابرایـەکی (کوباچی) گوتی : « زیڕ یا زیو لەخۆیـــەوە هیچ نرخی نییە . گرنگ وەستایە ، پێویستە وەستا کارامەو مەعلان بێ » .

جوانترین گۆزە کە خەڵکی دەیخەنە بازارەوە
لە قوڕی ئاسایی دروستدەکرێ
هەرواش جوانترین شیعر
لە وشەی ئاسایی دەهۆنرێتەوە

ـ نووسراوی سەر گۆزەیەك ـ

من پازدەهەزار ڕۆژ زیاتر لەم دونیایەی خۆماندا ژیاوم . بە زۆر ڕێگادا ڕۆیشتووم و سەفـەرم کردووە . هەزاران کەسم دیوە . بەقەد جۆگـــەلەی نەزمراوی کاتی باران و بەفر توانەوەی شاخان یادو سەرنجم بۆ پەیدا بووە . بەڵام چۆن بیانگەیەنمە یـەکتر ، کێیێکیان لێ دروست بکەم ؟ نووسینی ئـەو جۆرە کێیە گەڵێك لە هەڵکـەندنی جۆگەلەیـــەکی قوواڵو بەرینی ناو دۆڵ دەچێ . بەڵام ئەمەیان نیوەی کارەکـــەیە . سەرەڕای ئەمەش دەبێ هـەموو جۆگەکانی شاخ لە یەك بکەنەوەو بڕژێنە ناو ئەم جۆگەیە .

جا ئـــەم کارە چۆن ڕاپەڕێنم ؟ بێجگە لـــە زانیاریی ژیان چ تەرحـە زانیاریـیەکی ترم گەرەکە ؟ تیووریی ئەدەب ؟ بەڵام پیاو نابێ ئەوەندە بیر لـــە چۆنیەتیی نووسینەوەی شیعر بکاتو خۆی پێوە خەریك بکات ، بەڵکو دەبـێ یەکسەر دەستبداتە قەڵەمو دەست بە نووسین بکات .

دەمەوێ بڵێم من خۆم هیچ قوتابخانەو ڕێبازێکی پەسندی ئەدەبیم نییە . من نووسەرو هونەرمەندو مامۆستا هەن پەسندیان دەکەمو هیچیتر .

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : لە تاقی کردنەوەیەکی ئامۆژگەی نەدەب ، لە

ئافرێکیان پرسی ، جیاوازیی نێوان ڕیالیزمو ڕۆمانتیزم چیە ؟ ڕەنگە کابرا هیچ کتێبێکی لەمبابەتە نەخوێندبێتەوە ، بەلام وەڵامێکی لێ ڕەچاو دەکرا • پاش نەختێ بیرکردنەوە بەم شێوەی خوارەوە وەڵامی مامۆستاکەی دایەوە :

« ئەگەر بە هەڵۆ بڵێین هەڵۆ ، ئەمە ڕیالیزمە ، خۆ ئەگەر بە کەڵەشێر بڵێین هەڵۆ ، ئەمە ڕۆمانتیزمە »

مامۆستاکە پێکەنیو ڕای بارد •

من بەش بەحاڵی خۆم هەمیشە هەوڵمداوە بە ئەسپ بڵێم ئەسپ ، بە کەر بڵێم کەر ، بە کەڵەشێر بڵێم کەڵەشێرو بە پیاو بڵێم پیاو » •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : ڕابەندەرانات تاگووری سەربڵند برایەکی هەبوو ، ئەویش تووسەر بوو و لە ئەدەبی هیندیدا سەر بە قوتابخانەی «بەنگال» بوو • تاگوور خۆی لە خۆیدا قوتابخانە بوو ، خۆیشی ڕێبازێکی تەواوی ئەدەبی بوو • جیاوازیی ئەم دوو برایەش لەوەدایە •

گیانی ڕابەندەرانات باڵندەیەکی تایبەتیی خۆی تێدابوو بە هیچ باڵندەی تر نەدەچوو • پێشتر هیچ باڵندەیوا نەبووە • ڕەوانەی ناو دونیای هونەری کردو هەمووکەس دەیزانی ئەم باڵندەیە هیی ڕابەندەرانات تاگوورە •

ئەگەر هونەرمەندێك باڵندەی خۆی بەرەڵا بکاتو باڵندەکە لەگەڵ ڕەوە باڵندەیەکیتری کتومت وەکو خۆی تێکەڵ ببێ دیارە هونەرمەند نییە • مانای وایە ئەو باڵندەی بەری هەڵداوە هیی خۆی نییە ، نامۆیە • بەڵام ئەو چۆلەکەی کەس نەتوانێ لەناو ڕەوە چۆلەکەیتر بیناسێتەوە کە هەموو پێکدەچن ، هەر چۆلەکەیەو هیچیتر نییە •

پیاو دەبێ خاوەنی ئاگردانی خۆی بێو بتوانێ ئاگری تێدا بکاتەوە • یەکێك سواری ئەسپی خەڵك بووبێ ، چزوو چدرەنگ هەر دەبێ لە

ئەسپەکە دابەزێو بیداتەوە خاوەنی خۆی • قەت بیری خەڵکی تر زین مەکە • هەردەم خاوەنی بیری خۆت بە •

تانە لە خۆم دەدەم ، ئەدەب لەگەڵ پەندووورو نووسەر لەگەڵ ژێرەکانی سەر پەندوور بەراورد دەکەم • هەر ژێرەك دەنگی خۆی هەیە ، ئاوازی خۆی هەیە ، بەڵام ئەگەر پێکەوە وەریان بگرین هەموو یەك دەگرنو تەبایی یەك پێك دێنن •

پەندووری ئافاری تەنیا دوو ژێی هەیە • گوایا باوکم ژێی سێیەمی بۆ پەندووری ئەدەبی ئافاری زیادکردووە • من دەمەوێ بیم بە خاوەنی دەنگی تایبەتیی خۆم کە لە هەموو دەنگێکی تر جودا بێ • من دەمەوێ بیم بە ژێرەکی تری کۆنە ئامێرەکەی ئافاریمان •

حەزناکەم وەکو ئەو پاوکەرانە بکەم کە دەچن کەلەشە بزنەکێوی لە بازاڕ دەکڕنو کە گەڕانەوە ماڵێ دەڵێن نێچیری خۆمانەو خۆمان کوشتوومانە •

یاخود لەوانەیە وا رێك بکەوێ :

دەنگ بلاوبێتەوە کە پاوکەرێك بزنەکێوی یەکی لە دۆڵێکدا کوشتووە ، هەموو پاوکەرەکان شالاو بۆ ئەو دۆڵە دەبەن کەچی لەو کاتەدا پاوکەری یەکەم دەچێ لە جێگایەکی تر ورچێکی زل دەپێکی و تا پاوکەرەکان دادەوەرنە ئەم شوێنە ، راوکەری سەروەستا دەچێتە گەڵی یەکی ترو پلینگێکی گەورەی بەفر پەنگ راودەکات •

باشە ، پرسیارێك : کامەیان پاوکەری پاستەقینەیە ؟ ئەوەی خۆی شوێنی نێچیرەکەی هەڵدەگرێ ؟ یا ئەوەی شوێن پێی پاوکەرەکە دەکەوێ ؟ پیاوی ئاوها لە دزینی نێچیری تەڵەی خەڵك ناپەنگێتەوە • ئەمانە هەندێ نووسەرم دێننەوە یاد ـ پیاو نابێ وەکو ئەو ناسیارەی من بکا کە دوای ئەوەی کۆڕنی ئیفلۆفیچ چۆکۆفسکیی ناسی ، وای پێشان دەدا ئەبووتالیب هەر ناناسێ •

گۆم که گەیشتە دەریاو سەرنجی لە ئاسۆی بێپایانی شینایی بەردەمی دا کە خۆی لەگەڵ لێکداوە ، نابێ هەرگیزاو هەرگیز ئەو سەرچاوەیە فەرامۆش بکا کە لەبەرزاییی شاخەکانەوە ئاوی بەدەمەوە کردووەو نابێ ئەو جۆگە تەنگ‌و سەخت‌و ڕەقانەش لەبیربکا کە لە داکشاندا پێیانداڕۆیشتووە .

ڕاستی ، من وەکو ئەو جۆگەلە شاخاوییە وام . ئەو کانییەم خۆش‌دەوێ کە لێی هەڵقوڵاوم . ئەو بەستە ڕەقانەم خۆش‌دەوێ کە پێیاندا ڕۆیشتووم ، ئەو گەڵییە تەنگ‌و تاریکانەم خۆش‌دەوێ کە ئاوی منیان پێدا دەڕوا . ئەو کەڤرانەم خۆش‌دەوێ کە ئاوەکەیان بەسەردا دەڕژێ‌و تافگەی زیوین پێکدێنێ . ئەو نەورایییە مەندو کەم خۆش دەوێ ئاوەکەی تێدا دەگیرسێتەوەو چیای دەوروبەرو ئاسمانی سەرەوەی بە هەموو ئەستێرەوە تێدا دەدرەوشێتەوە ، دیسانەکە ئاوەکە دەڕواو جارجار بە نەرمی‌و ئاوتاو بە خوڕەم‌و خێرایی دەخشێتە خوار .

هەرچۆنێک بێ ، من ناڵێم تەنیا گەنیم بەسە ، مادام لە ڕۆیشتن‌دام ، دیارە ئامانجێکم لەپێشە . نەک تەنیا وا هەست دەکەم کە دەریایەکی گەورە چاوی لەڕێمە ، بەڵکو بە چاوی خۆم دەیبینم .

لەمەودوا تەنیا نیم . پارچەیەکی سەراپای داغستانم کە ئاسۆیەکی فراوانی لە بەردەمدا بۆتەوە . لەو هەموو ماوەیەدا هەر تەنیا سنووری گۆڕستانەکانمان فراوان نەبووە ، بگرە تخووبی بیروباوەڕیشمان لەبارەی ژیان‌و جیهانەوە بەرین بووە .

من شاعیرێکی ئاڤارم . لەگەڵ ئەمەشدا نەک تەنیا هەر هەستی لێڕبرسینەوەی ئاڤارستان‌و سەراپای داغستان‌و هەموو ولاتەکەمانم لە دڵدایە ، بەڵکو هیی هەموو دونیام لە دڵدایە . ئەمە سەدەی بیستەمە . پیاو وانەبێ نازی .

بۆیان گێڕامەوە : دوای لەدایك بوونم بـــە ماوەیەکی کەم باوکـــم ناچار دەبێ بار بکاتو بچێتە گوندی (ئەرادەریخ) چونکە ئیشی کەوتبـــووە ئەوێ • دوو خورجینەیان لە ئەسپی باوکم هەڵدابوو • یەکێکیان هەمـــوو ماڵەکەمانی تێدابوو ـ پەڕۆو پاتاڵو ئاردو ڕۆنو هەندێ کتێب ، ئەوەی تریش سەری منی لێ هاتبوە دەرێ •

پاش ئەو سەفەرە دایکم تووشی نەخۆشیەکی گران هاتو نەیتوانـــی شیری مەمکەکانیم بداتێ : هەرچۆنێك بێ ، ژنە هەژارێکی گوندەکە ، کـــە لەمێژ نەبوو کۆرپەی لەبەر سك هەڵگیرابوو ڕازی بوو شیرم بداتێ • بەمجۆرە ژنە بوو بـــە دایەنم • بوو بـــە دایکـــی دووەمینم • بەمچەشـــنە دوو ژن لـــەم سەرزەمینەدا هـــەن کـــە قـــەردارمانـــم • تەمـــەنم هەرچەنـــدە درێژ بێو هەر شتێکی بۆ ئەوان یا لەبەر خاتری ئەوان بیکەم ناتوانم قەرزیـــان بدەمەوە • قەرزی دایك لەسەر کۆرەکەی قەتاوقەت تەواو نابێ •

ئەم دوو ئافرەتە هەردووکیان ، بوونەتە دایکی من : یەکیان دایکمە ، ئەوەیە منی هێناوەتە دونیاو یەکەم کەس بوو بێشکەی ڕاژەندمو تا کەوتمـــە خەوەوە گۆرانیی بۆ گوتم • ئەوەی تریش هەر دایکمە ، ئەوەیە شیری مەمکی خۆی دەرخوارد دامو لە مردن ڕزگاری کردمو گەرمای ژیانی پێ بەخشیم • لە باریکەڕێی مردن بردمیە سەر ڕێگای پانو بەرینی ژیان •

گەلەکەم دوو دایکی هەیە ، وڵاتە خنجیلانەکەم دوو دایکی هەیـــە ، هەریەکە لە کتێبەکانیشم دوو دایکیان هەیە •

دایکی یەکەمم داغستانی خۆمە : لەوێ لەدایك بووموو گوێم لە زمانـــی زگماکی دایکم ڕاهاتو فێربووم قسەی پێ بکەم ، بۆیە بۆتە یەك پارچـــەی بوونم • لەوێ بوو ، کە یەمجار گۆرانیی گەلەکەمم کەوتە بەرگوێو یەکـــەم سترانی خۆم چڕی • هەر لەوێیش بوو یەکەم قومە ئاوم نۆشیو یەکەمجـــار

تامی نانم چەشت • بە منداڵی کـە بەسەر تیشـــەبەردی تژدا هەڵدەگەڕام ، هەرچەندە کە بریندار دەبووم‌و ئازارم دەخوارد ، ئاوو گیای خاکی خـــۆم برینی ساڕێژ دەکردم • خەڵکی شاخان دەڵێن : دەرد نییە بە دەرمانی گیـای شاخەکانمان نەپەڕێ •

دایکی دووەمم ڕووسیای مەزنە ، دایکی دووەمم مۆسکۆیە • ئەوبوو پەروەردەی کردم • باڵی بێ بەخشیم ، خستمیە سەر ڕێگای بەرینی ژیـــان‌و ئاسۆی هەراوو بێپایانی هەموو دونیای پێشان‌دام •

من قەرزێکی دایک‌و فەرزەندانەی ئەو دوو دایکەم لەســـــەرە • دوو وێنەی سەر مافوور بە دیواری خانووەکەمدا هەڵواسراون : یەکێک وێنـــــەی مەحموودە ، ئەوەی‌تر وێنەی پوشکینە • زۆر گوڵی ئاگرینی پاوانی شاخەکانی نزیک گوندان لەناو لاپەڕەکانی کتێبی شیعری (بلۆک)دان‌و فێنکایەتیی شـــەوە سپیەکانی (بترۆگراد)م بۆ دێنن •

ئەو دوو دایکەی من وەکو دوو باڵ ، دوو دەست ، دوو چاو ، یا دوو گۆرانی وان • دەستی ئەو دوو دایکە برۆیان ساوداوم ، بەڵام هەرکاتـــێ هەڤەمست بووبم ، گوێیان پاکێشاوم • هەریەکە ژێیەکی لە یەندووەکـەم بەستووە کە دوو ژێی هەیە •

لەسەر زەوی ، لەسەر گوندەکەم بەرزیان کردەوە ، لەسەر شانـــی ئەوانەوە گەلێ شتم بینی ، ئەگەر ئاوا بەرزیان نەکردایەوە چاوم پـــــێ نەدەکەوتن • چۆن هەڵۆ نازانێ لەکانی فڕیندا کامە باڵی پێویستترو بەنرختـرە ، منیش ئاوا ناتوانم بڵێم کامە دایکم بەلاوە ئازیزترە •

لە ڕۆژگاری کۆندا ، خەڵکی چیاکان تەنیا گیاو ئاویان بـــۆ تیمـــاری دەردو چارەی نەخۆشەکانیان بەکاردەهێنا • باوەڕیان بە تەبیبەکان هەبـوو • ڕاستت دەوێ تەبیبی‌وا هەبوون ڤێستاش هەر باسیان دەکرێ • ئەوانە بـــۆ

چارەکردنی سەرێشەیەکی سووکو ئاسایی داوای سەربڕینی بەرانێکی پەشیان دەکرد • هەموو ئاقارێك دەزانێ گۆشتی بەرانی پەش لە گۆشتی بەرانی سپیو تاڵە خۆشترو تەپوبڕترو بەتامترە • تەبیەکە پێستەی تەپی لە سەری نەخۆشەکە دەگرتو وازی لێ دەهێنا ، کە دەڕۆیشت کەلەشەکەی بۆ خۆی دەبرد ، ئێمە ، لێرەدا باسی ئەو چەشنە تەبیانە ناکەین ، بەڵکو باسی ئەوانە دەکەین کە دخۆری میللیی زۆر باش بوونو دەیانزانی ئیشیان چیی‌یەو دەرمانیان چیی‌یە ؟

جارێکیان ، باوکم کەوتە نەخۆشخانە ـ نەخۆشخانەی کرملین لە مۆسکۆ • لەوێ گیاو کانی‌یەکانی داغستانی خۆی هاتەوە یاد ، داوای لە کوپەکانی کرد هەندێ ئاوی لەو کانی‌یە بۆ بێنن کە لە قەدشاخی (بوتسراخ)ەوە هەڵدەقوڵا •

قسەی باوك دەستوورە بۆ کوپ • کوپەکانی چوونەوە داغستان ، بە چیای (بوتسراخ)دا هەڵگەڕان ، کانی‌یەکەیان دۆزی‌یەوەو هەندێ ئاویان لێ هێنا بۆ شاعیرە ئاقارە نەخۆش کەوتووەکەی خەستەخانەی کرملین •

باوکم ئاوەکەی خواردەوە ، وردە وردە چاکتر بوو و هێندەی پێ‌نەچوو دەردی پێوە نەما ، بەڵام ئاگای لەوە نەبوو کە هەمان ڕۆژ هەندێ دەرزی‌یان لەو دەرزی‌یانە لێدابوو کە تازە لەدەرەوە هێندرابوون •

لەوانەیە باوکم تەنیا بە دەرمانی جیهانی‌یەکان چاك نەبووبێتەوە ، لەوانەیە ئاوی ئاقار کە دەرمانی خۆمانە نەبووبێتە هۆی چاکبوونەوەی ، بەڵام بەگشتی وەری‌بگرین ، هەردوو دەرمانەکە چاکیان کردۆتەوە • لەبارەی ئەدەبیشەوە هەمان شتە • ئەدەب لە خاکی خۆی ، لەناو گەڵی‌یەکانی خۆی ، لە زمانی زگماکی خۆیەوە هەڵدەقوڵێ • لەگەڵ ئەمەشدا ، هەستی نووسەری پەسەنو پاستەقینەی ئەبڕۆ گەلێ لە سنووری نیشتمانی خۆی دوورتر دەڕوا •

ئەو هەستەی کە کار لە هەموو مرۆڤایەتی ، لە سەراپای جیهان دەکات دەبێ دڵی پڕ کردبێ و لە میشکیدا پەنگی دابێتەوە ٠

کە ڕێبوارێك ملی ڕێ دەگرێ
چ تۆپشەیەک لەگەڵ خۆی دەبا ؟
نەختێ شەراب ، هەندێ نان دەبا ،
بەڵام ، تۆ ، میوانی ئازیز ! خەمت نەبێ

تا بتوانین خزمەتت دەکەین
نانو شەرابەکەت بەجێبێڵە
ژنە چیایی‌یەك ئەستوورکت بۆ دەکا ،
میردەکەیشی شەرابت بۆ تێدەکا

کە ڕێبوارێك ملی ڕێگا دەگرێ
چیتر لەگەڵ خۆی دەبا ؟
خەنجەری تیژ سووراو ، لەگەڵ خۆی دەبا ،
بەڵام ، تۆ میوانی ئازیز ! خەمت نەبێ

شاخەتکان بەخێرهاتنت دەکەن
ئەگەر یەکێ خراپەت لەگەڵ بکا ٠
چیایی خەنجەریان هەڵدەکێشن ،
ئەرکی خانە خوێتی بەجێدێنن

کە ڕێبوارێك ملی ڕێگا دەگرێ
چیتر لەگەڵ خۆی دەبا ؟
کۆنە گورانی‌یەکی خۆش ، لەگەڵ خۆی دەبا ؟
تا بە ڕێگاوە بیچڕێ ٠

ئێمەش ، ئەی میوانی ئازیز ! گۆرانیمان گەلێ زۆرە ،
ڕەنگە گوێت لێ بووبن
کەواتە وەرە گۆرانیی خۆت بێنە
بارێکی هەندە گران نی‌یە ٠

بۆ بەراوردکردنی نووسەرو دخۆر ، دەبێ دخۆرەکە ئەو توانایەی هەبێ تاقی‌کردنەوەی ساکاری ڕۆژانەو دوا بەرهەمی دەرمانناسی پێکەوە بەکاربێنێ

پیاو ئەگەر بۆی بکرێ نووسەر لەگەڵ ئەوکەسە بەراورد بکا کە بەپێیان بڕواو بەناو گەلی بێگانەدا بسووڕێتەوە ، بێویستە ئەو کابرایە هەر گاوێ بـــە مێوانەتی لای‌دا ناو گەلێکی‌تر ، گۆرانیی خۆیانی لەناو دڵو دەروونیدا بێ • بەڵام لە هەمان کاتیشدا دڵی جێگەی ئەو گۆرانی‌یانەی تێدا بێتەوە کە بـــۆی دەڵێـــن •

کابرا ، لەلایەن گەلی خۆیەوە بەڕێ‌دەکرێو لەلایەن گەلێکی تـــرەوە پێشوازی دەکرێ ، هەردوو گەلیش گۆرانیی تایبەتیی خۆیان هەیە •

ئەوکاتەی کە یەکەم تیپی هوشیارکردنەوەی میللی چووە گوندی (کیلیب)، ئافرەتەکان دانیشتن‌و پشتیان لە قسەکەرەکان کرد چونکە نەدەبا موحازیـــر دەموچاویان ببینێ ، بەڵام پاش قسەکەرەکان کە گۆیەندەیەك بەدەم گۆرانـــی گۆتنەوە هاتە پێشەوە ، ئافرەتەکان ڕێزی گۆرانی‌یەکەیان بەلاوە لە ڕێـــزی خۆداپۆشینەکەیان زیاتر بوو ، بۆیە ڕوویان‌کردە گۆیەندەکەو ماوەیان درا کە پۆشی‌یەکانیشیان هەڵبدەنەوە •

ڕۆژ نی‌یە ، دەقیقە نی‌یە ، من ئەو گۆرانی‌یەم لەناخەوە زیندوو نەبێتەوەو لە دڵمدا نەزرنگێتەوە کـــە دایکم لەســـەر بێشکەدا بەگوێ‌یدا هەڵداوم • ئـــەو گۆرانی‌یە بێشکەی هەموو گۆرانی‌یەکانمە ، ئەو بالیفەیە سەری شەکـــەتو وڕو ماندووومی لەسەر دەحەسێنمەوە ، ئەو ئەسپەیە بەرەو دونیایەکی ســـپی هەڵم دەگرێ ، ئەوکانی‌یەیە تینوێتیم دەشکێنێ ، ئەو ئاگردانەیە تین‌و گەرمی‌یەکی وام بێ دەبەخشێ تا ماوم پێویستم بێ‌یەتی •

لە هەمان‌کاتدا ، حەزناکەم وەکو (شوکوم) وابم • ئەگەرچی گەورەو تەمام بوو لە مەڵك نەبڕابوەوە ، دایکی هەر شیری دەدایە • بەوجۆرە کەســـە دەڵێـــن :

« بە کەلەش گایە ، بە مێشك گۆلکە » •

لەم‌ڕۆژگارەدا ئێمە لە بیرکردنەوەی ئەنکێتی جۆراو جۆر پاهانووین • من لەو زەمانەدا گەلێ ئەنکێتم پڕکردۆتەوە • هیچ ناکێکیان پرسیارێکی لەبارەی خۆشەویستیی ولات تێدا نەبووە ، بەڵام ئەوە ئەمە ناگەیەنێ کە بەگشتی ئەم خۆشەویستییە لە دونیادا نییە •

لەگەڵ ئەمەشدا ، ئەوەندە کەمە کە بنووسی من هاونیشتمانێکی سۆڤێتیم، دەبێ پەوشت وەکو پەوشتی هاونیشتمانێکی سۆڤێتی بێ • ئەوەندە کەمە کە بنووسی ئەندامی پارتیی کۆمۆنیستی یەکێتیی سۆڤێتم ، دەبێ بە پەوشت ئەندام بی •

لە وەڵامی پرسیاری (زمانت چییە؟)دا ، ئەوەندە کەمە کە بنووسی زمانم ئافاریە ، دەبێ ئافاری بەڕاستی زمانی زگماکت بێو پێویستە پیاوانەو مەردانە ئاگادار بی زمانەکەت نەگۆڕێ •

وەرنە لام ، مێوانە جۆربەجۆرەکان ، ئەرنگ نییە لەکۆیوە هاتوونو چ‌گۆرانییەکتان پێیە ؟ من پێشوازیی هەمووتان دەکەم • وەك برا ، وەك خوشك وەرنە لام • جێگەی هەمووتان لەناو دڵمدا دەبێتەوە •

کاتی خۆی ، ئەگەر چیایی‌یەك بهاتایەوە (خونەزاخ)و ژنێکی لە نەتەوەیەکی‌تر هێنابایەو لەپشت خۆی سواری ئەسپی کردبا ، هەموو بە ڕووگرژی تەماشایان دەکردو پیرەمێردەکانی دێ ئەو کارەیان لێ پەسند نەدەکرد • کەچی ئەمڕۆ ، گەورەو بچووك ، هەموو لەم پەوشتە پاهاتوون • ئێستا وەکو جاری جاران نییە • ئافار ژن لە هەر نەتەوەیەکی‌تر بێنێ شوورەیی نییە ، چیایی تەنیا یەك جۆرە ژنهێنانیان پێ ناشیرینەو پەتی‌دەکەنەوە ئەویش ژنهێنانی بێ حەزلێکردنە •

بێگومان ، پاستە ، تا گوڵی پەنگاوپەنگ‌و جۆراوجۆر پتر لێك‌بدەی چەپك قەشەنگتر دەردەچێ • تا ئەستێرەی ئاسمان زۆرتر بن ئاسمان

ڕووناکتر دەبێ • کۆلکە زێڕینە بۆیە جوانە چونکە هەموو ڕەنگەکانی سەر ڕووی زەویی تێدا کۆبوەتەوە •

جارێکیان ، لە ئەفریقیا گوڵێکی سەیرو ناسایم دی • هەر پەلکێکی بۆنێکی لێ دەهات‌و ناوێکی تایبەتیی هەبوو • بە یەك وشە : دەسکە گوڵێکم دی لەسەر یەك پنج ڕوابوو ، ئەو گوڵە گوڵێکی تاقانەو بێوێنە بوو •

من دەمەوێ کتێبی ناقاریم وەکو ئەم گوڵە ئەفسانەییە ئەفریقاییە وابێ ، بۆئەوەی هەرکەسە شتێکی خۆی تێدا بدۆزێتەوە •

جا هەر شتێکی لە نووسینی کتێبەکەم پێم بوێ لە بەردەمی خۆمی دادەنێم ، دەق وەکو وەستا کارامەکانی (کۆباچی) ، بۆئەوەی هەرشتێکی دەستی بۆ ببەم ئامادە بێ •

وەستای (کۆباچی) زێڕو زیو ، چەقۆی ئەڵماس ، چەکوش ، مەکتەب (کونکەر)و مۆری تایبەتیی خۆی هەیە • منیش زمانی زگماکم ، زاستی ژیان ، دیاردەی پێگەیشتنی خەڵك ، ئاوازی گۆرانییەکانمان ، هەستی مێژوویی ، هەستی دادپەروەری ، پابردوو دواڕۆژی نەتەکەوەمم هەیە • گەلێ بۆتەی زێڕم بەدەستەوەیە بەڵام ئاخۆ دەستم کارامەیی پێویستی تێدایە ؟ ئاخۆ بەهرەو کارامەییم بەش‌دەکەن ؟ ئەرێ چبکەم بۆئەوەی گۆرانییەکانم وەکو چۆلەکەی زیندوو بخەمە سەر لەپی دەستم ، تاکو خۆشەویستی چۆن دڵ کەیل دەکات ، گۆرانییەکانی منیش ئاوا بە بێبانگ‌کردن‌و وریاکردنەوە دڵتان سەرشار بکەن ؟

دووبارە سەرنج لەو شتانە دەدەم کە لەسەر مێزەکەم دامناون •

دەڵێن : یاخوا سواری بێئەسپ ژنی لێ بتۆرێ •

هەروەها دەڵێن : یاخوا ئەو سوارەی ئەسپی بێقامچی‌و زینە ، ژنی لێ بتۆرێ •

دەڵێن : قەت نەکەی کا لەبەر هەڵوو گۆشت لەبەر گەر دابنێی •

دەڵێن : خانووی جوانیش ئەگەر دیوارەکانی پتەو نەبن ، دادەتەپێ •

دەڵێن : جارێکیان مریشکێك لە خەودا بینی بۆتە هەڵۆ ، لەسەر تاشە بەردێك لە شەقڵەی باڵی داو باڵەکانی شکان •

جارێکیان جۆگەلەیەك لە خەودا بینی بۆتە پووبارێکی گەورە ، ئاوی خۆی بەسەر قومو زبخدا وەرکردو یەکسەر چکی کرد •

زمـان

هەڵۆتکەیەك لێرەدا پێدەکەنێو دەگـــــری ،
هێشتا قسەی پێ ناکرێ
بەڵام بەمزووانە باسدەکا
کە خۆی گێیەو بۆچی هاتۆتە دونیاوە .

« نووسراوی سەر بێشکەیەك »

نەگـەر وشـە لەدونیادا نەبوا ، دونیا وەکو
ئێستا نەدەبوو .
شاعیر سەد ساڵ پێش دروستبوونی دونیـا
هاتۆتە دونیاوە .
پیاوێك بوێرێ شیعر بنووسێو زمانیـــش
نەزانێ ، وەکو شێتێکە کە مەلەوانی نەزانێو
خۆی فڕێبداتە ناو ڕووبارێکی هەڵچووەوە .

هەندێکەس هەن کـە قسە دەکـەن بۆیە قسە ناکەن چونکە بیرێکیان لە مێشکدا کۆبۆتەوە ، بەڵکو لەبەرئەوە قسە دەکەن چونکە سەری زمانیـــــان دەخورێ . هەندێکەسیش کە شیعر دەنووسن بۆیە شیعر نانووسن چونکـە سۆزێکی قووڵیان لە ناخی دڵەوە هەڵدەقوڵێ ، بەڵکو لەبەرئەوە شیعر دەنووسن چونکە ..... باشە ، زەحمەت پیاو بزانێ ئەوانە بۆچی کتوپڕ دەست بـە

شیعر نووسین دەکەن • ئەوانە دێرەکانیان وەکو گۆێزی وشك وایە کە لەناو هەمبانەی نەغاراودا خڕەی دێ •

ئەم جۆرە کەسانە حەزناکەن تەماشای دەوروبەری خۆیان بکەنو یەکەمجار بزانن دونیا چیاسە • حەزناکەن گوێ ڕابگرنو بزانن چۆن دونیا پڕ ئاوازو نەغمەو گۆرانییە •

ئێستا : پرسیارێك ، بۆچی بنیادەم چاوو گوێو زمانی دراوەتێ ؟ ئەوە بۆچی دوو چاوو دوو گوێی هەیە ، بەڵام تەنیا یەك تاکە زمانی هەیە ؟ سەبارەت بەوەیە ، پێش ئەوەی کە زمان تاکە وشەیەك ڕەوانەی دونیا بکا پێویستە چاوەکان هەندێ شتیان دیبێو گوێیەکانیش نەختێ شتیان بیستبێ • ئەو وشەیەی کە لە لێو دەترازێ گەلێ بەو ئەسپە دەچێ کە لە ڕێچکەی شاخاویی ڕێگو تەنگەبەردا دابەزیبێتە دەشتی پانو بەرین • ئەم پرسیارە دەکرێ : ئایا پیاو دەتوانێ وشەیەك ڕەوانەی دونیا بکا ئەگەر ئەو وشەیە پێشتر سەردانی دڵی نەکردبێ ؟

وشە بە ڕووتی نابێ ، پێویستە یەکێك بێ لەمانە : جوێن ، پیرۆزبایی ، جوانی ، ئازار ، پیسی ، گۆڵ ، درۆ ، ڕاستی ، ڕووناکی ، تاریکی •

زۆرجار لە وڵاتی خۆمدا بیستووومە
وشە ئەم دونیایەی بۆ ئێمەی تاوانبار دروستکردووە
ئەو وشە (کردەوە ــ سەیرە) وەکو چی بوو ؟
پارانەوە ؟ فەرمان ؟ یا ئەو نزایەی لە ناخمانەوە دەزرنگێتەوە •

لەپێناوی ئەو دونیادا دەچینە جەنگ
کە هێزی شەڕ بێبەزەییانە دایدەپچڕێ
قسەی خۆت بکە ــ پارانەوە ، یا جوێن ، یا نوێژ
تەنیا ئەوە دونیاکەمان دەپارێزێ •

جارێکیان برادەرێکم گوتی : « من دەسەڵاتداری وشەی خۆمم ، بەوێ نایدرکێنم ، بەوێ دەتوانم دەری‌ببڕم » • ڕەنگە ئەمەیان بۆ برادەرەکەم شتی

چاك بێ ، بەڵام نووسەر دەبێ دەسەڵاتداری پەسەندو پاستە قینەی وشـــــەو نەفرەتو پەیمانەکانی بێ • نابێ دوو پەیمان بە سۆزێك بدا • بەگشتی ، بەلای منەوە ئەوەی زۆر سوێند بخوا درۆزنە •

ئەم کتێبە ئەگەر لە ماڤوور بچێ ، ئەوا لە داوی پەنگاوپەنگی زمانی ئاڤاری دەیچنم • ئەگەر لە پاڵتۆی فەرو بکا ، ئەوا کەوڵەکان بە داوی کشتی زمـــانی ئاڤاری لێك‌دەدوورم •

دەڵێن لە سەردەمی زۆر کۆندا زمانی ئاڤاری وشەی زۆر کەم بـــوو • چەند بیرێکی وەکو ــ ئازادی ، ژیان ، دڵێری ، دۆستایەتی ، چاکە ــ بە یەك وشە یا بە هەندێ وشەی لەیەك‌نزیك لەبارەی دەنگ‌و ماناوە ، دەردەبڕران • دە با خەڵك هەر بڵێن گۆیا زمانی گەلە بچکۆڵەکەمان هەژارە ، من هەرچی شتێکـــم بوێ دەتوانم بە زمانی زگماکی دایکم دەری‌بڕم‌و پێویستم بە هیچ زمانی‌تر نی‌یە بۆ دەربڕینی بیرو هەست‌و سۆزم •

نەتەوەیەکی زۆر بچووك لە داغستاندا هەیە پێی‌دەگوترێ لەك • زمانی لەکی ئەوپەڕەکەی ۵۰٫۰۰۰ کەس قسەی پێ‌دەکەن ، ناتوانین ژمارەی لـــــەوە وردتر بدەین چونکە منداڵیان هەیە هێشتا فێری قسە نەبوون‌و هی‌واشیان هـــەیە زمانی باوکیان لەبیرچۆتەوە •

(لەك)ەکان ژمارەیان کەمە ، سەرەڕای ئەمەش لە زۆر شوێنـــی دووری ئەم دونیایەدا هەن • نەهاتی‌و بێ‌گوزەرانی سەبارەت بە خاکی چەقـــــینو بەردەڵانیان بەم هەموو سەرزەمینەدا پەرت‌و پووتانی پێ‌خستوون • زۆریـــان وەستای چاك‌و کارامە بوون ، تاڵبەندو زێڕینگەرو تەنەکەچی بوون • هەندێکیان بەردی تل بوەوە بوون‌و گۆرانیی خۆیان چڕی • لە داغستاندا قسەیەك هەیـــە دەڵێ : « کە شووتی دەشکێنی وریا بە نەوەك (لەك)ێکی لێ دەربپەڕێ » • دایکە (لەك)ێك کە کوڕەکەی بۆ ولاتی بێگانان بەڕێ‌دەکرد ، پێی‌گوت : ڕۆڵـــە !

گه شله ساوەر له فەخفوریی شارستانانداا دەخۆی ، ئەماشای بنی گه ، بزانسه کەسی خۆمانی تێدا نییه » .

ئەمەش چیرۆکێکه دەیگێڕنەوه : جارێکیان کابرایەکی (لەك) له شەقامەکانی شارێکی گەورەدا دەسووڕایەوه ـ ڕەنگه مۆسکۆ بووبێ یا لێنینگراد ـ کتوپڕ چاوی به یەکێك کەوت جل و بەرگی داغستانیی لەبەر بوو ، ئەمە وەکو هەناسەیەکی ماڵەوه وابوو بۆ ئەو . بۆیه هەستی کرد خۆشی بێ و ترشی بێ دەبێ ئەم کابرا نەناسیاوه بدوێنێ . لێی چووه پێش و به زمانی (لەك)ی ئاخاوتی . کابرا سەری بادا ، واته هیچی تێ ناگا . ئینجا کابرای (لەك) بەکۆمیکی و تاتی و لێزگینی قسەی کرد هەر دادی نەدا ، هەر زمانێکی بەکاری هێنا نەیتوانی هاونیشتمانه بەرگ داغستانییەکه به قسه بێنێ . بۆیه ناچار بوو پەنای برده بەر زمانی ڕووسی ، ئەو حەله بۆی دەرکەوت که کابرا ئافاره . کابرای ئافار ما سەرکۆنەی هاوڕێ نەناسیاوەکەی بکات و بەسەر خۆیدا بشکێنێتەوه :

ـ « تۆ چجۆره داغستانییەکیت ، چجۆره نیشتمانپەروەرێکیت ، ئەگەر زمانی ئافاری نەزانی ؟ تۆ حوشترێکی گەلۆری نەك داغستانی » .

ئەمن ناتوانم لەم گفتوگۆیەدا لای ئافارەکەمان بگرم ، پێویستی نەدەکرد بەم چەشنه سەروپۆتەڵاکی کابرای (لەك) بکوتێتەوه . بێ گومان شتی چاکه ئەگەر یەکێك زمانی ئافاری بزانێ ، بەڵام شتێکی ئیستەرەم نییه . گرنگ ئەوەیه کابرا زمانی زگماکی خۆی ـ زمانی لەکی ـ دەزانی ، بێجگه لەمەش زۆر زمانیدیی دەزانی که ئافارەکه نەیدەزانین . ئەبووتالیب ، جارێکیان ، به سەردان چووبووه مۆسکۆ . به ڕێکەوت له شەقامێکدا کابرایەکی نەدیتی و نەناسی قسەی لەگەڵ کرد . ڕەنگه پرسیاری ڕێگای بازاڕی لێ کردبێ ، تومەز کابرا ئینگلیزه . ئەبووتالیب ئەمەی بەلاوه سەیر نەبوو ، چونکه شەقامەکانی مۆسکۆ به هەموو دەمێ پڕ بێگانەن . ئینگلیزەکه له ئەبووتالیب حاڵی نەبوو ،

بۆیە یەکەمجار بە ئینگلیزی پرسیاری لێکرد ، ئنجا بە فەرەنسی‌و ئەسپانی‌و پەنگە پاشان هەندێ زمانی‌تریشی بەکارهێنابێ • ئەبووتالیبش بەش‌بەحالی خۆی هەوڵی‌دا بە زمانی پرووسی لەگەڵ ئینگلیزەکە بدوێ ، پاشان زمانی لەکی‌و ئافاری‌و لێزگینی‌و دارجینی‌و کۆمیکی لەگەڵ بەکارهێنا •

لەئاکامدا ، بە بێئەوەی لە یەك حاڵی ببن ، لێك جودا بوونەوەو پڕۆیشتن •

داغستانی‌یەکی پڕۆشنبیر هەبوو ، دوو وشەو نیو ئینگلیزیی دەزانی ، ویستی ماناو بایەخی پڕۆشنبیری لە ئەبووتالیب بگەیەنێ :

« خۆت‌دەزانی پڕۆشنبیری مانای چی‌یە ؟ تۆ ئەگەر کابرایەکی بێگەیشتوو بوای دەتوانی لەگەڵ ئینگلیزەکە بدوێی ••• تێناگەی چدەڵێم ؟ » •

ئەبووتالیب وەڵامی‌دایەوە : « تێدەگەم • بۆ تێناگەم • تێناگەم ؟ بەڵام پێمناڵێی بۆچی دەبێ کابرای ئینگلیز لە من پڕۆشنبیرتر بێ ؟ خۆ ئەویش تاکە زمانێکی لەو زمانانە نەدەزانی کە من ویستم قسەی لەگەڵدا پێ بکەم •

بە لای منەوە ، زمانی نەتەوان وەکو ئەستێرەی ئاسمان وان • من حەزناکەم هەموو ئەستێرەکان لەناو یەك ئەستێرەی گەورەدا بتاوێنەوە • لەباتیی ئەوە پڕۆژ هەیە • بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا ، دەبێ ئەستێرەش لە ئاسماندا بدرەوشێنەوە • با هەرکەسە خاوەنی ئەستێرەی خۆی بێ •

من ئەستێرەی خۆم ــ زمانی زگماکی ئافاریم ، خۆش دەوێ • بڕوام بەو جێڕۆجیستانە هەیە کە دەڵێن بۆی هەیە گردی بچووکیش زۆری زێڕ تێدابێ •

ژنێك ئەم نەفرەتەی لە ژنێکی‌دی دەکرد : « یاخوا ، خودا منداڵەکانت لە زمانی دایکیان بێبەری کات » •

لەبارەی نەفرەتەوە : کە خەریکی نووسینی هۆنراوەی (ئافرەتی چیا)

بووم ، سەیرم کرد پێویستم بە هەندێ جوێن و نەفرەتە بۆئەوەی ئافرەتێکی شێتەڵۆکەی ناو هۆنراوەکە بەکاریان بێنێ • پێیان گوتم ژنێکی سەرسپی لە گوندێکی شاخاویدا هەیە • دراوسێی نەماوە شەڕە جنێوی لەگەڵدا نەکات و لەبەر سەگانی پووتەکات • یەکسەر ملی ڕێگام گرت و چووم ئەو ئافرەتە بەناوبانگە بناسم • کە پێم لەسەر کۆسپەی دەرگای ماڵەکەیان دانا ، کات بەیانییەکی بۆنداری بەهاری بوو ، لە وەختێوادا ، بەڕاستی تاوانە پیاو جوێن بدات و نەفرەتی لە دەم بێتە دەرەوە ، پێویستە هەر شاد بێ و گۆرانی بڵێ • زۆر بە ساکاری مەبەستی خۆم لە پیرەژن گەیاند : دەمەوێ هەندێ جوێنی گەورە فێر بم تا لە هۆنراوەیەکدا بەکاریان بێنم کە خەریکم دایدەنێم » •

ـ « یاخوا ، زمانت لە دەم وشک بێ ، ناوی دەزگیرانت لەبیر نەمێنێ • یاخوا ئەو کەسەی بە قسە ڕاسپێریی بۆ دەبەی لە قسەکانت نەگا • یاخوا کە لە سەفەرێ گەڕایتەوە ماڵێ (چاڵو خۆشی)ی گوندەکەتانت لەبیر نەمێنێ • یاخوا ، کەلووس بی و (با) لەناو دەمتدا بلوورێنێ • ئەمن کە شادومان نەبم (خوا شادت نەکا) چۆن پێکەنینم دێ ؟ ماڵێك مردووی تێدا نەبێ فرمێسك ڕشتن چ کارێکی تیا دەکا ؟ ئەگەر کەس دارم لە دەم وەرنەدا ، تووڕەو بریندارم نەکا ، چۆن جوێنم پێدەدرێ ؟ هەستە بڕۆ • جارێکیتر بە ئیشی وا ڕووبووچ ڕوو نەکەیتە لای من » •

منیش پێم گوت : « سوپاس ، ژنی باش » • ماڵەکەیم بەجێهێشت • کە ڕۆیشتم بیرم کردەوە : « ژنە هێشتا لەسەرەخۆ بوو ، تووڕە نەکرابوو ئەم هەموو جوێنو نەفرەتەی بەسەردا ڕشتم ، ئەدی ئەگەر بەڕاستی بجۆشێ و هەڵبچێ و بیەوێ لەگەڵم بکات دەبێ چیم بە چڕوچاودا بدا ؟ کێ هەیە بەتەواوی تووڕەی بکا ؟

لەوباوەڕەدام پۆژێك دێ ئۆلكلۆریستەكانی داغستان كتێبێك لەو جۆرێو تووكڵو نەفرەتانە خڕكەنەوە كە لە شاخان بەكاردێن • ئەوحەلە خەڵك دەزانن داهێنانو پاكیو بێگەردیو خەیاڵبازی (فانتازی)ی دانیشتوانی شاخانمان لە چپلەیەكدایەو زمانەكەمان چتوانایەكی زۆری دەربڕینی هەیە •

هەر گوندێك جۆرێكی تایبەتیی خۆی هەیە • وریا بن نەكەونە بەر بای ئەو جنێوانە • لە هەندێ نەفرەتدا دەستو پێت دەكەوێتە ناو كۆتو كەلەپچەی نادیار • لە دووەمدا دەبینی لەناو تابووتدا ڕاكشاویت • لە سێیەمدا چاوت ڕژاوەتە ناو ئەو لەگەنەی خواردنی تێدا دەخۆی • لە چوارەمدا چاوت بەسەر تیشە بەردی زەقو تیژدا گلۆر دەبێتەوەو لە بنی گەلیدا بزر دەبێ • نەفرەتی چاو لە نەفرەتە هەرە ترسناكو بەسامەكانەو پوختەی هەموو جۆرێو نەفرەتێكە • لەگەڵ ئەمەشدا ، نەفرەت هەیە لەویش بەهێزترە • جارێكیان دوو ژن لە گوندێكدا بەشەڕهاتبوون ، گوێم لێبوو دەیانگوت :

« یاخوا ، خوا ئەوكەسە لە منداڵەكانت بسەنێ كە فێری زمانیان دەكات » •

ـ « نەوەڵڵا ، خوا منداڵت لەو كەسانە بسەنێ كە دەتوانن زمانی خۆیانی فێر بكەن » • نەفرەتی تۆقێنەر ئاوەها دەبێ • بەڵام بە بێنەفرەتیش ، هەركەسێ لەو شاخانە ڕێزی زمانی زگماكی دایكی نەگرێ ، ڕێزی ناگرێ • هەر چیایی‌یەك بە زمانێكی شڵو شێواوەوە شیعر بنووسێ ، دایكی شیعرەكانی ناخوێنێتەوە •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : جارێكیان ، لە پاریس تووشی هونەرمەندێكی

داغستانی بووم • قەدەرێك پاش شۆڕش بۆ خوێندن چووبووە ئیتالیا • ژنێكی ئیتالیایی هێنابوو و لەوێ گیرسابوەوە • ئەبەرئەوەی لە شاخان ڕاهاتبوو ، لەو ولاتە حەجمانی نەبوو • زۆری سەفەر دەكرد • سەردانی پێتەختی گەورەی ولاتە دوورەكانی دەكرد • بەڵام دەچووە دەرێ شوێنێ تاسەی نەدەشكا •

حەزم کرد چاوم بە بەرهەمەکانی بکەوێ تا ببینم ئەم تاسـەو ئارەزووەی نیشتمانی چۆن بە پەنگو تابلۆ دەربڕیوە •

پاستی یەکەی نیگارێك لەسەری نووسرابوو : « تاسەی نیشـتمان »و بەمجۆرە کێشرابوو :

وێنەی ژنێکی کێشابوو کە ژنی خۆی بوو ، ژنە بەرگی ئافاریی خۆمانی لەبەربوو ، لەسەر کانیی یەکی چیایدا وەستابوو ، گومگومەیەکی زیـوی پازاوەی دەستکردی وەستا شارەزاکانی (گۆتساتلی) بەدەستەوە بوو • گوندێکی چۆڵ لە قەدشاخێك کرابوو ، خانووەکانی بەرد بوونو پشتی کردبووە شاخێکی لە خۆی چۆڵتر کە تۆپکەکەی لە تەمدا نقووم ببوو •

هونەرمەندەکە گوتی : « تەم فرمێسکی شاخانە • کە تەلانو لاپاڵەکـان لە تەمدا نقووم دەبن دڵۆپە ئاوی پووون بەسەر گاشە بەردی لیـر لیـردا دێتەخوارێ ، ئەو تەمە منم » •

نیگارێکیدی بریتیبوو لە نەمامێکی پووت کە لە بەردەلانێکـی پەق پوابوو • باڵندەیەکی بەسەرەوە بوو • باڵندەکە دەیخوێندو لە پەنجـەرەی خانوویەکیش کچێکی غەمبار سەری بەدەرەوە داگرتبوو •

کە هونەرمەندەکە هەستی کرد ئەم نیگارە دڵی لێ سەندم بـۆی لێکدامەوە :

ـ « بیری ئەم نیگارەم لە ئەفسانەیەکی کۆنی ئافاری وەرگرتووە » •

« کامەیان » •

« ئەوەی دەڵێ : جارێکیان ، کابرایەك باڵندەیەکی گرتو خستیە نـاو قەفەزێکەوە • باڵندەی یەخسیر شەو و پۆژ هەر دەیچریکاند ـ وای هێلانەکەم (زیدەکەم) ، هێلانەکەم ، هێلانەکەم ، هێلانەکـەم ! دەق وەکو من چۆن ئەوە چەند ساڵە ئەم وشانە دووبارە دەکـەمـەوە ••• خاوەنی باڵنـدەکـە وردی

کردەوەو گوتی : « ئەم باڵندەیە خەڵکی چتۆ ولاتــــە ؟ دیارە دەبێ خەڵکی جێگایەکی زۆر فێنک‌و خۆش بێ ، پڕ دارو درەخت‌و باڵندەی بەهەشت بێ • وا باشە بەرەڵڵای کەم ، بزانم دەچێتە کام لا ، بەڵکو ڕێگای ئەو ولاتە خۆشەم پێشان‌بدا » • کابرا قەفەزەکەی کردەوەو باڵندەکە لە شەقڵەی باڵی داو فڕی • چوو ، دە هەنگاو بەولاوە ، لە سەر نەمامێکی ڕووت هەڵنیشت کە لە بەردەڵانێک ڕوابوو ، هێلانەی لەسەر چڵی ئەو نەمانە دروست‌کردبوو •

ئینجا هونەرمەندەکە گوتی : « منیش لە پەنجــــەرەی قەفەزەکەمـــــەوە نیشتمانی خۆمم لێ دیارە » •

« ئەدی کەوابوو بۆ ناگەڕێتەوە نیشتمان ؟ »

« ئێستا وەدەرەنگ‌کەوتووە • وەختی نەماوە • کاتی خۆی دڵێکی گەنج‌و چابوکم لە نیشتمانەکەم هێنایە دەردەوە ، ئێستا چۆن ئێسکی پیر ببەمەوە •

کە لە پاریس گەڕامەوە ، چاوم لە خزم‌و کەس‌وکاری هونەرمـــــەندەکە گێڕاو دۆزیمنەوە • کە زانیم دایکی ماوەو نەمردووە هێندەم گرت • خزمەکانی هەموو لە ماڵێکدا کۆبوونەوەو گوێیان بـــۆ شل کردم • منیش باسی کوڕەم بۆ گێڕانەوە کە ولاتی خۆی بەجێهێشتبوو و چووبووە ولاتی بێگانان •

دیارە هیویان لێ دانابوو ، بۆیە کە زانیان ماوەو نــەمردووە ، زۆریان کەیف پێ‌هات •

لەناکاو دایکی کوڕە لێی‌پرســـیم : « تۆ بە زمانی ئافـــاری لـــەگەڵی دوای ؟ »

« نەخێر ، تەرجومانمان هەبوو • من بە ڕووسی قســـەم دەکردو کوڕی تۆش بە فەڕەنسی » •

دایکە پۆشی‌یەکی لەو پۆشی‌یـــە ڕەشانـــە بەسەر دەمو چاوی‌دا دا کـــــە ئافرەتەکانمان وەختێ کوڕیان دەمرێ دەیپۆشن •

باران بانی دەکوتا • ئێمە لە ئافارستان بووین • لە پاریسیش لەوسەری دونیا ، پۆڵە دڵنەوازەکەی داغستان پەنگە گوێی بۆ ترپەی باران شل کردبێ •

دایکە بەبێتاقەت داما • پاشان هەڵیدایە : « سەهووی ، پەسوول : کوڕی من لەمێژە مردووە • تابێ ئەو کوڕە کوڕی من بێ • ئەگەر کوڕی من بوا ئەو زمانەی لەبیرنەدەکرد کە منی ، دایکی ئافاری ، فێرم کردبوو » •

بیرەوەریەک : سەردەمانێک ، لە شانۆی ئافاریدا کارمدەکرد • ئەوسا ، کەرەستەی شانۆکاری و جل و بەرگ و پێویستیەکانی ترم بەکۆڵ دەگواستەوە (هەموو کەرەستەو کەلوپەلی شانۆمان بە پشتی کەر دەگواستەوە ، بەڵام هەندێک دەمایەوە دەبوا خۆمان هەڵیانبگرین) • گوند بە گوند دەگەڕاین و هونەری درامیمان پێشکێش بە چیایی یەکان دەکرد • ئەو ساڵەم هەر لەبیرە کە لەو گەڕانەدا بردمەسەر •

لە هەندێ شانۆکاریدا دەوری بچکۆڵەیان دەدامێ ، بەڵام هەمیشە هەر لە (قولغی قسەکەر) دادەنیشتم • ئەو حەلە کە شاعیرێکی گەنج بووم ئەو ئیشەم پێ لە هەموو دەورێک خۆشتر بوو • نواندنو ماکیاژو ئیشارەتو چوونە سەرشانۆم بەلاوە لە پلەی دوودا بوو • لەوباوەڕەدا بووم لە هەمووی گرنگتر وشەیە • بۆیە خۆم لە ئەکتەرەکان دادەنووساند بزانم هەموو پستەو دێڕەکان بەتەواوەتی دەردەبڕن • ئەگەر ئەکتەرێک وشەیەکی بپەڕاندایە ، یا بیگۆڕیایە ، لە جێگەی خۆم دەردەپەڕیم ، بە دەنگێکی هێندە بڵند وشەکەم بەدروستی دەگوت کە دەنگم دەگەیشتە هەموو کونجێکی هۆڵەکە •

ڕاستیەکەی ، من دەقو داڕشتنی وشەکانم بەلاوە لە هەموو شتەکانی دی گرنگتر بوو ، چونکە بە بێجل و بەرگ و ماکیاژیش وشە هەر دەگوترێ و هەرچۆنێک بێ گوێگران لە ماناو مەبەستەکە حاڵی دەبن •

ئێستا ، نوکتەیەکی خۆشم بە بیر هاتەوە •

چیرۆکێکمان پێشکێش دەکرد بە ناوی (چیانشینەکان) کە باسی پرابردووی کۆنی گـــەلی ئافاری دەکرد • وەکو جاری جاران من قســـەکەر بم • لـــە چیرۆکەکەدا پاڵەوانی سەرەکی کە (ئای‌غازی)یە ، زەلامێـــکی کوشـــتووەو داویەنە کێو • بە شەو دێتەوە دێ تا خۆشەویستەکەی ببینێ •

خۆشەویستەکەی لێی دەپارێتەوە کـــە زوو بگـــەڕێتەوە شاخ نـــەوەك پێی‌بزانن وبیکوژن ، بەڵام (ئای غازی) ـ کـــە ماگاییف دەورەکـــەی دەگێڕا ـ گوێ بە قسەکانی نادا • کەبەنکی خۆی بەسەردا دەدا بۆئەوەی باران تەڕی نەکاتو بە دەنگێکی پرسۆزو وەفاداری باسی حەزو سووتانو دەردو ئازاری خۆی بۆ دەکا • لەناکاو ڕووداوێك هاتە پێشەوە کەس چاوەڕێی نەبوو • لـــە گۆنگەی ئەم دیمەنە دڵداریـــەدا ژنی ماگاییف هەڵی‌کوتایە ســـەر شانۆو شاڵاوی بۆ مێردەکەی بردو تێی‌بەربوو گوایە باسی حەزحـــەزۆکێی لەگـــەڵ ژنێکی‌دی کردووە •

ماگاییف زەنـــدەی ژنی خۆی گرتو بـــەکڕو بێ‌دەنگـــی لەســـەر شانۆکەبردیە ئەولا تا لە پەنا پەردەوە مەسەلەکەی تێ‌بگەیـــەنێو بەئومێد بوو زوو بێتەوە سەر شانۆو شانۆکاری‌یەکە تەواو بکا ، بەڵام ژنە پێی لێ لە کەوشێ ناو عین‌وبین لێ‌نەگەڕا بچێتەوە سەر شانۆ • کچە ئەکتەرەکە ماوەیێك بەتەنیا لەسەر شانۆ ڕاوەستاو کار وا بڕۆیشتایە دەبوا شانۆکاری‌یەکە بەتاڵبکرێ •

من لە شوێنی خۆم دانیشـــتبووم • بێ‌گومـــان ، نە بەرگی ئەکتەریـــم لەبەردابوو • نە ماکیاژیشم کردبوو • پانتۆڵێکی ساکارو کراسێکی سپی یەخە والاّم لەبەردابوو • وابزانم سۆلیشم لە پێدا بوو •

ئەگەرچی دەوری ماگاییفم لەبـــەربوو ، بەڵام نەدەبوو بـــەم شـــێوەیە ، بەو جلو بەرگەوە بچمەوە سەر شانۆ • لەگەڵ ئەمەشدا سەبارەت بەوەی کە من بایەخی هەرە گەورە بە وشەکان دەدەم ، نـــەك جلوبـــەرگ ، خۆم پێ

ڕانەگیراو هەڵم‌کوتایە سەر شانۆو هەموو قسەکانی ئای غازی ـ ماکاییف ـ م بە کچە گوت‌و دەورەکەم تەواو کرد •

نازانم ئاخۆ دانیشتووان ڕایان لە کردەوەکەم بوو یان نا ؟ بۆی هەیە دراماکە بوو بێتە کۆمیدیا • بەڵام من بەش‌بەحاڵی خۆم زۆر دڵنیا بووم • خەڵکی بێ‌ئەوەی تاقە وشەیەکیان لە دەست بچێ لە تەواوی چیرۆکەکە گەیشتن • منیش ئەوەندەم دەویست •

لەبیرمە لەگەڵ هەمان تیپ یان تاقم هاتینە گوندی (گونیب) کە دەکەوێتە بناری شاخێکی بەرزەوە • من پێشتر ئەو گوندەم نەدیبوو • واباوە دەڵێن : شاعیر دەبێتە شاعیرو وەکو خۆمان گوتەنی قۆناغن •

بیستبووم شاعیرێك لە (گونیب) هەیە ، بەڵام بە دیداری شاد نەببووم • چوومە سەردانی‌و ئەویش بردمیەوە ماڵێو تا شانۆکاری‌یەکەمان لەوێ ئێشی‌کرد هەر مێوانی ئەو بووم •

ماڵی خانەخوێکەم ئەوەندە ڕێزیان گرتم لە خۆم تەریق بوومەوە ، پێم ناخۆش بوو کە تووشی ئەو هەموو زەحمەت‌و سەخڵەت‌و ماندوو بوونەم کردن • قەت ئەو ڕووخۆشی‌و میهرەبانی‌و مێوانپەروەری‌یەی دایکی شاعیرەکەم لەبیرناچێ کە هێندە بە گەرمو گوڕی خزمەتی کردم •••

کە هاتین بڕۆین ، ویستم هەندێ وشەی‌وا بدۆزمەوە سوپاسیان پێ بکەم لە خۆیان بوەشێتەوە • بە ڕێکەوت کاتێ ماڵاواییم کرد تەنیا دایکی شاعیرەکە لەوێ بوو و بەس •

زانیم هیچ شتێ بەلای دایکەوە بەقەد ئەوە خۆش نی‌یە کە دوو قسەی چاك لەبارەی کوڕەکەیەوە بیسێ ؟ بۆیە بەشەرمەوە زۆرم بە شانو باهۆی کوڕەدا هەڵدا ، کە خاوەن بەهرەو توانایەکی زۆرە • پێم‌گوت کوڕەکەی

شاعیرێکی زۆر زۆر پێشکەوتخوازەو هەمیشە لەبارەی باس‌و خواسی پێویستی رۆژانەوە دەنووسێ •

دایکە بە دەنگێکی غەمگینەوە قسەی پێبڕیم‌و گوتی : « ڕەنگە شاعیر بێ‌و لە ڕیزی پێشەوەی شاعیرانیش بێ ، بەڵام بەهرەی نییە • ڕەنگە شیعرەکانی بەسی شتی پێویستی ڕۆژانە بکەن ، بەڵام کە دەیانخوێنمەوە دڵم دەگوشرێ •

« ڕەسوڵ ! ئەوەش بزانە ، کاتێ کوڕەکەم تازە فێری یەکەم وشە دەبوو هێشتا کەس تێنەدەگەیشت گەلێ شادو بەختەوەر بووم • ئەمڕۆش کە نەک فێری قسە بووە ، بەڵکو شیعریش دەنووسێ هیچ هەوەسم پێ نایە • قسەیەک هەیە دەڵێ ژن ئەقڵی لە داوێنی کراسیدایە ، تا دانیشتووە باشە ، بەڵام کە هەستایەوە هەووی لێ دەڕژێتە سەر زەوی • کوڕەکەی منیش وایە : تا لەسەر مێزەو نان دەخوا پیاوێکی ئاسایی‌یە ، لە قسەی وەڕس نابم ، بەڵام کە لەسەر مێزی خواردنەوە هەڵدەستێ‌و دەچێتە سەر مێزی نووسین هەموو وشە ساکارو بەرزەکانی لە دەست دەچێ ، تەنیا وشەی پووچ‌و بێمانای ڕەسمیی پێدەمێنێ‌و هیچی تر » •

هەر کاتێ ئەم ڕووداوانەم دێنەوە یاد ، لەبەر خوای گەورە دەپاڕێمەوە زمانەکەم لێ نەسێنێ • حەزدەکەم بە جۆرێکی‌وا بنووسم کە دایکم‌و خوشکم‌و هەموو خەڵکی چیاکان‌و هەر کەسێکی‌دیش کە شیعرەکانم ، ئەم کتێبەم ، هەر شتێکی‌ترم بخوێنێتەوە تێی‌بگا • نامەوێ خەڵک بێزار بکەم • دەمەوێ دڵیان خۆش بکەم •

ئەگەر زمانەکەم گەنی ببێ ، ساردو سڕ بێ ، وشک هەڵگەڕێ‌و کەس تێی‌نەگا ، بە یەک وشە : ئەگەر زمانەکەم دابڕزێ ، ئەوە ترسناکترین مەرگەساتی ژیانمە •

جاری‌وا دەبوو کــە دانیشتوانی گوندەکــەمان لەزیك مزگــەوت کۆدەبوونەوەو باسی دونیــاو خەڵکو خوایان دەکــرد ، من شــیعری باوکم بۆ دەخوێندنەوە • ئەوحەلە هێشتا منداڵ بووم ، کوڕێکی بچووك بووم ، بەڵام دەمتوانی زۆر بەتوندی ، بە دەنگێکی بەرز بخوێنمەوەو وشــەکان لێك جیا بکەمەوە • بۆنموونە کاتێ کــە شیعرێکی نوێی باوکم خوێنــدەوە بە ناوی « پاوە گورگی تسادا » ، ددانم دەقڕســاندو هەموو وشــەکانم بە دەنگی (تس) وەکو لە وشەی (تس)و (تسادا)دا هەیە دەردەبڕی تا دەنگــەکان بلەرنــەوەو لەگوێدا بزرنگێنەوە • وامدەزانی ئەم توندکردنو گوشینەی دەنگ دەبێتــە هۆی ئەوە کە وشەکان باشتر دەربڕم‌و خــەڵك باشتر تێم‌بگەن‌و پتر کاریان تێ‌بکــەم •

باوکم بەم قسانە هەڵەکانی پاست دەکردەوە :

« کوڕم ، چما قســـە گوێزە بــە ددان بشــکێنی‌و هــەڵی‌لووشی ؟ چما قسە سیرە بخرێتــە ناو جۆنی‌و بکوتری ؟ بۆ قسە زەویی وشك‌و پەقــەنە بە گاسنی قورس‌و ماندووبوون‌و ئارەقڕشتن بکێڵدرێ ؟ کوڕم ، دەبێ زۆر بە ڕەوانی وشەکانت دەربڕی ، بەئاسانی ، بە هێمنی ، بە بێ‌نقەنق‌و خۆگوشین ، بۆئەوەی چیڕەی ددانت نەبێ » •

دووبارە دەستم بە خوێندنەوە کردو لە جاران باشتر نەبووم ، باوکــم هاواری کردە دایکم کە لەسەر بانی خەریکی ئیش بوو :

« ئافرەت ! بزانە ، بەڵکو تۆ فێری بکەی » •

باوکم چۆنی دەویست ، دایکم بەو چەشنە وشە گرانەکانی بۆ گوتم :

« گوێت لێ بێ کوڕم ، دەبێ ئاوەها بکــەی ، دە ئێستا دووبارە خۆت تاقی‌بکەوە » •

هەوڵمدا بەڵام بێهوودە بوو •

باوکم به تووڕەیی هاواری کرد : « نفوو ! کاتێك کابرای (جولەتاری) وەکو تۆ وشەکانی تێكشكاند بە گەسك دارکاریم کرد ، بەڵام نازانم چ لـــە کوڕی خۆم بکەم ؟

وای گوتو بە تووڕەیی ڕۆیشت .

باوکم چۆن کابرای (جولەتاری)ی دارکاری کرد ؟

ئەمەی باسی دەکەم ، سەر لە بەیانیی بەهارێـــك ڕووی‌داوە . بەهاران بەروبوومی کۆن تەواو دەبێو بەرهـــەمی نوێش هێشتا پێ پا نەگەیشتووە . بۆیە هەموو شتێك لە بازاڕدا نرخی گرانتر دەبێ ، هەتا بـــە گۆزەو دیزەش ڕادەگا . ئەگەرچی ئەمانە لە زەوی‌دا ناڕوێن ، بەڵام ئەوانیش بەهاران نرخیان گرانتر دەبێ .

ئەو کاتە باوکم گەنج بوو ، بڕیاری‌دا بچێتە بازاڕ . دراوسێیەکی داوای لێ کرد ، لەگـــەڵ دەســتی خۆی گەســکێکی بۆ بکـــڕێو بۆ ئەم مەبەســتەش ٢٠ کەپێکی دایە .

کابرا هەمزەی گەنج مالاوایی کردو ڕۆیشت ، کابرا دوا قسەی ئەوەبوو بە هەمزەی گوت :

« ئەگەر هەرزانترت دەست‌کەوت ، ئەوەی ماوە بۆ خۆت » .

ئیدی باوکم زوو گەسك‌فرۆشێکی دۆزیـــەوەو دەستی بە مامەڵە کرد . هەموو کەس دەزانێ لـــە بازاڕی ڕۆژهەڵاتدا کـــە نرخی یەکەمت پێدەڵێن بایەخێکی‌وای نییە . شتێك پێنج کەپێك بێنێ ڕەنگـــە داوای سەد کـــەپێکت لێ بکـــەن .

باوکم گەسکێکی ئەستوورو پتەوی هەڵبژاردو پرسی :

« ئەمە فرۆتەنییە ؟ » .

« بەڵێ فرۆتەنییە . ئەگەرنا بۆچی لێرە وەستاوم ؟ » .

« بەچەندە ؟ » .

« چل کەپێک » .

« بۆ گەسک ماینە ؟ چیە ؟ ئەو نرخە گرانەی لەسەر دادەنێی . برخی پاستیم پێ بڵێو بمدەرێ » .

« چل کەپێک » .

« بە بێ گاڵتە ؟ » .

« چل کەپێک » .

« بیستت دەدەمێ » .

« چل کەپێک » .

« ئاخر تەنیا ۲۰ کەپێکم پێیە » .

« کە پارەی تەواوت بوو ، ئەوێ گاوێ وەرەوە » .

باوکم زانی گەسکی پێ ناکڕێ ، ئیدی ڕۆیشتو بەناو بازاڕدا سووڕایەوە . هێندەی پێ نەچوو چاوی بە حەشامەتێک کەوت ، بڵندایی یەک ، لەنزیک ڕیزە دووکانێک تێک چڕژابوون . لێیان نزیک کەوتەوە ، بە باڵەپەستۆ چووە پێشەوە ، بینی مەحموودی شایەرە خەڵکی گوێیان لێ ڕاگرتووە .

مەحموود لە ناوەڕاستی حەشامەتەکە دانیشتبوو ، پەندووری بەدەستەوە بوو . جارێ ژێیەکانی دەهەژاندەوەو بارێ دەستی دەخستە سەر ژێیەکانو هەڵیدەکردە گۆرانی . هەموو بە هەناسە گرتنەوە گوێیان بۆ کلۆر کردبوو . ئەوەندە کشومات بوو ، هەنگ بە ئاسمانی بازاڕدا بفڕیبوایە گیزەی دەهات . لە حانی گۆرانی گۆتندا کوڕێکی گەنج کۆخی ، چایی یەکی پیش سپی کە لەوانەیە باوکی بووبێ بەتوندی دووری خستەوە .

لەم ساتە کپو بێدەنگەدا کە نەدەبوو لە گۆرانیی مەحموود بەوڵاوە

هیچ دەنگێ بەرزبێتەوە ، کابرایەکی (جولەتاری) لەگەڵ ئەوەی تەنیشتی کەوتە گفتوگۆ •• کابرا نیازی خراپ نەبوو • هاوسێکەی لە یەك وشەی ئافـــاری نەدەگەیشت ، جا کابرای (جولەتاری) وشەکانی مەحموودی بۆ لێکدەدایەوە • کێشەکە لەوەدابوو کە هەڵەوەڕی و چەنەبازیی کابرا خەڵکی پەستکـــردو سەرنجی گوێگرانی پەرتکردو شادیی لێ تۆراندن •

هەمزەی لاو ــ کە پاشان بوو بە باوکی من ــ لەم کردەوەی کابـــرای (جولەتاری)بە پەست بوو ، قۆڵی راکێشا ، بێهوودە بوو • چرپاندی‌یە گوێی کە دەمی بگرێ‌و قسە نەکا ، سوودی نـەبوو • نەیزانی چۆن بێدەنگی بکا ، ســـەیرێکی دەوروبـەری خۆی کرد • بە ڕێکـەوت کابرای گەســکفرۆش گەسکەکانی بەجێهێشتبوو و هاتبوو لە خەڵکەکە نزیك ببوەوە تا گوێ لـــە گۆرانی‌یەکە بگرێ • باوکم هـەڵی‌کوتایـە ســەر گەســکەکان‌و قورســترین گەسکی دەرکێشاو کەوتە گیانی کابرای جەربەزەی جولەتاری • کابرا خۆی ڕاپسکاندو کشایـەوە ، دەستی بە هـەڕەشەو گوڕەشـە کرد ، بەڵام باوکـم هێندە لێ لە ڕکدا چووبوو هیچ گوێی بە قسەکانی نەبزووت‌و لە ئاکامدا ئەم کابرا گێرە شێوێنەی دەرکرد کە ئاوازی گۆرانی‌یەکەی مەحموودی لـــە حەشامەتەکە حەرامکردبوو •

ئینجا باوکم گەڕایەوە لای گەسکفرۆشەکە بۆئەوەی گەسکەکەی بداتەوە • کابرا پێی گوت :

« فەرموو ، بیبە بۆ خۆت » •

« ئاخر لە ۲۰ کەپێك زیاترم بێ نی‌یە ، تۆش چل کەپێکت دەوێ » •

« بەخوڕایی بیبە ، ئـەوەی تۆ کردت لە هەموو گـەسك‌و کەرەستەکانم زیاتر دێنێ » •

ئەمڕۆ دنیا ڕبووە لە پیاوی وەکو کابرای جولـەتاری ، بەڵام جێی داخە

هیچ کەسك نیيە پێی دار کاری بکرێن ، یا هیچ کەسی وا نیيە نەو گەسگانە لەکاتی خۆیدا بخاتە کار .

لە چیاکاندا ئەگەر یەکێك قسەزانو زیرەکو بەرچاو بێ ، دەڵێن : « ئەسپێك بە زینەوە دەهێنێ » .

لە دەفتەری بیرەوەریمدا :

عەلی عەلیف کە لە مەحەچقەڵا دراوسێی من بوو ، پاڵەوانێکی کۆکو ئازایە . چوار جار پاڵەوانێتیی جیهانی وەرگرتووە . جارێکیان لە شاری ئەستەمبوول لەگەڵ پاڵەوانێکی زۆر بەوەجی تورك کەوتە زۆرانبازی . غەنیمەکەی پاڵەوانێکی کارامەو ڕاهاتووبوو ، بەڵام عەلی کە پاڵەوانێکی مەندو زیرەك بوو زۆر بەئاسانی پشتی لە عەردی دا .

کاتێك کابرای تورك هەستایەوە سەر پێ لەبەرخۆیەوە نەفرەتێکی کرد کە لە شاخەکانی داغستان زۆر باوە . عەلی کە گوێی لێ بوو لە ئەستەمبوول بە ئافاری قسە دەکرێ بەجارێك واقی وڕما . تورکەکە زیاتر واقی وڕما کە پاڵەوانی سەرکەتوو بە ئافاری پێی گوت :

« هاونیشتمانەکەم ، بۆ جنێو دەدەی ، ئەمە یاریيە یاری ! » .

بەڵام حەکەمو حەشامەتەکە لە هەمووی زیاتر واقیان وڕما کە دیتیان هەردوو غەنیم لەناکاو بەجۆرێك باوەشیان بەیەکدا کرد دەتگوت بڕانو لەمێژە یەکتریان نەدیوە .

پاشان بەدەرکەوت تورکەکە بە ڕەچەڵەك لە بنەماڵەیەکی ئافارە کاتی خۆی دوای دیلبوونی شامیل کۆچیان کردووە . ئەم دوو برادەرە تا ئەمڕۆش تا بڵێی بەیناں خۆشە .

بیرەوەریيەکی باوکم : ساڵی ١٩٣٩ باوکم چووە مۆسکۆ ، بۆئەوەی

مەدالیایەکی پێدرابوو ، وەری‌بگرێ • ئەمە ئەوکاتە شتێکی زۆر گەورە بوو • جا کە باوکم هاتەوەو مەدالیاکەی بە بەرۆکەوە بوو ، جەماعەت یا کۆبوونەوەی گشتیی دێ بەسترا • پرۆیان لە باوکم نا باسی ئەم سەردانەی خۆی بکات بۆ مۆسکۆ ، هەستی چۆن بووە بەرامبەر کرملینو دیتنی سەرەك میخائیل ئیڤانۆڤیچ کالینین کە ئەو پایە گەورەیەی هەیە ، هەروەها داوایان لێ کرد سەرنجو تێبینیی خۆیان بۆ بگێڕێتەوە •

باوکم ، چیان لێ پرسی وەلآمی دانەوە ، پاشان گوتی : « گرنگترین شت کە هەرگیزاو هەرگیز لەیادم ناچێ ئەوەبوو کە کاتێ سەرەك کالینین بانگی کردم بە پرووسی ناوی نەبردم ، بە ئاڤاری ناوبردم • گوتی (تسادا هەمزە) نەك (هەمزە تسادا) » •

ردێن سپیەکان سەریان سووڕ ماو سەری پەزامەندیان بۆ لەقاند •

باوکم پێداچوو ، گوتی : « بەم جۆرە دەبینن ئێوە چەندتان پێ خۆشە کە شتیوا لە من دەبیسن ، دەوجا بزانن من چەندم پێ خۆش بووە کە لە کرملین ، لە دەمی کالینین بە خۆیم بیستبێ • خوا دەیزانێ ئەوکاتە هێندە شادو بەختەوەر بووم تامی وەرگرتنی مەدالیاکەم هەر لەبیرنەما » •

ئەمن بەتەواوی لە هەستی باوکم دەگەم •

بەر لە چەند ساڵێك ، لەگەڵ وەفدێکی نووسەرانی سۆڤیەت چوومە پۆڵەندا ، لە ئوتێلی (کراکۆڤ) دابەزیبووین • بەیانییەك ، یەکێك لە دەرگای ژووری منی دا • کە دەرگام کردەوە دیتم کابرایەکی بێگانە بوو ، بە زمانێکی زۆر تەواوی ئاڤاری لێپرسیم :

« ئەرێ ، پەسووڵی هەمزەی لێرەیە » ؟ •

کە ئەمەم بیست ، شڵەژامو پێشم خۆش‌بوو •

(دەك ئاگر لـە مالّی باوکت بەربێ ! ئـەوە چۆن ئۆی ئافار گەیشتیتە کراکۆف) •

بە دیتنی ئەم کابرایە زۆر شادومان بووم‌و پامکێشایە ژووڕەکـەم‌و ئەوپۆژە تا ئێوارێ‌و ئێوارەش تا مـاڵ‌نووستنان هـەر گفتوگۆمـان کرد • مێوانەکەم ئافار نەبوو ، زانایەکی پۆڵەندی بوو لە ئەدەب‌و زمانەکانـی داغستانی دەکۆڵی‌یەوە • یەکەمجار لە گرتووخانەی ئۆردووی ئەڵەمان لـە دوو هاونشینەوە گوێی لە زمانی ئافاری بوو ، ئیتر کەوتبوە داوی ئەشقـی ئەو دوو ئافارەو زمانی ئافاری‌و کەوتبووە سەر لێکۆڵینـەوەی زمانـی ئافاری • پاش ماوەیەك یەکێك لە دوو ئافارەکە دەمرێ‌و ئەوەی مابوەوەش سوپای سۆڤیەت پرزگاری دەکات‌و ئیستاش هەر ماوە •

من‌و کابرا هەر بە ئافاری دەدواین • ئەمەم زۆر پێ ناڕێك‌و بەڕەوازی بوو • زانای تازە دۆستم داوەت‌کرد بۆئەوەی لە داغستان بێتە سەردانم •

بەدرێژاییی ئەو ڕۆژە بە ئافاری دواین • بەڵام قسـەی من‌و قسـەی ئەو زۆر جودا بوون • ئەو وەکو زانایەك بە زمانێکی زۆر پەتی‌و ئەواو ـ زۆر ئەواو ـ لە هەمان کاتیشدا بە زمانێکی زۆر بێزاخ دەدوا ••• زیاتر بایەخی بە ڕێزمان دەدا ئەك بە نوکەو تامو بۆی قسە • باوەڕی بـە سیسـتەم‌و داڕشتنی وشە هەبوو ، ئەك تان‌وپۆی زیندووی وشەکان •

دەمەوێ کێشێك بنووسم ڕێزمانی تێدا مل‌کەچ بێ بۆ زمان ، ئەك بـۆ هیچ شت‌و شێوەی‌تر •

بەجۆرێکی‌تر : من ڕێزمان بەو ڕێبوارە دەشـوبهێنم کە بە لاکەلاك‌و بە داوەشاوی بە ڕێگادا دەڕوا ، ئەدەبیش بەو ڕێبوارە دەشوبهێنم کە بە سواریی ئیستر ڕێگا تەی‌دەکا • جارێکیان پیادەیەك تکای لە ئیستر سوارێکی‌وا کـرد کە هەڵی‌بگرێ ، سوارەکەش پیادەی لە پشتە خۆی سوار کرد • پیـادەی

گەلەکەوێت پەیتا پەیتا غیرەتی بزووتو و زاتی زیادی کردو سوارەکەی لەسەر زین فڕێدایە خوارێو تێی تەقاندو بەجێی هێشتو هاواری کرد : « ئەم ئێستڕە ئێستری خۆمەو هەموو شتێکی ناو خورجینەکەش مالی خۆمە » •

ئەی زمانی زگماکی ئافاریم !

تۆ سامانی منیت ! ئەو گەنجینەی بۆ پۆژی پەش هەڵم گرتووی ، دەرمانی هەموو دەردانمی • ئەگەر یەکێ لە گەڵ لەدایك بوونیدا دڵێکی ستران بێژی لە سنگدا بێو سەرباری ئەمەش کپو بێدەنگ بێ ، وا چاکە هەر نەهاتایەتە دونیا • من گەلێ گۆرانیم لە دڵدایەو دەنگیشم هەیە ، دەنگەکە تۆی ئەی زمانی زگماکی ئافاریم ! تۆ دەستت پاکێشامو وەك منداڵێکی ساوا لە گوندەکەی خۆم بردمتە دەرەوە بۆ دونیای فراوانی خەڵكو منیش باسی ولاتی خۆم بۆ کردن • تۆ منت گەیاندە لای ئەو شتە مەزنەی پێی دەڵێن زمانی پرووسی • ئەویش بوو بە زمانی زگماکم ، دەستەکەی تری گرتمو بۆ ناو هەموو ولاتانی دونیای بردم • زۆر مەمنوونو منەتباریم دەق بەوچەشنەی کە مەمنوونو سوپاسگوازاری دایەنەکەمم • ئەو دایەنەی بەخێوی کردم ، زنێکە خەڵکی گوندی (ئەرادەریخ)ە • بەڵام باش دەزانم کە من دایکی پاستەقینەی خۆمم هەیە ، ئەو دایکەی کە منی هێناوەتە سەر دونیا •

چونکە : پیاو دەتوانێ تێك (شقارتە ـ شەمچە) لە دراوسێیەکی وەربگرێ بۆئەوەی ئاگر لە ئاگردانی خۆی دابگیرسێنێ ، بەڵام ناتوانێ بۆ تێك بچێنە لای دراوسێکانی تا ئاگر لە دڵی خۆیدا بکاتەوە •

گرنگ ئەوەیە خەڵکی دڵیان یەك بێ ، چەپڵەیەك بە زۆر زمانی جیاوازیش بدوێن •

دەزانم هەندێ برادەرم پشتیان کردۆتە گوندی خۆیانو پرووسیان کردۆتە شاری گەورە • چناتەواوی لەمەدا نابینم • زەرنەقووتەش هەر کە

بالّی گرت هێلانەی خۆی بەجێدێڵێ • بەڵام نازانم چ دەرهەق ئەو برادەرانەم بڵێم کە لە شاری گەورەدا دەژین و بە زمانێکی تر دەنووسن ؟

بێ گومان ئەمە پای تایبەتیی خۆیانە ، بۆ من نەهاتووە سەرکۆنەیان بکەم ، بەڵام دەزانم ئەوانە بەوکەسە دەچن کە بیەوێ (دوو شووتی بە دەستێك هەڵبگرێ) •

من قسەم لەگەڵ ئەو بەستەزمانانە کردووەو تێ گەیوم ئەو زمانەی کە قسەی پێدەکەن فڕی بەسەر زمانی ئافاریەوە نەماوە بەڵام پرووسیش نییە • ئەمانە دارستانێکم دێنەوە یاد کە پاسەوانەکانی ئەرکی سەرشانیان بە باشی بەجێنەهێنن •

راستی ، هەندێ کەسم دیوە ، لەبەرئەوەی زمانی زگماکی خۆیان زۆر هەژارو بێ نرخ و نموود بووە ، چوون بەدوای زمانی تری گرنگ و دەوڵەمەندا گەڕاون ، لەئەنجامدا وەکو بزنی ناو ئەفسانە ئافاریەکەیان لێ هاتووە :

« بزنێك چووە دارستان بۆئەوەی کلکە گورگێك لە خۆی بنێ ، بەڵام کە گەڕایەوە مااڵێ قۆچەکانی خۆیشی نەمابوون » •

یان : ئەمانە وەکو قازی کەوی وان • قاز دەتوانێ مەلەوانی بکات و خۆی لە ئاودا نقووم بکات بەڵام نەك وەکو ماسی ، دەتوانێ کەمێك بفڕێ بەڵام نەك وەکو باڵندەی سەربەست ، دەتوانێ نەختێك بخوێنێ بەڵام نەك وەکو بولبول • بەکورتی : هیچ کارێك بەتەواوی ناکات •

جارێکیان ، لە ئەبووتالیبم پرسی : « ها ، وەزعت چۆنە ؟ »

« نە باشم ، نە خراپ ، وەك گورگ نیم ، بەڵام وەکو کەرویشکیش نیم • بە یەك وشە : مامناوەنجییەکی باشم » •

ئەبووتالیب بڕێك داماو پاشان پێداچوو : « مامناوەنجی وەزعێکی زۆر خراپە بۆ نووسەر • نووسەر دەبێ وا هەست بکا یا گورگەو کەرویشکێکی هەڵلووشیوە ، یا کەرویشکەو لەبەر گورگ پای‌کردووەو قوتار بووە » •

لە دەفتەری بیرەوەریمـــدا : جارێکیان ، هەنـــدێ لاو لە گوندێکـی دراوسێمان هاتنە لای باوکمو پێیان ڕاگەیاند کە گۆرانیبێژێکیان دارکاری کردووە •

باوکم لێی پرسین : « لەبەر چی دارکاریتان کرد ؟ »

« کە گۆرانیی دەگوت ڕەزای خۆی گـران دەکرد • بەئەنقەســت دەکۆخی ، وشەکانی تێك‌دەشکاند • جارێ دەیزریکاندو جارێ وەك سەگ دەلووری • گۆرانیی‌یەکەی تێك‌وپێك دەدا • ئێمەش بۆیە دارکاریمان کرد » •

« باشە ، بەچیتان لێ دا ؟ »

« هەندێك بە قایشی پشتو هەندێکیش بە مستەکۆڵە » •

« دەبوا قامچیشی لێ بخەنەکار • بەڵام حەزدەکـەم بزانم لە چشوێنێکی لەشیتان دا ؟ » •

« بەزۆری لە بەشی خوارەوەی لەشی • بەڵام ئەسکوردیشی هەنـــدێ زەبری بەرکەوت » •

« دەنا سەری لە هەموو شوێنێ تاوانبارتر بوو » •

بیرەوەری‌یەك : بۆچی ڕووداوێکی ترتان بۆ نەگێڕمەوە کە هەرچی‌و چۆنێك بێ وا کەوتۆتە مێشکمەوە ؟

گۆرانیبێژێکی ئافاری لە مەحەچقەڵا هەیـــە • ناوی ناهێنم با نەزانێ لەگەڵ ئەومانە • ئەوەش هیچ لە باسەکـــەی ئێمە کـــەم ناکاتەوە • ئـــەو گۆرانیبێژە هەموجارێ دەهاتە لای باوکـــمو داوای لێ دەکرد شیعری

گۆرانیی بۆ دابێ ، باوکیشم دڵی نەدەشکاندو ئەوەندەی پێ نەدەچوو شیعرەکان دەکرانە گۆرانی .

ڕۆژێکیان ، دانیشتبووین چاوان دەخواردەوە . ئێستگەی رادیۆ بڵاوی کردەوە کە گۆرانیبێژێکی بەناوبانگ هەندێ گۆرانیتان پێشکێش دەکا کە هەمزە تساداسا شیعرەکانی داناوە . ئێمە هەموو گوێمان قوڵاغ کرد . باوکیشم گوێی ڕاگرت . بەڵام تا زیاتر گوێمان بۆ ڕاگرت سەرسامتر بووین چونکە گۆرانیبێژەکە وشەکانی بەجۆرێك دەردەبڕی یەك بڕگەی ئاشکرا نەبوو . هەر هاتو هاوارو قێژەقێژمان دەبیستو هیچیتر . کەڵەشێر چۆن یەکەم جار دانەکەی هەموو پەرتو بڵاو دەکاتەوە ، پاشان دنك دنك هەڵی دەگرێتەوە گۆرانیبێژەکەش ئاوها وشەکانی قووت دەدا .

کاتێ کە باوکم تووشی گۆرانیبێژەکە بوو ، لێی پرسی بۆچی وشەکانی بەمدەردە بردووە . گۆرانیبێژەکە وەڵامی دایەوە :

« بۆیە وام کرد چونکە نامەوێ کەس لە وشەکان بگاتو لەبەریان بکات . ئەگەر گۆرانیبێژەکانیتر لە شاخان فێری وشەکان ببن ، ئەوانیش گۆرانیبەکەم دەبێژنو منیش دەمەوێ هەر تەنیا خۆم بیڵێمو بەس » .

دوای ماوەیەك باوکم ئاهەنگێکی شەونخوونیی بۆ برادەرەکانی گێڕاو لە دوو گۆرانیبێژەکەیشی گێڕایەوە . لە ئاخرو ئۆخری ئاهەنگەکە باوکم (کوموز)ێکی کۆنی شکاوی لە دیوار کردەوەو هێنایە خوارێ تەنیا یەك زێی ساغ بوو ئەویش نەبەسترابوو . باوکم دەستی بە هەژاندنەوەی ئەو زێیە ساغە کردو هەڵی کردە گۆرانی ، گۆرانیبەکی گوت کە گۆرانیبێژەکە داینابوو . هەموو وشەکانی یەك یەك بە چاك و ڕەوانی دەربڕی بەڵام ئاوازەکەی هەموو بەو ئامێرە شکاوە نێواند . گۆرانیبێژەکە پەستو مڕ بوو . هەستا

ناڕەزایی پێشاندا کە نابێ گۆرانیی‌یەکـــەی بە (کوموز)ی کۆنو شـکاو لێ بدرێ ، چونکە جوانیی ئاوازەکە بەمشێوازە دەرنابڕێ .

باوکم بە هێمنی وەڵامی دایەوە :

« ئەمن بەئەنقەســـت بەمجۆرە مۆســـیقام لێداو گۆرانیـــم گوت . بۆئەوەم بوو تا خەڵکی‌تر فێری ئاوازەکەی تۆ نەبنو پێیان لەبەر نەکـرێ .. ئەگەر گۆرانی‌یەك کەس لە وشـــەکانی نەگاتو گۆرانیی بەســـوودیش بێ ، دیارە ئەو گۆرانی‌یەش هەمان شتە کە کەس لە ئاوازی ناگا » .

داغستانی‌یەکـــان بە دە زمـــان کێشب دەنووسنو بە تۆ زمـــان بڵاوی دەکەنەوە . لەمبارەدا ئاخۆ دەبێ ئەوکەسانە چبکەن کە بە زمانی دەیەمـــین دەنووسن ؟ بەراست ، ئەمە چجۆرە زمانێکە ؟

زمانی دەیەم زمانێکە ئەوکەســـانە قسەی پێدەکەن کـــە زمانی دایکی خۆیان لەبیرکردووە جا ئاڤاری بێ یا لەکی یا تانیو هێشتا هیچ زمانی‌تریش فێر نەبووین . ئەوانە وەکو ئەوە وان کە لەپەنی دوو کورسی دانیشتبن .

ئەگەر زمانێکی بێگانە لـــە زمانی خۆت باشـــتر بزانی جێی خۆیـــەتی بەکاری‌بێنیت . بەڵام کە هیچ زمانی دی بەتەواوی نازانی ، بە زمانی زگماکی خۆت بنووسە . نەکەی بە زمانی دەیەمین بنووسی ، ها ! راستی ، ئەمن دوژمنی زمانی دەیەمینم . زمان دەبێ ڕەسەنو ڕەچەڵەکی کۆن بێ ، تەمەنی هەزاران ساڵ بێ ، ئەو حەلە بەکەڵکی بەکارهێنان دێ .

بێگومان ، زمانم دەگۆڕێ . ئەمـــە شتێکە هەرگیز پێلەکەی لەســـەر ناکەم . گۆڕانەکە کتومت بەوجۆرەیە کە درەخت هەموو ساڵێ گەڵاکانـــی دەگۆڕێ ــ هەندێکیان سیس دەبنو هەڵدەوەرێن ، هـــەندێکی‌تر دەپشـــکوونو جێی‌ئەوان دەگرنەوە . لەگـــەڵ ئەمەشدا ، درەختەکـــە خۆی هەر دەمێنێ ، ساڵبەساڵ تەڕترو پتەوترو بەبەرەکەت‌تر دەبێو بەرهەم دەبەخشێ .

منیش گۆرانیو کتێبەکانی خۆمتان بۆ دێنم ، ئەو بەرهەمەی کە لەسەر درەختی کۆنو بچکۆلانەی زمانی ئاڤاری ڕسکاوە .

زمانی زگماکم

ئەو شتانەی لە خەودا دەیانبینن زۆر سەیرن .
ئەمشەو خەونم بە مەرگی خۆمەوە دی .
بە قرچەی نیوەڕۆ ، لەژێر ڕەوەزە شاخێکی داغستان کەوتبووم .
بە گوللە پێکرابووم و بەئاستەم هەناسەم دەهات .
ڕووبارێك بەلامەوە هاژەی دەهاتو دەڕۆیشت .
لە شیوی مەرگمدا ، لەبیرکرابووم .
بە بێدەنگ لەسەر زەوی پاڵمدابووەوە
خەریك بووم ببم بە هەمان زەوی .
خەریك بوو بمرم ، بەڵام کەس پێی نەدەزانی
کەسیش نەدەهات مالآواییم لێ بکا ،
بێجگە لەو هەڵۆیانەی بەسەر سەرمەوە دەسووڕانەوە
لە شیوێکی نزیك دەیانقیراند .
کەس لێم نزیك نەدەبوەوە ، فرمێسکێکم بۆ بڕێژێ ،
کەس لەسەر گۆڕە تازەکەم نەبوو ، سووی لێ ببمەوە :
نەدایك ، نە برادەرێ ، نە نازداری .
نە سەردولکە بێژێکیش گیرابوو بۆم بگری و هاوار بکات .
بەمجۆرە لەوێ کەوتبووم ، دەمردم ..
کە کتوپڕ لە نزیکەوە گوێم لە دوو کەس بوو
بە زمانی خزمەکانم ـ ئاڤارەکان
بەڕێوە یەکتریان دەدواند .
لەوێ ، لەبەر هەتاوی نیوەڕۆ کەوتبووم و دەمردم
لە دۆڵێکی داغستانەکەم
ئەوانیش کە دەڕۆیشتن باسی حەسەنێکی فێڵبازیان دەکرد
ئەو فێڵانەی لە کابرایەکی کردبوون .

که به بێتوانا له بەینی بوونو مەرگدا هەڵواسرابووم
بەم وشانە سەرخۆش بووم که له نزیکەوە دەهاتن
ئەو حەڵە زانیم چ شتێ چارەی من دەکات .
دختۆر نیە ، زمانی زگماکە .

با زمانەکانی‌دیش چارەی دەردی گیانی خەڵکی‌تر بکەن
بۆ من نەهاتووە گۆرانی‌یان پێ بڵێم .
بەڵام ئەگەر بەیانی زمانەکەم بفەوتێ
با من ئەمڕۆ بمرم .

دڵم هەمیشە بۆ زمانەکەم ژاندەکات .
ئەگەرچی ڕەنگە هەندێکەس له زمانەکانی‌تر بە هەژارتری دابنێن
ئەگەرچی ، له (ئەنجوومەنی گشتی)دا بەکارنایە
بەڵام بۆ من ـ زمانە زگماکەکەم ـ هەردەم شتێکی چاکە .
ئاخۆ نەوەکانم بۆ تێگەیشتنی مەحموود
پەنا دەبەنە بەر وەرگێڕانی وشکی خەڵك
ئاخۆ من دوا پێنووس بەدەستم
که به زمانی ئاڤاری دەنووسم .

من ئەم ژیانەم خۆش‌دەوێ ، ئەم دونیا گەورەیەم خۆش‌دەوێ
هەموو کونجێکی ئەم وڵاتە گەورەیەی بنیادەمم خۆش‌دەوێ .
بەڵام وڵاتی سۆڤێتم له هەموویان خۆشتر دەوێ
تابتوانم به زمانی خۆم گۆرانیی پێ هەڵدەڵێم .
له (چوکۆتکا)وە تا دەریای بەڵتیك
ئەم وڵاتە سەربەستو گوڵینەم بەلاوە ئازیزە
له هەرکوێ پێویست بوو بۆی دەمرم
بەڵام که مردم ، با (لێرە) بنێژرێم .
که له گۆڕستانی نزیك گوندە کۆنینەکەم
ئاڤارە ئازیزەکانم ناوە ناوە کۆدەبنەوە
با به ئاڤاری ناوی ڕەسوول بێنن
که هاونیشتمانێکیانە ، میراتگری هەمزەی تسادایە .

له دەفتەری بیرەوەریمدا : کوڕە چیایی‌یەك ویستی کچە پووسێك بێنێ ؛

بەڵام دایك‌و باوکی کوڕە قایل نـــەبوون • دەبێ کچە زۆری حەز لەو کوڕە ئاقارە کردبێ‌و بۆی سوتابێ چونکە پۆژێکیان کوڕە نامەیەکی کچەی بۆ هات بە زمانی ئاقاری نووسیبووی • کوڕە یەکســەر چوو نامەکەی پێشانی دایك‌و باوکی دا ، ئەوانیش هێندەیان پەلاوە ســـەیر بوو باوەڕیان بە چاوی خۆیان نەدەکرد • ئەم تاقە نامەیە کارێکی‌وای تێ‌کردن ، وای بڕواندن کە رازی‌بوون کچە بێ بە بووکی مالێیان •

له دەفتەری بیرەوەریمدا : زمان بۆ نووسەر وەکو دەغڵ‌ودار وایە بـــۆ

فەلاح • هەر گوڵێك گەڵێ دانە گەنمی تێدایەو گوڵەکانیش تەوەنـــدە زۆرن نایەنە ژمار • لەگەڵ ئەمەشدا ، ئەگەر فەلاحەکە بە تەمبەڵی دابنیشێ‌و سەیری تەبارە دەغڵەکەی بکا یەك دنکی لێ هەڵناگرێتەوە •

دەبێ یەکەمجار دەغڵەکە بدووڕێتەوەو ئنجا بکوترێ ، بەڵام ئەمە تەنیـــا بەشێکی کارەکەیە ، پاشان نۆرە دێتە سەر شەنەباو لێك جوداکردنەوەی ڕەوسەو کا ، ئنجا هاڕین‌و کردنە ئارد ، هەویرو ئەنگوتك بڕین‌و نان‌برژاندن •• بەڵام لە هەمووی گرنگتر ئەوەیە لەبیرتان ناچێ هەرچـەندە پێویستمان بـە گەنـــم بێ نابێ هەمووی بەکاربێنین • فەلاح هەمیشە باشترین گەنم بـــۆ (نـــۆو) هەڵدەگرێ •

نووسەرێك کە خۆی بە زمانی خۆیەوە ماندوو بکات لە هەمووشتێ زیاتر لە فەلاح دەکات •

گوتوویانە : هەندێ منداڵ دەرەختێکیان بڕی‌یەوە ، تاق‌تاق‌کەرەیەکـــی لەسەر دەڕیا • هێلانەکەیان تێك‌دا •

ـ « هۆ دەرەختەکە ! پێم‌بڵێ بۆچی بڕایتەوە ؟ »

« چونکه نەتوانی هیچ قسەیان لەگەڵدا بکەم »

ـ « هۆ تاق‌تاق کەرەکە ! بۆچی هێلانەکەت کاول کرا ؟ »

« چونکە زۆرم چەنە لێدا » .

گوتوویانە : وشە وەکو باران وایە ـ یەکەم جار باری زۆر گـــەورەو پڕۆزە ، دووەم جار باشە ، سێیەم جار بەرگەی دەگیرێ ، چوارەم جـــار ئافات‌و لێشاوە .

بـابـەت

ئەم دەرگایە مەشکێنە ، کلیل بەئاسانی دەیکاتەوە .

« نووسراوی سەر دەرگایەك »

مەلێ : « بابەتێکم بدەرێ » .

بەڵکو بڵێ : « دوو چاوم بدەرێ »

« ئامۆژگاری بۆ نووسەرێکی لاو »

« هاوڕێ خۆشەویستینە ! هەستدەکەم زۆرم مگێز لە نووسینە ، بەڵام نازانم لەبارەی چییەوە بنووسم . بابەتێکی پڕۆژانەی خۆشم بدەنێ تا کێشێکی بەرز بنووسم » .

هیچ سەیر نییە بۆ گەنجێك کە بەم هەستو میزاجەوە بۆ یەکێتیی نووسەران ، یا بۆ دەستەی نووسەرانی گۆڤارێك ، یا پڕۆژنامەیەك ، یا بۆ نووسەرێك بنووسێ . منیش نامەی وام بۆ دێ . باوکیشم بۆی دەهات ، بەڵام کە بۆی دەهات سەری با دەداو دەیگوت :

« ئەم گەنجە دەیەوێ ژنبێنێ ، کێشە لەوەدایە نازانێ کێ بخوازێ .

هیچ کچی تایبەتیی لە بەرچاو نەگرتووە ، بۆیە کەس نازانێ دەبێ داخوازیکەر ڕەوانەی لای کێ بکرێن » .

بیرەوەرییەك : جارێکیان یەکێتیی نووسەرانی داغستان ، نامەیەکی لە ئەبووتالیبەوە پێگەیشت ، داوای کردبوو بۆ ماوەی مانگێك ڕەوانەی گوندێکی دووری چیایی بکەن بۆئەوەی کەرستەی ئەدەبی کۆبکاتەوە . لە کۆبوونەوەی دەستەی بەڕێوەبەردا کاتێ لە داواکەیان کۆڵیەوە لێیان پرسی داخۆ بەتەمایە چاپاسێك بنووسێ .

پیرە شاعیر پەستو زویر بوو :

« بۆ ؟ ڕاوکەر دەزانێ تووشی چجۆرە نێچیرێك دەبێ ـ کەروێشك ، قاز ، گورگ ، ڕێوی ... ؟ چما جەنگاوەر پێشەکی دەزانێ چجۆرە باڵەوانییەك لە شەڕدا دەنوێنێ ؟ »

وا ڕێکەوت منیش لەو کۆبوونەوەیەدا ئامادە بووم . قسەکانی ئەبووتالیب مۆرکێکیوایان بە دڵمەوە نا هەتا هەتایە ناسڕێتەوە . من سەرم لەوان کەسان سووڕدەمێنێ کە نووسەر بەو پرسیارانە هەراسان دەکەن داخۆ لە سالانی داهاتوودا نیازی نووسینی چیی هەیە . بێگومان ، نووسەر بەشێوەیەکی گشتی بیرێکی لەبارەی پلانی ئەو کارەیەوە هەیە کە بەتەمایە بیکات . دەشێ بڕیار بدات کە ڕۆمان ، یا تریلۆژی بنووسێ ، بەڵام کە دێتە سەر شیعر ... شیعر وەکو دیاری بە بێئاگادارکردنەوە ، دەپەڕێتە کەللەوە . شیعر مل بۆ یاسای توندو تیژ کەچناکات . پیاو ناتوانێ پێشەکی نەخشەیەك دابنێ ؛ ئەمڕۆ سەعات دەی پێش نیوەڕۆ لە جادەدا تووشی کچێك دەبمو حەزی لێدەکەم . یا بەیانی سەعات پێنجی دوای نیوەڕۆ ڕقم لە کابرایەکی دووڕوو هەڵدەستێ .

شیعر وەکو گوڵی ناوباخو شیرازەی گیا نییە . لەوێ ، هەموو شتێ لە شوێنی خۆیەتیو لە بەرچاو دیارە ، پێویست بە گەڕانو پشکنین ناکات .

شیعر وەکو ئەو گوڵە کێوی‌یانە وایە کـــە لە بوورو بەیارێك یا لە مێرگێکی شاخاویدا ڕوابن • لەوێ ، هەر شەقاوێك داوێی گوڵێکی جوانترت دەکەوێتە بەرچـاو •

سۆز مۆسیقا پەیدا دەکات • مۆسیقا سۆز دەبزوێنێ • کامەیان پێـــش کامەیان دێ ؟ تا ئەمڕۆش ئەم گرێیە خاونەکراوەتەوە : کامەیان پێشـــتر هەبووە ، هێلکە یا مریشك ؟ دەق بەو شێوەیەش پیاو بۆی هەیە بپرسێ : ئایا نووسەر بابەت دەخوڵقێنێ ، یا بابەت نووســـەر دەخوڵقێنێ ؟ بابەت هەمـوو جیهانی نووسەر دەگرێتەوە • بابەت بریتی‌یە لـــە وجوودی نووســـــەر • بابەت نەبێ نووسەر نابێ • هەر نووسەرێك بابەتی خۆی هەیە •

هەستو بیر وەکو باڵندە وان ، بابەتەکە ئاسمانە
هەستو بیر وەکو شوور وان ، بابەتەکە دارستانە
هەستو بیر وەکو مامز وان ، بابەتەکە چیایە
هەستو بیر وەکو ڕێگا وان ، بابەتەکـــــە ئەو شارەیـــــە کە هەموو ڕێگاکان بۆی دەچنو یەکتری تێدا دەگرنەوە » •

وڵاتەکەم بابەتی منە • پێویست ناکا بـەدوایدا بگـەڕێم یا هەڵی‌بزێرم • ئێمە وڵاتمان هـەڵنابژێرین • وڵاتەکـــەمانە کـە هەر لە ســـەرەتاوە ئێمـە هەڵدەبژێرێ •

هەڵۆ بە بێ ئاسمان نابێ ، بزنە کێوی بێ تاشەبەرد نابـــێ ، مارماســـی بێ جۆگەلەی ڕوون‌و خوڕەم نابێ ، فڕۆکە بێ فڕۆکەخانە نابێ • بە هەمـــان شێوەش نووسەر بە بێ وڵاتی‌خۆی نابێ • ئەو هەڵۆیەی بە تەپـــی‌و تەوەزەلی لەناو باخچەدا بەناو مریشکاندا بڕوا هەڵۆ نی‌یە ، ئەو بزنە کێوی‌یەی بە تەبایی لەگەڵ مێگەلی کۆڵخۆزدا بلەوەڕێ بزنەکێوی نی‌یە ، ئەو مارماسی‌یەی لەنـــاو گۆمی دەستکردی ماسیاندا مەلە بکات مارماسی نی‌یە • ئەو فڕۆکەی لە مووزەخانە دانەدرابێ فڕۆکە نی‌یە •

دەق بەوشێوەیەش ، هیچ بولبولێك بە بێ جریکەو خوێندن بولبول نییە .

دیسان لەبارەی بابەتەوە : لەوەتی مندالم یادی دیمەنێکی تایبەتیم لە مێشکدایە . هەرکاتێ پەنجەرە بچکۆلانەکەی ماڵەکەمانم بکردایەوە دەشتێکی سەوزو فراوانم دەکەوتە بەرچاو ، وەکو سەرپۆشی مێز لە بەرپێی گوندەکەمان ڕاکشابوو . لە هەموولایەکەوە تاوێرە بەرد وایان دەتواند کە خۆیان دەسەر ئەو دەشتە داهێناوە .. تووڵەڕێی قەدشاخان بەجۆرێ پێچیان دەکردو دەسووڕانەوە جووڵەی ماریان بەبیر دەهێنامەوە . دەرگەی ئەشکەوتەکانیش لە گەرووی دەعبا دەچوون . پڕیزە شاخێکیتر لەپشت ئەم شاخانە هەبوو ، وەك پشتی حوشتر لووس و خڕو پتەو دیار بوو .

ئێستا ، ئەمن دەزانم لە سویسراو دەوروبەری ناپۆلی شوێنی زۆر جوانتر هەن ، بەڵام ڕێم کەوتبێتە هەر شوێنێك و چاوم بە هەر جوانییەکی سەرزەوی کەوتبێ ، بە بێ گۆڕین و داتاشین ، دیمەنەکەم لەگەڵ وێنە دوورەکەی سەردەمی مندالیم بەراورد کردووە ، ئەو وێنەیەی کە لە چوارچێوەی بچکۆلەی پەنجەرەی ماڵەکەماندایە . ئەم بەراوردەش هەموو شتێکی جوانی دونیام لە بەرچاو دەخا ... ئەگەر لەبەر هەرچی و چۆنێك ، ئەم گوندە مەڵبەندی خۆم نەبوایە ، ئەگەر گوندەکەمان لە مێشکمدا نەبوایە ئەو حەلە هەموو دونیام بەلاوە وەکو سینگێکی بێدڵو زارێکی بێزمانو چاوێکی بێبیلەو هێلانەیەکی بێباڵندە وا دەبوو . ئەمەش هەرگیز ئەوە ناگەیەنێ کە من بابەتەکەم لەناو سنووری تەسکی گوندو خانووەکەم دەناخنم ، ئەوە ناگەیەنێ کە من شوورەیەکی بڵند بەدەوری بابەتە بەهادارەکەمدا هەڵدەبەستم .

زەوی هەیە کە گاسن تفرێکی ئەستووری لەسەر لابرد لمێکی بە پێتی لێ دەردەکەوێ . زەوییش هەیە هەر تفرێکی تەنکی لەسەر لابدرێ زەویەکی چەقێنی لێ دەردەکەوێ . زەویی واش هەیە بێئەوەی تفرە تەنکەکەشی لەسەر

لایەن ، بەردو چەوی تێدایە • ئەمن نیازم وا نیە زەویی وا بگێڵمو دای‌بچێنم ، چونکە دەزانم بەرهەمی کەمە •

حەز ناکەم خۆشەویستیم دەرهەق خاکی زگماکی خۆم ستدم بکـــەم ، یا پایبتەوڵێنم • وەکو ئەسپێك کـــە بە پۆژ ئیشی گرانی کردبێو بۆ لەوەڕ بەر هەڵدرابێ ، ئاوا جڵەوی ئەسپەکـــەم بەرەڵا دەکەم ، دەست بـــە ملی تەڕو شێداری‌دا دێنمو پێی‌دەڵێم : « بۆ خۆت نەختێ بلـــەوەڕێ ، با شەنگ‌و تاقەتت بێتەوە بەر » •

نیشتمانەکەم ، لە ناخی هەستو نەستمدا ، وەکو ئەو جۆرە ئەســـپە سەرازادە ، هێمن‌و نەرمو لەسەرخۆیە •

من حەزناکەم لە خانووەکەم ، لە گونـــدە شاخاوی‌یەکەم ، لـــە داغستانەکەم ، یا لە سەراپای وڵاتەکەمـــدا بەدوای هەموو دیاردەیەکی دونیاکەماندا بگەڕێم • بەپێچەوانەوە ، وڵاتی خۆم لـــە هەموو دیاردەیەك‌و لـــە هەموو کونجێکی دونیادا بەدی دەکەم • لەمبارەیەوە هەمـــوو دونیـــا بابەتی منـــە •

لەبیرمە جارێکیان لە (سانتیاگۆ)ی دوورو ئەفسانەیی‌دا تاریك‌و پرووتـــی بەیانی لەگەڵ دەنگی کەڵەشێر بەئاگا هاتم ، کە چاوم کردەوە تا ماوەیەك وام هەست‌کرد کە لە ماڵەوەم ، لە گوندە بەردینە بچکۆلەکەی خۆمانم ، بەم‌جۆرە کەڵەشێرەکانی سانتیاگۆ بوونە بابەتێك بۆ من •

جارێکیان ، لە پێشبڕکێیـــەکی جوانیدا ئامادەبووم لە زاپۆن ، کە لـــە فەنتازیترین شاری (کەمەکورا) بەسترا • کاتێ کە نەشمیلەکان بە بەردەمدا دەڕۆیشتن بۆئەوەی شانزنی جوانی‌یان لەناو هەڵبژێرن ، لەگەڵ تاقە شانزنێکی جوانی خۆمانم بەراورد کردن کـــە لـــە چیاکانی ئافارستان بـــەجێهێشتبوو و

جوانی‌یه‌کی‌وای تێدابوو له‌وانمدا نه‌ده‌دی • به‌مجۆره نازداره‌کانی ژاپۆن ، بگره شانزنی جوانیی ژاپۆن بوو به بابه‌تێك بۆ من •

له سه‌ردانێکی (نیسال) ، تا تێربووم سه‌یری په‌رستگای بووزی‌یه‌کانو کۆشکی پاشاکانو ئه‌و بیست‌و دوو گه‌راوه‌م کرد که چاره‌ی هه‌موو نه‌خۆشی‌یه‌ك ده‌که‌نو هه‌موو سیحرو شوومێك له دونیادا ده‌سڕنه‌وه • پاشان به یاڵه سه‌خته‌کانی چیای (که‌ته‌مه‌ند)دا هه‌ڵگه‌ڕام • ئه‌مه داغستانه‌که‌می هێنامه‌وه یادو گه‌ڵێ له دیمه‌نی کۆشك‌و په‌رستگا جوان‌و نه‌خشینه‌کان زیاتر دڵم پێ کرایه‌وه • شاخی ساکارم به‌لاوه زۆر به‌نرختر بوو له‌و کۆشکه به‌رزانه‌ی چاوم پێ که‌وتن • وام چووه دڵه‌وه که ئه‌م شاخانه نه‌خۆشی‌و به‌دی‌و وه‌یشوومه له دڵ ده‌رده‌که‌ن نه‌ك گه‌راوه سیحری‌یه‌کان • به‌مجۆره په‌رستگای بووزی‌یه‌کان‌و چیاکانی (نیسال) له‌پێکدا بوون به بابه‌تێك بۆ من •

دوای شاره قه‌ڵه‌بالغ‌و پڕهه‌راو جه‌نجاڵه‌کانی هیند ، بردمیانه گوندێکی بچکۆڵانه‌ی نزیك (که‌لکه‌تا) • له‌سه‌ر جۆخینی گه‌نم‌کوتاندا ئێش گه‌رم بوو • گای هێمن گێره‌یان ده‌کردو گوڵه گه‌نمی زێڕینیان له‌ژێر پێدا ده‌کوتا • هیچ شانۆو مووزه‌خانه‌یه‌ك له دونیادا به‌قه‌د دیمه‌نی ئه‌و گا هێمنانه‌ی گوڵه‌گه‌نمی زێڕینیان ده‌کوتا خۆشی‌و شادیی نه‌خستۆته دڵمه‌وه • وام زانی چوومه‌ته‌وه گونده‌که‌ی خۆمان‌و بوومه‌ته‌وه منداڵ • به‌مجۆره گوندێکی بچکۆڵانه‌ی هیندی نزیك (که‌لکه‌تا) بوو به بابه‌تێك بۆ من •

بینیومه : له شاخه‌کانی (ئه‌ندۆنیسیا)ش وه‌کو شاخه‌کانی خۆمان ده‌هۆڵ کوتراوه • قه‌وقاسی‌یه‌ك له شه‌قامه‌کانی نیۆیۆرکدا به جل‌وبه‌رگی جه‌رکه‌سیی نه‌ته‌وایه‌تیی خۆمانه هات‌وچۆی کردووه • داغستانیی داماو که خۆیان خۆیانیان ئه‌فه‌رۆز کردووه له ئه‌سته‌مبوولۆ‌و پاریس ژیاون • گۆزه‌ی ده‌ستکردی گۆزه‌که‌ره ناوداره‌کانی به‌لخار له له‌ندەن خراوه‌ته پێشانگا •

خەڵکی فینیسیا واقیان لە مەعلانیو کارزانیی تەنافبازەکانی گوندی (تسۆڤکرا)ی لەکیمان وڕماوە • کێبڕێک لەبارەی شامیلـەوە ، لە شاری پترسبۆرگ ، لـــە دووکانی کۆنەکێب ـ فرۆشێک کەوتووە •

لە هەموو شوێنێک ، چووبم بۆ شوێنی هەرچەند دووریش ، بیرم هەر لەلای داغستان بووە •

ئەگەر کۆمەڵە دوژمنێک پێکەوە هێرش بکەنە سەر جەنگاوەرێک ، ئەوە نیشانەی بەدبەختیی جەنگاوەرەکەیە ، چونکە ناتوانێ لە یەک کاتدا بەرگری لە پێش و پاشی خۆی بکا ، بەڵام ئەگەر بەردێکی بۆ بڕەخسێ پشتی پێوە بدا ئیشی زۆر سڕ نابێ : شیروەشێنی ئازاو چاپووک ، ئەگەر بەردێکی هەبێ پشتی پێوە بدا دەرەقەتی دوو ، بگرە سێ دوژمنیش دێ •

داغستان شاخی منە • پشتم دەگرێ بۆئەوەی خۆم لەبەر هەموو کاتێکی تەنگانەو بگرە لەبەر گەورەترین نەهامەت ڕابگرم •

ڕێبوار کە دەچنە شارانو دێنەوە ، گۆرانی نوێ لەگەڵ خۆیان دێننەوە ماڵێ • گرفتی من لەوەدایە بچمە هەرشوێنێک کە گەڕامەوە گۆرانیی داغستانی لەگەڵ خۆم دێنمەوە • لەگەڵ هەر شیعرێکی تازەدا ، سەر لەنوێ وڵاتەکـــەم دەبینمو سەرلەنوێ تێدەگەمو سەرلەنوێش خۆشمدەوێ •

بەڵای منەوە داغستانەکەم بێ‌پەی‌و بێ‌سنوورە •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا :

« هۆ ، هەڵۆ ! گۆرانیی پەسندت باسی چی دەکات ؟ »

« شاخی ڕک‌و بەرز » •

« هۆ ، ماسیگرە ! گۆرانیی پەسندت باسی چی دەکات ؟ »

« دەریای شین » •

« هۆ ، قەلەڕەشکە ! گۆرانیی پەسندت باسی چی دەگات ؟ »
« کەڵەشی بەتامی شەڕگە » .

ئەدەبیش باڵندەی خۆی هەیە ـ هەڵۆو ماسیگرەی خۆی هەیە . هەندێك شاخیان پێ خۆشە ، هەندێك دەریا . هەر باڵندەیەك ڕەگەزی خۆی هەیـە ، بابەتی خۆی هەیە . بەڵام قەلەڕەشکەش هەن ، ئەمانە خۆیان لە هەموو شتێ خۆشتر دەوێ . قەڵە ڕەشکە کاتێ لە شەڕگـــەدا چاوی کوژراوێك دەردێنێ باکی پێ نیە داخوا ئەو چاوانە چاوی قارەمانێکن یا هیی ترسنۆکێك . هەندێ نووسەر دەناسم ئەمڕۆ ئیشیوا دەکەن سوودی ئەمڕۆی تێدابێو بەیانیش شتی وا دەکەن کەڵکی بەیانیی پێوە بێ .

دیسان لەبارەی بابەتەوە : بابەت وەکو سندووقێکە پڕ گەنجینەی بەهادار بێ ، کلیلەکەی وشەیە ، بەڵام دەبێ ئـــەو گەنجینە بەهادارە هیی خۆت بێ نەك هیی خەڵکیتر .

هەندێ نووسەر خێرا لە بابەتێکەوە دەچنە سەر بابەتێکیتر بە بێئەوەی لە هیچێکیان قووڵ بنەوە . ئەوانـــە سەرقاپەی سندووقەکـــە هەڵدەدەنـــەوەو سەرەکەی بە گۆڕێ وەردەکەنو هەڵدێن . خاوەن سندووقەکە دەزانێ ئەگەر بە ئەسپایی ناواختی سندووقەکە یەك یەك دەربهێنرێ قووتوویەکی پڕ مرواریی بەنرخی لە بندا دەردەکەوێ .

ئەوانەی لە بابەتێکەوە باز دەدەنە ســـەر بابەتێکیتر وەکو (دالاگۆلۆف) وان کە لە شاخاندا بە ژنزۆری ناوبانگی دەرکردبوو . کابرا توانی (۲۸) ژن بێنێ بەڵام سەرەنجام بە بێوەمێردی مایەوە .

ناتوانین بابەت لەگەڵ تاقە ژنی شەرعیی پیاو ، لەگەڵ دایك ، لەگـــەڵ منداڵی تاقانە ، بەراورد بکەین ، چونکە نابێ بگوترێ : « ئەمە بابەتی تایبەتیی منەو کەس هەقی نیە دەستی بداتێ » .

بابەتەکە هیی منە بەڵام بۆ هەموو کەس والایە • خۆم گوێم لێ بووە نووسەرێك جنێوی بە نووسەرێکیتر داوە گۆیا بابەتەکەی لەم دزیوە ، دەیگوت : « کێ ڕێگەی دای لەبارەی - ئێرچی کازاخ - ەوە بنووسی ؟ خۆت زۆر باش دەزانی ئەم بابەتە بابەتی منە • منم کە لەبارەی ئێرچی کازاخەوە دەنووسم • ئەوەی تۆ دەیکەی دزیەکی بە سۆرە سۆرە » •

نووسەرەکە ئەوەندە پەشۆکابوو دەتگوت دەزگیرانیان فڕاندووە • چایی یەك وەڵامێکی هەقەستی نایە دەست : « ئەوەی کە شیری تیژو بێبەزەیی بێ ئەو دەتوانێ ببێ بە ئیمام • بووك هیی ئەو کەسە نییە دەنێرێتە داخوازی ، بەڵکو هیی ئەو کەسەیە کە دەیهێنێو دەیکاتە ژنی خۆی • بابەتی ئێرچیش وەکو هەر بابەتێکیتر هیی ئەو کەسەیە کە بە باشی لەبارەیەوە بنووسێ » •

راستی دەشێ گەلێ نووسەر بە جودا جودا ، هەر یەکە سەربەخۆ لەبارەی یەك بابەتەوە بدوێن • ئەدەب کۆڵخۆزی تێدا نییە • هەر نووسەرێك زەویی خۆیو کێڵگەی خۆی هەیە ، هەرچەندە بچووکیش بێ •

هەرچۆنێك بێ من کەس لە زەویی خۆم پاوان ناکەم • چیتر سەر لە زەویی یەکەم نادەم •

نە سەگێکت لەسەر تخووبی زەویی یەکەم دەکەوێتە بەرچاوو نەیاساوڵێکی تفەنگ بەدەست •

بە ڕاست ؟ کوا ئەم تخووبە لە کوێیە ؟ چۆن دیار دەکرێ و ، لەکوێوە دەبەزێ ؟ بابەتی من پاوانی تایبەتیی نییە • ئەو شوێنە مەحرەمەی مزگەفت نییە کە نابێ کەسی بێگانە پێی تێ باوێ •

جارێکیان لە کۆنگرەی نووسەرانی داغستان بوو بە گفتوگۆ • یەکێ پرسی : « بۆ دەبێ داغستانی یەکان لەبارەی وڵاتەکانیترو گەلەکانیترەوە

بنووسن ؟ دەبا ئەسپانی لەبارەی ئەسپانیاو ژاپۆنی لەبارەی ژاپۆن‌و ئەوانەی لە ئۆراڵ دەژین لەبارەی پیشەسازی‌یەکانی ئۆراڵەوە بنووسن • ئەگەر باڵندەیەك هێلانەی لە باخچەیەك کردبێ قەت دەچێ لە باخچەیەکی‌تردا بخوێنێ ؟ ئایا دەبێ خۆڵ لە بەرزاییی بەردەلانەوە بهێنرێتە خوارێ بۆ ناو ئەو دۆڵەی کە خاکێکی زۆر بە پیت‌و بەرەکەتی تێدایە ؟ ئاخۆ دەبێ دونگەمەڕ پێش قرچانەوە کەرەی تێ‌بکرێ ؟ » •

مێوانێك کە لە کۆمارێکی‌ترەوە هاتبوە کۆنگرەکە وەڵامی دایەوەو گوتی : « باڵندە چۆن هێلانەی خۆی هەیە دەعباش ئاوها لانەی خۆی هەیە • بەڵام خۆر ڕووناکی بە هەموو درندەو جانەوەرێك دەبەخشێ ، باران بەسەر هەموو درەختێکدا دەباری • بەلکە زێڕینە خۆی دەخاتە بەر هەموو چاوێکەوە ، بروسکە لەسەر شاخی بەرزو لەناو دەربەندی قوڵ چەخماخە دەداو شرقەی لێوە دێ •• دەکرێ برنج لە ولاتی دوورەوە بێنی‌و پەردەبڵاوێکی پوختەو زەریفی پێ لێ‌بنێی • من لە ولاتێکی بێگانەوە هاتووم‌ەتە کۆنگرەکەتان• هەر بۆ ئەوە هاتووم پیرۆزبایی‌تان لێ‌بکەم • بۆئەوە هاتووم چیاکانتان ، دەریاکانتان ، گەلە نەبەزەکەتان ، ئافرەتە ناسك‌و نازدارو داوێن پاکەکانتان بیبینم‌و خۆشم بوێن • کە چوومەوە ئەگەر لەبارەی ئێوەوە بنووسم خەڵکی لای خۆمان زۆر سوپاسم دەکەن • ئێوەش ئەگەر لەبارەی ئێمەوە بنووسن هیچ زیانتان لێ ناکەوێ • نووسەر خۆی سەرپشکە چی بنووسێ • وەکو مەسەلەی دڵداری وایە • ئایا کە خۆشەویستی دەچێتە دڵەوە پرس بە کەس دەکات ؟ •

کۆنگرە چەپڵەی ئافەرینی بۆ میوانەکە لێدا کە قسەکانی وەکو تیر تیژو بەکار بوون • بەڵام من کە چەپڵەم بۆ لێ دەداو تەواو لەگەڵ قسەکانیدا بووم هەندێ بیرم لە مێشکدا بوو لێم جودا نەدەبوەوە :

« شتی چاکە پیاو لەبارەی ولاتەکانی‌ترو گەلەکانی‌ترەوە بنووسێ بەڵام ئەوکاتە کە بەتوندی پێی لەسەر بابەتی خۆی چەسپاندبێ » •

داغستانی بچکۆلەو دونیای فراوانم دوو گۆلن‌و کە شۆڕ دەبنەوە دۆڵ تێك‌دەکەنەوەو یەك ڕووبار دروست دەکەن : دوو دڵۆپە فرمێسکن‌و لە دوو چاوەوە دەڕژێن‌و بەسەر دوو ڕوومەتدا دێنە خوارێ ، بەڵام لە یەك سەرچاوەوە ـ خۆشی یان ناخۆشی ـ هەڵدەقوڵێن :

دوو دڵۆپە فرمێسك ڕژانە سەر گۆنای شاعیرێکەوە
یەکێ لە چەپەوە ، یەکێ لە ڕاستەوە .
دڵۆپی تووڕەیی‌و دڵۆپێ خۆشەویستی .
فرمێسکی خەم‌و فرمێسکی شادی
دوو دڵۆپە ڕۆندکی مەندو ڕوون وەك بلوور ،
دوو دڵۆپ کە لێك دەبنەوە هیچ هێزیان تێدا نییە
بەڵام کە تێك دەکەنەوە دەبنە شیعرێك
وەك بروسکە دەبریسکێتەوە یا وەك گەوارە دادەڕژێ .

ئەی داغستانی بچکۆلەم ، ئەی دونیای فراوانم !
ئێوە ژیانی منن ، ئاوازی منن ، کێبی منن ، ئێوە بابەتی منن .
هەڵوێەك لەسەر تاشە بەردە بەرزەکانیەوە نەفڕێتە خوارێ بۆ دەشتی هەراو ، هەڵوێەکی خراپە .

هەڵوێەك لە دەشتی هەراوەوە نەگەڕێتەوە سەر تاشە بەردەکانی ، هەڵوێەکی خراپە .

هەڵۆ ئەم کارەی بەلاوە ئاسانە . خۆی بە هەڵوێی لەدایك‌بوەو تەنانەت ئەگەر خۆیشی بیەوێ ناتوانێ بێتە ماسیگرەو قەلەڕەشکە . نووسەر زۆر زەحمەتە بێ بە هەڵۆ ، ئەو کاتە دەبێتە هەڵۆ کە لەکاتی لەدایك‌بوونیەوە گەوهەری ئەم باڵندە ئازاو مەزنەی تێدا هەبووبێ .

لەلای ئێمە ئەگەر یەکێ فێری (کوموز) لێدان نەبووبێ دەڵێن : « قەیدی ناکا ، لەو دونیا فێر دەبێ » .

زۆر نووسەر هەن دەست دەدەنە قەڵەمو دەکەونە سەر نووسینو لەباتیی ڕێکو خۆشەویستی ، ملمۆ ، ڕابەریی‌یان دەکات .

سەرەڕای ئەمەش میوان کە دێتە گوندێکو دەیەوێ سەر بە ماڵێکدا بکات ، بەگوێرەی بۆنی چێشتخانە ماڵەکە دەست نیشان دەکات . هەندێ چێشتخانە بۆنی دەرەیان لێ دێ ، هەندێکی‌تر بۆنی گۆشتی برژاویان لێ دێ .

هەروەها دەشێ دوو کچی سەروعوزرشۆر ، یەکێک بەئاقڵو یەکێک بێئاقڵ بێ . دیارە بە سووکو ئاسانی یەکەمیان هەڵدەبژێردرێ چونکە مارەیی زۆرترە .

جا هەندێ نووسەر هەن بەلایانەوە هیچ جیاوازی نی‌یە لەبارەی هەرچی باسو ولاتێکەوە بنووسن . ئەمانە وەکو ئەو قاچاخچی‌یە چاوچنۆکانە وان کە وا دەزانن تا دوورتر بڕۆن زۆرتریان پێدەبڕێ . دیسان ئەمانە ئەو کچە (پارخەلشا)یی‌یەم دێننەوە بیر کە وا تێدەگەیشت هیچ کوڕ نی‌یە لە گوندەکەی خۆیان شایەنی خوازبێنی کردنی بێ ، حەزی دەکرد کوڕێک لە گوندێکی‌ترەوە بنێرێتە داخوازیی ، بۆیە هەر بە کچێنی سەری‌نایەوە .

چیرۆکی ئەو دوو چیایی‌یەی چوونە دارستانێکەوە :

دوو چیایی ماڵیان بەجێهێشتو ملی ڕێگای دارستانێکیان گرتەبەر بۆئەوەی یەکەو (نیر) بکەن . دیارە نیرە کۆنەکانیان شکابوو .

یەکەمیان خێرا درەختێکی دۆزی‌یەوە کە بۆ نیر دەشیاو دوو لکی وشکی زۆر چاکی لێبڕی‌یەوەو گەڕایەوە . کەچی برادەرەکەی دڵەڕاوکێی بوو هەر دەیگوت ئەم درەختە تا ئەوەی‌دی باشترە ، ئەوە تا ئەوەی‌دی . ئەو ڕۆژە تا ئێوارێ بە دارستانەکەدا گەڕا . دڵی هیچ دارێکی نەگرت . لەئەنجامدا ، هەرچۆنێک بوو دوو لکەداری بڕی‌یەوە زۆر لەوانە خراپتر بوون کە لە سەرەتاوە چاوی پێکەوتن .

ئێواری دره‌نگ گه‌یشته‌وه ماڵێ • که گه‌یشته‌وه جێ بینی هاوڕێکه‌ی له جووتی ده‌هاته‌وه ، رۆژه جووتێکیشی به نیره نوێکه‌ی کردبوو •

ئه‌م په‌ندەم له ئه‌بووتالیب بیست • به‌وبۆنه‌یه گێڕایه‌وه که شاعیرێکی داغستانی پاش گه‌ڕان‌و سووڕانێکی زۆر ، هاتبوه‌وه دوو شیعری حرابووچکه‌ی هێنابوه‌وه •

له کۆتایدا پیره شاعیر گوتی : « گۆرانی‌یه‌ك له ماڵه‌وه پێت له‌به‌رنه‌کرێ ، له ده‌ره‌وه‌ی ماڵێ نایه‌ته‌وه بیرت » •

ئینجا گوتی : « هه‌ندێ جار شاعیره‌کان وه‌کو ئه‌و چیایی‌یه وان که رۆژێکی ڕه‌به‌ق به دوای ته‌پله‌که‌یدا گه‌ڕاو ته‌پله‌که‌یشی ئه‌و ماوه‌یه هه‌ر له‌سه‌ر سه‌ره ده‌به‌نگه‌که‌ی خۆی بوو » •

دیسان له‌باره‌ی بابه‌ته‌وه : ئه‌و رۆژه‌ی که بۆ یه‌که‌مجار ، به سه‌فه‌ر ، له گوندەکه‌مان چوومه ده‌ره‌وه ، دایکم چرایه‌کی داگیرساوی له‌سه‌ر لێواری په‌نجه‌ره داناو کاتێ به شۆ‌و شه‌که‌تی ڕێگام ده‌بڕی ئاوڕم دایه‌وه دیتم چرای ماڵه‌که‌مان له ناو ته‌مو تاریکیدا بۆم ده‌بریسکایه‌وه •

که له‌م دونیایه‌دا خه‌ریکی گه‌شت‌و گه‌ڕان بووم ، چه‌ند ساڵ بوو چرای سه‌ر په‌نجه‌ره بچکۆله‌که‌مان بۆی ده‌جریواندم ••• که له ئه‌نجامدا گه‌ڕامه‌وه ماڵێ‌و له ژووره‌وه ، به‌ناو په‌نجه‌ره‌که‌دا ، ته‌ماشای ده‌ره‌وه‌م کرد ، ئه‌و دونیا فراوانه‌م که‌وته به‌رچاو که به درێژایی ژیانم گه‌شتم پێدا کردبوو •

کێ بابه‌ت به نووسه‌ر ده‌به‌خشێ ؟ بێ‌گومان ئه‌گه‌ر سه‌ر یا چاو یا گوێ یا دڵی پێی ببه‌خشێ گه‌لێ له‌مه ئاسانتره • ئه‌و نووسه‌رانه‌ی که بابه‌تیان له ڕك‌و خۆشه‌ویستی هه‌ڵناهێنجن به‌ڵکو به بۆن‌کردن به‌دوایدا ده‌گه‌ڕێن ،

ئەمانە ناتوانن بین بە رۆڵەی سەردەمی خۆیـــان ، ئەمانە رۆڵەی یەك تاقە رۆژن نەك رۆڵەی سەردەمەكەیان • یاخود بڵێین ئەو كـەسانە وەكو ئـــەو بووكە كەرە وان كە ئێستا بۆتانی باس دەكەم •

چیرۆكی بووكە كەرەكە :

دەگێڕنەوە ، دەڵێن : هەبوو نەبوو كچێكی كەڕ لە گوندێكدا هەبوو • كوڕێك لە گوندێكیتر هەبوو بە كەڕایەتیی كچەی نەزانیبوو • ناردیـــــە خوازبێنیی • هەموو شتێك ڕێك‌خراو مێوان كۆبوونەوەو بوو بە زەماوەنـد • بووكە حەزی نەكرد مێوان بزانن كەرە ، بۆیە هانای بردە بەر دەستە خوشكێكی بۆئەوەی دەستی یارمەتی بۆ دڕێژ بكا • داوای لێ‌كرد لە تەنیشتیەوە دابنیشێ‌و هەرچی ڕووی‌دا بە ئیشارەت تێبگەیەنێ • ڕێك‌كەوتن ، ئەگەر قسەیەكـــی خۆش بكـرێ جێگـــەی پێكـــەنین بێ دەستەخوشـــكەكەی نوقورچێـــك لە شانی ڕاستەی بدا ، ئەگەر باس باسی شتێكی ناخۆش بێو جێگـــەی داخ‌و خەفەت بێ نوقورچێك لە شانی چەپەی بدا •

نەبۆتە عادەت بووك لە زەماوەندی خۆیدا قسان بكا • بۆ ئەمیـــــش هەر وا چاكتر بوو كە دەنگی دەرنەیێ • ئەوەبوو ماوەیەك كار بە ڕێك‌و پێكی ڕۆیشت‌و بووكەكە تەبای خەڵكەكە لە شوێنی پێكەنین پێدەكەنی‌و نە كاتـــی خەم‌و ناخۆشیدا خۆی پەست دەكرد •

بەڕێكەوت ، دەستەخوشكەكەی ئیشارەتەكانی لێ تێكچوو • لەباتیـــــی شانی چەپە نوقورچی لە شانی راستە دەداو بە پێچەوانەش • بەم جۆرە كـــە هەموو لا كت‌وكوڕو پەست دەبوون بووك دەتریقایەوەو كە مەست‌و دڵخۆش دەبوون ئەم هەناسەی ساردی هەڵدەكێشاو كەسەری بە با دەدا •

زاوا زۆر بە چاكی لە بووكێ وردبوەوە • لەكۆتاییدا گەیشتە ئەم قەناعەتە كەوا بووكە زۆر بێ‌مێشكەو هیچ لە قسان ناگات • ئیدی بە چ ڕێگایـــەكدا هاتبوو بەو ڕێگایەدا ناردیەوە •

نووسەری پەسەن نابێ وەکو ئەو بووکە حەوجەی بە نوقورچی چەپەو راستە بێ • پێویستە تەنیا ژانی دڵو هەستی شادی دەستی پێ بۆ قەڵەم بیا • نابێ لەبەرئەوە پێبکەنێ چونکە خەڵك پێدەکەنن و بیبەوێ خۆیان لەگەڵ بگونجێنێ ، نابێ لەبەرئەوەش خەم دابگرێ تا وا پێشان بدا بەشداریی خەمی خەڵك دەکات • نەخێر ئەو دەبێ خۆی جەووەکە دروست بکا • با هەموو خەڵك ئەو کاتە شادومان بن کە شاعیر پێدەکەنێ ، با ئەو کاتە خەفەت بخۆن کە شاعیر باسی دەردەدڵی خۆی دەکات •

دەبا ئەم ڕووداوەی خوارەوەش ببێ بە ڕوناکیبەك بۆ ئەوانەی ڕایان لەگەڵ منداڵ نیبەو هێشتا هەر بڕوایان وایە کە بۆ نووسەر وا ئاسانترە بە هاندانی خەڵکی تر شت بنووسێ •

بیرەوەریبەك • ئەو کاتەی کە لە پۆلی دووەمی قوتابخانەی سەرەتایی بووم ، لە قەڵای خورخاخ ، لەگەڵ کچێکی جاوشینی (نینا) ناو لەسەر یەك کورسی دادەنیشتین • کچە کچی مامۆستایەکی ڕووس بوو • ئەمن حەزم لێ دەکرد ، بەڵام شەرمم دەکرد باسی خۆشەویستیی خۆمی بۆ بکەم • لەئەنجامدا بڕیارم دا نامەیەکی بۆ بنووسم • بەڵام ئەمەش شتێکی ئاسان نەبوو ، چونکی یەك تاقە وشەی ڕووسیم نەدەزانی • جا داوای یارمەتیم لە برادەرێکم کرد • برادەرەکەم هەندێ وشەی ڕووسیی پێ گوتم و منیش بە پێئەوەی بزانم مانایان چییە بە ڕێنووسی ڕووسی تۆمارم کردن • وام دەزانی ئەو وشە ناسکانەی دڵداری دەنووسم کە دەمەویست بە بەرگوێی (نینا)یان هەڵبدەم •

بە دەستی لەرزانەوە نامەکەم دایەو ئەویش هەر بە دەستی لەرزانەوە وەری گرت و کردیەوە • کە خوێندیەوە یەکسەر ڕاچڵەکی و لە پۆل دەرپەڕیە

دەرەوە • چیتر قایل نەبوو لەگەڵ من لەسەر یەك كورسی دابنیشێ • پاشان پێ كەوتم نامەكەی من جوێنی پێس و پێپەردەی تێدا بوە •

نموونەیەكی دیم لەبیرە • كاتێ خۆی كە لە «ئامۆژگەی ئەدەب»دا قوتابی بووم (نینا) لە كۆلێجی مامۆستایان دەیخوێند كە بە ناوی لێنینەوە كرابوو • جارێكیان ، لە مانگی كانوونی یەكەم ، لە رۆژێكدا كە رۆژی لەدایكبوونی خۆی بوو داوەتی كردمە ماڵەوە منیش بڕیارم دا دیاریەكی بۆ ببەم ، پێم وابوو باشترین دیاری ئەوەیە شیعرێكی بەمبۆنەیەوە بۆ بنووسم و بۆی بخوێنمەوە پاشان پێشكێشی بكەم •

بەم جۆرە شیعرێكی پڕۆزبایم رێكخست و هاوڕێیەكی شاعیرم هەبوو ئیقناعم كرد بۆم بكاتە ڕووسی • هاوڕێكەم شەوێكی تەواو پێیەوە خەریك بوو بەڵام كاتێ كە وەرگێڕانەكەی بۆ خوێندمەوە ، شیعرەكەی خۆم نەناسیەوە • تەنیا هەندێ كەف و كوڵ و جۆش و خرۆشی سۆزێكی گڕگرتووم كەوتە بەرگوێ و هیچیتر • هیچی لەوە تێدا نەبوو كە من دەمەویست بە (نینا)ی بڵێم •

ئەم جارەیان تەقرەم نەخوارد • ئاخر پەندم لە جاری یەكەم وەرگرتبوو، بۆیە بە هاوڕێكەمم گوت :

« بڕۆ ئەم شیعرە بۆ دڵخوازی خۆت بخوێنەوە لە رۆژی لە دایك بوونیدا• ئەوەی تۆ نووسیوتە شیعری خۆتە ، هیی من نییە » •

دیسان لەبارەی بابەتەوە • بابەت وەكو ماسیی مردارەوەبوو ناكەوێتە

سەرئاو ، دەبێ لە ناخی قوواڵییەوە كە تەوژمی ئاو تێژو رووتە بۆی بگەڕێی و بیدۆزیتەوە • دەبێ لە گێژو گەڕی بن تاقگەدا بیدۆزیتەوەو دەری بێنی• ئاخۆ بیاو ئەو پارەیەی دوای رەنجو ئارەقەی زۆر دەستی دەكەوێ بەلایەوە وەكو ئەو پارە وایە كە لە ڕێگاوە دەیدۆزیتەوە ؟

چانشینه‌کان ده‌ڵێن پیاو به‌ئاسانی ده‌توانێ ڕه‌وه گیاندارێکی گێـــوی بگرێ با که‌روێشک و حه‌قه‌ڵشو بێ • به‌ڵام وا حاکه به‌ك تاقه گاندار، کێو، ڕاو بکات با ڕێویش بێ • پیاو نازانێ داخۆ ئـــه‌م جۆره ڕاوه‌ی له‌گوێ بـــۆ مه‌یسه‌ر ده‌بێ • مه‌رج نیه نێچیری بزارده هه‌ر له گه‌ڵی دووردا بێ •

ڕاوکه‌رێك هه‌بوو ، به‌عه‌زه‌ت بوو ڕێوی‌یه‌کی بۆز بگرێ • هه‌مـــوو ژیانی خۆی به هات‌و چۆی ناو شاخان برده‌سه‌رو له ڕێوی‌یه‌کی‌وا ده‌گه‌ڕا • به‌ڵام که که‌وته سالانه‌وه‌و شه‌نگی له‌بـــه‌ر بڕا ، نه‌ده‌گه‌یشته شوێنی دوور ، جا له گه‌ڵی‌یه‌کی نزیك ڕاوی ده‌کرد که ته‌نیا به‌رداوێزێك له ماڵه‌کانـــه‌وه دوور بوو ••• ئه‌تۆ وه‌ره له‌و سه‌یرو سۆبه‌ته ، ڕێوی‌یه‌کی بۆزی قه‌شه‌نگی له‌و نزیکه دۆزی‌یه‌وه •

ڕاوکه‌ر له ڕێویی پرسی :

« تا ئێستا خۆت له‌کوێ شاردبوه‌وه ؟ له‌وه‌تی هه‌م لێت ده‌گه‌ڕێم » •

ڕێوی وه‌ڵامی دایه‌وه : « هه‌میشه لێره بووم • ئه‌دی نازانی له‌وانه‌یـه سه‌راپای ژیانت له‌و گه‌ڕانه ببه‌یته سه‌ر ، به‌ڵام له تاقه ڕۆژێك به چاوقوچانێك نێچیره‌که‌ت بدۆزیته‌وه ؟ »

ڕاستی نووسه‌ریش ئه‌و تاقه ڕۆژه‌ی هه‌یه ، ئه‌ویش ئه‌وکاته‌یه که خۆی ده‌ناسێ‌و به‌سه‌ر بابه‌تی خۆیدا هه‌ڵده‌بێ • ئیدی نابێ پاشدان هه‌رگیـــزاو هه‌رگیز بگۆڕێ • ئه‌گه‌ر بگۆڕێ به مه‌رده‌دی برا‌ده‌ره‌که‌ی من ده‌چێ •

هه‌روه‌ها له‌باره‌ی شانۆنامه‌یه‌که‌وه که ناسیاوێکم نووسیبووی :

جارێکیان ، نووســـه‌رێکی داغستانی شانۆنامه‌یـــه‌کی له‌باره‌ی ژیانی کۆڵخۆزه‌وه نووسیبوو • ئه‌گه‌رچی بابه‌ته‌که گرنگیش بوو به‌ڵام ئه‌و شانۆیه‌ی که شانۆنامه‌کـــه‌ی پێشکێش کرابوو ، به بیانووی پڕوپووچ ڕه‌تی کـــرده‌وه : شانۆنامه‌که‌یان به‌لاوه خۆش نه‌بوو •

لەوانەبوو ئـەم بیانووە بۆ نووسـەرێکی‌تر بەس بێ ، بـەڵام کابرای شانۆنامەنووس لەو جۆرە کەسانـە نەبوو • رکی بووە ، بۆ لایەنی تایبەتیی نووسی • ئەوەبوو لێزنەیەك پێکهـات بۆئەوەی لە مەسەلەکـە بکۆڵێتەوەو چی پێویستە بیکات •

لێکۆڵینەوەکـە بەم ئەنجامە گەیشت : شانۆنامەکـە لەبارەی دوو تیپی کشت‌وکاڵی بوو کە لە ڕووی زیادکردنی بەرهـەمی گەنمەوە کەوتبوونـە مل‌ملانەو بەدەم گۆرانیی خۆشەوە ئیشیان دەکرد •

لێزنە داڕشتنی شانۆنامەکەی بەلاوە پەسند بوو • ئەگەر هەندێ زرووفی تایبەتی نەبوا هیچ کـەندو کۆسپێکی نەدەهاتـە ڕێ : لەکاتی تۆژینـەوەی شانۆنامەکـەدا بڕیار درابوو لەباتیی گـەنم پەمۆ لە دەشـتی کومیك بچێندرێ • (جا لەبەرئـەوەی دوو تیپە شادومانەکـەی شانۆنامەکە خەریکی مل‌ملانەو دروێنەی گەنم بوون لە دەشتی کومیك) دیارە (بابەتی گەنم) لـە وەرزی (پەمۆچاندن)دا شتێکی زۆر بێ جێیە •

شانۆنامەنووسەکە یەکسەر شانۆنامەکەی گۆڕیو بەرلەوەی پەمۆی تازە چاندراو قۆزاخە بکات شانۆنامە نوێکە تەواو بوو • لەولاوەش تا شانۆنامـە نوێکە دەستکاری کراو ئامادە بوو ئیش بە لایەکی تردا وەرگەڕا : بڕیار درا لەبەرئەوەی ئەو دەشتە پەمۆ لە گەنمیش خراپتر دێنێ ، (دەرە)ی لێ‌بچێنن کە لە هەموو دانەوێلەیەك باشتر دەڕسکێ •

شانۆنامەنووسی بەهرەدارو پیشەگـەر دووبارە کەوتـەوە ڕێکخسـتنی چیرۆکەکەی • ئەگەر شانۆکە نەسووتایە نازانم ئەنجـام بە چی دەگەیشت •

ناسیاوەکەم بەم ڕووشکانو نەهامەتیو ئائومێدیانە پەستو دڵگیر بوو • چوە قەراخ ڕووبارێك‌و دەستنووسـە کڵۆڵەکـەی فڕێدایـە ناو گێژاوی شەپۆلانو هیچ سوویشی لە شانۆنامەکە نەبووەوە •

وا بزانم دەبێ چیرۆکێکی‌تریشتان بۆ بگێڕمەوە کە نووسەرێکی ڕووس بە ناوی « خەڵکی خۆێنگەرم »ەوە نووسیوێـــە • ئەمجارە شانۆنامەکـــە باسی « گەنمۆ بەمۆ » نەبوو ، باسی (ماسیگران)ی دەکرد • نەخێر باسی ماسیگرانیش نەبوو • ئەدی کەوانە باسی چیی دەکرد ؟ •

هەڵمەتێك برابوو بۆئەوەی چیاشینەکان هانبدەن گوندە کۆنەکانیـان بەجێ‌بێڵن‌و لە (دەشتی) خوارێ ، لە ناوچەی کەناراویدا نیشتەجێ بن •

ئێمە نامانەوێ بچینە ناو ئەم تەنگ‌و چەڵەمە ئاڵۆزەوە •

ڕاستی‌یەکەی ئەوەیە هەندێ جار ئەم چیانشینانەی سەدان ساڵە مەڕداری دەکەن لەبەر زرووفی تایبـــەتیی نوێ دەبن بە ماسیگر • تێ‌ناگـــەم بۆ دەبێ ماسیگرێکی خراپ لە شوانێکی باش چاکتر بێ ــ کە واش نی‌یە • من ئەمەم لە شانۆنامەی (خەڵکی خۆێن‌گەرم)دا پێ ناســـەلێ • هـــەرچۆنێك بێ لـــە شانۆنامەکەدا تێ‌گەیشتین چۆن خەڵکی گوندێکی دوور لە دەریای قەزوین‌دا بوون بە ماسیگر •

لەبەرئـــەوەی پاڵەوانەکـــانی چیرۆکەکە هەمـــوو ئافـــار بوون ، شانۆنامەنووسەکە دەستنووسەکەی پێشکێش شانۆیەکی ئافاری کرد ، ئەویش نەیکردە نامەردی یەکسەر ڕەتی کردەوە •

کابرای شانۆنامەنووس چی بکا باشە ؟ هەر کەسێکی‌تر بوا لەجێی ئـــەو دڵی دەشکاو نائومێد دەبوو ، بەڵام هەروەکو دەزانـــین لە شەترەنجدا ئەگـــەر ــ بۆنموونە ــ ڕەشەکان بکەونە تەنگانـــە ، ئەسپ ناچارە هەنگاوێکی‌وا باوێ‌و کارێکی‌وا بکا کە یاری‌یەکە یەکسەر وەربگەڕێ‌و نۆرە بێتە سەر سپی‌یەکـــان بۆئەوەی تا زووە بەرگری لە خۆیان بکەن‌و بکشێنەوە دواوە •

نووسەری شانۆنامەی (خەڵکی خۆێنگەرم)یش هەنگاوێکی لەم چەشـــنەی هاویشت • خێرا ناوی هـــەموو ئافارەکـــانی کردە ناوی کومیکی‌و پێشکێشـــی

شانۆیەکی کومیکی کرد ، بەڵام دادی نەدا ، چونکە شانـــۆ کومیکییەکەش ڕازی نەبوو شانۆگەرییـــەکی وا پێشان بدا کـــە شوانی کێوانی تێدا بین بە ماسـیگر .

جا لەبەرئەوەی داغستان زۆر نەتەوەی تێدایە ، پاڵەوانەکانی چیرۆکەکـــە بوون بە دارچین‌و لیزجین ، بەڵام نەبوون بە ماسیگری چاك .

ئەمە وەکو ئەو سەگە برسییە وابوو کە لەبەرئەوەی خواردن لە ماڵێدا نەبوو تۆڕیان کرد ، ئەویش گەلێ ماڵ گـــەڕا بەڵام تاقە تیسکێکی دەســت نەکـــەوت .

دوای چەند ساڵێك شانۆنامەنووسەکە چوە مۆسکۆ بۆئەوەی لە (کۆرسی بەرزی ئەدەب)دا بخوێنێ . پڕوپاگاندە لە مەحـــەچ قەڵا بڵاو بوەوە گوایا هەموو ماسیگرەکان بوونەتە قەرەج . کاتێ کە شانۆێ (ڕۆمێنی)ی مۆســـکۆ چیرۆکەکەی پەسند کرد بووکە شـــەلە مێردی دەستکـــەوت بـــەڵام ژن‌و مێردایەتییەکە درێژەی نەکێشا .

بەمجۆرە دەبێن پوختـــەی دوو شانۆنامـــەم بۆ گێڕانەوە کـــە دوو شانۆنامەنووسی ناسیاوم دایانناون .

ئەگەر لە کۆبوونەوەی یەکێتیی نووسەران بوومایـــە لەمێژ بوو هاوارم دەکەوتـــە بەر گوێ ، پێیـــان دەگوتم : « باسی خۆت بکە ، ڕەخنە لە خۆت بگرە ! »

ئەمن چ دەرهەق خۆم بڵێم ؟ زۆر شادومانم کە بتوانم ئەم تەرزە تاوانانە لە دونیای ئەدەبدا بسڕمەوە کە تازە باسم کردن . هەر چۆنێك بێ خۆیشـــم هەست دەکەم بارگرانیی تاوانێکم لەئەستۆدایە بەڵام ئەگەر لەگەڵ ئەو هەموو باسانەی (دەرە)و (بەمۆ)و (ماسی)دا بەراورد بکرێ ، هیچ دەردەچێ .

لەسەردەمی لاویمدا ، جارێکیان کارێکی منداڵانەی ئەوتۆم کرد تا ئێستاش لەژێر باری شەرمەزاری دەرنەچوویم •

زۆر جار برادەرەکانم سەبارەت بەم کارە بەئەنقەست سەرزەنشتیان کردووم ، ئەمەش سزاکەم بوو ، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا سزای هەرە گەورە لە ناخی خۆمدایە • کەس ناتوانێ ئەوەندە بە تووندو تیژی سزام بدا •

باوکم دەیگوت : ئەگەر کارێکی ناپەواو بێشەرمانە بکەی ، پاشان هەرچەندە بە گەرمی پەشیمان بیتەوەو بپارێیتەوە کارەکەت ناسڕێتەوە •

هەروەها باوکم دەیگوت : ئەوەی کارێکی بێشەرمانە بکاتو دوای چەند ساڵێك دەست بە تۆبەو پەشیمانی بکات وەکو ئەوکەسە وایە قەرد بە جۆرە پارەیەك بداتەوە کە لە بازاڕ کێشرابێتەوەو ڕەواجی نەمابێ •

هەروەها باوکم دەیگوت : « ئەگەر جلەو بۆ پیاوی خراپ شۆڕ بکەیو لێبگەڕێی بێتە ناو ماڵتەوە ، چ فایدەیە پاشان ئەو شوێنە کووزرکوت بکەی کە لەسەری دانیشتبوو » •

« کە گا دزرا تازە چی پێدەوێ قوفڵی گەورە لە دەرگا بدەی » •

ئەمە هەمووی ڕاستە • دەشزانم سوودی نییە پیاو پاش لێقەومان ببێ بە حەکیم •

هەندێ جار خوێنەرەکانم نامەم بۆ دەنووسن ، هەندێ شتم دێننەوە یاد ، بڕیم لە نووژەن دەکولێتەوە • دەڵێی بەرد دەگرنە پەنجەرەکەم • دەڵێن :

« ڕەسووڵ هەمزە ! خۆت هەڵخەو بۆمان بگێڕەوە ، بە ئێمەی خوێنەری خۆت بڵێ ئەمە چۆن بوو ؟ بۆچی وات لێهات ؟

« چیتان پێ بڵێم ؟ باسی چیتان بۆ بکەم ؟ »

« پرسیار ! پرسیار ؟ ساڵی ١٩٥١ شیعرێکت نووسیو ناوی شامیلت زڕاندو داتپەڵۆسی • کەچی ساڵی ١٩٦١ شیعرێکت داناو بە شامیلت هەڵگوت • هەر دوو جار شیعرەکان ناوی پەسوولّ هەمزەتۆفیان لێ نووسرابوو • حەزدەکەین بزانین ئاخۆ ئەمانە هەردووکیان هەر یەك پەسوولّن ، یا دوو پەسوولّی جودان ؟ باشە ، باوەڕ بە کامیان بکەین ؟ ئەمە پرسیاری هەموو پرسیارانە • تیرێك لە لەش چەقیبێ ، دەردێ ، بەڵام ئەدی ئەگەر تیرەکە دڵی پێکابێ » •

خوێنەرە ئازیزەکەم !

نازانم ئێستا تۆ تەمەنت چەندە ؟ ڕەنگە هێشتا لە هەڕەتی لاوێدا بیت • ئایا لە ژیانتدا هیچ تخووبت بەزاندوە ؟ من بەشبەحاڵی خۆم بەسەرهاتوە : کەوتوومەتە داوی دڵداریەوە بەڵام بێئەوەی پێم بگاتە سەر ، وازم لێ هێناوە •

وادەبێ دوو دراوسێ پەنجەرەیان بەرامبەر یەکتر بێو کۆڵانێکی تەنگیان بەین بێ ، هەر پەنجەرەیەك دراوسێیەکی تێدا بێ ، هەردووکیان ڕووبەڕووی یەکتر بن و هەردەم لە شەڕو گاڵەدا بن یەکتر بە بەدکاری تاوانبار بکەن و شت بە چاوی یەکدێدا بدەنەوە • گەورەکە هەڕو گیف لە بچووکەکە بکات و بەپێچەوانەش • من وەکو ئەم دوو دراوسێ بەشەڕهاتوانە وام ، بەڵام لە هەردوو پەنجەرەکەدا هەر خۆمم • تەنیا ئەوەندە هەیە یەکێکیان پەسوولّی گەنجی تێدایەو ئەوەیتر پەسوولّی ئەمڕۆ •

چۆن کچی جوان لاوی ساویلکە کوێر دەکات ، بریسکەی ڕۆژگاریش ئاوها منی کوێر کردبوو • کوڕ چۆن دەزگیرانی بەلاوە بێ کەمو کورتیەکە منیش بەو چاوە سەیری هەموو شتێکم دەکرد ، بچووکترین ناتەواویم بەدی نەدەکرد •

راستی یەکەی یلێین من سێبەری ڕۆژگار بووم • بە ڕەسمی بلاوکرابوەوە کە شامیل کرێ گرتەی بەریتانیاو تورکیا بوەو هەوڵیداوە ئاشتی نێو گـــەلان بشێوێنێ • منیش بڕوام بەو ماڵەیە هەبوو کە لەسەر ئەم قسەیە سوور بوون • متمانەم بە خاوەنی ماڵەکە هەبوو ، جا لەو کاتەدا بوو ئەم شیعرانەم نووسی کە باسی شکاندنو شووشتنەوەی شامیلەکەمان دەکەن •

ئەمڕۆ ، جاروبار خەڵکی بۆئەوەی دڵم بدەنەوە دەڵێن :

« بیستوومانە ئەم شیعرانەت بە گوێرەی فەرمـــانی تایبـەتی نووسیوە • پێیان گوتووی ، ناچاریان کردووی بیانووسی » •

وا نییە ! کەس دەستی نەگرتووم بە خورتی پێم‌بنووسێ ، من خـــۆم بەوپەڕی ئارەزووی خۆمەوە ئەم شیعرانەم لەبارەی شامیلەوە نووسیو بردمنە لای دەستەی نووسەران •

من وەکو ئەو چیانشینانە وابووم کە بێئـەوەی یەك پیت عارەبی بزانن پەڕی قورعان هەڵدەدەنەوەو بێئەوەی لە یەك تاقە وشەی بگەن تامێکی زۆر خۆشی لێ وەردەگرن •

من سێبەری ڕۆژگار بووم‌و هیچیتر • ئەو کاتە نەمدەزانی شاعیر قـەت نابێ ببێ بە سێبەر • پێویستە ئاگرو کانگای ڕووناکی بێت ، جا گرنگ نییـە ڕووناکییەکە کز بێ یا وەکو ڕۆژ وابێ • ڕووناکی هەر ڕووناکی دەبەخشێو سێبەری نییە •

من ئەم هەموو شتانەم بەدرەنگـــەوە زانی ••• جا چی بوو ؟ هەمـوو جۆرە سێوێك هەیە • هەندێك زوو پێدەگـــەن ، کەچی هەندێکیتر تا پایز پێناگەن دەشێ من لەو جۆرە سێوە پایزەیە بم •

ئەمە وا ، بەڵام بڕینەکەم هێشتا سارێژ نەبوە •

دیسان کۆنه برینی لەمێژینەم
ساڕێژ نابێ‌و ئاگر لە دڵم بەردەدا
لە منداڵی‌یەوە حیکمەتی باپیرم دەزانم
بەو چیرۆکو ئەفسانانەی پێ هەڵگوتراون .

حیکمەت بوو کە لەگەڵ ژیان تێکەڵ ببوو .
بە تاساوی گوێم لە هەناسەبرکێی بەرزی گرت ،
کە جارێکیان هەوری زەردباو ، وەکو سوپا ،
بەسەر گوندەکەماندا بەرەو شەڕی مانو نەمان ڕۆیشت .

ئێوارەیێ دایکم گۆرانی‌یەکی شاخاویی چڕی
هێشتا نەمتوانیوە لەیادی بکەم .
دایکم وەک ڕۆندکی بریقەدار دانەدەمرکایەوە .
پێش خۆراوا بوو بە خووناوی کێڵگەکان .

پیرە جەنگاوەرێك بە بەرگی قەوقاسی‌یەوە
لەسەر دیوارەوە دەیڕوانی‌یە خوارێ ، چۆپان بوو
دەستی چەپەی لەسەر قەفتەی خەنجەر بوو
کاڵانەکەیشی بەسەر چۆکی ڕاستەدا شۆڕ ببوەوە .

لەیادمە ، وێنەی پیرەمێردەکەم لەیادە .
دوو برا بچووکەکەمی نارد سەنگەر .
چاوم لە خوشکم بوو کە ملوانکەو دەستوانەی خۆی
بەخشی بۆ ئەوەی تانکێکی لێ دروستبکەن ، ناوی ئەوی لەسەر بێ .

باوکیشم ، نەختێ بەر لە مردنی
شیعرێکی لەبارەی پاڵەوانەکە دانا .
داخەکەم ، شامیل ئەو حەڵە بێسووچ تاوانبار کرابوو ،
بووبوە قوربانیی بوختانان .

ئەگەر لەبەر ئەم زەبرە ناکاوە نەبوا ، ڕەنگە
باوکم پتر بژیایە ـ منیش بەشداری لۆمەم ـ
لە دڵسۆزیی خۆمەوە ، هەندێ شیعری پەڵەم
بە ناوی خۆمەوە بۆ کۆرسی بوختانکەران دانا .

شمشێری باپیرە گەورەم کە چەند ساڵ بوو
دوژمنەکانی خەڵتانی خوێن کردبوو
بە قسە شێوێنرابوو ، منیش بە نەزانی
چەکی خیانەتکاریم بە شیعرێکی منداڵانە سوی .

ئێستا کە هەنگاوی قوڕسی شەو دەزرنگێتەوە .
مالنووستنان ، تارمایی‌یەک لە پەنجەرە دێتە ژوورەوە
پاسەوانی نەبەردی گوندی (ئەخولکو) ،
پیرە دانەکەی گوندی (گونیب) دێتە ژوورەوە

دەڵێ : لە شەڕو لێقەومانەدا
گەلێ خوێنم ڕشتو زۆر خەفەتم چەشت .
نۆزدە جار بریندار بووم ، خوایە ! سەبووریم بدە ،
جاری بیستەم ، هەی پیسکەی مخەننەت ، تۆ بریندارت کردم .

برین هەبوو هیی خەنجەرو هەش‌بوو هیی گوللە .
بەڵام برینەکەی تۆ سێ هەندەی ئەوانی‌تر ژانەدەکات .
ئەمە یەکەم جارە چیانشینێک ئەم ئازارە سەختەم بدات .
بوختانەکەی تۆ یەکسەر سنگی بڕیم .

ئەگەرچی ئەمڕۆ سەردەمی (غەزا) تێپەڕیوە .
لەگەڵ ئەمەشدا ، کوڕم ، غەزا ئەم چیایی‌یانەی پاراستوە .
دەشێ ئەم زەمانەی چەکی من لە کار کەوتبێ .
بەڵام سەردەمێ بوە کە ئازادیی پاراستووە ، بەڵێ پاراستوویە .

وەکو چیانشینێک ، بەبێ‌وچان جەنگام
هیچ ماوەی ئاهەنگ‌و گۆرانیم نەبوو .
وا بووە شاعیرێکم دارکاری کردوە ،
لەگەڵ سترانبێژەکان تووند بووم ، حاشا ناکەم .

ڕەنگە ، خۆڕا تووڕە بووبم ، بەهەڵەدا چووبم .
جڵەوی سۆزم لە دەست بەربووبێ .
بەڵام ئەگەر بێت‌و لەگەڵ تۆو لەگەڵ خاوەنی گۆرانیی پووچدا
دووگاڕکی بکەمەوە ، خۆم بە ڕاست دەزانم .

بەمجۆرە تا بەیانی لەتەکمەوە دەوەستێ .
لەتاریکایی‌دا لەسەر حەسیرەکەم شێوەی دەکەمەوە .
ردێنە خەناوی‌یەکەی چەند بەهەیبەتە ، چەند ورشەدارە .
مێزەری سەری کە لە تەپڵەکەی ئالاوە .

بە چ وشەیەک تەوازۆ بێنمەوە ؟
لەبەردەم ئەمو گەلەکەمدا شەرمەزاری هەڵەیەکی گەورەم
ئیمام مریدێکی هەبوو ــ سەربازێکی قاڵبووی جەنگ بوو ــ
لێی تۆراو بەجێی‌هێشت . ناوی حاجی موراد بوو .

له هەڵەی خۆی پاشگەز بوەوە ، ویستی بگەڕێتەوە لای
بەڵام چارەنووسی وابوو ، دەبوا لەنێو زەلکاودا بمرێ .
بگەڕێتەوە لای شامیل ؟ ماقوول نیە .
لە من ناوەشێتەوە ــ زەمانە گۆڕاوە ــ ڕێگای ئەو ناگرم .

ئێستا لە تۆڵەی ئەو شیعرە پووچ و بێمانایەدا .
دەبێ خەوزڕانو شەرمەزاری بکێشم .
زۆر دەڕۆم بەتکو لێم ببووردێ .
بەڵام نامەوێ لە ڕێگاوە ، لە زەلکاودا بچەقم .

لەگەڵ ئەمەشدا ، لێمنابووردێ ، پاڕانەوە کەلکی نیە .
نەخێر هەرگیز لە خیانەتی شاعیر نابووردێ .
ئەوەی بە شمشێر بنووسێ خراپەی وا لەبیرناکا
تا لە ژیاندا بم داخی ئەو دێڕە کرچ و کاڵانەم ناچێ .

با وا بێ ، بەڵام ئەی گەلەکەم ! بە لانی کەمەوە
تۆ ڕەحمم پێ بکە . با شووڕەیی سەرشانم زۆر قورس نەبێ .
تۆش ئەی نیشتمانەکەم ، بە چاوی ئەو دایکەوە
سەیری شاعیرە تەفرەخواردوەکەت مەکە
کە کوڕەکەی بێشەرمانە هەراسانی کردبێ .

« نازانم داخۆ داغستانییەکان لەبارەی ئەو شیعرانەوە لێیان بووردووم یان نا ؟ ئاخۆ تارمایی ــ سێبەر ــ ەکــەی شامیل لێم خۆشبوە یان نا ؟ من هـــــەر ئەوەندە دەزانم کە هەرگیزاو هەرگیز خۆم لە خۆم نابووڕم .

باوکم دەیگوت : « خۆت لە شامیل مەدە ، ئەگەر خۆتی لێ بدەی ، تا ماوی خۆشی لە خۆت نابینی » .

قسەی باوکم ڕاست دەرچوو .

ڕۆڵەی چیایی یەک بووم ، نازم نەکێشراوە ،
هەڕەشەم لێ کراوە ، زەبرم خواردوە ،
باوکم لە سزای بەدکاری یەوە
گوێی باداوم تا وەک گوڵ سوور هەڵگەڕاوە .

ئێستاش ڕۆژگار لەباتیی باوکم گوێم بادەدا
- یەك دوو زەبری گرانم بەردەکەوێ -
وەکو چۆن سازندە گوێی (دووتار)ەکەی بادەدا
ئەگەر ژێیەکی خاو بووبێتەوەو ئێش نەکات .

ڕۆژگار ! ساڵ لە ڕۆژ پێك‌دێو سەدە لە ساڵ . کەواتە چەرخ - عهد - چیە ؟ لە سەدە پێك دێ یان لە ساڵ ؟ یان دەشێ تاقە ڕۆژێك بێتە چەرخێك ؟ بۆی هەیە درەخت پێنج مانگ گەڵای پێوە بێ بەڵام تاقە ڕۆژێك یا تاقە شەوێك بەسە بۆئەوەی گەڵاکانی سیس بن‌و بژاکێن‌و زەرد هەڵگەڕێن . ئەمە پێچەوانەکەیشی ڕاستە ، بۆی هەیە درەخت پێنج مانگ ڕەش‌و ڕووت بێ بەڵام بەیانییەکی گەرم‌و هەتاو بەسە بۆئەوەی ببووژێتەوەو لە چرۆی سەوزدا خەست بێ . یەك بەیانیی خۆش بەسە بۆئەوەی گوڵ دەربکات .

هەندێ درەخت هەن هەموو مانگێك ڕەنگیان دەگۆڕێ ، هەندێکی‌تر هەن قەت ڕەنگیان ناگۆڕێ .

هەندێ باڵندەی کۆچەر هەن بەپێی کز لە ولاتێکەوە دەچنە ولاتێکی‌تر ، هەڵۆش هەیە کە هەمیشە دڵسۆزی شاخی خۆیەتی .

باڵندە حەزیان لێیە بە هەوادا بفڕن ، ماسیی چاك سەرەوهەوراز ئاو شەق دەکات . شاعیری ڕەسەن بەپێی ئارەزووی دڵی خۆی « دژی هەموو بیروڕای دونیا » ڕاست دەبێتەوە .

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : شاعیرێکی ئافاریی برادەرم ، پار ، کۆمەڵە

شیعرێکی نوێی چاپ کرد . هەموو شیعرەکانی زۆر بە پێك‌وپێکی دابەش کردبوو . دەتگوت ئەپارتمانی شارێکی گەورەیە . بەم‌جۆرە شیعرە سیاسی‌و نیشتمانی‌یەکانی بریتی بوون لە نووسینگە ، شیعرە دڵداری‌و دەروونی‌یەکانی ژووری نووستن بوون ، شیعرە سروشتی‌یەکانی ژووری نیگارکێشان بوون . بەڵام حەپەساوم نازانم ئەو شیعرانە لەکوێ دابنێم کە لەبارەی کشت‌و کێڵ‌و

دانەوێڵەو مەڕو ماڵاتەوە نووسیویە ، لەوانەیە باشترین جێگا بۆ ئەمانە چێشتخانە بێ •

ئەدی توخوا هەقی ئەو گۆرانیبێژە نەبوو کە لە شاخەکانی خۆیانەوە هاتبوە مەحەج قەڵا بۆئەوەی بەشداریی پێشبڕکێی گۆرانیبێژەکانی داغستان بکا ؟ ئەم شاعیرەی ئێمە کە شیعرەکانی خۆی بەمجۆرە رێك‌خستبوو داوای لە گۆرانیبێژە میوانەکە کرد کە لە هەر بەشێکی کتێبەکەی گۆرانییەك پێشکێش بکات • گۆرانیبێژەکە وردە وردە ژێرییەکانی (کوموز)ەکەی لەراندەوە ، چەند دەقیقەیەك بە بێدەنگ دانیشت وەك ئەوەی بیر لە شتێك بکاتەوە ، پاشان هەڵی‌کردە گۆرانی ، گۆرانییەکەی زۆری خایاندو دانیشتوان ترسان ئەگەر ئەم گۆرانییە درێژە هیی بەشێکی کتێبەکە بێ داخۆ گۆرانیبێژ کەی لێدەبێتەوە ؟ کتێبەکە چوار بەش بوو بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا گۆرانیبێژەکە لەپی خستە سەر ژێییەکان تا نەلەرنەوەو هیچی‌تری بەدوادا نەهات • ئەمە مانای ئەوەبوو شاعیرەکە هەموو هەستو سۆزی خۆی لە یەك گۆرانیدا کۆکردبوەوە • شاعیری لەمەڕ خۆمان لێی‌پرسی کە بۆچی وای‌کرد ؟ ئەویش وەڵامی دایەوە :

« گوێ بگرە ، برام ! ئەمە کوموزی منە ، سێ ژێی پێوەیە کە ئاوازێك لێدەدەم ناتوانم یەکەمجار ژێی یەکەم بەکاربێنم ئینجا ژێی دووەمو پاشان ژێی سێیەم » •

دیسان لەبارەی بابەتەوە : لەوانەیە زۆر باو نەبێ کە دەڵێن کابرایەکی چیایی هەبوو گەلێ شانازیی بە جزمە بڵندەکانیەوە دەکردو زۆر لێیان دەخەفت نەوەکو پیس بن • جاریوا هەبوو لەسەر پەنجەی پێ دەڕۆیشت تا جزمەکانی بە تۆز نەبن • ڕۆژێکیان ڕێی کەوتە شوێنێك یەك چۆکە خۆڵی تێدا بوو ، ئیدی کابرای بەستەزمان ناچار بوو لەسەر دەست بڕوا •

هەروەها وا رێك دەكەوێ : زۆر جار شاعیرەكان لەباتیی داهێنانی هونەری بەشداریی غارغارێنی پۆژی یەكشەممان دەكەن • لەو خۆشیەی كە ئەسپەكەیان خەڵاتی بەربكەوێ ئامادەن تا ئەسپەكە خوێنی لێ دەچۆڕێتەوە قامچیكێشی بكەن • گەشەو خۆشیی سەركەوتن زوو دەبڕێتەوە بەڵام بریندەكان تا درەنگ ساڕێژ نابن ••• وەكو (عەلی پۆڵا)ی خەڵكی گوندی (تەلەتل) بە هەموو دەمێ هەر ئامادەن •

وا بزانم ئێوە نەتانبیستوە عەلی پۆڵا چیی لێ قەوماوە •

جارێكی نایبی خونزاخ بە نۆكەرێكی خۆی گوت :

« خۆت ئامادە كە ، سبەی بەیانی زوو بچۆ گوندی (تەلەتل) » •

نۆكەری دڵسۆز وەڵامی دایەوە : « بەڵێ ، ئامادەم » •

بۆ پۆژی پاشتر هێشتا گزنگی پۆژ تۆپكەی شاخانی پرووناك نەكردبوەوە كە عەلی پۆڵا ئەسپی زین‌كردو بۆی‌دەرچوو • بۆ نیوەپۆ گەپایەوەو هاتەوە (خونزاخ) •

كە لە گوند نزیك بوەوە تووشی هەندێ چایبی ناسیار هات • ماندووبوونیان لێ كرد :

« عەلی پۆڵا ، ماندوو نەبی • دەڵێی لە سەفەرێكی دوور دێیتەوە ؟ » •

« تازە لە (تەلەتل) بووم • وا لەوێ دێمەوە » •

« بە چ ئیش چووبوویتە (تەلەتل) ؟ »

« پێم بڕوا بكەن نازانم • نایب دەزانێ • شەوێدی پێی‌گوتم بچمە (تەلەتل)• منیش ئەمڕۆ چووم » •

عەلی پۆڵای وا لە دونیای ئەدەبیشماندا هەن •

شیعر (*)

به لاوی ،
له زەماوەندا زۆر شادومان بووم ٠

بادە شەرابی لەسەر دەڕژا ،
سەرپشك بووم ، کام کچ

بۆ هەڵپەڕکێ هەڵبژێرم ٠
له هەرای زەماوەندا واقم وڕ مابوو

جوانیی چ کچۆڵەیەك پەسند بکەم ؟
گەورەکان ، ژیرانە فێریان کردم :

ئەمە هەڵمەبژێرە ، ئەوەی‌تر ، ئەویان ٠
دەبینی پێڕاگەیشتووم ٠

(کوموونز) ئاوازی بۆ لێدام
تا گۆرانی بەسەر

ناوچەی (زەرادەریخ)دا هەڵبڵێم ٠
بەڵام هەروەکو منداڵیم ، فێرم :

بەسەر ئەم نا ، بەسەر ئەویاندا
هەڵبڵێم ٠

دیسان لەبارەی بابەتەوە : زۆر گەنجم دیوە کە دەیانەوێ ژن بێنن پرس بە هەستو سۆزی خۆیان ناکەن ، پرس بە خزمەکانیان دەکەن ، پرس بە مامو پووریان دەکەن ٠ پێویستە نووسەر لە داهێنانی ئەدەبیدا بە حەزلێکردن ژن بێنێ ، حەزلێکردن نەك هیچ شتێ‌تر ٠ ئەو ژنهێنانەی بە ئامۆژگاریی پوور پێکدێ ڕەنگە منداڵی چالاکو زیندووی لێ بکەوێتەوە بەڵام دەڵێن تا خۆشەویستیی نێوان دایکو باوك پتەوتر بێ منداڵیان قشتو نازدارتر دەبن ٠ ئەگەر نووسەرێك بە بێ‌خۆشەویستی داخوازیی بابەتێك بکاتو بیهێنێ ئەنجامەکەی کێشەکی وشکو برینگی لێ دەکەوێتەوەو هیچی‌تر ٠ پێش ئەوەی نووسەر

(*) ئەم شیعرە لە ئینگلیزی‌یەکەدا نەبوو ٠ مامۆستا جەمشید حەیدەری لە ڕووسی‌یەوە بۆی کردمە کوردیو منیش سەرلەنوێ دامڕشتەوە ٠

خۆی لەگەڵ بابەتەکەی لێك بدا دەبێ ئاوڕێکی باش لە خوڕپەی دڵی خـــۆی بداتەوە •

ئەو شیعرانەی بە ئامۆژگاریی پوورو باپیر دێنە کایەوە چارەنووســـیان وەکو چارەنووسی کتێبی برادەرەکەی منی لێ دێ •

لەبارەی کتێبی برادەرەکەمەوە : بە تەواوی لەبیرم نەماوە لە چ ساڵێکدا بوو ، بەڵام لەبیرمە کە لەناکاو بانگەوازێك بڵاوکرایەوە وڵاتەکەمان پێویستی بـــە (گۆگۆڵ)و (ساڵتیکۆف)و (شیدرین)ی نوێ هەیە • پێویستییەکی زەق بـــۆ بەرهەمی ساتیری سۆڤێتی هاتبوە ئاراوە •

برادەرێکم هەیە ؛ نیوە شاعیرو نیوە پەخشانێووس و نیوە رۆژنامەنووسە ، بەکورتی : کابرا نووسەرە • ئەو برادەرەم بەدەم بانگەوازەکەوە هات و کتێبێکی لەبارەی بەرهەمی ساتیرەوە دەرکرد کە پڕ بوو لە قەمچی پڕۆح تەزێن بۆ گیانـی بوختانکەرو کوسکێش و مێزاو نمووندەی تر کە ژیانی سۆڤێتیمان لێ دەشێوێنن • هەرکە کتێبەکە کەوتە سەر تەقچکەی کتێبخانەکان یەکسەر پەخنەگرێك بـــە وتارێکی زۆر لە پووەوە لێی ڕاپەڕی • نووسیووی : « نووسەر پێویست بوونـی گۆگۆڵ و ساڵتیکۆف و شیدرینی تازەی بە شێوەیەکی زۆر سادەو ڕاستەوخـــۆ لێك داوەتەوە •• تازە بۆمان دەرکەوت ئەم کابرایە دڵی چەند ڕەش و بۆگەنییە • ئەم جۆرە کەسانەی لەکوێ دیوە کە لە کتێبەکەیدا باسی کردوون ؟ ئایا کەسی وا لە وڵاتی سۆڤێتیماندا هەیە ؟ نەخێر ، هیچ کەسی وا لە وڵاتی سۆڤێتدا نییە • ئەمانە لە ئەندێشەی تاریکی ئەم کابرایەوە پەیدابوون کە کتێبە ڕەبوختانەکـــەی دەبێتە بەڵگەیەکی باش بەدەست دوژمنەکانمانەوە » ••

موختار بەگۆف ، کە کاربەدەستێکی گەورە بوو ، مستەکۆڵەیەکی لـــە مێزی بەردەمی داو نەڕاندی : « تۆ ، لەم سەرەزەمینەدا ـ بۆنموونە ـ لەکـوێ

سەرەك تیپی‌وا تەوەزەڵو (بە کەڵك چ نەهاتوو) ت دیوە کـــە بـــەدەوام سەرخۆش بێ ... »

کابرا وەڵامی دایەوە : « لە گوندی خۆمان ؟ » .

« ئەمە بوختانە . ئەمن دەزانم کۆڵخۆزی گوندی ئێـــوە پێشڕەوە . سەرۆکی وا چۆن لەم تەرحە کۆڵخۆزەدا دەبێ » .

بەکورتی ، نووسەرەکە کەوتبوە ناو ئاگری ئەو ساتیرەی کـــە خـــۆی هەڵی گیرساندبوو وەکو ئەو وێنە کاریکاتۆرییەی لە گۆڤارێکی پۆڵۆنیـــــدا بڵاوکرابوەوە . وێنەکە بریتی بوو لە دوو شانشین ـ باڵکۆن ـ : یەکێ لـــە خوارەوە لە نەۆمی یەکەم بوو ، ئەوەی‌تر لە نەۆمی سێیەم بوو . یەکـــەو پیاویان تێدا بوو . کابرای خوارێ کەرپووچی دەهاویشتە کابرای ســـەرێ . کەرپووچەکە نەدەگەیشتە کابراو بەسەر سەری خۆیدا بەردەبوەوە . کابرای سەرەوەش بە سووکو سانایی کەرپووچی بەردەدایەوەو بە سەری کابـــرای خوارێ دەکەوت . ئەم وێنە کاریکاتۆرییە لە بنی نووسرابوو : « پەخنـــــە لەسەرەوە ، پەخنە لە خوارەوە . »

یەکێك ئامۆژگاریی نووسەرە کلۆڵەکەی کردو پێی گوت : باشترین شت ئەوەیە کە بە یەك جار واز نەهێنێ . زۆر جـــار تەوازۆ بۆ ئەم هەڵەیـــــە بخوازێتەوە ، هەرکاتێ کە دەرفەتی بوو : چ لە پۆژنامەدا بێ ، چ لە گۆڤاردا بێ ، چ لەو کۆبوونەوانەدا بێ کە بەشداریان تێدا دەکا .

نووسەرەکە لە بەردەم خەڵکیدا کەوتە پەشیمانی . بەڵام کارەکە بەوەندە نەوەستا . موختار بەگۆڤی کاربەدەستی گەورە پێی گوت : « دوای ئەو شیعرە پڕ بوختانانەت ئیتر ناتوانین هیچ متمانەت پێ بکەین ، پێویستە بـــە کردەوە ، بە قەڵەمی خۆت بۆمان بسەلمێنی کە هەڵەی خۆت پاست کردۆتەوە » .

برادەرەکەم هەموو شتێکی بەلاوە وەکو یەك وابوو : پەخنەیان بویستایە

ئاماده بوو • داوایان لێ بکردایه له قسه‌کانی پاشگه‌ز بێته‌وه دیسان هه‌ر ئامـاده بوو • ئیدی دانیشت داستانێکی نوێی به ناوی (مه‌رجانه‌ی ئیشکه‌ر)ه‌وه نووسی • ئه‌م کچه که پاڵه‌وانی سه‌ره‌کیی داستانه‌که‌یه کچێکی چوست‌و چالاکه ، له پیری هه‌ره پێشه‌وه‌دایه ، توانیویه به ماوه‌یه‌کی زۆر کەم کۆڵخۆزه‌کـــه‌ی بگه‌یه‌نێته پیری پێشه‌وه ، هه‌موو پلان‌و پرۆگرامێکی به‌جێ‌هێناوه‌و له‌ئه‌نجامدا له ئاهه‌نگێکی پێشبڕکێی هونه‌رمه‌نداندا به یه‌کەم ده‌رچوه • له‌م ئاهه‌نگـــه‌دا گۆرانی‌یـــه‌کی پێشکێش کردوه که خۆی داینـاوه • شیعره‌کـه ده‌م‌و ده‌ست له گۆڤارێکـــدا بڵاوکراوه‌ته‌وه‌و پاسان کراوه به نامیلکه •

له‌گه‌ڵ ئه‌مه‌شدا ، زه‌مانـه گۆڕاو ، ئه‌و پرۆژنامانـــه‌ی مۆری بوختان‌و بێ‌ئابڕوییان له نێوچه‌وانی نووسه‌ره‌که دابوو ئێستا سوور بوون له‌ســـه‌ر ئه‌وه که کابرا له‌سه‌ر زۆر کەم‌وکورتیی بازی‌داوه •

سه‌رۆکی گه‌وره ، دووباره ، مستی له مێز داو نه‌ڕاندی :

« لـه‌کوێ کۆڵخۆزی دیوه کـــه‌م‌و کورتیی تێدا نـــه‌بێ ، کۆڵخۆزی نموونه‌یی وات له‌کوێ دیوه ؟ » •

کابرای به‌سته‌زمان هیچ وه‌ڵامی پێ نه‌درایه‌وه • هه‌ندێ گرێ‌کوێرکـه هه‌ن زۆر توند شه‌ته‌ك دراون ، بۆیه به ده‌ست ناکرێنه‌وه ، له‌به‌رئه‌وه‌ی لـــه چڵکاویش هه‌ڵکێشراون ناتوانی ددانیان لێ بخه‌یته کار • براده‌ره‌کەم تێ‌گه‌یی که تووشی به تووشی گرێ‌کوێرکـــه‌یه‌کی ئاوها بوه ، بۆیه بـه بێ‌ده‌نگـــی دانیشت‌و سه‌ری کز کرد •

بێ‌ده‌نگی‌یه‌که‌ی ماوه‌یه‌کی زۆری خایاند ـ ده ســـاڵی خایاند • لـه‌م ماوه‌یه‌دا قەت سه‌ری به باره‌گای یه‌کێتیی نووسه‌راندا نه‌کرد • ته‌نیا یـــه‌ك جار هات ئه‌ویش ئه‌و کاته کـه نۆره‌ی وه‌رگرتنی ئه‌پارتمانی پێ گـه‌یشت • بێ‌گومان ئه‌م جاره ده‌بوا هه‌ر بهاتایه •

نەو ماوەیەدا موختار بەگۆڤ سەبارەت بە ساختەکردنی هەندێ پاپۆرت لەسەر کارەکەی دەرکرا • کەس سووی لێ نەبوەوە • کابرا وەختی خۆی زۆر مەراقی بوو لە ئاوی ساردو شیرینی قەزویندا مەلەوانی بکا ، سبەینەو ئێواران بە ئوتۆمۆبێلی پەشی پەسمیی - زیم - دەچوە کەناری دەریاو لەو شوێنە تایبەتییە مەلەی دەکرد کە بۆی تەرخان کرابوو •

مالی لە کەناری دەریا نزیک بوو بەلام پاش دەرکرانی کەس چاوی پێ نەدەکەوت • شەرمی بە خۆی بوو کە لەگەڵ پەمەکی مەردومدا لە کەناری گشتی مەلە بکات چونکە نەیدەتوانی بەسەر فیزو لووتبەرزیی خۆیدا زاڵ بێ یا بیگۆڕێ •

دیسان لەبارەی بابەتەوە : هەر کاتێ لە کۆسپەی دەرگا بچیتە دەرەوە گەلێ بانگدەت دەکەوێتە بەرچاو کە بەم ناوەدا دەڤڕن یا لەسەر دارو دەوەن هەڵنیشتوون یا لەسەر زەوی هەڵدەبەزنەوە • بانگدەی وایش دەبینی کە بەرزەڤڕ بەرەو ئاسمان لە شەقڵەی باڵ دەدەن • هەندێک بەرز دەبنەوەو هەندێک هەر نزمن وەکو •• کێشکەو پەپەسێلکەو قەلەپەشکەو قەلەباچکە ••• بەرامبەر بەم هەموو بانگدانە ئاسمان یەک هەڵۆی تێدایە • هەڵۆ لە هەموویان بەرزتر دەڤڕێو لە مەودای چاو دەردەچێ • بەلام تاقە هەڵۆیەک لە ئاسمان هەبێ پیاو کە چووە دەرەوە یەکسەر ئەم هەڵۆیە پێش هەموو بانگدەیەک سەرنجی پادەکێشێ • ئەمەش لەبەرئەوەیە کە ئەم بانگدە گەورەیە لە هەموو بانگدەکانیدی دوورترو بەرزتر دەڤڕێو سەرنجی پیاو بۆ خۆی پادەکێشێ کەچی دەبینی هەر پێنج هەنگاو لە دەرگا بەولاوە چۆلەکەیەک لەسەر نەمامێک هەڵنیشتوە •

لەگەڵ ئەمەشدا پیاو بە سەرنجدانە هەڵۆ نابێ بە هەڵۆ • نووسەرێک باسی پالەوانێتی بکات خۆی نابێتە پالەوان • زۆر پیاوی ترسنۆک دەناسم بە

شیعری پاڵەوانێتی ناوبانگیان دەرکردوە • ئەگەر بێت‌و (مەحەچ دەخەدایڤ)ی پۆڵەی نەبەزی شاخان لە گۆڕەکەی پاست بێتەوە ئاخۆ چ بەو زانایە دەڵێ کە نامەی دکتۆرای لەبارەوە نووسیوە ؟

بێ گومان کە لە گۆڕەکەی هاتە دەرەوە پێی‌دەڵێ :

« تۆ کە نەتوانی لە بەرامبەر سەرنووسەرەکەتدا بەرگری لە ناقەرستەیەکی خۆت بکەیت چۆن دەتوانی باسی ژیان‌و پاڵەوانێتی من بکەی • هەر سەرنووسەرێك بێبەوێ دەتوانێ بە کەیفی دڵی خۆی حوکمی تۆ دەرهەق بە من بگۆڕێ‌و تۆش ناوێری یەك جار بەرپەرچیان بدەیتەوە • نەخێر ، تۆ شایانی ئەوە نیت نامەی دکتۆری لەبارەی کابرایەکی وەکو مەحەچ دەخەدایڤەوە بنووسیت ! »

هەندی‌کەس وا تێ‌دەگەن ئەگەر یەکێ باسی بابەتێکی گەورە بکات پێی گەورە دەبێ • لەگەڵ ئەمەشدا ، گەورەیی لە شتی سادەدایە • لافاو لە دوو تۆی تاقە دڵۆپە ئاوێکدا پەنهانە • جیاوازیی پیاوی گەورەو پیاوی بوودەڵە لەوەدایە دووەمیان تەنیا دیاردەو شتی گەورە بەدی دەکات کەچی دەرهەق شتی وردو بچووك دەڵێی چاوی بەستراوە ، بەرلووتی خۆی نابینێ • بەڵام پیاوی مەزن شتی گەورەو شتی بچووك ، هەردووکیان ، بەدی دەکات‌و دەتوانێ سیحری شتی زۆر ورد ببینێ‌و پێشانی خەڵکی بدات •

بیرەوەری‌یەك : وا دەبێ کە نووسەری بەهرەدار غەمبار بێ کەچی نووسەری مام ناوەنجی لە پۆیشتندا سەری قیت دەکاتەوە • ئەمەش ئەو حەلە دێتەدی کە نرخ تەنیا بە نیازی پاکی نووسەر بدرێ نەك چۆنیەتیی نووسین‌و ئەو بەهرەو توانایەی خستوونیەتە کار • لەمبارەیەوە مامۆستا گەلێ لە خوێندەر زیاترن ، قرسێن گەلێ لە شتی قرساو زیاترن ، وڕێنەکەر گەلێ لە نووسەران زیاترن •

سەردەمێك باوكم سۆزێكی گەرمی لە دڵو دەروونما بوو بۆ نووسینی داستانێكی درێژ لەبارەی شامیلەوە • نەختێ بەر لە بڵاوبوونەوەی داستانەكە فەرمانێك دەركراو پایانگەیاند كە دەبێ لەمەولاو هەتا هەتایە شامیل بە نۆكەری تورك و ئینگلیز دابندرێ • وایان تێ گەیاندین كە شامیل بیست و پێنج ساڵ شەڕی كردوە ، شەڕەكەی لەپێناوی ئازادیی گەلانی داغستان نەبوە ، بەڵكو بۆ ئەوە بووە ئەو گەلانە بكا بە كۆیلە •

جا باوكم (پاڵەواننامە)كەی چ لێبكات ؟ وایان بڵاوكردەوە گوایا بۆ یەكێكی وەكو ئەو نەهاتوە كاتی خۆی بە لێكۆڵینەوەو باس كردنی كەرەستەی كۆنی میژوویی بە فێڕۆ بدات • وا چاكە داستانێكیتر لە بارەی باسێكیترەوە بنووسێ كە پێوەندی بەم سەردەمەوە هەبێو لە خوێنەرانەوە نزیك بێ •

ئەو وەختە ، میوانێكی یەكماڵو هەمیشەیمان هەبوو ، ئەویش ئەبوتالیبی پووخۆش بوو كە هەمیشە بە خۆیو بە زوڕناكەی یا دووزەلەكەیەوە دەهاتە ماڵی ئێمە • ئەبووتالیب خۆی رێك‌خستو ئامێرەكەی ئامادە كردو گوتی : « هەمزە خەفەت لە خۆت بار مەكە ، گوێ مەدەرێ ، ئەمن كە منداڵ بووم هێشتا شیعرم دانەدەنا ئەم زوڕنایەم لێدەدا • ماوەی چەند ساڵێك خۆمو خێزانەكەمم پێ پەڕێوەبرد • داوای هەر ئاوازێكیان بكردایە ، لێی هەڵدەستا • با یادی سەردەمی لاویمان بكەینەوەو نەختێ لە باسی شیعر دووركەوینەوەو گوێ لە مۆسیقا بگرین • ئەمن زوڕنا دەزەنم • هەمزە ، تۆش دەهۆڵ بكوتە • ئەمانە ساناترین ئامێرن بۆ ئێمە مانان » •

« ئەبووتالیب ، قسەی وا مەكە • خراپ نەبوو ئەگەر زوڕناژەنو دۆڵەنگێو بین • سەماكەرو تەنافباز بە ئاوازی زوڕنای زوڕناژەنەوە دەكەونە سەماو هەڵپەڕكێ • زوڕناژەن لەسەر زەوی دەوەستێ ، كەچی تەنافباز بە

هەوادا دەڕوا • ئێستا ئەبووتالیب ، پێم بڵێ کامەیان پێشی گرانتره ؟ من و تۆ وەکو تەنافبازەکە واین دەیانەوێ بمانکەن بە سەماکەرو تەنافباز ! »

ئەبووتالیبی ڕووخۆش بە خۆی و بە زوڕناکەی کزو غەمبار بوون • ماوەیەك کڕو بێدەنگ بوو پاشان سەری بەرز کردەوەو گوتی :

« شیعر نووسین کارێکی ئاسان نییە ! »

تۆپکەی بەرز نزیك دیارە ،
کە لە بەرپێیدایت وا دەزانی دەستت دەیگاتێ
ئینجا بە ڕێگەی بەردەڵان هەڵدەگەڕێی و زەنە بەفر دەبڕی
دەڕۆی هەر دەڕۆی هێشتا کۆتایی دیار نییە •

کارەکەی ئێمەش وێ ناچێ زەحمەت بێ
بەڵام کە چەند سەعاتێك لەنێو وشان کار دەکەیت و
دێرێکت بۆ ڕێك ناکەوێ ، بۆت دەردەکەوێ ،
بە تۆپکە هەڵگەڕان گەلێ لە نووسینی گۆرانییەك ئاسانتره •

چیرۆکی ئەو باڵندەیەی ویستی ببێ بە هاوکووفی هەڵۆ :

کاتێك کە ڕانەمەڕێك لە قەدپاڵی شاخان شۆڕ دەبوەوە پێدەشت ، هەڵۆیەك وەك بروسکە هاتە خوارێ و چرنۆکی لە کاوڕێك گیر کردو فڕاندی • باڵندەیەکی بچکۆڵە چاوی لەم دیمەنە بوو ، بڕیاری دا ئەمیش وا بکات • بێجگە لەمەش مرخی خۆی خۆش کردبوو لە باتیی کاوڕێك بەرانێك بفڕێنێ • ئیدی بەرەو ئاسمان لە شەقەی باڵی دا • پاشان باڵەکانی نووشتاندەوەو خۆی شل کردو وەکو بەرد هاتە خوارێ ، خۆی پێ نەگیرایەوە لە قۆچی بەرانێك چەقی و قیاتی لەبەر بڕا •

شوانەکە باڵندە مردارەکەی خستە سەر لەپی خۆیەوەو گوتی : « مێشێکیش ، جارێکیان ، ویستی بەردێك غلۆر بکاتەوە » •

بەم جۆرە ئەو باڵندە بچووکەی ویستی ببێ بە هاوکووفی هەڵۆ ئەنجامی بەوە گەیشت کە لەگەڵ مێشێکدا بەراورد بکرێ •

دیسان لەبارەی بابەتەوە : بابەت وەکو دڵداری ، وەکو سوێند ، وەکو پارانەوە ، وەکو نوێژ وایە • لە پۆژهەڵاتدا وا باوە دەڵێن نوێژ بە دووپات بوونەوە هیچی لێ کەم نابێ ، بگرە نرخی زیاد دەبێ • بەڵام ئەمە بۆ (بابەت) ناگونجێ • ئەگەر ملی تەنیا یەك بابەت بگرێتو هەر بیکوتیتەوە بابەتەکە دەسوێو نرخی نامێنێ • ئەڵماس تا گەورەتر بێ بەنرختر ، کێ بە تۆزێك ئەڵماس پازی دەبێ ؟

جارێکیان شیعرێکم لەبارەی (ڤێرا قاسیلیڤنا)وە نووسی کە مامۆستایەکی ئافرەتی پووس بوو ، بینیم هەموو خوێنەرو بگرە پەخنەگرەکانیش پەسندیان کرد • موچڕکێکی تێژم بە لەشدا هات ، بابەتەکەم گرتە ئامێز •

شیعرەکەم وەکو ئەو شەرابە وا نەبوو کە لەناو بەرمیلی داردا گەڵاڵە دەبێ ، بەڵکو وەکو ئەو شەرابە وا بوو کە دوای شووشتنی بەرمیلەکە دەستمان دەکەوێ •

پیاو دەتوانێ خزمەتی شەرابێکیوا بکات کە هێشتا هەوێن نەکرابێ •

ئێستا بۆتان باس دەکەم ئێمە کە برادەرانی مۆسکۆمان فێری شەرابی داغستانی دەکرد چیمان دەکرد •

هەر جارێك کە منو برادەرە قەوقاسیەکانم لە ولاتی خۆمان بچووباینەوە مۆسکۆ هەندێ شەرابمان لەگەڵ خۆمان دەبرد • برادەرەکانمان گرددەبوونەوە • گۆزەی شەراب نەدەسایەوە • ئاهەنگ گەرم دەبوو • شەرابەکە کۆن دەبوو • باش پێدەگەیشت • شەرابێکی زۆر نایابی لێ دەردەچوو • برادەرەکانمان زۆر بە شانو شکۆی شەرابەکەیان هەڵدەداو خەبەریان دەدا برادەری خۆیانو شەرابەکە پاوکەری زۆر دەبوو • هێندەی پێنەدەچوو بەرمیلەکە بنی دەهاتو ئەو شەرابەی هێنابوومان تەواو دەبوو • جا دەهاتین ــ با پێ لە تاوانی خۆم بنێم ــ شەرابی ئاسایمان لە بۆڤێدا دەکڕیو لەناو بەرمیلی خۆمانمان دەکردو بە ناوی شەرابی خۆمانەوە بەسەر

برادەرەکانماندا دەبەشی یەوە • برادەرەکانمان دەرگیان بە جیاوازی یەکـــە نەدەکرد • تەنیا یەکێکیان نەبێ کە پسپۆڕ بوو فڕێکی لە پێکەکە داو سەیرێکی منی کردو سەری بادا ، دەنا ئەوانەی تر تا زیاتریان دەخواردەوە سەریان گەرمتر دەبوو ، تا سەریان گەرمتر دەبوو زیاتر بە شەرابەکەیان هەڵدەگوت •

لەبارەی ئەو شیعرانەشەوە کە دەمخوێندنەوە هەمان شت بوو • تـــاك تاکە خوێنەرە وریاو زرنگو بەهرەدارەکان سەریان با دەداو دەیانگوت :

« ئۆی ، (دەڵەگەڵۆف)یش ئیشی وای دەکرد ! »

یان دەیانگوت :

« هەر دێیەك گەوجێکی بەسە ! »

پاشان تێگەیشتم کە من وەکو ئەو وەستا دەستپەنگینەم کە گۆپـاڵـی دروست دەکرد •

یا بۆتان بگێڕمەوە مەسەلەکە چۆن بوو •

کاتێك کە منداڵ بووم پۆستەچی یەك هەبوو ناوی قوربان عەلی بـــوو • کابرایەکی گاڵتەچی بوو • خەڵکی دێی (ئیبۆت) بوو • کە دەگەڕا هەمـــوو جارێ سەرێکی لە باوکم دەدا تا پێکەوە سیلێك بخۆنو هەندێ قسە بکەن • نازانم بۆچی دڵی کەوتبوە سەر باوکم ؟ تەنیا باسی ژنهێنانی دەکرد ئەویـــش نەك ژن هێنانی گشتی بەڵکو ژنهێنانی خۆی چونکە یەکێك بوو لەوانەی بـە هەفتەیەك ژن دێنو دوای مانگێك تەڵاقی دەدەن • تازە ژنێکی تەڵاقدابـــوو بەدوای بێوەژنێکی تەڕدا دەگەڕا • ڕەنگە هاوسەرێکی تەباو تفاقی بـــۆ خۆی دەستنیشان کردبێ چونکە هەمـــوو جارێ باسی جوانـــــیو جێڵـیو خۆشەشرەفیی ژنەی دەکرد •

لەناکاو هەموو باسو خواسێکی بێوەژنە جێڵەکـــە بڕایەوە • قوربان

عەلی هەموو ڕۆژێك وەكو جاران دەهات بەلاّم ئەو بەینە باسی كاروبـــاری كۆڵخۆزو ئاوو هەواو هەموو شتێكیدی دەكرا تەنیا باسی ژن هێنان نەدەكرا •

باوكم لێیپرسی : « ئەو ژنەی ڕات لێ بوو هێنات ؟ »

« ئاخ ، نەخێر ، هەمزە ! ویستم بیهێنم بەلاّم ڕازی نەبوو • ئێســـتا دەبێ بە خـوارو ژووروی داغســـتاندا بگـــەڕێم بەڵكو بێوەژنێكی جحێـــڵ بدۆزمەوە » •

قوربان عەلی ماوەیەكی زۆر بزر بوو • من وای بۆ چووم كە چوە لـــە گوندان بگەڕێو ئافرەتێكی شایستە بدۆزێتەوە • كە ئەو دیار نەبوو كوڕەكەی پۆستەی دەگێڕا •

لە ئەكامدا كابرای بەدبەخت بەدەركەوتەوە ، خۆمان پێ نەگیرا لێمـــان پرســـی :

« ها ، وەزعت چۆنە ؟ خۆ ڕێگاكەت ڕاستو نزیك بوو ؟ »

« ڕاست بوو بەلاّم دەڵەگەڵۆڤ خواری كردەوە » •

« چـــۆن ؟ »

« زۆر ئاسانە ، بەشوێن كارەكەمدا دەچوومە هەر شوێنێك دەیانگوت : « درەنگ هاتی پێش پێی تۆ دەڵەگەڵۆڤ لێرە بوو » •

داربیش دەڵەگەڵۆڤ دۆنجوانێكی بەناوبانگی ئافاری بوو • ساڵی ۱۹۳۸ بۆ جاری هەژدەمین ژنی هێنا •

بەمجۆرە قوربان عەلی پۆستەچی ئەم پەندەی داهێنـــا كـــە دەڵێ : « پێش من دەڵەگەڵۆڤ لەوێ بوو » •

جیرۆكێكیترتان بـۆ دەگێڕمەوە كە باسی پیاوێكی گەوج دەكات • وا باوە دەڵێن هەر گوندەو گەوجی خۆی هەیە ، یەك تاقە گەوجی هـــەیـــە •

ئەمە باشتریشە چونکە خراپە گوند زۆری گەوج تێدابێ • بەڵام کە هیچ گەوجیشی تێدا نەبێ ، پێیەوە دیارە کە شتێکی کەمە • هەموو گەوجەکان یەکدی دەناسن‌و سەردانی یەکتریش دەکەن • هەر بە پێودانگی ئەم پەوشتەش جارێکیان گەوجی گوندی «گورتاکۆلی» چوە سەردانی گەوجی هاوڕێی لە (خونزاخ) •

« گەوجە ، سەلاموعەلێك » •

« وەعەلێکەسسەلام ، گەوجە ! »

وەك برادەران پایان‌بوارد • بە هێمنی لەبەر سۆبە دانیشتن • دەستیان بە خواردن‌و خواردنەوە کرد •

بۆ رۆژی سێیەم ، گەوجی گورتاکۆلی بیری کردەوە کە وەختی پۆیشتنی هاتوە • گەوجی خانەخوێ بە گوێرەی عادەت بە دیاری‌و سەربڵندی‌یەوە میوانەکەی بەڕێ کرد • کە گەیشتنە پەڕگەی دێ هەردوو گەوجەکە دەستودەمی یەکتریان ماچ کردو مالاوایی‌یان کرد • بەم‌جۆرە هەموو داب‌و دەستوورێکی میوانداری هاتە جێ •

میوان کە یەکەم هەنگاو لە سنووری دێدا دەپەڕێتەوە مانای وایە لەژێر پارێزگاریی ئەو دێیەدا نامێنێ‌و هەقی میوانداری چیتر نایگرێتەوە •

بۆیە لەم کاتەدا گەوجی خونزاخ هەڵی‌کوتایە سەر هاوڕێ گورتاکۆلی‌یەکەی‌و لە هیکەوە بە توندی بەربوە سەروپۆتەڵاکی •

« باوکم بۆ لێم دەدەی ؟ چیم کردوە ؟ »

« نەکەی جارێکی‌تر بێی بە میوانم • ئەدی نازانی یەك گەوج سەرو زیادە بۆ گوندێك » •

هەندێ جار کە لەم چیرۆکە وردە دەبمەوە وای بۆ دەچم کە یەك پیاوی ژیریش بەسە بۆ گوندێك •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : جاڕێکیان خانێکی دەوڵەمەند لە هەژارێکی پرسی : « کام شوێنی مراوی لە هەمووی خۆشترو بەتامترە ؟ ئەگەر وەڵامێکی ڕاستم بدەیتەوە خەڵاتت دەکەم • »

هەژارەکە یەکسەر وەڵامی دایەوە : « قوونەجۆڵەی » مراوی یەکیان برژاند • خان قوونەجۆڵەکەی تام کرد ، زۆر خۆش و زەریف بوو •

پاشان لە هەژارێکی تری پرسی : « کام شوێنی گا لە هەمووی خۆشترو بەتامترە ؟ »

کابرای دوەم مەراقی بوو خەڵات بکرێ ، بۆیە وەکو کابرای یەکەم وەڵامی دایەوە : « قوونەجۆڵەی »

خان خواردنەکەی تام کردو فەرمانیدا کابرایان قامچیکێش کرد •

بەداخەوە ئەو نووسەرانە قامچیکێش ناکرێن کە بێئەوەی بیر بکەنەوە لە هەڵوێستی جیاوازەوە هەمان شت دەجوونەوەو بەدوای یەکتردا دەیڵێنەوە •

ئێستاش لەبارەی نووسینەکەی سەرگۆپاڵی (ئۆنتسۆکۆل)ەوە :

فلادڤین یاخۆڤی نووسەری مۆسکۆیی لەبەر ئەوەی کە شەل بوو بە گۆپاڵ دەڕۆیشت • جاڕێکیان کە پشوومان درابوو بەرەو داغستان دەچوومەوە ماڵێ ، هەرێم پێدا گۆپاڵێکی نایابی لەو گۆپاڵانە بۆ بێنم کە وەستا بەناوبانگەکانی (ئۆنتسۆکۆل) دروستی دەکەن • کە گەیشتمەوە ماڵێ یەکسەر بۆ وەستایەکی گۆپاڵانی ئۆنتسۆکۆلی ناسیاوی خۆمانم نووسیو داوام لێ کرد گۆپاڵێکم بۆ دروست بکا • کابرای گۆپاڵ دروستکەر وەستایەکی چاك بوو ، جگە لەمەش دۆستی باوکم بوو • جا لێم مسۆگەر بوو کە گۆپاڵێکی زۆر نایابم بۆ دروست دەکات بەڵام ئەوکاتە نەمزانی چ نووسینێکی بدەمێ لەسەر گۆپاڵەکە هەڵی کەنێ •

لەو ماوەیەدا وتـــارێکی ئەدەبیی درێژ لـــــە ڕۆژنامەیەکی گەورەدا بڵاوکرایەوە بەناوی : « بەرچیخ لەباتیی ڕەخنـــە ؟ » وام بۆ هات کە ئـــەم ڕستەیە زۆر چاك لەگەڵ گۆپاڵەکەدا دەگونجێ • بۆیە بڕیارم دا وا بکـــەم ئەم ڕستەیە لەسەر گۆپاڵی دیاریی برادەرە مۆسکۆییەکەم بنووسرێ •

پاش دوو هەفتە گۆپاڵەکە تەواو بوو ، جوانترین گۆپاڵ بوو ، تا ئـــەو کاتە لە ئۆنتسۆکۆل دروستکرابێ • لە جێگایەکی تایبەتیش ئـــەم وشانـــە هەڵکەندرابوون : « بۆ ف • باخۆف • بەرچیخ لەباتیی ڕەخنە • لە ڕەســـووڵ هەمزەتۆفەوە » •

دەبێ ئەوەش بڵێم کە گۆپاڵی (ئۆنتسۆکۆل)مان لە مەحەچ قـــەڵاو کیسڵۆڤۆدسکو پێتی گۆرسك ، لە دووکانی دیاریدا دەفرۆشرێن • هەروەسا لە بازڕی گوندە شاخاوی کانیشدا دێنە فرۆتن •

دوای چەنـد مانگێك گۆپاڵی ئۆنتسۆکۆڵی لـــەم هەموو شوێنانەدا بـــۆ فرۆشتن کەوتە بازاڕەوە ، هەمووش لەسەریان نووسرابوو :

« بۆ ف ــ باخۆف • بەرچیخ لە باتیی ڕەخنە • لـــە ڕەســـــووڵ هەمزەتۆفەوە » •

بێگومان ئەم شتە جێگەی سەرسامیی ئەو کەسانە بوو کە لە کاتـــــی پشوودا چووبوونە گەشتو ئەو گۆپاڵانەیان کڕیبوو کە ئەو نووسینەیـــــان لەسەر بوو بەڵام دیارە من لە هەموویان سەرسامتر بووم •

پاشان ئاشکرا بوو ئەم پیرە وەستایەی یەکەم گۆپاڵی بۆ من دروستکرد یەك وشەی ڕووسیی نەدەزانی • وشەکانی لەســـــەر پارچـە قاقەزێك بـــۆ نووسرابوەوە • ئەویش بە دەقە خۆی لەسەر گۆپاڵەکە هەڵیکەندبـــوون •

کابرا بیری کردبوەوە مادام شاعیرێك ویستوویەتی ئـــەم وشانە لەســـەر

گۆپاڵەکەی هەڵبکەندرێن ، دیارە دەبێ حیکمەتێکیان تێدابێ • کەواتە بۆچی هەموو گۆپاڵەکانی‌تریش بەم وشانە نەنەخشێنێ ؟

ئەو وەستایە ناهەق نییە کە ئەوەندە بە ساویلکەیی متمانە بە شاعیران دەکات • متمانەی ئەو دڵسۆزی‌و خۆشەویستیی تێدایە • ئەدی ئێمەش کە نووسەری دونیادیتەین جاروبار وەکو ئەم کابرایە وا نین ؟ !

دوا شت کە دەمەوێ لەبارەی بابەتەوە بیڵێم : بابەت هەیە وەکو نوێژ تا زیاتر دووپات بکرێتەوە ، بەرزترو بەنرخترو دەوڵەمەندتر دەبێ • بابەت نوێژە ، بابەت نیشتمانە •

کە منداڵێك چەتوون بێو بێحاڵی بکات‌و سزای بدەن ، ڕەوشتی چیاکانمان وایە ، لێدەگەڕێن لە هەموو شوێنێکی لەشی بدەی تەنیا رووی نەبێ • ڕووی بنیادەم شتێکی زۆر پیرۆزە ، بۆیە هەموو چیاییەکانمان ئەم دەستوورە بەجێ دێنن •

داغستان ڕووی منەو لێناگەڕێم هیچ کەسێك دەستی بۆ بەرێ •

خەڵکی شاخان کە بەشەڕدێن سنگیان زۆر فراوانە • ڕەنگە زۆر قسەی ڕەقو ناڕەوا بە یەك بڵێن هەر کەسێك قسەی ڕەقو جوێنی پسی پێ بدرێ قسەی خۆیان پێدەڵێتەوەو جوێنی خۆیان پێدەداتەوە ، ئەمە ئەگەر قسەکە تەنیا کابرای شەڕکەر بگرێتەوە • بەڵام واوەیلا بۆ ئەوکەسە کە چ لە سەرمەستی بێو چ لە بێمنەتی دەچێ قسە بە ناموسی دایك‌و خوشکی یەکێکی‌تر دەڵێ ، ئەو کاتە دەبێتە شەڕە خەنجەر •

داغستان ، تۆ دایکی منی • ئەوانەی لەگەڵ من بەشەڕ دێن با ئەوە لە بنسەری خۆیان دابنێن کە هەر قسەیەکی ڕەق بە من بڵێن قبووڵی دەکەم ، بەڵام قبوول ناکەم هیچ قسە بە داغستانەکەم بگوترێ •

داغستان ، تۆ خۆشەویستی منی ، نەزرو پارانەوەو نوێژی منی ، تەنیا نۆ بابەتی سەرەکیی هەموو کتێبەکانو سەراپای ژیانمی .

هەندێ جار داوام لێ دەکەن تەنیا باسی (دوێنێ)ت بکەم : پەوشتو ڕێبازە کۆنەکانمان ، ئەفسانەو گۆرانییەکانمان ، ئاهەنگ‌و شمشێرەکانمان . جەنگ‌و دۆستایەتی ، موریدی نەبەرد ، کچی دڵسۆز ، ئازایی‌و گەورەیی ، خوێنی گەنجان‌و فرمێسکی دایکان ...

هەندێ جاریش داوام لێ دەکەن تەنیا باسی (ئەمڕۆ)ت بکەم : دەوڵەت‌و کۆڵخۆزو سەرۆك تیپەکانمان ، شانۆو کتێبخانەکانمان ، دەسکەوتەکانمان .

من ناتوانم خۆم تەنیا بە یەکێ لە (دوێنێ)و (ئەمڕۆ)مان ببەستمەوە . بەڵای منەوە تەنیا یەك داغستان هەیە کە تەمەنی هەزار ساڵە . بەڵای منەوە ڕابردووو ئێستاو دوارۆژی داغستان لەنێو یەك بۆتەدا دەتوێتەوەو ناتوانم دابەشی چەند قۆناغێکی بکەم .

مێرووی وڵات‌و دەوڵەتەکانی‌دی لەمێژە نووسراوەتەوە . هەر بە خۆێن نەنووسراوە ، بە قەڵەمیش لەسەر قاقەز نووسراوە . هەر سەربازو سەرلەشکر نەیانتووسیوە ، نووسەرو مێژوونووسیش نووسیویانە .

مێرووی داغستان بە شمشێر تۆمار کراوە . تەنیا لە سەدەی بیستەمدا بوو کە داغستان باوەشی بە پێنووسدا کرد .

داغستان ! من بە ڕێگەی کۆنە جەنگەکانتدا ڕۆیشتووم . سەرم لە زۆر شەڕگە داوە کە ئێسك‌و پرووسکی جگەرگۆشەکانی تۆیان تێدا چاندراوە . بێێ ناوێ کۆڵخۆزەکانی گەنم‌و دەرە لە قسەم زویر بین . کە بە شیعر باسی داغستانی ئەمڕۆ دەکەم با ڕابردوو لۆمەم نەکات .

که له ولاتی بێگانان دێمەوە چیایی‌یەکان لە دەوروبەرم کۆدەبنـــەوەو داوام لێ دەکەن چیم دیوە بۆیان بگێڕمەوە • بەئەڵقە لە دەورم دادەنیشـــنو گوێ پادەدێرن • ئەوپەڕەکەی دەتوانم سێ سەعات قسەیان بۆ بکەمو لـــەم ماوەیەشدا باسی فەرەنساو هیندستانو ژاپۆنو تورکیایان بۆ دەکەم • دوای سێ سەعاتەکە بە ناچاری قسە دێتەوە سەر داغستانو باسی داغستانی خۆمانیان بۆ دەکەم • برادەرەکانیشم ، هەرچەندە داغستان لەوان پێکەاتوە ، بـــەڵام وا گوێم بۆ دەگرن دەڵێی یەکەمجارە ئەم شتانە دەبیسن •

مەحموود شاعیرێکی گەورە بوو • یەك بابەتی هەبوو • ئەویش ئەشقو ئەوینی مێرەم بوو • جارێکیان برادەرێکی زۆر نزیکی کوڕێکی بوو ، داوای لە مەحموود کرد لایلایەیەك بۆ کوڕەکەی دابنێ • مەحموود چیی لەتوانادا بوو کردی بەڵام بێهوودە بوو ، لەباتیی ئەوەی کۆرپـــەی ناو بێشکە بـــە گۆرانی‌یەکـــەی مەحموود ژیربێتـــەوەو خەوی لێ بکـــەوێ لە جاران خراپتر دەیزرێکانـــد •

جارێکی‌تر برادەرێکی‌دی داوای لێ کرد سەردوولکەیەك لە یادی ژنی کۆچکردووی بنووسێ • مەحموود چیی لەتوانادا بوو کردی ، بەڵام بێهوودە بوو • خەڵك کە گوێیان لە سەروولکەی مەحموود بوو کەس دڵۆپە فرمێسکێکی لە چاوان نەهاتە خوارێ ، بگرە هەندێکیان گرژینەوەش •

بەڵام تا ئێستاش هەر کاتێ گۆرانی‌یەکەی مەحموود بگوترێ کە لەبارەی خۆشەویستی‌یە ناکامەکەی مێرەمەوە نووسیویە کەس خۆی پێ ڕانەگیرێ • هەموو لە پڕمەی گریانێ دەدەن •

مێرەم بابەتی سەرەکیی مەحموود بوو ، بابەتی سەرەکیی من داغستانە •

عەشقو خۆشەویستیم گەورە بێ یا بچووك ، دڵسۆزیم کەم بێ یـــا زۆر ، هەستم کۆن بێ یا نوێ ، من هەر لەبارەی تۆوە دەنووسم ، ئـــەی

داغستانەکەم ! کە قەڵەم دەخەمە سەر کاغەز قەڵەمەکە بەناچاری لە ناودەستمدا دەلـــەرزێ •

باوکم دەیگوت : ئەگەر پێستانی شووتی لە دەم پڕێگا بێ هەموو پڕبوارێك دەتوانێ کاڵکە شووتیی لێ بکاتەوە •

دەڵێـن • لە تاشەبەردێك مەنەوێ کە نەتوانی بەرزی کەیتەوە •

بە مەلەوانی لەوە دوورتر مەڕۆ کە نەتوانی بگەڕێتەوە کەنار •

دەڵێن : ئەگەر ئاوی گۆم گۆزینگێك قووڵ بێ ، دەلینگی شەڵوارت تـا سەرچۆکان هەڵمەکە •

ژانر

گەوج بە زریکــــە تــرس دەردەبڕێ و
پیاوی ژیر بـــە وشەی نەرم ٠

کە بەهار دێ گوڕانی بڵێ ٠
کە زســـتان دێ هەڵایەت بگێڕەوە ٠

لە بەردەم شاخێکدا وەستاوم و دەبێ پێبدا هەڵبگەڕێم ٠ ئەسپە ڕەسەنەکەم بەسەر هەموو هەڵەتێکدا هەڵدەگرێ ٠ شاخ بابەتی منە ، ئەسپەکە زمانمە ٠ تێستا دەبێ ڕێگایەك هەڵبژێرم ئەم شاخە سەختەی پێ ببڕم ٠٠

هەموو چیایی‌یە پێشینەکانمان ڕێگەی قەدبڕیان پەسندکردوە ٠ ئەمجۆرە ڕێیە زۆر هەڵەتو پڕ مەترسی‌یە بەڵام زووتر پیاو دەگەیەنێتە ئامانج ٠

یان بڵێن : لە دیار قەڵایەك وەستاوم کە دەبێ داگیری بکەم ٠ چەکێکی چاکم بەدەستەوەیە لە جەنگدا شەرمەزارم ناکات ٠ قەڵا بابەتی منە ، چەکەکــە زمانمە ٠ بەڵام دەبێ ڕێگایەکی‌وا بدۆزمەوە کە بە ئاسانی ئەو قەڵا ســـەختــە داگیــر بکــەم ٠

ئایا کتوپڕ هێرشی بکەمە سەر ؟ یا تا ماوەیەك گەمارۆی بدەم ؟

دەرە لە زەویدا دەچێندرێ • ئاویش لە جۆگەیەکی شاخاویی نزیکدایە • بەڵام چۆن ئاوەکە بەربدەدەوە سەر زەوییەکە ؟

سۆبە دارو دووی تێدایەو مەنجەڵێکی لەسەرە • هەندێ کەرەستەشم هەیە لە مەنجەڵەکەیان بکەم بەڵام نازانم چ چەشنە چێشتێک بۆ فراوین لێبنێم ؟

سەرنووسەری گۆڤارەکە لە نامەکەیدا ماوەی دابووم بە ئارەزووی خۆم هەر ژانرێکم دەوێ هەڵیبژێرم : کورتە چیرۆک ، سەرگوزشتە ، شیعر ، وتار ••• تا مەودای هەڵبژاردن فراوانتر بێ هەڵبژاردنەکە زەحمەتتر دەبێ •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : جارێکیان ، لە ئامۆژگەی ئەدەبدا پرێکەوت وا بوو :

کۆڕسی یەکەم : بیست شاعیرو چوار پەخشانووس و یەک شانۆنامەنووس •

کۆڕسی دووەم : پازدە شاعیرو هەشت پەخشانووس و یەک شانۆنامەنووس و یەک ڕەخنەگر •

کۆڕسی سێیەم : هەشت شاعیرو دە پەخشانووس و یەک شانۆنامەنووس و شەش ڕەخنەگر •

بۆ کۆڕسی چوارەم : یەک شاعیرو یەک پەخشانووس و یەک شانۆنامەنووس و ئەوانەی تر هەموو بوونە ڕەخنەگر •

بێ گومان ئەمە هەمووی نوکتە بوو کردم ، بەڵام پاستییەکەی ئەوەیە کە زۆرکەس بە شیعر دەست پێدەکەن و پادەدەنەوە سەر پەخشان و ئینجا شانۆنامەو پاشان دەبنە وتارنووس ••

سەربارەی ئەمانە ئێستاش بۆتە مۆدە کە بابدەنەوە سەر نووسینی (سیناریۆی فیلم) .

هەندێ سۆڵتان و پاشا هەن لەبەرئەوەی ژنیان پەرك و نەزۆکە تەڵاقی دەدەن . دوای ئەوەی گەڵێ ژن تەڵاق دەدەن ئینجا بۆیان دەردەکەوێ کە (شاژن و سوڵتانەکان) خەتایان نەبوە .

شانبەشانی ئەمەش دەبینین جووتیارێك سەراپای ژیانی لەگەڵ یەك ژندا دەباتە سەرو ژنەکەی دوازدە منداڵی لێ دەکەوێتەوە . ئەمن دەڵێم : شەراب بنۆشە بەڵام سووکایەتی بە نان مەکە . گۆرانی بڵێ بەڵام گوێ لە چیرۆکیش بگرە . شیعر بنووسە بەڵام چیرۆکی سادەش فڕێمەدە .

پەخشان

کە کۆرپە بووم و لەناو بێشکەدا پاکشابووم دایکم لایلایەی بۆ دەگوتم . تەنیا یەك تاکە لایلایەی دەزانی و بەس . ئەگەرچی باوکم شاعیرێکی بەناوبانگ بوو بەڵام هیچ گۆرانیی بۆ کوڕەکانی دانەدەنا . پێی خۆش بوو هەر چیرۆکمان بۆ بگێڕێتەوە . هەموو جۆرە چیرۆکێکی بۆ دەگێڕاینەوە : هەندێك لەبارەی شتی ڕاست و ڕووداوی راستەقینەو هەندێك لەبارەی شتی خەیاڵی و ئەفسانەییەوە . ئەمەش هەمووی هەر پەخشان بوو .

باوکم جەزی نەدەکرد باسی شیعری خۆی بکا ، وا تێبگەم شیعری بە کارێکی ساناو زیادەکی دادەنا . ئەوەی زۆری بەلاوە گرنگ بوو بریتیبوو لە : زەوی کێڵان ، هەڵوەشاندنەوەو لێنانەوەی بان ، بەخێوکردنی ئەسپ و مانگا ، بەفرماڵکردنی سەربان ، لە ئاخرو ئۆخری ژیانیشیەوە بەگوێرەی تەمەنو توانای بەشداریی ڕایەڕاندنی کاروباری دێو ناوچەی دەکرد .

کە شیعرێکی دەنووسی ، بەلایەوە گرنگ نەبوو لە هەرکوێ چاپ و بڵاوبکرێتەوە . بەلایەوە وەکو یەك وابوو چ لە ڕۆژنامەی سەرەکی

بلاوبکرێتەوەو چ لە (ڕۆژنامەی دیوار)ی دیدەوانـــە گەنجەکانـــی دێ • وا بزانم ئەگەر شیعرەکەی لە ڕۆژنامەی دیوار بلاو بکرابوایەوە پتر هەوەسی پێ دەهـــات •

زۆر جار قسەی «ئەناسل محمد»ی دەگوتەوە کە بە مەحموودی کوپی گوتبوو • مەحموود شاعیرێکی بەناوبانگی دڵداری بوو • کاتێک کە مەحموود وەکو کوڕێکی بەنازو فیزو دەستبلاو هاتەوە ماڵێ ، ڕەقوتەقو لەڕو لاوازو ڕەنگزەرد بوو ، لەبەر ئەوینو گۆرانیو دڵداری داوەشابوو ، کە داوای خواردنی کرد ، باوکی بە نەرمی پێی گوت :

« کوڕم شیعر بخۆو دڵداری بەسەردا بنۆشە • شەکەت بووم هێنـــدەی زەویت بۆ بکێڵم » •

ڕاستە ، باڵندە پێویستی بـــە گۆرانی هەیە ، بەڵام ئەرکو کاری سەرەکی ئەوەیە کە هێلانەیەک بۆ خۆی دروست بکاتو خۆراک بۆ بێچووەکانی پەیـدا بکـــات •

باوکم شیعری بەلاوە دەق وەکو گۆرانیی باڵندە وا بوو ــ جوانـــە ، خۆشە ، بەڵام شتێکی بنەڕەتی نییە • شیعری بەلاوە وەکو (بەیانیتباش)ێک وا بوو کە سبەینان لە یەکتری دەکەین ، وەکو (شەوباش)ێک وابوو کـــە لەکاتی چوونە ناو نوێنەوە لە یەکتری دەکەین ، وەکو نامەی پیرۆزبایی وابوو لەکاتی پشوودانداا ، وەکو سەرخۆشی کردن وابوو لەکاتی خـــەمو پەژارەو پەســـتیدا •

هەندێ کەس واتێدەگەن کە هەر شاعیرێک بەگوێرەی ئەو ڕێیـــەی گرتوویەتەبەر دەبێ لە دەریای بیرو ئەندێشەو سۆزدا بخنکێ • بەڵام باوکـــم بە دڵو گیانو ئەدگارەوە چیانشینێکی ئاسایی بوو • لە هەموو شتێک زیانـــر حەزی لەوەبوو کە لەناو ئەڵقەی برادەران دابنیشێو بێ بە قسەو گفتوگـــۆ ،

هەرکەسە چیرۆکو بەسەرهاتی خۆی بگێڕێتەوەو کەسیش قسە بە کەس نەبڕێ • ئەمەش هەمووی هەر پەخشان بوو •

کاتێک کە باوکم شیعرە سەرەتاییەکانی خۆی پێشانی مەحمووودی شاعیری لێزانو شارەزا دا ، مەحموود سەری لە شیعرەکانی باوکم سووڕ ماو گوتی ئێیان ناگەم • ڕاستی ، ئەو وا تێنەدەگەیشت کەس هەبێ بتوانێ شیعر لەبارەی مانگاو تەرەکەرو سەگو پێگای خونزاخەوە دابنێ •

باوکم بە گوێرایەڵیەوە لێی پرسی : « ئەدی لەبارەی چیەوە بنووسم ؟ »

« لە بارەی خۆشەویستیەوە • تەنیا خۆشەویستیو بەس • پێویستە کۆشکی خۆشەویستی بنیات بنێی » •

شیعرێکی مەحموود :

کۆشکێکی دڵداریم لەم سەرزەمینەدا دروستکرد ،
کەچی خۆم بە کڵۆڵی لە زەندۆقێک کەوتووم •
پردێکی پتەوم بۆ گراویەکەم دروستکرد
بەڵام دارما ، ئێستا لەم دونیایەدا تەنیام •

باوکم کۆشکی دڵداریی دروست نەکردوە ، هەرگیز بەتەماش نەبووە دروستی بکات • خواستو ئارەزووی ، کۆشکی ، ناوەرۆکی شیعرەکانی ، هەموو بریتی بوون لە : ماڵو خێزانو منداڵەکانی ، گوندو ئەسپو ولاتەکەی ، ئاشتیو خاك ، ئاسمانو باران ، ڕۆژو گیا •

ڕاستە جارێکیان شیعرێکی دڵداریی دانا بۆ ئەو ئافرەتەی کە حەزی لێ دەکرد بەڵام بە عارەبی نووسی بۆئەوەی کەسی تر پێی نەخوێنرێتەوە • ئەم شیعرە تەنیا بۆ خۆیو بۆ دڵخوازەکەی بوو •

ڕاستیەکەی ، باوکم نەرمیو شێنەییو حیکمەتی چیرۆکی بەلاوە

خۆش بوو • ئێواران کە تاریك دادەهات لەسەر ڕانی خۆی دایدەنامو لە فەروە بۆنخۆشەکەی خۆی دەپێچامو یەك لەدوای یەك چیرۆکی بۆ دەگێڕامەوە • چیرۆکی ئەو کەسانەی کەوتبوونە ولاتی بێگانانو ئەوانەی لە ولاتی خۆیان مابوونەوە • چیرۆکی ڕووبارو ڕێگاو گوڵو ئەوەی هەنگ جۆن بەسەر گوڵانەوە دەنیشێ ، ڕۆژ جۆن هەڵدێو جۆن ئاوا دەبێ • خووڕەوشتی ڕۆژگاری کۆن ، ئەو دوعایەی کە جەنگاوەر پێش تەقینەی شەڕ دەیخوێنێ •

باوکم هەر هێندە سەیرێکی ئاسمانی بکردایە یەکسەر دەیزانی داخۆ ڕۆژی پاشی باران دەبێ یان هەتاو • دەیزانی ئەگەر بارانەکە عامیە بێو لە دێی تەلەتل ڕۆژ بەدەرەوە بێ مانای ئەوەیە دەشتی خونزاخ دەکەوێتە بەر زریانی تەزرەو ڕەهێڵە • باوکم دەیزانی گوڵەگەنم چەند دنکی تێدایە • پەلکەزێڕینەی جوان لە کوێوە دێ ؟

ئەگەر لە دووڕوە ڕێبوارێکی بکەوتایە بەرچاو نە گوندێکەوە بچێتە گوندێکیتر ، دەیزانی ئەو ڕێبوارە کێیەو ، دوای چ کارێك کەوتووەو ، ئەوشەوە مێوانی کێ دەبێ ؟

ئاخ ، بۆچی ئەم هەموو شتانەی هەر تەنیا بە قسە بۆ دەگێڕامەوە ؟ بۆچی نەیدەخستنە سەر کاغەز ؟ ئەمە هەمووی پەخشانی ئەو بوو • پەخشانی هەمزە تساداسای شاعیر •

باوکم چیرۆکو ژیانی بەلاوە یەك شت بوو • بیرو ڕای بە چیرۆك دادەناو چیرۆکی بە لاوە بیروڕا بوو • ئەدی شیعر ؟ شیعری لەگەڵ دڵی لامل بەراورد دەکرد •

وا باشتر بوو کە باوکم هەموو چیرۆکەکانی خۆی تۆمار بکردایە چونکە کە گەورە بووم دڵە لاملەکەم ڕێگای خۆی هەر دەدۆزیەوە •

کاتێك که باڵندەیەکم بەلادا دەفڕی نەمدەپرسی : بۆچیو بۆ کوێ ؟ تەنیا حەزم دەکرد لە خانی فڕیندا بیگرم • کە هێشتا منداڵ بووم باوکم هەرچەندە هەوڵیدەدا من لایلایە تاقانەکەی دایکمم لە هەموو چیرۆکەکانی ئەو پێ خۆشتر بوو •

دەوری منداڵیم بە گۆرانی بردەسەر ، بە لاوی هاوڕێی گۆرانی بووم ، بە گۆرانی بووم بە پیاو ، وا لەگەڵ گۆرانیشدا پیر بووم •

ئێستا وا دەزانم بە هەر شوێنێکدا سووڕابمەوەو هەرچی جۆرە گۆرانییەکم چڕیبێ تاشەبەردێك هەر هەبوە چاوەڕێ بوە هەڵوێ لەسەر بنیشێ ، دەرەختێك هەر هەبوە چاوەڕێ بووە باڵندە هێلانەی لەسەر بکات ، خانوەیەك هەر هەبوە چاوەڕێ بوە لە دەرگای بدرێ ، پەخشانێکیش هەر هەبوە چاوەڕێی شاعیر بوە •

بەمجۆرە من دابەزیومەتە سەر ئەو تاشەبەردەی چاوەڕێم بوو ، لە دەرگا دەدەم بەڵکو بکرێتەوەو ماوەم بدەن بچمە ژوورەوە • چونکە تێگەیوم کە ناتوانم ئەو هەموو شتەی لە دونیادا دیومەو بیرم لێ کردۆتەوەو هەستم پێ کردوە بە شیعر دەری‌بڕم •

دەزانم پەخشان گۆرانی نییە پیاو بە پێوە بیچڕێ • دەبێ لە سەر کورسیو مێز دابنیشمو قۆڵو باسکی لێ هەڵکەم • دەبێ سەعاتەکەم وا دابنێمەوە بەیانی زوو لە خەو هوشیارم بکاتەوە ، دەبێ چایەکی خەست دابخەم تا شەوێ خەو نەمباتەوە •

بەڵێ ، ئەگەر بناغە بگاتە سەر ساغەو کۆڵەگەکان پتەو بن ، خانوەکە زوو تەواو دەبێ • جا ئەنجام بەچی دەگات : چیرۆك ، سەرگوزشتە ، هەقایەت ، ئەفسانە ، بیری پاگوزەری ، یا وتاری سادە ••• نازانم ؟

هەندێ پەخنەگرو سەرنووسەر چاویان بێ بکەوێ دەڵێن ئەوەی تۆ نووسیوتە نە پڕوایەتەو نە هەقایەت • پاستی ، کەس نازانێ چیە ؟ •

هەندێکی تر دەڵێن فلان شتو فیسار شتە ، تاقمی سێیەمیش هەروا ، پێنجەمیش هەروا ، دەیەمیش هەروا دەڵێن • من هیچ بەرپەرچیان نادەمەوە • چی لە پێنووسەکەم بێتە دەرەوە ئەوە دەنووسم ، تۆش کەیفی خۆتە هەر ناوێکی لێ دەنێی لێی بنێ • من بەگوێرەی فەرمانی دڵی خۆم دەنووسم نەك بە گوێرەی دەستووری ناو کتێب • دڵ هیچ دەستوورێك نازانێ • یا بڵێین دڵ یاسای تایبەتیی خۆی هەیە لەگەڵ هەموو کەسێکدا ناگونجێ •

لە خۆم دەپرسم : ئەگەر گۆشتو برنجو میوەو بیەر ، هەمووی تێکەڵ بکەمو لەناو مەنجەڵێکیان بکەمو خوێو هەنگوینی تێبکەم ئاخۆ دەبێ تامی چێشتەکە تێك نەدەم ؟ لە لایەکی تریشەوە بۆی هەیە ببێ بە خواردنێکی دانسقەو بەتامو بۆ • ئەوانەی لەگەڵ منداد دێنە سەرسفرەو چێشتەکە دەخۆن با ئەوان بڕیاری لەسەر بدەن •

ئەی چیرۆکەکەم ! ئەی سەرنجەکانم ! ئەی هەقایەتەکەم !

لەبیرمە کە منداڵ بووم هەندێ جار زستانان کە شەو دەچوومە ناو نوێنەوە خەوم لێ نەدەکەوت • بە قرتوفرتو دووداڵیەوە چاوەڕێی هاتنەوەی باوکم یا براکانم دەکرد • گوێم لە سیڕەو تەقەی دەرگا دەگرتو دەقیقەیەکم لێ دەبوو بە سەعاتێك •

لەو شەوانەدا باپیرم لە تەنیشتم دادەنیشتو بە دەنگێکی نزم چیرۆکێکی بۆ دەگێڕامەوە یا گۆرانیەکی بۆ دەگوتم یا هەندێ قسەی بەماناو هەندێکی بۆ پێکەنینو هەندێکی پڕترسی بۆ دەکردم • بەرم بە دەقیقەو سەعاتەوە نەدەما • تەنیا دەنگی باپیرم دەما ئەویش لەگەڵ ئەو وێنانەدا تێکەڵ دەبوو کە لە میشکمدا یەیدا دەبوون • لەو کاتەدا باوکم یا براکانم بەسەردا دەهاتنەوەو قسەیان بە

بابیرم دەبڕی • منیش زۆرم لـــە دڵ گران بوو ، چونکـــە بەو هاتنـــەوەیە چیرۆکێکی خۆشیان لێ دەپساندم •

پاشان کە گەورە بووم‌و بە دونیادا گـــەڕام ، وەکو باوکو براکانم زوو دەگەڕامەوەماڵێ • هەتا زیاتر لە ماڵـــەوە نزیك دەبوومـــەوە دڵم بەگوڕتر دەکەوتە خورپەو لێدان • ئەو دۆڵو شیوانەم دەژمارد کە مابوو بیانبڕم • وا ڕێك‌دەکەوت کە هاوڕێیەکم بەسەرهاتی خۆی بگێڕێتەوە یا ئەفسانەیـــەك یا چیرۆکێك باس بکات ئیدی کە گوێم لێ دەگرت هیچ شتی‌ترم لە بیر نەدەما • وامان دەکرد گەیشتووینەتە جێو زۆرم پێ ناخۆش بوو کە گەشتەکەمـــان کۆتایی هات‌و نەمتوانی گوێم لە هەموو هەڤایەتەکە بێ • باوکم دەپرسی : « باشە ، چیاتان چۆن بڕی ؟ گەڵێیەکە بە چی دەچوو ؟ پڕ بەفر نەبووبوو ؟ »•

من نە چیام دەهاتـــەوە یادو نە گـــەڵێو نە بەفر • تەنیا قســـەکانی هەڤایەتخوانەکەم دەهاتەوە یاد • چیرۆکەکانی چیای سەختیان بۆ دەکردمـــە دۆڵێکی پان‌و بەفری ساردیان بۆ دەکردمە پەمۆیەکی گەرم •

ئەی چیرۆکەکانم ! ئەی وردە بیرەکانم !

ئەرێ ئێوەش شەوی درێژی زستان بۆ ئەوان کەسان کورت دەکەنەوە کە پاڵ‌دەدەنەوەو لـــە چاوەڕێیی گەڕانـــەوەی کەس‌و کاریان خـــەویان لێ‌ناکەوێ ؟ ئایا گەشتی دوورو درێژی زستان بۆ ئەوکەسە کورت دەکەنەوە کە بە تالوکەیە بگاتەوە بەر ئاگردانی چاوەڕێ ؟

چۆن شۆربا هەندێ گیای بۆن‌خۆشی تێ دەکرێ ، منیش ئاوها چیرۆکە ساردو سڕەکانم ناو بە ناو بە یەك دوو پەند دەڕازێنمەوە •

کچەکانی گوندی (تایلوخ) دوو پنتکی بچکۆلە لە هەردوو لالغاوەیان دەکوتن • دەبا ئەم پەندانەش وەکو پنتکەکانی ڕووی ئەو کچانە پەخشانەکەم بڕازێننەوە •

یادو بیرەوەریم لەناو دەفتەرەکەمەوە هەڵدەپێزمە سەر بینای چیرۆکەکانم وەکو ئەوەی کە بەردی لووس و پووس بخەمە سەر دیوارێکی ڕاست و دروست • هەموو بەردەکان بە ڕێك وپێکی لەگەڵ دیوارەکەدا ناگونجێن • هەندێجار کە هەندێکم داناون و کەوتوومەتە دوای چیرۆکەکەم هەستم وەکو ئەو ئیماندارە وابوە کە لەکاتی نوێژکردندا دڵی لە لایەکی تر بێ •

ئەو بەردانەم وەلا ناوە کە لەگەڵ دیوارەکەدا ناگونجێن • بەمجۆرە لە شیعری ئاگرینەوە دەچمە سەر چیرۆکو پەخشانی هێمن •

ئەگەرچی بڕیارم داوە تا ماوەیەك واز لە شیعر بێنم بەڵام شیعر وازم لێ ناهێنێ • کە دەنووم وەکو پشیلەی دەستەمۆ خۆی لە بن جاجمەکەم ڕادەکات و دێ لە تەنیشتم ڕادەکشێ • کە بەیانیان پەنجەرە دەکەمەوە یەکسەر وەکو گزنگی سەرتۆپکە شاخان بێشوازیم دەکات •• لەگەڵ دوا دڵۆپە شەرابی ناو بادەدا چاوەڕێم دەکات •

کە شوێنم دەکەوێ وەکو ئەو ئافرەتە تەڵاقدراوە وایە کە ڕێگا بە خۆشەویستەکەی بگرێ و پێی بڵێ :

« بۆچی لەگەڵت بڕاندمەوە ؟ لەو بڕوایەدای بە بێ من هەڵبکەی ؟ تۆ وەکو کەڵەکێوی یەکیت کە لە لەوەڕی دارستانی فێنك ڕاهاتبێ • وەکو ماسی یەکیت لە مەلەوانیی ئاوی ساردو تەزیو ڕاهاتبێت • ئایا لەو بڕوایەدای بە گۆمێکی گەرمو گەنیو دڵت دابکەوێ ؟ ئاخ ! ئەگەر بەڕاستی بڕیارت داوە وازم لێبێنی ، وەرە لەگەڵم دانیشە ، با دوا قسەی (لێك دابڕان) بکەین » •

ئەی شیعر : ئەدی نازانی من قەتاوقەت ناتوانم وازت لێ بێنم ؟

کەی دەتوانم واز لە هەموو خۆشی و شادیی خۆم بێنم ؟ واز لەو هەموو فرمێسکانە بێنم کە لە دەروونمەوە دەکفکفێن ؟ •

تۆ وەکو کچێك وایت کـــە تازە لەدایك‌بووبێ‌و خەڵك بەتەمـای کوڕ بووبن • تۆ وەکو کچەکە ، لەگەڵ لەدایك‌بوونتەوە ، وەکو ئەوە وای کە بە خەڵکەکە بڵێی :

« من دەزانم ئێوە بە تەمای من نەبوون‌و جارێ کەســتان خۆشی ناوێم • بەڵام ڕاوەستن با گەورە بم‌و بخەملێم‌و بگەشێمەوە • با پرچم دابێم‌و گۆرانی بڵێم ، ئەو حەلە دەبنن داخۆ لەم سەرزەمینەدا پیاو هەیە منی خۆش نەوێ ! » •

شیعر

کار ، ئینجا پاش کارەکە ـ حەسانەوە ،
ڕۆیشتن ، ئینجا پاش ڕۆیشتنەکە ـ دە دەقیقە پشوو ،
تۆ بۆ من ڕۆیشتن‌و پشوودانیت •
حەسانەوەو کاری سەختی پشت‌شکێنیت •

لەناو بێشکەمدا تۆ لایلایەم بووی
خەونی قارەمانێتیی بەهاری دوارۆژت پێ بەخشیم
لەگەڵ یەکەم خۆشەویستیدا بۆم پەیدا بووی
ئەگەرچی خۆشەویستیش لەگەڵ منداپەیدا بووە •

بە منداڵی تۆم بە دایك دادەنا
ئێستا وەکو دەزگیران وایت ، کە پیریش بووم
وەکو قەیرە کچێکی نازدارت لێ دێ •
کە مردیشم گیانی زیندووم پێشانی خەڵك دەدەی •

هەندێجار وەکو زنجیرە شاخ وایت ،
هەندێجار وەکو باڵندەی کەوی‌و دەستەمۆ وایت ،
تۆ ـ ئەو باڵانەی کە پێیان دەفڕم •
تۆ ـ ئەو چەکەی کە پێی‌دەجەنگم •

ئەی شیعر ! تۆ بێ‌پشوویت ، بێ‌بەرگریت ، سەرکێشیت •
تۆ هەموو شتێکی منیت •
منیش بەڕاستی خزمەتت دەکەم •

کوا کۆتاییی کار ؟ کوا سەرەتای حەسانەوە ؟
کوا ڕۆیشتن ؟ کوا دە دەقیقە پشوودان ؟
تۆ بۆ من ڕۆیشتن‌و پشوودانیت •
حەسانەوەو کاری سەختی پشت‌شکێنیت •

باوکم دەیگوت : بۆ ئەوەی خۆهەلکێشێکی زۆربڵێ دەمکوت کەیتەوە ، چاکترین شت ئەوەیە وابکەی پیرەمێردێکی نووزانی یا میوانێکی گرانو سەنگین بدوێ • ئەگەر بەمە وازی لە قسەی پڕوپووچ نەهێنا با یەکێك گۆرانی بڵێ • ئەگەر بە گۆرانیەکەش دەمکوت نەبووە ، پشتی ملی بگرەو فڕێدە دەرەوە • هەرکەسێ دەنگی لەگەڵ چریکەی گۆرانی تێکەڵ ببێ پێویستە شەپازلە بخوات •

ئەی شیعر ! خۆت لە هەمووکەس باشتر دەزانی کە پاسکردنت هیچت لێ گەورەترو زیاتر ناکا • چما قسە گۆرانی ناسکتر دەکا ؟ ئاخۆ کتڵیەکە ئاوێك جۆگەلەی شاخان بەئاوتر دەکا ؟ ئایا دەتوانی بە فووی دەم هاژەی (با) تیژتر بکەی ؟ ئایا چەنگە بەفرێك هیچ لە لووتکەی بەرز زیاد دەکا ؟ ئایا دەستووری جڵوبەرگ و ڕێکخستنی سمێڵ خۆشەویستی دایك بەرامبەر جگەرگۆشەکەی بەهێزتر دەکات ؟

ئەی شیعر ! من بە بێتۆ هەتیوم •

شیعر

دونیا بە بێتۆ وەکو ئەشکەوتێکی تاریکە ،
وەکو مەیتێکە دەبێ لە کفن بپێچرێ ،
وەکو ئاسمانێکی بێ ئەستێرەیە ،
وەکو دڵداریی بێ ڕاگوشینو ڕامووسانە •

دونیا ، دەریایەکی بێ شینایی یە ،
بێ بریقەو پایانو جاویدانی یە •
باخچەیەکی بێ گوڵو گیاو شەونمە ،
بێ ئەو بوڵبوڵەیە کە ئێوارەی بەهاران دەخوێنێ •

دەخت ڕەشو ڕووتو مردوە ،
ساڵ هەمووی تشرینی دوەمە ، بێزستانو هاوینو بەهارە ،
خەنکی تێکڕا کێوی و هەژارو غەمبارن •
گۆرانی یش ـ گۆرانی گوتن هەر نی یە •

ئافارەکان دەڵێن : « شاعیر سەد ساڵ بەر لە پەیدابوونی دونیا لەدایکبوە »

ئاشکرایە مەبەستیان لەم قسەیە ئەوەیە ئەگەر شاعیر بەشداریی دروست کردنی دونیای نەکردایە دونیا هێندە جوان و دڵکێش نەدەبوو .

ئێمە چوار براو خوشکێك بووین . خوشکەکەمان نۆبەرە بوو . وەکو هەموو ئافرەتەکانمان بەشی فرمێسك و خەمو پەتانێکی زۆر بوو . زۆر جار باوکم دەیگوت :

« پۆڵە ، ئێوە چوار بران یەك تاقە خوشکتان هەیە ، ئاگاداری بن ، لەم سەرزەمینەدا خزمی لەم خوشکە نزیکترتان نییە » .

زۆر پاستە ، خوشکم لە هەموو کەس و هەموو خزمێکم لە من نزیکترە . بەڵام خوشکێکی تریشم هەیەو نازانم کامەیان ئازیزترە ؟ ئەم خوشکەی دوەمینم شیعرە . بە بێ ئەو ناژیم .

هەندێ جار لە خۆم دەپرسم ئاخۆ چ شتێك هەیە جێگەی شیعر بگرێتەوە ؟ بێ گومان ، من چیاو بەفرو جۆگەو باران و ئەستێرەو پۆژو تەپارە گەنمم هەیە ، بەڵام چیاو باران و گوڵو پۆژ بە بێ شیعر چ نرخێکیان هەیە ؟ شیعر بە بێ ئەوان چییە ؟ شیعر نەبێ چیا دەبێتە غەرە بەردێك و باران دەبێتە گۆم و تەپوتووشیەکی ناخۆش و پۆژ دەبێتە تەنێکی قورس و هێزی گەرمی بلاوەکاتەوە .

دووبارەو سێ بارە لە خۆم دەپرسم : چ شتێك هەیە جێگەی شیعر بگرێتەوە ؟ بێ گومان ، وڵاتی دوورو گۆرانیی مەڵو خورپەی دڵ هەن ، بەڵام هیچ شتێك بە بێ شیعر وەکو چۆنە ئاوها خۆی نانوێنێ . وڵاتی دوورو دڵکێش دەبێتە تێگەیشتنێکی جوگرافیایی و هیچی تر ، ئۆقیانووس دەبێتە عەمباراوێکی بێ سوود ، گۆرانیی مەل دەبێتە بانگی بایەڵۆجیی بەینی نێرو مێ ، ئاسمان دەبێتە تێکەڵەی کۆمەڵە غازێك ، خورپەی دڵ دەبێتە سووڕی خوێن .

بێ گومان بەخشین و میهرەبانی و بەزەیی پێداهاتنەوە و خۆشەویستنی و جوانی و چەلەنگی و نەبەردی و کینەو شانازی ... ش هەن ، بەڵام ئەمانە هەموو جۆرە تێگەیشتنێکی وان کە لە شیعرەوە پەیدا بووین ، شیعریش لەوان پەیدا بوە .

شیعری من ، من دروست دەکات و منیش شیعرەکەم دروست دەکەم . ئێمە بە بێ یەکدی مردووین . وجوودمان نییە .

ئەمن ماسوولکەم هەیەو ئێسقانیشم هەیە . پیاوی بیانی لەگەڵ یەکەم سەرنجدا نازانێ کامە ئێسکم ساغەو کامەی کۆنە شکەستەو گیراوەتەوە ، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا تێشکی (×) دەتوانێ ناخی ژوورەوەم بەدی بکات و هەموو نهێنییەکی شاراوەی بخاتە بەر چاوی کابرای بیانی .

گیانم لە دەنکەو تیلەقەی پشتو سیەکانم پتر لە بەرچاوی خەڵک بزرە ، بەڵام سەرباری ئەمەش شیعرەکەم دەتوانێ یەکسەر بکشێتە ناخی ناخەوەمو هەموو هەستو سۆزم پێشانی خەڵک بدا . کاتێک کە تیشکی سیحراویی شیعر گیانم ڕۆشن دەکاتەوە ، گیانم ڕووت دەبێتەوەو بەڕوونی وەکو خۆی دەکەوێتە بەر چاوان .

کۆمپۆتەری ئەمڕۆ هەزاران وایەرو پێچو پلووچی تێدایە . پڕۆگرامی زۆر ئاڵۆزو ژمارەی بێئەندازەی دەخرێتە بەر ، تەوزمی کارەبا بەناو دەیان هەزار وایەرو شانەو پێچدا دەڕوا . چاوو مێشک ناتوانن دەرك بە هەموو کردەوەکانی ئەم مەکینەیە بکەن . لەئەنجامدا ژمارەیەك دێتە دەرەوە ، ئەو ژمارەیە وەڵامی کۆتاییە ، ئەنجامەکەیە .

هەروەهاش کەس نازانێ چجۆرە سەرنجو چجۆرە نەوزمێکی ڕقو خۆشەویستی بەناو شانە نەڕمێزراوەکانی لەشمدا تێدەپەڕێ ، ئەوەی

لەگۆتایدا سەر هەڵدەدا شیعرێکە • ئەو شیعرەش لووتکەو ئەنجامێکە گیانم لەو سەرنجانە دایدەهێنێ کە بەناخمدا تێدەپەڕن •

لەم دونیایەدا زۆر گەڕاوم • بە پێو بە سواریی ئەسپ ، بە فڕۆکەو لەسەر پەفکەی بەرز ڕاکشاوم • یا بە ئۆتۆمۆبیلو بە شاڕێی گشتیدا تێژ تێپەڕیوم •

خەڵکی کە دیویانە ملی ڕێم گرتوە یا سواری ئەسپ بووین پەنگە گوتبێتیان : « ئەوا پەسوول هەمزەتۆف بەتەنێ دەڕوا • بۆ وادەکا ؟ لەوانەیە بێزارو کەوەڕێ بێ ! » لەگەڵ ئەمەشدا من هەرگیز ڕاو هەرگیز تەنیا نەبووین • هەمیشە (شیعر)ی خۆشکم لەتەکمەوە بووە • چاوترووکانێك لێك دانەبڕاوین • بگرە هەندێجار لە خەویشدا شیعر دادەنێم یا شیعرەکانی خۆم دێتەوە بیر یا شیعری شاعیرانیدی دەخوێنمەوە •

پێشان وامدەزانی شاعیر لە دونیادا ژمارەیان زۆر کەمەو ئەو شاعیرانەش کە هەن زوو لە ژیانی ناو خەڵك وەپس دەبن • هەرکەسێك هەندێ شتی هەیە لە ژیاندا مێشکی پێوە خەریکە ، شتی وان دەتوانێ بۆ دۆستو دراوسێکانی باس بکات وەکو : کار ، ژن ، کرێ ، ڕۆژی پشوودان ، ماڵ ، ماسیگرتن ، سینەما ، نەخۆشی ••• بەڵێ ، شاعیریش دەتوانێ باسی ئەم شتانە بۆ خەڵك بکات ، بەڵام کێ دەتوانێ بەشداریی ڕوانینی شاعیرانەی بەرامبەر جیهانو بەشداریی شیعریبانەی بکات ؟

پاشان بۆم دەرکەوت کەس نییە کە شاعیر نەبێت • هەرکەسێك لە ناخی ناخەوەیدا تا ڕادەیەك شاعیرە • هەرچۆن بێت شیعر سەردانی هەموومان دەکاتو وەکو برادەرێك وایە کە بچێتە ماڵی برادەرێکی •

خۆشەویستیی گۆرانی لەکن گەلەکەمان وەکو خۆشەویستیی منداڵەکانمان شتێکی سروشتیو خۆکردییە • بەڕاستی ، ئێمە هەموومان شاعیرین •

جیاوازیمان لەوە دایە هەندێك بۆیە شیعر دەنووسن چونکە دەزانن چی بنووسن ، هەندێکیتر بۆیە شیعر دەنووسن چونکە وا تێدەگەن کە دەتوانن بینووسن • تاقمی سێیەمیش هەن کە هەر هەوڵی نووسینەوەش نادەن • کێ دەزانێ ؟ بۆی هەیە ئەم تاقمی سێیەمە لە هەمووبان شاعیری پەسەنتر بن •

من کە هێشتا شیعرم نەدەنووسی ، ئایا ئەو کاتە شاعیر نەبووم ؟ ئایا خورپەی دڵم سستترو خوێنی دەمارم ساردتر بوو ؟ ئایا هێزی خەمو شادی یا تاسەی فڕبوونم کەمتر بوو ؟ ئایا ئەو کاتە زەویم لە ئێستا لە بەرچاو ناشیرینتر بوو ؟ ئایا کە لەنێو درزی هەوری تاردا چاوم بە ئەستێرەیەکی گەش و شین دەکەوت هەستم بە هەمان موچرکو ڕاچەنین نەدەکرد ؟ شڵپو هۆڕی ئاوی گۆم ـ ئایا گوێم لە ئاوازەکەی نەدەبوو ؟ ئایا قیرەی قورینگو حیلەی کەحێل نەیاندەبزواندم ؟ ئایا گۆرانیەکی کۆن یا سەربردەیەکی باپو باپیرانم دەبیست فرمێسکم لە چاو نەدەهات ؟

لە یادمە • چۆن لە سەردەمی منداڵیم دەچووم ئیشم بۆ دراوسێکەمان دەکرد • ئەسپەکەیم دەلەوەڕاند • بۆئەوەی دوای سێ ڕۆژە ئیش کە گەڕامەوە چیرۆکێکم بۆ بگێڕێتەوە •

لە یادمە : چۆن سەردەمانێك وا ڕاهاتبووم لەگەڵ شوانان دەچووم بە شاخان هەڵدەگەڕام • دانەڕۆژێك دەڕۆیشتین ، دانەڕۆژێك دەگەڕاینەوە ، بۆئەوە لەگەڵیان دەچووم بەلکو گوێم لە تاقە گۆرانیەك بێ •

هەرمێی ئونتسوکول
ترێی ئیمرا
هەنگوینی بوتسرا
گۆرانیی ئاقاری

لە یادمە : کە لە پۆلی دوەمی قوتابخانە بووم لە گوندی تسادای

خۆمانەوە بە ڕێگای سەختو هەڵەتی شاخاویدا چوومە گوندی بوتسرا کە بیست کیلۆمەتر دوورە • بۆیە چووم چونکە پیرەمێردێکی لێبوو برادەری باوکم بوو گەلێ گۆرانیی کۆنو شیعرو ئەفسانەی دەزانی • پیرەمێردەکە چوار ڕۆژی ڕەبەق لە بەیانییەوە تا ئێوارە شیعری بۆ خوێندمەوەو گۆرانیی بۆ گوتم • منیش تا بێم کرا گۆرانییەکانم نووسییەوە • پاشان کە لێبوومەوە ، بەوپەڕی شادومانییەوە ڕێگای ماڵەوەم گرتەبەر ، بەڵام چ ؟ جانتام لە شیعرو گۆرانی هەڵاخنیبوو •

چیایەك هەیە بەسەر بوتسرادا دەڕوانێ • کە گەیشتمە سەر تڕۆپکی ئەو چیایە ، نەمزانی لەکوێوە ، ڕەوە سەگێکی گەورەی دڕی شوانانم لێپەیدا بوون • شاڵاویان بۆ هێنام • دەرزەنێك دەبوون • چۆن تۆربیدۆ بەرەو کەشتی دەخشێ سەگەکان ئاوها گیای سەوزیان شەق کردو بەگوڕ بۆم هاتن • لالغاوەیان کەفی دەردابوو کەڵەی زەردیان لە زار دەبریسکایەوە • ئێستا بمگەنێ شەتوپەتم دەکەن • لەناکاو گوێم لە شوانەکە بوو هاواری کرد : « دانیشە و خۆت مات کە » •

دانیشتمو خۆم بە زەوییەوە نووساند • دەتگوت مردووم‌و گیانم لەبەردا نەماوە • نەموێرا جوولە بکەم • وا بزانم هەناسەم هاتوچۆی نەدەکرد • ئەوەندە هەبوو دڵم هێندە بە تووندی پتەپتی بوو لەسەر زەوییەکە وامدەزانی خورپەی لە دوورەوە دەبیسرێ •

سەگەکان لە دەورم وەستانو بۆنیان کردم • جانتا بڕ شیعرەکەیان بۆن کردم • بە چاوێکی بڕ سەرکۆنەوە سەیرێکی یەکتریان کرد وەك ئەوەی کە تاوانێکیان کردبێ • ئیدی بەرەو نێچیری بەر چەرخی خەیاڵ تێیان تەقاندو خێرا لە پێچێکی ڕێگا شاخاوییەکەدا ئاودیو بوون •

منیش بە بێ‌هەست‌و خوست لە شوێنی خۆمەوە لەسەر زەوی ڕاکشام • شوانەکە بە خۆو بە مێگەلەوە گەیشتە لامو لێی پرسیم :

« کوڕە ، ئەتۆ کێی ؟ »

« ڕەسوولی کوڕی هەمزەی خەڵکی تسادام » •

بە ئەنقەس ناوی باوکمم هێنا بەو ئومێدەی کە شوانەکە لێم‌بخەفێ‌و لە کێشەو قەرقەش بمپارێزێ •

« چ‌دەکەی لەسەر ئەم چیایە ؟ »

« بۆ نەختێ شیعر چووبوومە بوتسرا ••• ئەوەتەن لەناو حاتاکەمدان » •

شوانەکە شیعرەکانی دەرهێناو تێیان ڕاما •

« دیارە تۆش دەتەوێ ببی بە شاعیر و لە سەگانیش دەترسی ؟ لەم ڕێگایەدا کە بۆ خۆت هەڵبژاردوە گەلێ سەگی لەمانە دڕترت تووش‌دێ‌و شاڵاوت بۆ دێنن ، بەڵام ئەوان کە شیعرەکانیان بۆن کردی وازت لێ ناهێنن • تۆ هەرگیز نابێ بترسی ، نا • دەزانی ئەم چیایە چ چیایەکە ؟ ئەمە ئەو چیایەیە کە حاجی موارد خۆی لەسەر ڕا فڕێداو پاسەوانە چەکدارەکانی تەفرە دا • چەکدارەکان بە دەست بەتاڵی ڕۆیشتن‌و حاجی موراد‌یش خۆی دەرباز کرد • هەتا چاش ئەگەر مولکی پاو بێ فریای دەکەوێت‌و لە تەنگانەدا ڕزگاری دەکات •

پێشان وام‌دەزانی ئەو سۆزە شیعری‌یەی دەیکردمە کۆیلەو بەندە ، ئەو دڵسواری‌و بێ‌تۆکەیی‌یەی هەمیشە لە گیانمدا دەجۆشا ، ئەو خۆشەویستی‌یەی هەواری لە دڵم هەڵدابوو ، شڵپەی خوێنی دەمارەکانم ـ وام‌دەزانی ئەمانە هەموو شتی وەختێن‌و زوو بەسەردەچن • بەڵام تا ئێستاش کە پیشم ماش‌و برنج بوە ، منداڵم هەراش بووین ، کێبەکانم کۆن بووین ،

ئەم هەستانە هیچێکیان بەرۆکیان بەرنەداوم • شیعرەکەم دڵسۆزترین هاوڕێم بوە • وا ئێستا دەیدوێنم •

ئەی شیعر !

تۆ لە گەشتە دوورو درێژەکانی جیهانو ژیاندا لێم جودا نەبوویتەوە ، ئێستاش کە کەوتوومەتە ناو دەریای پانو بەرینی پەخشانەوە لێم دانابڕێ • دەزانم شتێکی بێمانایە هەوڵی ئەوە بدەم کە چیرۆك بخەمە قاڵبی کێشو قافیەوە چونکە بەمەوە باشترین چیرۆك شیعرێکی خراپی لێ دەردەچێ • بەڵام خوێ چۆن تامی چێشت خۆش دەکات ، شیعریش ئاوها تامی چیرۆك خۆش دکات •

بەڕاستی ، شیعر خوێی سەراپای ژیانم بووە • ئەو نەبوایە ژیانم شتێکی پووچو بێتامو بۆ دەبوو • ئێمە لە شاخان کە خواردن دەخەینە بەر میوان لەبیرمان ناچێ خوێدانیشی بۆ بخەینە سەر میز •

پەخشان مەودایەکی دوور دەفڕێ کەچی شیعر بەرزەفڕ دەڕوا • پەخشان وەکو فڕۆکەیەکی گەورە وایە بە ئاسانی دەتوانی بەدەوری زەویدا بسووڕێتەوە کەچی شیعر وەکو فڕۆکەی جەنگاوەر یا بڕەتێن وایە بەتوندی بەرەو شنایی ئاسمان تێدەتەقێنێو فڕۆکە گەورەکەی پەخشان هەرچەند بەرز بووبێتەوە ، ئەم بە چاوترووکانێك دەیبەزێنێ •

من دەمەوێ گەلێ ژانری ئەدەبی لەناو کێبڕکەمدا تێکەڵ بکەمو ڕەوانەی ئەودیو سنووری ئافارستانی بکەم • بۆ وا نەکەم ؟ شیعرمان ڕێگای خۆی بەرەو دڵی خوێنەرانی ئەودیو سنووری داغستان گرتۆتەبەر • هەندێ جیرۆکیشمان فێزەیان وەرگرتووە ، بەڵام گومانی تێدا نییە درامامان هێشتا لە وڵاتی خۆماندا گیری خواردووە • لەوانەیە ئێستا پێناسەکەی لە پێکهاتندا بێو شێوازێکی باشی وەرگرتبێ •

ئەگەر من بمەوێ شانۆنامەیەك بنووسم ، پرووداوەكەی سەرایای داغستان دەگرێتەوە بە هەموو گوندو شارەكانەوە • هەروەها ولاتەكانی تری خۆمانو هەموو دونیاش دەگرێتەوە • شانۆكە بریتی دەبێ لە چیاو ئاسمانو پرووباری زیندووو دەریاو زەوی • کاتی پرووداوەکەش سەدەکانی رابردووو ئێستاو سەرایای داهاتوو دەگرێتەوە • هەزار ساڵو یەك چرکە دەگەیەنمە یەکەوە • کەسەکانیش ئەمانەن : خۆمو باوکمو کوڕەکانمو براکانمو خەڵکی تر ، ئەوانەی دەمێکە مردوونو ئەوانەی هێشتا نەهاتوونەتە دونیاوە ••• ئەم شانۆنامەیە دەبێ بە بەرهەمی هەرە بەرزی ئەدەبیم لە ژیاندا • دەبێ بە کتێبی سەرەکیم • دەبێ بە (شەرو ئاشتی)ی من ، (دۆن کیشۆت)ی من ، (کۆمیدیای یەزدانی)ی من ، بەڵام زات ناکەم ئەم شانۆنامەیە بنووسم • بەڕاستی ناوێرم تاکە کەریووچێکی درامی بخەمە سەر کتێبی دواڕۆژ ••• تا چەند پڕۆژەتر دراما دەنێمە لاوە ، یا ئاشکراتر ، بۆ نووسەرانی دیکەی بەجێدێڵم • ئێستا بادەدەمەوە سەر شیعرو پەخشان • بە نۆرە باسیان دەکەم • شیعر وەکو غاردانی ئەسپسوار وایە کەچی پەخشان وەکو پیادەیی وایە • بە پێ دوورتر دەڕۆی بەڵام بە سواریی ئەسپ خێراتر • جارێ لە ئەسپەکەم دادەبەزمو تاوێ دەکەومە سەر خانەی زین • ئەگەر بتوانم چیرۆك دەگێڕمەوە ، ئەگەر نەشمتوانی ، ئەوەی بمەوێ بیڵێم بە گۆرانی دەیڵێم • من سەرگەرمیی لاوو زیریی پیرم تێدایە • لێگەڕێن با لاوێتیم گۆرانی گاز بکاتو ژیریم بە پەخشان بێتە دەنگ •

من زۆرکەس لە ناخەوەمدا دەڵێ : تاوێ بەروانکەیەك دەپۆشمو جەنگاڵێك بە دەستی چەپە دەگرمو دادەنیشمو دەکەومە سەر خواردنی نیوەڕۆ • گاوێ بە هەردوو دەست پێلە بەرخێك دەگرمو دەیخۆم ، لەپاڵ هاونیشتمانەکانم دادەنیشمو بۆزای لەسەر دەخۆمەوە •

کە لە شارەوە دەچمە شاخان وەکو خەڵکی شار شەرابی نایابو میوە بە

دیاری دەبەم • کە لە میواندارییی گەرمو ساکاری شوانانیش دەگەڕێمەوە شـار کەلەشە بەرخێك دەخەمە پاشکۆی زین‌و دەیهێنمەوە •

سەرباری ئەمەش ، بۆی هەیە دەریا تاوێ میهرەبان بێ‌و تاوێ دڵگـــر ، تاوێ بەدفەڕ ، هەر بەم چەشنەش من گەلێ جۆرە میزاج‌و کەسێتیم لە ناخەوەدا دەژی •

جارێکیان کوڕو کچێکم بینی لەسەر لێواری هەڵدێرێـــك دانیشتبوون ، یەکتریان گرتبوە ئامێز • تارمایی‌یان دیار بوو بەڵام هێندە کەوتبوونە نـــاو باوەشی یەکترو هێندە لەناو یەکدا توابوونەوە نەتدەتوانی لەیەکیان جـــودا بکەیتەوە •

بە هەمان شێوەش ، خەمو خۆشی ، فرمێسك‌و شادی ، بەهێزی‌و بێهێزی، بە بێ پچڕان لە ناخەوەمدا دەژین •

ئەسپی تەیار ، هەڵنەشاخا ، هەڵنەسایەوە سەر پاشوو ،
لە سەرکێشیدا لغاوی گرۆشت ،
تەنیا ددانی جیر کردەوە ، سپی بوو ، دەبریسکایەوە •
دەنگوت بنیادەمە ملی شۆڕ کردۆتەوە •
هەر نەوەتا بڕی درێژی لە زەوی نەدەخشا •
کەوێت بوو ، وەك بلێسەی ئاگر دەچریسکایەوە •
کە سەیرم کرد ، یەکەمجار دەنگوت
پێدەکەنێ •
کێ سەری لە دیمەنی وادا سوڕنامێنێ ؟
بیرم کردەوە ، سەرنجێکی‌ترم لێ دا :
ئەسپی تەیار پێنەدەکەنی ، نەء •
وەك بنیادەم سەری شۆڕکردبوەوە سەر زەوی ، دەگریا •
چاوەکانی وەك بادەم وا بوون ، گەورەو غەمناك •
باشم دی ، تەمی فرمێسکیان بەسەردا هەڵکشابوو •
هاوڕێم ، کە منیش پێدەکەنم لێم نزیك بەرەوە
نزیکتر بەرەوە ، سەرنجێکی نزیکترم لێ بدە ••

له دەفتەری بیرەوەریمدا : چیانشینێکی خەڵکی گوندی (سیوخ) پەڵـــە هەورێکی سپیی لەقەد شاخێکەوە بینی ، وای‌زانی قۆمەتە خوری‌یەکی ســـپی پەڕەکراوەو بازی‌دا خواریێ • هەر چەندە کە هەوری خاوو قۆمەتە خـــوری یا پەمۆی پەڕەکراو زۆر بە یەك دەچن بەڵام یەك شت نین‌و هەرگیزیش نابـــن بە یەك •

ئەگەر کێشێك بۆ خاتری شێوەکەی بنووسرێ ، هەر چەندە جوانیش بێ دڵی پیاو نابزوێنێ • نابێ تەنیا سەیری شێوە بکەین •

ماسیگرێك هەموو ژیانی خۆی لە دەریادا بردەسەر • جارێکیان ، لـــە دارستانێکدا هەڵەتە بوو ، تووشی شارە مێرووییەك هات وای‌زانی کۆمەڵـــە کافیارێکە •

چیانشینێك کە چاوی بە دەریا نەکەوتبوو جارێکیان کۆمەڵە کافیارێکیان پێشان دا بە مێرووییان تێ گەیشت •

دیسان لە دەفتەری بیرەوەریمدا :

گوڵەو میدالیا ، هەردووکیان دەچنە سەر یەك سنگ •
فرمێسك‌و خەندە لەیەك ڕووەدا دەردەکەون[1] •
ژەهرو هەنگوین لەناو یەك دەمـــــدا دەتوێنەوە[2] •
بازو کۆتر هەردووکیان بە یەك ئاسماندا دەفڕن •
ئاگرو ئاو لەناو یەك پەڵە هەوری ڕەشدان[3] •
کۆمۆزو خەنجەر ، هەردوکیان بە یەك سنگەوە هەڵدەواسرێن •

---

(١) لە ئینگلیزی‌یەکەدا دەڵێ : یەك دەزگیران دەشێ ئازاریش بگەیەنـــێ‌و خۆشیش ببەخشێ •

(٢) لە ئینگلیزی‌یەکەدا دەڵێ : یەك جووتە لێو ، دەشێ ناسکۆڵەش بـــــن‌و مخەننەتیش •

(٣) لەئینگلیزی‌یەکەدا دەڵێ : یەك گەوارە ، بروسکەیشی تێدایەو تەزرەش •

دیسان له دەفتەری بیرەوەریمدا : کچێکی چیایی کە یەکەمجار بـــوو کەوتبوە داوی ئەشقو خۆشەویستی ، بەیانی لە پەنجەرەوە تەماشای دەرەوەی کردو هاواری لێ هەستا :

« ئۆی ئەم درەختانە چەند جوانن ، گوڵیان دەرکردوە !! » .

دایکی لە دەمی دایەوە :

« کوا ؟ درەختی گوڵبەند لەکوێ بوو ؟ ئەمە بەفرە . دونیا پایزێکی درەنگە، نەخێر زستانە » .

بەمجۆرە یەك بەیانی ، خۆی بـــە بەهـــارو زستان پێشـــانی دوو ئافرەت دا .

من خۆم تاکە کەسێکم ، دوو جۆرە کەسی جیاوازم تێدا دەڕی : گەنجو پیر ، گوڵو بەفر ، بەهارو زستان ، جا ئەگەر شیعرو پەخشانت لە کتێبەکەمدا دی ، سەرت سووڕ نەمێنێ .

پەنگە لێم بپرسن : « ئایا ئەمە وەکو ئەوە وا نییە کە بتەوێ دوو شووتی بە دەستێك هەڵبگری ؟ »

لە وەڵامدا دەڵێم : « نەخێر وا نییە » .

چونکە من کە گەلێ ژانری ئەدەبی پێکەوە دێنم وەکو ئەوە نییە کـــە زۆر تەرزە میوە کووز بکەمو تێکەڵیان بکەمو زەڵاتەیان لێ دروست بکـــەم . دەمەوێ هەموویان لەناو یەك شتدا بتوێنمەوە وەکو باخچەوانێکی پسپۆڕ کـــە بیەوێ جۆرە میوەیەکی نوێی دەستگیر ببێ .

نازانم ئاخۆ ئەنجام چی دەردەچێ ؟ بەڵام ئەدی ئەمەش وەکو هەمـــوو کارو کردەوەیەکی تر نییە ؟ تۆ کە ئاگر دادەگیرسێنی ناتوانی لە سەرەتاوە هەموو ئەنجامەکانی بێتە بەرچاو ، بەڵام ئەمەش مانای ئەوە نییە هـــەرکاتێ

وبستت ئاگربکەیتەوە ترست لێ بنیشێ • من دنکە شقارتەیەك دادەگیرسێنم و دەیخەمە سەر لەپی خۆمو لە چڵێکی وشکی نزیك دەکەمەوە ، هەر پێی کەوت یەکسەر بڵێسەی لێ بەرز دەبێتەوە • ئاگرەکە هەرچەندە کزو نزم بێ ناترسم کە ببێتە دەعبایەکی‌وا بە کەس ڕام نەبێ • بیر لە شتی‌وا ناکەمەوە • بە بێ‌ترس ، بە سانایی ئاگرەکە دەکەمەوە •

شامیل قسەیەکی هەبوو لەسەر شیرەکەی خۆی هەڵی‌کەندبوو :

«ئەوەی لەکاتی سواربوونو جوونە ناو جەرگەی شەڕەوە بیر لە ئەنجامەکەی بکاتەوە پیاوێکی ژیر نییە » •

گوتوویانە : ژەهری ماریش بکەوێتە بەر دەستێکی کارامە سوودی دەبێ • هەنگوبینیش بکەوێتە بەر دەستی پیاوی گێل زەرەر دێنێ •

گوتوویانە : ئەگەر ناتوانی چیرۆك بگێڕیتەوە ، گۆرانی بڵێ • ئەگەر ناتوانی گۆرانی بچڕی ـ چیرۆك بگێڕەوە •

شـــێواز (ستایل)

« **گۆرانـــی‌یێژ به ده‌نگیدا ده‌ناسرێته‌وه** »
« **زێڕینگه‌ریش به نه‌خشی تایبه‌تیی خۆیدا** »

« نووسراوی سه‌ر خشڵێکی کوباچی »

« **بۆ به‌ســـه‌رمـدا ده‌نه‌ڕێنی ؟** »
« **نانه‌ڕێنم ، شێوه‌ی گفتوگۆم وایـــه** » .

« گفتوگۆی نێوان پیاوێك‌و ژنه‌كه‌ی »

« **شیعره‌كانت به شیعران ناچن !** »
« **شێوه‌ی نووسینم وایه !** »

« گفتوگۆی نێوان خوێنه‌رێك‌و شاعیرێك »

ئێمه که منداڵ بووین نه‌ده‌با بچینه (گۆده‌كان)ی دێ یا مه‌جلیسی گه‌وران که پیاوی پیرو به‌ساڵاچووی تێدا كۆده‌بوه‌وه . له‌ســـه‌ر تاشه‌به‌ردێـــــك هه‌ڵده‌تووتاین دووربه‌دووری ته‌ماشامان ده‌كردن .

پڕۆژێكیان بینیمان مێوانێك له گوندی (ئاندی)یه‌وه هات‌و یه‌ك سه‌عاتـــی خشت له گۆده‌كاندا قسه‌ی كرد . ئه‌و ماوه‌یه جه‌ماعه‌ت هه‌موو واقیان وڕمابوو ،

کەس قسەی پێ نەبڕی • گوتمان دەبێ ئەو کابرایەی خەڵکی (ئاندی) دەنگ‌و باسێکی زۆر گرنگ‌و خۆشی پێ‌بێ بۆیە ئەو ماوە دوورو درێژە سەرنجی گوێ‌گرانی ڕاکێشاوە • کە چوومەوە ماڵێ لە باوکم پرسی :

« ئەرێ بابە کابرای ئاندی چ دەنگ‌وباسێکی پێ‌بوو ؟ » •

«تواهو ! بەخوا کوڕم ، ئێمەی تسادایش بەلانی کەمەوە بیست جار ئەو شتەمان بیستوە ، بەڵام ئەو بەشێوەیەکی‌وا باسی دەکرد ناچار بووی ، خۆشت بێ‌و ترشت بێ گوێی بۆ بگری • قسەکەر بوو ها !! یاخوا خوا عەمری درێژ بکات » •

شتێک لەبارەی شێوەی تایبەتی‌یەوە : هەر دڕندەیەک شێوەیەکی تایبەتی‌و ڕێگایەکی تایبەتیی هەیە خۆی پێ لە ڕاوکەر دەپارێزێ • هەر ڕاوکەرێکیش شێوەیەکی تایبەتیی هەیە بۆ بەزاندن‌و ڕاوکردنی نێچیرەکانی • بە هەمان چەشنیش هەر نووسەرێک شێوەی تایبەتی‌و ڕێگای تایبەتیی کارکردنی خۆی هەیە • خاسیەتی تایبەتی‌و شێوەی کەسێتیی خۆی هەیە •

کاتێک کە یەکەمجار وەکو شاعیرێکی لاو چوومە مۆسکۆ بۆئەوەی لە (ئامۆژگەی ئەدەب) بخوێنم کەوتمە دونیایەکی تەواو سەیرو نوێ‌و نەشارەزاوە • هەموو شتێک دەرس بوو بۆ من • مۆسکۆ خۆی ، کۆڕسەکان ، شاعیرە گەورەکان ، پڕۆفیسورە ناسراوەکان ، هاوڕێ قوتابی‌یەکانم ، هاوڕێکانی‌ترم لە بەشی ناوخۆی ئامۆژگەدا • لە هەموولایەکەوە لافاوی ئامۆژگاری‌و ڕێنمایی بەسەردا ڕژا ماوەیەک جڵەوم بەربوو • بەشێوەیەکی نوێ دەستم بە نووسین کرد شێوازێکی سەیرو غەوارەو نامۆی وام گرتە بەر پێشتر لە ئەدەبی ئافاریدا نا بو •

دەبێ بێی لێ بنێم کە ئەوکاتە زۆر ڕۆش بووم شیعرەکانم بکرێنە

ڕووسی • دەمەوێست خۆم بە جەماوەری خوێنەری ڕووسی بناسێنم • وام هەستدەکرد ئەو شێوازە تازەیەی گرتوومەتەبەر لەوانم نزیکتر دەکاتەوە • ئیدی مۆسیقای زمانی ئافاریو ئاوازی شیعری ئافاریی خۆمانم خستە پشت گوێ • بیناو بیری ڕووتو پەتیم پێ لە هەموو شتێك گرنگتر بوو • وام دەزانی بەمەوە شێوازێکی نوێ بۆ خۆم دەستەبەر دەکەم ، کەچی ئێستا بۆم دەرکەوتووە کە من ئەو حەلە خۆم تەفرە دەداو هیچیتر •

چا بوو زۆری پێنەچوو زانیم کە شیعرنووسینو خۆ تەفرەدان مێلمێلی یەکترن • بەڵام پێش ئەوکاتەش باوکم لە نیازم گەیشتبوو • کە گوێی لە شیعرە نوێیەکانم بوو یەکسەر زانی من ئامادەم لەپێناوی دونگدا قوربانی بە کەلەشە مەڕێکی تەواو بدەم • زانی هەوڵ دەدەم زەویەکی چەقێنو بەردەڵانی وا بکێڵمو تۆوی تێدا بوەشێنم کە هەر چەندە ئاوی بەربدەیتەوە سەر قەت هیچی لێ نەڕوێ ، زانی داوای بارانێکی بێئاسمان دەکەم •

باوکم یەکەو ڕاست لەم هەموو شتانە گەیشت ، بەڵام تەبیاتی زۆر ناسکو هێمنو لەسەرخۆ بوو • ڕۆژێکیان لە حانی گفتوگۆدا گوتی :

«ڕەسوڵ ، زۆر بەداخەوەم کە دەبینم خەریکە شێوەی دەستخەت دەگۆڕێ » •

«بابە ، ئێستا منیش گەورە بوویم • تەنیا لە قوتابخانە تەماشای خەت دەکرێ• پیاو کە گەورە بوو خەڵکی تەنیا هەر ئەوە ناپرسن کە چۆنت نووسیوە ؟ بەلکو (چی)شت نووسیوە ؟ »

« ڕەنگە ئەمە بۆ میلیشیاو سکرتێری سۆڤێتی دێ شتی چاك بێ کە کاری پڕکردنەوەی پێناسو مۆر لێدانە ، بەڵام بۆ شاعیر خەتو شێوازی نووسین نیوەی کارەکەیەتی • ئەو بیرەی شیعرە کە دەری‌دەبڕێ هەرچەندە ڕەسەن بێ دەبێ جوانیش بێ ، نەك هەر جوان بێ بەلکو دەبێ لە خۆی بوەشێتەوە •

بەش بەحاڵی شاعیر دۆزینەوەی شێوازی تایبەتی و دیتنەوەی دەنگی خۆی ماناى ئەوەیە کە ببێ بە شاعیر » .

« تۆ زۆر بە تاڵووکەی ! سەرچاوەی خێراو تیژو قۆشمە ناگاتە دەریا ، ڕووبارى مەندو هێمن هەڵی دەلووشێ » .

« باڵندەیەك کە زۆر هێلانەگۆڕکێ بکاتو لەسەر هیچیان ئۆقرە نەگرێ ، ئەنجام بێ هێلانە دەمێنێتەوە . هیچ شتێك لەوە ئاسانتر نییە کە باڵندە یەك تاقە هێلانە بۆ خۆی دروست بکات ، ئەو حەلە پێویستیش ناکات هێلانەیەك لەناو زۆر هێلانەدا بۆ خۆی هەڵبژێرێ .

ئێستاکە لە چل ساڵی هەڵبواردوە . لەسەر چل کێبەکەم دادەنیشم . کە پەڕەکان ئاوا دەکەم دەبینم ئەو زەوییەی گەنمم پێ وەرکردبوو دەغڵی زەوییەکانی دیی تێدایە کە من خۆم نەمچاندوون . پەنگە زیوانو بژار نەبن ، دەشێ خەلەی بەسوود بن وەك : جۆ ، دەرە ، هەرزن ، بەڵام بیژۆکن و پەڕیونەتە نێو تەبارە گەنمی من .

هەندێ مەڕی ئاوگەلە لەنێو مێگەلەمدا بەدیدەکەم کە هەرگیزاو هەرگیز لە بەرزاییو ئاوو هەوای چیا ڕانایەن .

هەندێجار بێگانان لەناو دەروونی خۆمدا دەدۆزمەوە بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا دەمەوێ لەم کێبەمدا تەنیا خۆم بم . جا باشترم یان خراپتر گرنگ نییە . چۆنمو چیم ئاوها وەرمبگرن .

چیانشینێك کە دەچێتە زەماوەندێکی شاخان لەوانە دەپرسێ کە پێش خۆی گەیشتوون :

«ئەرێ ئێوە تەواون یان منیش بێم ؟ » .

وەڵامەکانی زەماوەند بەمجۆرە وەڵامی دەدەنەوە :

«وەرە ، ئەگەر بەڕاستی تۆ خۆتیت فەرموو وەرە » .

ئەمە کتێبەکەمە • دەبێ بەم کتێبە بیسەلێنم کە من خۆمم • دەمەوێ بیم بە نووسەر نەك بەو کەسەی دەوری نووسەر دەبینێ •

سەیرکە ئەکتەرێك لەسەر شانۆ کۆنیاك دەخواتەوە ، سەرخۆشەو دەلا دێ ، دەنگی گرەو بە بڵمە بڵم قسە دەکاتو سەری بەردەبێتەوە سەر سنگی • ئەو بوتڵەش کە لەسەر شانۆ لێی خواردوەتەوە چای تێدایە نەك کۆنیاك • تۆ بە چا سەرخۆش نابیت • لێم مسۆگەرە ئەوانەی قەت کۆنیاکیشیان تام نەکردوە لەگەڵ ئەمەدان •

دیارە کە شانۆنامە دەوری شاعیرێکی تێدابێ گەورەترین کۆسپو تەگەرەی نووسەرەکە ئەوەیە شیعر بۆ شاعیرەکە دابنێ • هەر بۆیەشە ئەگەر شانۆنامە شاعیرێکی تێدا بوو ئەو شاعیرە قەت شیعری خۆی ناخوێنێتەوە • بەڵام شاعیر بە بێشیعر دەبێ چتۆ شاعیر بێت ؟ چ جیاوازیەکی لەگەڵ پەیکەری پرازاوەی ناو ئاوێنەبەندی کۆگادا هەیە ؟

من نابێ بە هیچ کەس بچم ــ نە عومەرو نە پوشکینو نە بایرۆن •

هەندێ دز هەن کە گایەك دەدزن شاخی لێدەکەنەوە یا کلکی دەبڕن •

هەندێ دزیتر هەن کە ترۆمبێلێکیان دزی بە پەنگێکیتر بۆیاخی دەکەن •

بەڵام دزی هەرچەندە زیرەکانەش بشاردرێتەوە هەر دزیە •

ئەوەم لە هەموو شتێك پێ خۆشترە کە گوێم لێ بێ خوێنەرەکانم بڵێن : « پەسوڵ کتێبێکی پەسوولانەی نووسیوە » •

ئەو باڵندەیەی کە بخوێنێ لەو باڵندەیەم خۆشتر دەوێ کە زیقەزیق بکات • ئەو باڵندەیەی لە فڕیندا بێ لەو باڵندەیەم خۆشتر دەوێ کە لەسەر گووفەك هەڵنیشتبێ • کەشتیی ناو دەریام لە کەشتیی بەندەری قەڵەباڵغ خۆشتر دەوێ •

تەماشای بەلەمی بچووك بكە چۆن بەدەم هـــەموو شەپۆلێكـــــــەوە هەڵدەبەزێتەوە • سەیری كەشتیی گرانو سەنگین بكە چۆن گەرداویش هەڵستێ هەر مەندو سەنگینو لەسەرخۆیە •

پیاوی گەوج بێئەوەی یەك دڵۆپە شەرابیش بخواتەوە وەك سەرخـۆش دەقیژێنێو شەڕ بە خەڵك دەفرۆشێ • بەڵام پیاوی ژیر ئەگەر قەڕابە شەڕابێكیش هەڵقۆڕێنێ بە بێمەستی ، بە دەنگێكی نەرم ، بە گرانیو هێمنی دەدوێ •

ئەی كێبی ڕەسوڵ ! هەڵسوكەوتو جووڵانـــەوەت لەناو خەڵكـــدا بەجۆرێكیوا بێ لە كێبی ڕەسوڵ بوەشێتەوە •

كە بێگانەیەك دەچێتە ماڵێكەوە تا سێ ڕۆژی بەسەردا نەچێ لێی ناپرسـن ناوی چیـیەو لە كوێوە هاتوە ؟

دە ئێوەش لە گەڵ كێبیەكەم وا بن • مەپرسن چیـیەو لە كوێوە هاتووەو هین كێیە ؟ لێ گەڕێن با خۆی بۆتان بدوێ • من حەز ناكەم لـە خۆم نە باشتر بم و نە خراپتر •

ئەگەر لە بیست ساڵدا هێزت نەبوو ، بەتەمای مەبە ، چونكە نایە •

ئەگەر لە سی ساڵدا زیرەك نەبووی ، بەتەمای مەبە ، چونكە نایە •

ئەگەر لە چل ساڵدا سامانت نەبوو ، بەتەمای مەبە چونكە نایە •

ئەمە پەندێكی ڕووسیـیە • چیایی یەكانیشمان دەڵێن : « پیاو ئەگەر لە چل ساڵدا هەڵۆ نەبێ قەت نافڕێ » •

لێ گەڕێن با ڕەوڕەوەكەم بە ڕێگای خۆیدا بخولێتەوە •

كە باران دەباریێ گەلێ جۆگا لەو شاخانەی بەسەر گوندەكەماندا دەڕوانن شۆڕدەبنەوە ناو دێو لە خوارەوە هەموو تێكدەكەنەوەو گۆمێكی وەختـــــی بێكدێنن ، بەڵام ئەم گۆمە تەنیا یەك تاقە جۆگەی گەورەی لەبەر دەڕوا •

گەلێ تووڵەڕێ لە شاخەکانی دەوروبەرمانەوە دەخشێنە نێو دێ وەکو جۆگەکان لەناودێدا تێکدەکەنەوە ، بەڵام ئەگەر بتەوێ لە دێ بچیتە دەرەوە بۆ مەڵبەندی ناوچە یا بۆ نزیکترین بازڕ یا بۆ دونیای ئەودیو تەنیا یەك شارێ هەیە پێیدا بڕۆی .

من نازانم خۆم بە چی بشوبهێنم ؟ بە ڕێگا ؟ یا بە زێو ڕووبار ؟ بەڵام ئەوەندە دەزانم کە بیروڕای گەلێ هاوگوندم ، وشەی گەلێ هاوگوندم ، هەستو سۆزی گەلێ هاوگوندم وەکو جۆگەی شاخو باریکەڕێی پێچاو پێچی شاخان لە دەروونمدا خۆیان لێکداوە . ڕێگەی تایبەتیو شەقامی تایبەتیی خۆم لە دێکەمەوە بەرەو دونیای شیعری بردووم .

من سەردانی گەلێ شوێنی ئەم دونیایەم کردوە . زۆر جێگا گەڕاوم ، فرە ولاتو میللەتم دیوە . لە زۆر ئاهەنگی پێشوازیدا ئامادە بوویم کە هەندێجار سەرۆکو پاشاو بڕێ جار سەرەك وەزیرانو ناوبەناویش وەزیرو سەفیر گێڕاویانە . لەم جۆرە ئاهەنگانەی پێشوازیدا : پێڵاو و سەری ڕووت چۆن دەبریقێنەوە ! قەرەوێنی مل چەند ڕێکوپێکە ! یاخەو سەردەست چەند بەفڕەنگن ! خەندەو داهاتنەوە چەند بە تۆرانەن ! چۆن وریای هەموو جوولانەوەیەکی خۆیانن . لەم جۆرە ئاهەنگانەی پێشوازیدا ئەکتەر وەکو سەرەك وەزیران وانو سەرەك وەزیرانیش وەکو ئەکتەر وان .

من لەم ئاهەنگانەدا هەرگیز وەکو خۆم چۆنم ئاوا نەبوویم . هەندێ جوولانەوەیوا دەکەم کە حەزم لێ نییە بیانکەم . هەندێ قسەیوا دەکەم حەز ناکەم لە دەمی من بێنە دەرەوە .

لەناو بریقو باقی ئەم تەرزە ئاهەنگانەدا لە هیکەوە ئاگردانی خۆمانم دێتەوە بەرچاو لە تساداو دەبینم کەسوکارم دەوریانداوە . کۆبوونەوەی هاوڕێ بەختەوەرەکانم دێتەوە بەرچاو لە ژووری ئوتێلێك ئەڵقەیان بەستوە .

لەباتیی خواردنی بێگانان تاسەی خینکالی‌یەکی بە سیر دەکەم • وای چەنا خۆشە پیاو لە بەرئاگردانی خۆی ، لەناو هاوڕێو برادەرانی دابنیشێو چاکی لێ بکا بەلاداو بکەوێتە سەر خینکالی‌یەکی تێر سیرو ڕۆن لە پەنجەکانی بچۆڕێتەوەو تا مڕ دەبێ بخوا •

هەندێ کێب هەن کە دەیانخوێنمەوە وادەزانم نووسەرەکە لە ئاهەنگی پێشوازیی دیپلۆماسیدا خۆی پێشکێش دەکات • هیچ سەربەستی‌یەکی نی‌یە ، نە لە دانیشتن‌و نە لە هەڵسوکەوت‌و نە لە گفتوگۆدا •

ئەی کێبەکەم ! مەبە میوانی ئاهەنگی پێشوازیی دیپلۆماسی • قسەی‌وا بکە لەگەڵ سروشتی راستەقینەی خۆتدا بگونجێ • هیچ قسەیەك بۆ خاتری کلکەقوتێو ڕیاکاری‌و ماستاو ساردکردنەوە مەکە •

هەندێ کەسم دیوە لە ماڵەوە ، لەناو خاوو خێزان‌و ژن‌و منداڵ‌و برادەرانی خۆیان پیاوی زۆر ئاسایین ، بەڵام وەرە لەسەر کورسیی فەرمانبەرێتی سەرنجیان بدە ـ چەند وشك‌و ڕەق‌و پیسۆن • دەڵێی پیاوەکەی جاران نین • لەگەڵ هەر بەرزبوونەوەیەکدا ، لەگەڵ هەر پایەو مەرتەبەیەکی نوێترو هەورازتردا ، سەرلەبەری سروشت‌و ڕەوشت‌و کەسم‌و ڕوخساریان دەگۆڕێ •

ئەی کێبەکەم ! پیاوی باش بە خۆت لە من زیاتر مەگۆڕە • ئاهەنگی پێشوازیت خۆش‌نەوێ • مەراقت دۆست‌و برادەرەکانت بێ ، جگەرەکێشانی بەر ئاگردانی سادەی خۆمان بێ • کێڵگەت خۆش‌بوێ نەك هۆڵی ئاهەنگ‌و زەماوەند • گوێ لە دەنگی زەوی بگرە نەك هەراوهۆریای کۆڕو کۆبوونەوە •

ئەدی زۆر جار وا نەبوە کە خەڵکی لە کۆبوونەوەدا جۆرە قسەیەک بکەن و پاشانیش قسەیەکی تری تەواو جیاواز بکەن ؟

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : چ پۆڵەیەکی داغستان هەیە (تەپلەی گەورە) و (چاکەتی قورسی کەوڵەمەڕ) و (چەکمەی سووری پێستەگۆلک) ی سلێمان ستالسکیی نەدیبێ ؟ تۆ ئەگەر خەڵکی داغستانیش نەبیت بێگومان ناتوانی سلێمان ستالسکی بە بێ چەکمەو تەپلەکەی بێنیتە بەرچاوی خۆت .

جارێکیان دەوڵەت سلێمان ستالسکیی خەڵات کردو مەکسیم گۆرکی ناوی هۆمیرۆسی سەدەی بیستەمی لێنا . سلێمان بانگ کرایە مۆسکۆو لەوێ لەگەڵ وەزیری داغستانی کۆبوەوە . وەزیر بە شاعیری گوت : سلێمان گیان ، تۆ نابێ بەم دەستوورە بەناو مۆسکۆدا بگەڕێی ، دەبێ جلوبەرگی خۆت بگۆڕی .

حکوومەتی داغستان فەرمانی دا قاتێکی خوریان بۆ سلێمان بە پادان دا و چوون قۆندرەیەکی نوێو کلاوێکی گەرمی بەلاچکو پاڵتۆیەکی زستانیی یاخە ستراخانیان بۆ هێنا . سلێمان لەم شتانە نزیک بوەوەو هەڵگرو وەرگێڕی کردن . قۆڵی پاڵتۆکەی گرتو سەیرێکی کرد ، هەردوو لنگە قۆندرەکەی بە یەکدا داو هەموو شمەکەکانی بێچاو بەستێو خستیە ناو جانتایەکو گوتی :

«سوپاس ، ئەم شتانە زۆر نوێو جوانن . لە موسایب (مصعب)ی کوڕم دەوەشێنەوە ، بەڵام من دەمەوێ هەر سلێمانەکەی جاران بم . بەتەما نیم بۆ دەستە بەرگێک یا جووتە قۆندرەیەک ناوی خۆم بگۆڕم . چەکمە کۆنەکەم قەت لێم خۆش نابێ .

باوکم زۆری بەلاوە شتێکی گرنگ بوو کە سلێمان هێندە لەسەر جلوبەرگی خۆی سوور بوو .

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : زۆر جار کوڕەکانی سلێمان هەوڵیاندەدا باوکیان فێری خوێندەواری بکەن • سلێمان هەموو جارێ بەپەرۆشەوە دەستی بێ دەکرد بەڵام هەر زوو قەڵەمو کاغەزی فڕێ دەداو دەیگوت :

« نەخێر ، پۆڵەکانم ، کە دەست دەدەمە قەڵەم یەکسەر شیعرەکانم لەبەرم هەڵدێن • چونکە بیر لە شیعرەکان ناکەمەوە ، تەنیا بیر لەوە دەکەمەوە چۆن ئەم قەڵەمە نەفرەتیی بکرم •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : ئەفەندی کەپایف برادەرێکی سلێمان ستالسکی بوو ، شیعرەکانی وەردەگێڕایە سەر زمانی ڕووسی • دۆستایەتیی ئەم دوانە بوو بە مایەی چاو بێ هەڵنەهاتن و حەسوودی پێبردنی هەندێ کەسی زگ‌ڕەش و بەستەزمان • وێستیان کەپایف لە بەرچاوی ئەو شاعیرە مەشووڕە بشکێنن • کەوتنە بوختان هەڵبەستن • بە سلێمانیان گوت :

«سلێمان ، تۆ ڕووسی نازانی ، بەڵام ئێمە کە دەیزانین دەبینین کەپایف کە شیعرەکانت وەردەگێڕێ دەیانشێوێنێ • لە هەندێ شوێن بۆیان زیاد دەکات و لە هەندێ جێگا لێیان فڕێ دەدات • یا مانای هەندێ دێڕ دەگۆڕێ بۆئەوەی لەگەڵ بیروڕای خۆیدا بگونجێ •

ڕۆژێکیان لە گفتوگۆیەکی نەرمو هێمندا ، سلێمان باسەکەی هێنایەوە :

« برادەر ، بیستوومە لە منداڵەکانم دەدەی ؟ » •

ئەفەندی یەکسەر لە نیازی گەیشت و گوتی :

« مەبەستت چییە ؟ سلێمان شیعرەکانت منداڵی تۆ نین ، شیعرەکانت بریتین لە تۆ خۆت ، کە سلێمان ستالسکیت » •

« کەواتە ، من کە پیرەمێردێکم لە منداڵەکانم پتر شایەنی ڕێزگیرانم » •

«سلێمان ، کامەیان گرنگترە ؟ ـ ژمارەی دێرەکانی شیعر ؟ یا شـــێوەو گیانی شیعرەکە ؟ شەرابت لـــە بەردەمدایە ، ئەگەر لێ بگەڕێی گەنی بێـــت هیچی لێ کەم نابێتەوە بەڵام ئەو تامەی نامێنێ کە ئێمە حەزی لێدەکەیـــن • گرنگ زۆریی شەراب نییە ، گرنگ بۆنەکەیەتـــــی ، تامەکەیەتـــــی ، خەستییەکەیەتی » •

«ڕاست دەکەی ئەمەیان گرنگترە ! »

بەڕاستی ئەفەندی کەپاییف بوو کە سلێمان ستالسکیی بـە خوێنەرانـــی ڕووس ناساند •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : ئەفەندی کەپاییف شیعرەکانی (هەمـــــزە تساداسا)یشی دەکردە ڕووسی • جارێکیان بەدەم سکالاوە پێی گوتـــــم : « کلیلی شیعرەکانی باوکتم بێ نادۆزرێتەوە ، باوکت قوفڵی تایبەتیی خـــۆی هەیە • وادەزانی پێدەکەنێ کەچی ڕاستییەکەی غەمبارە • وادەزانـــی بـــە یەکێک هەڵدەڵێ کەچی ڕاستییەکەی تیزی بێ دەکات • وادەزانی هـــەڕو گیف دەکات کەچی ڕاستییەکەی دڵدانەوەیە • من هەست بە هەمـــــوو شتێکی دەکەم بەڵام ناتوانم بە ڕووسی دەریببڕم • دەتوانم ماناو تەکنیکـــــی شیعرەکانی وەربگێڕم بەڵام ئەوەی بۆم دەستگیر نابێ هەمزەی زینـــــدوو و ڕاستەقینەیە بەوشێوەی کە لە ژیاندایە • من دەمەوێ خوێنەرە ڕووسەکانـــی هەمزە بەو شێوەیە ببینن‌و تێبگەن ـ کە کابرایەکە بە هەموومان دەچێـــت‌و لە هەمان کاتیشدا وەکو هیچ یەکێکمان نییە » •

پێویستە شیعری شاعیرانیش بەمچەشنە بێ •

لە بیرەوەریمدا : من ئێستا لە گوندەکەمان بە ڕەسوولی هەمزەتۆفـــی شاعیر ناسراوم • وەختی خۆی بە کرێت‌و بزۆزو سەربەگۆبەندو پیس‌و پڵـــۆخ

ناسرابووم • که ئیشێکم‌دەکرد بیرم لای ئیشێکی‌تر بوو • ئەنجام وا دەکەوتەوە : کراسم بەرەواژی لەبەر دەکردو قۆپچەی چاکەتم بەپێچەوانە دادەخست‌و بەو شێوە دەچوومە دەرەوە • قەیتانی قۆندرەم قایم نەدەکرد • ئەگەر قایمیشم بکردایە زوو دەبوەوە • خەڵکەکە دەرهەق من دەیانگوت :

« چۆن دەبێ باوك وا پێك‌و پێك‌و پۆشتەو خاوێن‌و باوێن بێ ، کوڕ وا خاوو خلیچك‌و دابێزراو و شەت‌و وەت‌و بێسەروبەر بێ • ئەم دوانە کامیان پیرترەو کامیان گەنجتر ؟ ئەوەی کە لە بیر دەکا قەیتانی قۆندرەی شەتەك بدا ؟ یا ئەوەی قەت هیچ شتێکی لەبیرناچێ ؟ » •

منیش لە وەڵامی ئەم قسە پووچانەدا دەمگوت :

« من پیرێتیم لە باوکم وەرگرتوەو گەنجێتیی خۆم پێ بەخشیوە » •

ڕاستی ، باوکم تا دوا هەناسەی ژیانی هەر وەکو گەنجێك قیت‌و قۆزو پۆشتەو پەرداخ بوو • لە دەرەوەو ژوورەوەی خۆی هەردەم ڕێك‌و ڕەوانو هێمن‌و ئاسوودەو نەرم بوو •

هەموو خەڵکی گوندەکەمان دەیانزانی بەنەواوی لە سەعات چەندو چەند دەقیقەدا بە پاڵتۆوە دەچێتە سەر بان • دەیانتوانی سەعاتی خۆیانی لەسەر ڕاست بکەنەوە • گوندی‌یەکی لاو بوە سەربازو لەوێ کاغەزێکی بۆ دایك‌و باوکی ناردبوو ، نووسیبووی :

«بەیانی زوو بە ئاگامان دێنن • ئەو کاتە هوشیارمان دەکەنەوە کە هەمزە دەچێتە سەر بانەکەیان » •

ئەگەر یەکێ بیویستایە بەیانیان چاوی بە هەمزە بکەوێ دەیزانی هەمزە کەی بەرەو خونزاخ دەکەوێتەڕێ • هەموو ڕۆژێ لە یەك‌کاتدا لە ماڵێ دەهاتە دەرەوەو دەچوو بۆ ئیش •

خەڵکی زۆر شتیان لەبارەیەوە دەزانی :

دەیانزانی تا کوێ جڵەوی ئەسپەکەی پادەکێشێ ؟ لەکوێ خۆی داوێتە سەر خانەی زین ؟ کراسی سادە پەش‌و شەلواری سواریان دەناسیەوە • ئەو جووتە چەکمەیان دەناسیەوە کە دەستکردی خۆی بوون‌و هەر خۆیشی هەموو سەینان پاکی دەکردنەوە • پشتێن‌و پڕێنە هەڵپاچراوەکەیان دەناسیەوە کە قەت مووسی پێ نەکەوتبوو • تەپڵەکەیان دەناسیەوە کە توند بەسەریەوە دەنووساو فەروەکەی نە زۆر قوت بوو ، نە زۆر تیسکن •

باوکم نموونەیەکی تایبەتیی خۆی هەبوو • هەر جلێکی لەبەری کردباو هەر ئیشێکی کردبا لەگەڵ ئەو نموونەیە پێکدەکەوت • نەتدەتوانی هیچ گۆڕانێک لە بەرگ‌و پەفتاری هەمزەدا بەدی‌بکەی • کە جل‌وبەرگی دەدڕاو ناچار دەبوو جلێکی نوێ بکا دەچوو بەدوای نموونەیەکی وادا دەگەڕا کتومت وەکو جلە کۆنەکە بێت • هەرچەندە بەرگە نوێکەشی وەکو کۆنەکە بە هەمان قەبارەو هەمان دەستوور هەڵدەبڕی ، بەڵام سەرباری ئەمەش تا ماوەی چەند ڕۆژێک زۆر لەبەر بەرگە نوێکە سەخڵەت‌و ناڕەحەت دەبوو •

جارێکیان قایشی پشتی سواوو تەنک بووبوو ، پسا • پارەیەکی زۆری نەدەویست قایشێکی نوێ بکڕێ بەڵام هەمزە زۆر بە زانایی قایشەکەی چا کردەوەو ماوەیەکی‌تر لە پشتی بەست • کە ئەمەی کرد لەبەرئەوەنەبوو چرقۆک بێ یا پارەی پێ پاشەکەفت نەکرێ بەڵکو لەبەرئەوە بوو حەزی نەدەکرد لە شتێک ڕاهاتبێ‌و وازی لێ بێنێ • لەئەنجامدا قایشەکە دووبارە پسا ، ئەمجارەیان ناچار بوو قایشێکی نوێ بکڕێ ، بەڵام دڵی خۆی بەوە دایەوە کە ئاوزێنەی قایشە کۆنەکەی لە قایشە نوێکە بەست •

هەموو جارێ کە دەستی بە تەپڵەکەی‌دا دەهێنا دەتگوت دەست بە پشتی بەرخێکی زیندوودا دێنێ • مادام هێندە بایەخی بە قایشە کۆنەکە دابێ بزانە داخۆ چ بایەخێکی زۆری بەم تەپڵەیە داوە •

هاوینی ۱۹٤۱ که شەڕ داگیرسا ، حوکوومەتی داغستان پێی‌داگرت کە دەبێ باوکم کوێستان بەجێبێڵێ‌و لە (مەحەچ قەڵا) دابنیشێ • ئەویش لەبەرئەوەی لە هەوای تەڕی شاخان پاهاتبوو شاری لەکن زۆر گەرم‌و تەنگ‌و هەناسەبڕ بوو • ئەو جل‌وبەرگەی لە شاخان لەبەری دەکرد بۆ هەوای گەرمی شار زۆر قورس و ناهەموار بوو • بە تایبەتی تەپلەکەی لەگەڵ ئەم ئاوو هەوایەدا نەدەگونجا • باوکم زۆر شەپقەو کڵاوی تاقی‌کردەوە بەڵام هەموو دیمەن‌و سەرو سیمایان دەگۆڕی‌و لێی نەدەوەشانەوە ، ئەویش لە سەری نەدەنان • ئێمە ، کە ئەو حەلە منداڵ بووین ، هەرچەندی هەوڵماندەدا ئیقناعی بکەین پێمان نەدەکرا • جا هەمزە کە بە شەقامەکانی مەحەچ قەڵادا دەڕۆیشت تەپلەکەی هەر بەدەستەوە بوو • ڕەنگە جاروبار لە سەری بنایە بەڵام خێرا لە سەری دەکردەوە ، ئەوەندە هەبوو یەك دەقیقە بە بێ تەپلە هەڵی‌نەدەگرد •

خەڵك لە نەهامەتی گەورەی وەکو جەنگیش پادێن • لەکاتی جەنگدا زیان بە جۆرێکی‌تر بوو • باوکم ناوبەناو گەشتێکی بۆ چیاکان دەکرد • چەند خۆش بوو هەناسەیەکی شاخان هەڵبکێشێ‌و تەپلەی لە سەر بنێ • باوکم لەو گەشتانەیدا وەکو یەکێك وابوو کە ماوەیەکی زۆر لە دەست بێ تووتنی بنالێنێ یا بەتوندی جگەرەی لێ قەدەغە بکرێ‌و پاشان لە هێکڕا نەختێ تووتنی خۆمانەی بکەوێتە بەردەست‌و بتوانێ بەکاوەخۆ ، بە خۆشی‌و شادی ، جگەرەیەك تێبکات‌و بەکاوەخۆ ، بە خۆشی‌و شادی ، دابگیرسێنێ‌و بەکاوەخۆ ، بە خۆشی‌و شادی ، مزێکی قوونی لێ بدا •

باوکم جگەرەی نەدەکێشا بەڵام عەینی خۆشی‌و بگرە خۆشی‌یەکی گەورەتریشی لە وردە شتی ژیان وەردەگرت • بێ‌گومان حەوجە نی‌یە باسی شتە گەورەکان هەر بکەین وەکو خۆشیی داهێنانی ئەدەبی‌و خۆشیی عەشقی ماڵ‌و نیشتمان •

له دەفتەری بیرەوەریی باوکمدا : له سەرەتای دەفتەری بیرەوەریی باوکمدا نووسراوە : « ئەگەرچی ڕەجەب برادەریشم بوو بەڵام لە دوژمن خراپتری پێ کردم • گوێزانی دۆست بوو » •

جارێکیان ، باوکم خراپی بەسەرهات • ئەمەش مەسەلەکەیە :

« ساڵی ١٩٣٤ باوکم چووە مۆسکۆ بۆ ئەوەی بەشداریی کۆنگرەی یەکەمی نووسەران بکات • ڕەجەب دینماگۆمایێفی نووسەری ئاڤاری کە ئەو حەلە هێشتا مابوو باوکمی ئیقناع کرد بچێتە لای سەرتاش و سەرو ڕدینی ڕێك بخا • پاو نازانێ فیکەی ڕەجەب بوو یا سەرتاشەکە بەهەڵە تێگەیشتبوو ، بەڵام هەرچۆن بێ ئەنجام بەمە گەیشت تا باوکم هاتەوە سەرخۆی ئەو ڕدینە سپیەی کە پێشتر قەت گوێزانی پێنەکەوتبوو لە بنەوەڕا تراشابوو • تا زانی چ کارەساتێکی پێ کراوە کار لە کار ترازابوو •

کە لە ئاوێنەدا ئەو ڕوخسارە بیانی و نەناسیارەی دی چاوی تێبڕیوە هاوارێکی لێ هەستاو دەستی بە دەمو چاویەوە گرتو لە سەرتاشخانەکە دەرپەڕیە دەرەوە • بەشداریی هیچ کۆبوونەوەیەکی تری کۆنگرەی نەکرد • شەرمی بە خۆ بوو خەڵکی بەم شێوەیە ببینن • پاشان دەیگوت :

« من قەت نەمتوانیوە لە ژیانمدا دووڕوو بم ، جا چۆن دەتوانم ڕووی شیعرەکانم بگۆڕم » •

باوکم حەزی نەدەکرد نە لە ژیان و نە لە شیعردا بەگوێرەی فەرمان بجوڵێتەوە ، تەنیا یەك جار نەبێ کە خووی بە ڕەفتارێکیواوە گرت لەو نەدەوەشایەوە • چاك بوو ئەویش زۆری دەوام نەکرد •

بیرەوەریەك : هەندێ خەڵکی گوندەکەمان کە بۆ سەردانی هەمزە تساداسا هاتبوونە مەجەچ قەڵا دێتیان هەمزە دانیشتووە قسەیان لەگەڵ دەکات و زۆر بە نارێکی جەنەگەی دەخاتە سەر سێ پەنجەوە •

چیایی‌یەکیان گوتی : « پێشتر قەت ئەو پەوشتەمان لێ نەدیبووی ، ئاوا چەنەگەت بخەیتە سەر سێ پەنجەوە ، ئەوە لەمێژە وا دەکەی ؟ ئەم پەوشتە لە پیشی تۆ ناوەشێتەوە ، ئەمە پەوشتی تۆ نییە ، هەمزە ! » .

هەمزە گوتی : « بەڵێ ، وازی لێدێنم . ئەمە سووچی (محی‌الدین جمال)ی هونەرمەند بوو . سێ مانگی پەبەق داینام نیگارم بکێشێ . سێ مانگ بە بێ جووڵانەوە لە بەردەمی دانیشتم‌و سێ پەنجەم دابوە بەر چەنەگەم . هونەرمەندەکە وای دەویست . منیش ناچار بووم بە گوێی بکەم ! » .

« جا ، ئەمە بۆ تۆ زەحمەت نەبوو ؟ » .

« دانیشتنەکە زەحمەت نەبوو . شێوەی دانیشتنەکە ناخۆش بوو . هەندێجار وام هەستدەکرد ئەو سێ پەنجەیەی چەنەگەیان پاگرتووم پەنجەی خۆم نین ، هەندێ جاریش وامدەزانی پەنجەکانم چەنەگەی کەسێکی‌ترین بەسەرەوەیە . سێ مانگ ، هەموو رۆژێ ئەو دەورەم گێڕاو لێی پاهاتم . دەورەکە تەواو بوو . نیگارەکە کێشراو بە دیوارەوە هەڵواسرا ، بەڵام وەکو دەبێن من ئێستاش وازم نەهێناوە ، سێ پەنجەم دەخەمە ژێر چەنەگە . ئێوە خۆشتان دەزانن ئەگەر یەکێك نەخۆشیی دڵی هەبێ ، ئەگەر دڵیشی نەیەشێ ، هەر دەستی دەخاتە سەر لاسنگی چەپەی .

خەمتان نەبێ ئەم پەوشتە تەخر دەکەم ! » .

لە دەفتەری بیرەوەریی باوکمدا : لەبارەی چۆنیەتیی دان لێ نانەوەی .

هەمزە کە هات دانی لێ بێتەوە دختۆری دانساز لێی پرسی ، چجۆرە دانێکی پێ باشە : زێڕ ، زیو ، پۆڵا ؟ هەمزە نەیزانی بڵێ چی . سەیرێکی

برادەرەکانی کرد کە لەتەنیشتیەوە دانیشتبوون بۆئەوەی فریای بکـــــەون و ئامۆژگاریەکی بکەن .

یەکێکیان گوتی : « دانی زێڕ لێ بنێوە ، زێـــڕ زۆر بەنرخـــــە . » یەکێکیتر گوتی : « لە پۆلا دروستی بکە ، پۆلا پتەوەو ناڕزێ . » باوکـــم بەرپەرچی دانەوە : « من ئەگەر بە دانی زێڕ یا پۆلا بچمەوە دێ کـــــوو دەکەومە بەرچاوان ؟ خەڵک بەو چاوە سەیرم دەکەن کە لە جیاتیـــــی دڕان فەنەرم لەناو دەمدایە . بریقەی دڕانەکان دەمو چاوم دەشارێتەوە . ئـــەرێ ناکرێ دڕانی ئێسکم بۆ لێ بنێیتەوە ؟ بۆئەوەی کەس هەست نەکا دڕانـــی نوێم لێ ناوەتەوە . من ئەو جۆرە دڕانەم دەوێ » .

دختۆری دانساز بە قسەی هەمزە دڕانیوای بۆ لێنایەوە وەکو دڕانی پێشتری خۆی وا بوون .

جا هەرکاتێك باوکم هەندێ دێڕی غەوارەو بێژۆکو خوازراوەی لـــە پارچە شیعرێك بدیبایە دەیگوت :

« دڕانی دەستکردی تێدا دەبینم دەبریقێتەوە » .

بێگومان ، دەتوانی بە دڕانی زێڕیش قەپ لە سێو بگری بەڵام وابزانم قەپەکەت ئەوەندە تەڕو بەتام نابێ وەك ئەوەی کە دانی خۆت لە سێوەکـــە ختم بکەی » .

بیرەوەریەك : ساڵی ۱۹٤۷ لە شەرافەتی یادی حەفتا ساڵەی لەدایـــك بوونی هەمزە تساداسای شاعیر ئاهەنگێکی گەورە لە مەحەچ قەڵا ڕێکخـــرا . گەلێ وتارو نامە خوێندرایەوە . زۆر دیاریی پێشکێش کرا . ئینجا نـــۆرە هاتە سەر ئاهەنگ بۆ گیراوەکە کە قسەی خۆی بکات . ئیدی باوکم چـــوە سەر سەکۆی دوان . بە شێوەیی پارچە کاغەزێکی لـــە باخەڵ دەرهێنـــا

ئەو شیعرانەی تێدا نووسرابوو کە بۆ ئەم ئاهەنگە داینابوون • هەر بە شێوەیی دەستی لە گیرفانێکی‌تر ڕاکرد چاویلکەکەی دەربێنێ ، لەم کاتەدا نەرمی‌و هێمنی‌یەکەی جارانی نەما ، شڵەژا ، بە حەپەساوی ئەم گیرفانو ئەو گیرفان گەڕا بێهوودە بوو • زانی‌یان باوکم چاویلکەی لە ماڵەوە نەهێناوە • یەکسەر منداڵێکیان نارد چاویلکەکەی بۆ بێنێ • بەڵام لەبەرئەوەی هەمزە بێئیش لەسەر سەکۆکە وەستابوو ، ئەبووتالیبی هاوڕێی چاویلکەی خۆی دایە • وای‌دەزانی بۆ ئەو دەشێ •

هەمزە چاویلکەکەی لێ وەرگرتو دەستی بە خوێندنەوە کرد • ڕاستە ، شیعرەکە هیی خۆی بوو بەڵام لە دەنگو شێوەی ڕاوەستانو دوانیەوە وا پەشۆکابوو دەتگوت پێشتر چاوی بەم شیعرانە نەکەوتووە کە دەیخوێندنەوە •

کە هاتە سەر شیعری دووەم ، ئەو منداڵەی بۆ چاویلکەیان ناردبوو بە ڕاکردن بە ژووری کەوت • هەمزە چاویلکەی ئەبووتالیبی داگرتو چاویلکەی خۆی کردە چاو • بە چاوترووکانێك شێوەی ڕاوەستانی گۆڕاو دەنگی متمانەو پتەوی‌یەکی تازەی تێکەوت • دانیشتوان تیکڕا لە ناخی دڵەوە کردیانە چەپڵەڕێزان ، دەتگوت هەمزە تساداسای ڕاستەقینە تازە جۆتە سەر شانۆ ئەوەی پێشتر لەوێ وەستابوو خۆی نەبوو یەکێ بوو لەو دەچوو •

هەمزە بەدەم خەندەیەکی تەڵخەوە گوتی : « هێندەی نەمابوو ئەم چاویلکەیە بۆبیلەکەم لێ تێك‌بدات » •

ئەبووتالیب هاواری کرد : « بۆچی ؟ چاویلکەی من خراپ بوو ؟ » •

« چاویلکەکەت باشە • بەڵام هیی تۆیە • هەرکەسە چاوی خۆی هەیەو دەبێ چاویلکەی خۆی هەبێ » •

باوکم حەزی نەدەکرد لەبەر پرووناکیی زۆر گەش یا لە تاریکی تەماشای شت بکات • حەزی لە شتی زۆر خەست یا زۆر شل ، شتی زۆر سارد یا زۆر گەرم ، شتی زۆر گران یا زۆر هەرزان ، شتی زۆر دواکەوتوو یا زۆر پێشکەوتوو ، نەدەکرد •

ڕقی لە دڕندایەتیی گورگ و منۆخیی کەرۆشک ، دەسەڵاتی زۆردارو گوێڕایەڵیی سەرشۆڕ دەبووە • دەیگوت :

« نە هێندە وشک بە بشکێی ، نە هێندە تەڕیش بە وەک بەڕە بگوشرێی » •

باوکم حەزی نەدەکرد بە دڵۆپە بارانێک تەڕ ببێ و بە کڕەبایەک هەڵبوەرێ • کرێکارێکی سادە بوو • هەموو ڕەوشتە میللییەکانی خۆمانی بە شانازییەوە تێدا هەبوو •

بیرەوەرییەک : جارێکیان من و باوکم ناچار بووین لە مەحەچ قەڵاوە بچینە سەردانی خزمێکی نەخۆش لە گوندەکەمان • عبدالرحمان دانیالۆف ئەو حەلە سەرۆکی حوکوومەتی داغستان بوو ، کە ئەم هەواڵەی کەوتە بەرگوێ ، ئۆتۆمۆبێلە ڕەشە حوکوومەتییەکەی خۆی بۆ ناردین پێی بچین • وابزانم ئۆتۆمۆبێلەکە ـ زیم ـ بوو •

کاتێ کە بە سواریی ئۆتۆمۆبێلەکە بەناو شەقامەکانی شاردا دەڕۆیشتین باوکم زۆر باش بوو بەڵام کە لە شار چووینە دەرەوەو یەک یەک چیایی یەڕێبوارەکانمان بەجێهێشت ـ کە بە سواریی کەرو ئێستروو ئەسپ بوون ، یا پیادە بوون ـ باوکم حەجمانی لێ بڕا • من بەش بەحاڵی خۆم لەبەرنەوەی گەنجو هەرزەکار بووم سەرم لە پەنجەرە دەردەهێنا تا بمبینن سواری چتۆ ئۆتۆمۆبێل بووین ، کەچی باوکم بە هەموو توانایەکیەوە دەکشایەوە ژووریو خۆی پەنا دەدا بۆئەوەی نەیبینن •

دایکرده بارانێ • که گەیشتینه ڕووباری گۆتساتل پیرەمێردێکمان دی گالیسکەیەکی پێبوو ، گالیسکەکه له ناوەندی ڕووبارەکەدا چەقیبـــوو • باوکم یەکسەر ئۆتۆمۆبێلی ڕاگرت ، دابەزی ، چوە ناو ڕووبارەکه یاریدەی کابرا بدا • به هەردوکیان گاکانیان زەخته داو شانیان دایه بەر پێچکەکـــانو هێندەی نەبرد گالیسکەکه دەرباز بووو گەیشتەوە سەر ڕاستەڕێ • ئێمەش ڕۆیشتین • چەنـد کیلۆمـــەترێك بـەولاوە تووشی ڕووبارێکی بووین • باوکم دیسان ئۆتۆمۆبێلەکەی ڕاگرت • ڕاوەستا تا کابـــرای گالیسکەسوار دەمانگاتـــێ :

« بێگومان لێرەش دەچەقێ • خۆم دەزانم لەم ڕووبارەدا جڵـــەوی گایەکان چۆن ڕادەکێشم • چاوەڕێی دەکەم تا دێو له پەڕینەوە یارمەتـــی دەدەم » •

بەمجۆرە چاوەڕێمان کرد تا گالیسکەکه به سیرە ســـیر گەیشته ئـــەم تەگەرەی دوەمینه • باوکم جڵەوی گاکانی ڕاکێشاو پەڕاندنیەوە •

هەمزە دەستی به دامێنی خۆی سڕیەوەو بەرەو ئۆتۆمۆبێلەکـــــه هاتەوەو گوتی : « منیش زۆر جار تووشی تەگەرەی وا هاتووم ، ئـــەوکاتەی کە باری هەمەچەشنەم له گالیسکەکەم دەکردو له (بۆیناکسك)ەوە دەمبـــردە شاخان » • بەدەم خەندەیەکی غەمبارەوە سەیری گالیسکەکەی کـــرد وەك ئەوەی سەراپای ڕابردوو و تێکڕای ژیانی لەم گالیسکەیە بارکرابێو لێـــی جودا ببێتەوە •

کاتێ که بەرەو دەشتی بڵندی خونزاخ هەڵکشایـــن ، لەو هەورازە لۆرییەك خۆی له ئۆتۆمۆبێلەکەمان داو پەکـــــی پێچکەیەکی خست • باوکم زۆر هەوەسی بەم ڕووداوە هات چونکه بیانگەی بۆ پەیدا بوو کـه بـــه بێیان بچێته ناو دێ • زۆری به بەردا کەوتین چاوەڕێ بکا تا پێچکەی یەدەگی تێدەخەین بەڵام هیچ گوێی بێ نەبزووت :

« من پێم‌شەرمە بە ئۆتۆمۆبێلەوا بچمە زەماوەند ، چ جای ئەوە کە بـەم هەموو کەش‌وفشەو دەبدەبەیەوە بچمە سەردانی برادەرێکـی نەخـۆش • بەپاستی کەیفم پێ هات ئۆتۆمۆبێلەکە وەستا • خۆ ئەوجا دەتوانم بە پێیـان بچـم » •

ملی ئەو پێگایەی گرت کە بە منداڵی زۆر جار پێیدا چووبوو و رۆڵـەی چیانشینەکانیش بێزمار پێیدا چوونەتەوە ناو دێ •••

ئێمەش پێچکەمان تێخست‌و بە پاستەپێدا پۆیشتین • لەگەڵ باوکـم پێکەوە گەیشتینە ناو دێ •

کە گەپاینەوە مەحەچ قەڵا عبدالرحمن دانیالۆف پێیزانی‌و بە پەرۆشەوە پرسیاری پووداوەکەی کرد • باوکم بە گاڵتە وەڵامی دایەوە : « ئۆتۆمۆبێلەکە زۆر باش بوو • ئەگەر نەختێ خراپتر بوایە هیچی بەسەر نەدەهات » •

بیرەوەرییەك : باوکم لە ئاخرو ئۆخری ژیانی تووشی دەردێکی گران بوو • لە گەشتێکی چیاکان بەسەری هات•چووبوو لە کاتی هەڵبژاردندا قسە بۆ کۆمەڵانی لایەنگرو دەنگدەرەکانی خۆی بکات • بەرەبەری هەڵبژاردنی سۆڤێتی بەرز بوو • هەمزە تساداساش ناوی بۆ نایبی درابوو •

بە ئۆتۆمۆبیل گەیاندیانە مەڵبەندی ناوچە • بەڵام لەوێوە ناچار بوو بـە سواریی ئەسپ گەشتی شاخانی تەواو بکات • باوکم حەزی لە ئەسپی نـەرم‌و هێمن‌و گوێدێر بوو • هەر بە پەهوانی‌و نەرمەغار ئەسپی دەهاڕوا • زۆر جار دادەبەزی‌و جڵەوی ئەسپەکەی پادەکێشا • هەمزە پۆیشتنی بە پێیانی بەلاوە لە هەمووی خۆشتر بوو •

کاربەدەستانی هەرێمایەتی جوانوماینەکی پەسەنیان دایە نایبی پاشەپۆژ • ئەمە شتێك نییە لۆمەو سەرزەنشتی تێدابێ چونکە ئەمەیان بە نیازی پاك کرد •

وایان‌دەزانی مێوانی خۆشەویست دەبێ باشترین ئەسپی ئەو ناوەی پێ بدرێ • پیرەمێردی حەفتاو دوو ساڵەش نەیویست دیاریی خانەخوێکان پەت‌کاتـــەوە • زەمانی گەنجیی هاتەوە یادو سووك خۆی هەڵدایە سەر خانەی زین • شاعیری بەسالاچوو کە ئەم هەموو گەنجانە بە سواری دەوریان دابوو ، دەتگـــــوت ئیمامەو نایب دەوریان داوە •

سواره گەنجەکان قامچیی‌یان لە پەفیسك‌و تەرۆکی ئەسپەکانیان داو بـــە گەڵێ پێگای جیاوازدا بەرەو گوندی جۆراوجۆر تێیـــان تەقاند بۆئـــەوەی ئاگاداریان بکەنەوە بەوە بەمزوانە هەمزە دەگاتە جێ •

هەوهەوی سواران ئەسپی هەمزەی هار کرد ، ئەسپ کەوتە لەپ وەشاندن‌و حیلکە حیلك‌و دەرپەڕی • پیرەمێرد پێی بەرزەفت نەکرا • ئەسپەکە شێتانـــە هەڵی‌گرت • هەمزە لەسەر زین هەژا ، تێکچوو ، حاڵی شڕ بوو ، دواجـار لـە ئەسپەکەیەوە گلا • بە نەخۆشی هێنایانەوە مەحەبج قەڵاو نەهاتەوە سەر خۆی‌و پێوەچوو •

پاشان بەدەم کۆخەوە دەیگوت :

« شیعریش هەمان شتە • شاعیر دەبێ سواری ئەسپی تایبەتیی خۆی بـێ کە لێی ڕاهاتووە نەك سواری ئەسپێکی بێگانە بێ پێی بەرزەفت نەکرێ • شکی تێدا نییە کە ئەسپی بێگانە هەڵی‌دەدا » •

دەتوانم هەتا هەتایە باسی باوکم بکەم • بەڵام ئێستا دەمەوێ نەختێ باسی ئەبووتالیبی برادەری باوکمتان بۆ بکەم کە ترك‌وخوا دوێنێ هەموو دوێنـــێ لەگەڵیدا بووم •

ڕۆژە ڕابواردنێك لەگەڵ ئـــەبووتالیب : بـەلای منەوە ناخۆشترین شـــت ئـــەوەیـــە ، سەبـــارەت بـە هـەرچـی بـــێ ، شیعرێکـــم بـــە نیوەچڵی بەجێهێشتبێ‌و دووبارە بگەڕێمـــــەوە ســـەری تەواوی بکـــەم •

چیایی‌یه‌کان ده‌ڵێن : « بۆق که کلکی نی‌یه سه‌بارەت به‌مه‌یه کاتی خـــــۆی کرده‌وه‌ی کلك لێنانی خراوه‌ته ڕۆژی پاشتر » .

به‌یانی بڕیارم دا ئه‌و شیعره دڕێژه ته‌واو بکه‌م که پێش دوو هه‌فتـــه ده‌ستم پێ کردبوو . مانای وابوو ده‌بوا ئه‌و ڕۆژه ئێشێکی زۆر بکه‌م . بۆیه به (فرۆسیا)ی کابانمانم گوت : « ئه‌گه‌ر که‌س له منی پرسی بڵێ چۆته ده‌ره‌وه . ئه‌گه‌ر ئێشێکی گرنگی هه‌بوو بڵێ دوای نیوه‌ڕۆ دێته‌وه » .

خۆم ڕێك‌خست‌و به پلیکانه‌دا سه‌رکه‌وتم‌و چوومه ژووری خۆم‌و ده‌ستم به ئێش کرد . پاش نه‌خێ گوێم لێ‌بوو ده‌رگه‌ی حه‌وشه‌که‌مان ته‌قه‌ی لێـــــوه هات‌و زه‌نگی ده‌رگا ڕنگه‌ی لێ هه‌ستا . نه‌مزانی (فرۆسیا) چ ده‌ڵێ به‌ڵام ده‌نگی ئه‌بووتالیبم ناسی . یه‌کسه‌ر هه‌ستم کرد ئه‌و کورسی‌یه‌ی له‌سه‌ری دانیشتـــووم وه‌کو تاوه‌یه‌کی گه‌رم یا وه‌کو قۆپه‌نه دڕکه‌زی‌یه‌کی تیژ وایه . قه‌ت ئه‌بووتالیب پێشان له به‌رده‌رگه‌ی ماڵی هه‌مزه تساداساو ئێستاش لـــه ماڵی ڕەســـــوڵ هه‌مزه‌تۆف ، نه‌گه‌ڕاوه‌ته‌وه .

هه‌رگیز وا نه‌بوه که به به‌رده‌رگه‌مان‌دا بڕواو لانه‌دا . شتی وا ئه‌قـــڵ نایگرێ . له هه‌مان کاتیشدا هه‌ڵوێسته‌که ناخۆش بوو ؛ له‌لایه‌که‌وه نه‌ده‌کـــرا لێ بگه‌ڕێم ئه‌بووتالیب بگه‌ڕێته‌وه‌و بڕوا ، له لایه‌کی‌تریشه‌وه بۆ (فرۆسیا) جوان نه‌بوو ، چونکه ئه‌رکی سه‌رشانی خۆی به‌جێ‌هێنابوو و بـــه ئه‌بووتالیبـــــی ڕاگه‌یاندبوو که من له ماڵه‌وه نیم‌و تا دره‌نگ نایه‌مه‌وه .

فه‌رمانی دڵم به‌جێ‌هێناو فه‌رمانی ئه‌ڤڵم پشت گوێ خست . سه‌رم لـــه په‌نجه‌ره ده‌رهێناو بانگی برادەره دڵسۆزه‌که‌ی باوکم کرد :

« فه‌رموو ئه‌بووتالیب ، وه‌ره ژووری ، ئه‌من لێره‌م » .

« حه‌ی حه‌ی ، خوایه پەنا به تۆ ، ئه‌وه ده‌بێ کوڕی هه‌مزه تساداسا خۆی له ساحێب قه‌ردان شاردبێته‌وه ! » .

ئەبووتالیب گورج تەپلەکەی داکەندو بە قیتی بە تەنیشت (فرۆسیا)دا تێپەڕیو سەرنجێکی توندو تیژی لێدا :

« رەسوولْ ، ئەم ژنە تێبگەیەنە کە ئەبووتالیب دێتە ژێرە ، دەرگەی ئەم ماڵە لە خۆڕا دەکرێتەوەو ڕەسوولْ ، تۆش هەمیشە هەر لە ماڵەوەیت • پێی بڵێ کە تۆ چووبیتە دەرەوەش ئەم ماڵە خواردن‌و خواردنەوەیەکی بۆ ئەبووتالیب تێدایەو ئەگەر پێویستی پێبوو جێو بالنگانێکیش هەیە شەوی تێدا بباتە سەر » •

« سووچی فرۆسیا نییە • فاتیمە ئەمڕۆ بەیانی کە بە ئێش چوە دەرێ تێی گەیاند هەرکەسێ هات پێی بڵێ کە من لێرە نیم‌و دەرچوویم • ژنەکەم زۆر بەتەنگمەوەیە » •

ئەبووتالیب تەپلە تیسکنە تەرەکەی ڕاوەشاندو گوتی : « چەند خۆشە بیاو ژنێکی‌وای هەبێ هەموو تاوانێکی خۆی لە ملی‌ڕا بکات • فاتیمە نەدەبوا لەبیر بکات کە ئەمڕۆ پێنج شەممەیە ! » •

« جا پێنج شەممە چ جیاوازیی لەگەڵ ڕۆژەکانی‌تردا هەیە » •

« چۆن ؟ ڕۆژی چوونە حەمامی منە • هەستت نەکردوە هەموو پێنج شەموان دەچمە حەمام • جا لەبەرئەوەی حەمامەکە زۆر لێرەوە نزیکە دەبێ هەردەم ئەوە ڕەچاو بکەن کە ڕۆژی پێنج شەموان بۆ قسەیەکو جگەرەیەک لابدەم » •

« جا ئەبووتالیب ، تۆ حەمامت بۆ چیە ؟ خۆت لە ماڵەوە سەرشۆرکو ئاوی گەرمت هەیە » •

« دووش‌و حەوزاو پارچە نانێکی سووتاوە ، حەمام زیافەتی زەماوندە • ئەمن باخچەیەکم هەیە ، جۆگەیەکی بە ناودا دەڕوا کە هەزار ساڵە لە شاخانەوە دەڕژێتە خوارێ‌و ئاوەکەم بەرداوەتە بن درەختەکان‌و تیراوی کردوون • ئایا دەتوانم ئەم هەموو درەختانە بە سەتڵو فیچقە ئاو بدەم ؟ من حەمامم بەلاوە

وەکو جۆگەی بڕ ئاوی شاخان وایەو دووش‌و حەوزەکەش وەکو سەتڵو فیچقە .

نەخێر ڕەسوڵ ، تکایە با بووکەشووشە بۆ نورالدین یووسفۆفی شاعیری منداڵان بێ . دەڵێن خەریکە شانۆنامەیەك بۆ پێشانگەی بووکەشووشە دەنووسێ . با دووش‌و حەوزەکەی تۆ بۆ بووکۆکەکانی ئەو بێت » .

کە بەدەم ڕۆیشتنەوە گەیشتینە دالانی نزیك ژووورەکەم ، عەرزم کرد : « ئێستا ، مادام لە حەمام دێینەوە ڕەنگە مگێزت لە بیاڵە چایەك بێت » .

« وەڵاڵا (چا) خراپ نیە ، بیلا (شۆربا) شتی چاکە ، تیلا (شەراب)یش خراپ نیە . پاش حەمام نەختێ ڤۆدکای ساف لە هەموو شتێ باشترە » .

« کەمێ شۆربا هەیە بەڵام هیچ دوێنێیە . ئێستا بەیانیەو شۆربای نوێ هێشتا بڕێرانەگەیشتووە » .

« دەست بە شۆربای دوێنێ دەکەمو هێشتا لێ نابمەوە کە شۆربای ئەمڕۆ بڕێرادەگات » .

کە فرۆسیا خەریکی ڕازاندنەوەی مێز بوو ئەمن خۆم بە شەرابێکانە هەڵدەدایەوە کە لەم وڵاتو لەو وڵاتەوە هێناومن . زۆر جار بوتڵە شەرابی ڕەنگاوڕەنگم لە گەڵ خۆم دەهێنایەوە ـ بوتڵی ڕووم‌و براندی‌و جین‌و وێسکی‌و کالڤادۆس‌و ئەبسێنت‌و فیرمۆس‌و سلیڤۆمیتس‌و ئونیکەم ... زۆر جۆرە براندیی وەکو ـ مارتینیس‌و کامووس‌و پلیسکا .

« ئەبووتالیب ، حەزت لە کامەیانە ؟ کێهە دەخۆیتەوە ؟ » .

« ڕەسوڵ ، ئەم هەموو شتە بێسوودانە بنێ بەلاوە . ئەگەر بە ڕاستی ڕێزم لێدەنێی پێکێ ڤۆدکای سادەم بەرێ ، ڤۆدکا شتی چاکە . هەر لەبەروەی نا کە ئێمە ڤۆدکا دەناسین ، بەڵکو لەبەروەی ئەویش ئێمە دەناسێ . ئەوانەی

پێشانت دام ، پەنگە شتی چاك بن ، بەڵام لە هەندەرانەوە هاتوون و بە زمانێك دەدوێن کە من تێی ناگەم ، منیش بە زمانێك دەدوێم ئەوان تێی ناگەن ... چجیای پەفتاری جیاوازمان • چی ؟ خۆ یەکتر هەر ناناسین • هەموو ئەو بوتلانەت وەکو میوانی بیانی وان : پیاو دەبێ یەکەمجار زمانێکی هاوبەش بدۆزێتەوە کە هەردوولا تێی بگەن ئینجا لە نزیکەوە یەکتر دەناسن و شارەزای یەکتر دەبن • بەداخەوە ، دەترسم لەگەڵ بوتلەکانت هەڵنەکەم • ئەمانە بۆ نووسەرە مۆسکۆییەکە دۆستەکانت هەڵگرە • بۆ ئەوکەسانەیان هەڵگرە کە تامی خواردنی دەستی دایك و بەرئاگردانی خۆیان لەبیرچۆتەوە •

ئەم کۆمەڵە بوتلە فۆدکایەکی تێدا نەبوو • خۆم وا پێشان دا گوایە دەمەوێ خۆم ئامادە بکەم و بچمە بازاڕ بوتلێکی بۆ بکرم ، بۆیەش خۆم وا پێشان دا بەڵکو ئەبووتالیب پەشیمانم بکاتەوە و لێ نەگەڕێ بچم چونکە باران بوو ، بایەکی ساردی دەهات • سەرەڕای ئەمەش خواردنەوەیەکی زۆرم لە ماڵێدا هەبوو • تو خوا ئەدی ئەوە ناز نییە جوانترین براندیی فەڕەنگی لەسەر مێز بێ و داوای فۆدکا بکەی ؟

بەڕاستی ئەبووتالیب هەوڵی دا پەشیمانم بکاتەوە :

« ڕەسوڵ ، هەموو کەس دەزانێ ئەگەرچی پشت ماش و برنج بوە بەڵام هێشتا هەر گەنجیت • چما دەبێ بە خۆت بچی ؟ کەسی بچووکتر نییە بۆ فۆدکای بنێری ؟ بڕۆ بەر دەرگای حەوشەو منداڵە دراوسێیەك بنێرە دووکان • من پەلەم نییە •• تا دێتەوە بە کەیفخۆشی ڕادەبوێرم •••

بەقسەی ئەبووتالیبم کرد • هەندێ پارەم دایە منداڵە دراوسێکەمان و بە غار چوە دووکانێ •

ئەبووتالیب تەماشایەکی دەوروبەری خۆی کرد ، سەری بەملاو ئەولادا گێرت :

« هیچ میوانی شاخان له ماڵەکەتاندا نابینم • ئێرە ، دەڵێی زیرۆحی تێدا نییە » •

« نەخێر ، ئەمڕۆ کەس نەهاتوە » •

« کە هەمزەی دۆستم ، هەمزەی بابت ، مابوو ، ئێرە بە هەموو دەمێ پڕ خەڵك بوو • مێوان بەخێرە ـ دایم تووتنیان پێیە » •

پاکەتێکم لە چەکمەزە دەرهێنا کە هەموو جۆرە جگەرەیەکی تێدابوو ، گوتم :

« فەرموو ، جگەرە زۆرە ئەگەر دەیکێشی » •

« ئەم لوولە سپیو بێزەوەرانە بۆ من نەهاتوون • لەوانەیە لە مۆسکۆ شتیوا بکێشن • بەڵام ئەمن نەء • جگەرەیەکی تونـدی چیاکانی خۆمانم بدەرێ • دڵم ئەوە دەخوازێ • ناچارم تووتنی خۆم دەربێنم » •

ئەبووتالیب کیسە تووتنێکی گەورەی لە باخەڵی دەرهێناو ئاوەژووی کردەوەو ، هەندێ تووتنی لە بنی کیسەکە دەرهێناو کەوتە بەر جگەرەپێچان • زۆر وەستایانە ، جگەرەیەکی تێکردو سەرە زمانێکی پێدا هێناو نووشتاندیەوە •

« ئەم دەفتەر پێچانە چۆن دێنیتە پریزی چیلکە سپیـەکانی خۆت ؟ جگەرەی من شێوەی تایبەتیی خۆی هەیە • لەم سەرزەمینەدا لە هیچ شتێك ناکات ، تەنیا لە خۆم دەکات • کەچی جگەرەکانی تۆ هەموویان کتومت یەك شتن • ئێستا پێم بڵێ کامەیان خۆشترە : جگەرەیەکی حازرو داگیراو لە پاکەت دەربێنی ؟ یا بە دەستی خۆت جگەرەیەکی نایابی وەکو ئەمە تێبکەی ؟ من کە جگەرە دەپێچم تامێکی زۆری لێ وەردەگرم • جا بۆچی خۆم لەم تامەی جگەرەخواردن بێبەش بکەم ؟ » •

چەرخێکی غازی سویسری بوو یا بەلچیکی بوو دەرمهێناو دامگیرساند ،

بەلام ئەبووتالیب دەستی دایە بەر چەرخەکەو کۆژاندیـــەوە • ئەســـــتێو بەردەستێو هەندێ قاوی لە گیرفانی دەرهێناو قاوەکەی خستە سەر بەردەکەو ئەستێی لێداو پرووشکە ئاگری لێ هەستا ، ئینجا قاوەکەی لە هەوادا پاوەشاند تا ئاگرەکە گەش بوەوەو جگەرەکەی پێداگیرساندو پاشان قاوە داگیرساوەکەی هێنایە بەر لووتی مـــن :

« بۆنی کە ! بۆنی خۆشە ، وا نیـیە ؟ بەدی خۆشە • ئەدی چەرخـــــی تۆ هیچ بۆنی لێ دێ ؟ » •

ئەبووتالیب لەجزەیەك لەناو گەوارە دووکەڵێکدا بـــــزر بوو ، کـــە بەدەرکەوتەوە گوتی :

« پەسوڵ پێم بڵێ بۆچی وا زوو سەرو پیشت سپی بوو ؟ » •

« نازانم ! » •

« دەنا ئەمن دەزانم بۆچی پیشم سپی بوە ؟ » •

« بۆچی ؟ » •

« بۆیە پیشم سپی بوە چونکە ناچار بوویم چاوەڕێی منداڵی ئاڵچاخ بکەم کە بۆ قۆدکا چووبێتە دووکانو دەرەنگ بگەڕێتەوە • بەڵێ ، پەسوڵ منـــداڵ تا خۆیان نەبن بە باوك لە هەستو سۆزی باوکیان ناگەن • ئەوەی نەشخواتەوە لە یەکێکی وەکو منو تۆ ناگات • هەقە یەکێکیوا بۆ قۆدکا کڕین بنێری کـە خۆی مەراقی خواردنەوە بێ ، ئەو حەلە هیچ دواناکەوێ •

فرۆسیا مێزی پازاندەوەو پاش نەختێك بوتڵە قۆدکاش لە ناوەنـــــدی مێزەکە قیت بوەوە • ئەبووتالیب گوتی :

« ئۆی وەکو سەرۆکە سوورە وایە کە کتوپڕ لەناو جووتیارە سادەکانی کۆڵخۆزدا بەدیار بکەوێ » •

بوتلە ڤۆدکاکەی هەڵگرتو وەکو کۆرپەی ساوا پایهەژاندو گوتی :

« وەی ، وەی ! بوتلە ڤۆدکایەکی چەند جوانە • دڵنیام ئەو منداڵـــەی کڕیویە دەبێتە پیاوێکی باش » •

ئینجا ئەبووتالیب سەیری ئەو بادە بچووکانەی شەرابی کرد کە لەســەر مێزەکە داندرابوونو ڕووی گرژ کرد ، خۆی مۆڕ کردەوە ، دەتگوت ددانی دەیەشێ یا شتێکی تفتو تاڵی لە دەمدایە •

بادەکەی خۆی هەڵگێڕو وەرگێڕ کردو تەماشای ناوەوەی کـــــرد • وا بزانم مگیزی لێ بوو قونکە جگەرەکەی تێدا بکوژێنێتەوەو داخی دڵی خۆی بەو شتە دابڕێژێ کە بەڕاستی شایەنی ئەم داخ پێ ڕشتنەیە •

کەڵەشاخێکی [1] زڵی شەراب خواردنەوەمدایـــــە ئەبووتالیب کە لـــە جۆرجیاوە بە دیاری بۆم هاتبوو • شاعیری بەڕێز ماوەیەکـــــی زۆر لێی ورد بوەوەو لەئەنجامدا ئەم حوکمەی بەسەردا دا :

« ئەمە کەڵەشاخێکی جوانە بەڵام ئەگەر ئەم نەخشە زیوانەی لەســـەر نەبوایە جوانتر دەبوو • وەکو کەمەربەندی زاوا وایە • ئەم نەخشە زیـــوەی بۆ چیە ؟ ئایا ئەم زیوە ڤۆدکاکە بەتامترو بەتینتر دەکات ؟ نەخێر ، ڕەسوڵ ، بادیەکی گڵینەی تەشووتراشی سادەم بدەرێ کە بە درێژاییی ژیانم بـــــە دەستمەوە بوە ، چونکە دەزانم چەند قومی تێدایەو دەزانم کەی لە خواردنەوە بوەستمو کەی دەستی پێ بکەمەوە ؟ » •

ئەم ئارەزووەی ئەبووتالیبیشم هێنایەدی • بادیەکی پڕ کرد • لـــەتە نانێکی تێکردو بە دارچینی گوتی :

« دێرخاب ! » •

---

(١) ئەم جۆرە کەڵەشاخە شتێکی تەقلیدیەیە بۆ خواردنەوە بە کار دێ •

دەمی پێوە ناو هەڵیقوڕاند • کە هەناسەی هاتەوە بەر گوتی : « پیـــــاو دەبێ پێش خواردنەوە بڵێ – دێرخاب ! – بێ گومان پووزکردنەوەی مانای ئەم وشەیە شتێکی زەحمەتە ، ڕەنگە هەر هیچ مانای نەبێ بەڵام کە گوتـــت – دێرخاب ! – هەموو کەس لە مەبەستت دەگات » •

ئەبووتالیب کە لە خواردنەوە بوەوە ، لەگەنە شۆربای ڕاکێشا پێـــــش خۆی • گۆشتەکەی دەرهێناو خستیە ناو قاپێکیترو نانی لە شۆرباکە کوشی • بە شێوەیی کەوتە سەر خواردنو زۆر بەتامەوە خواردی • لەگەڵ هەمـــوو کەوچکە چێشتێکی گەرمو بۆندار ملچەی دەهات •

بەکاوەخۆ ، ناوە ناوە پارچە گۆشتێکی بچووکی لێدەکردەوەو دەیخستە دەمیەوە • ئەگەر بهاتایە بە جۆرێکیتر بیخواردایە ، یا لەجیاتیی قەڵەمبڕەکەی بە چەقۆیەکیدی ببڕیبوایە ، باوەڕ ناکەم گۆشتەکە نیو هێندە تامەی هەبوایە •

گۆشتو شۆربا تەواو بوو • ئەبووتالیب چنکە نانەکانی سەر مێزەکەی خڕ کردەوەو خستیە زاریەوە • نەختێکیتری بەسەردا خواردەوە • سمێڵی بادا :

« ئێستا چات دەوێ » •

« ئێستا خواردنەوەم بریتییە لە هەندێ جگەرەیتر • ڕەســـــوڵ ، پێم بڵێ جیاوازیی جگەرەو شتیتر چییە ؟ » •

« نازانم ! » •

« هەموو شتێك تا پتر ڕای بکێشی درێژتر دەبێ ، کەچی جگەرە کورتتر دەبـــێ » •

پێکەنیو ئەم مەتەڵە سادەو ساکارەی خۆی بەلاوە گەلێ خۆش بوو •

« ئەبووتالیب ، تۆ زۆر جگەرە دەکێشی • بۆ تەندروستیت خـــراپ نـــیـــە ؟ » •

« دەڵێن خوا خۆیشی دوای جەمی چەور جگەرەیەك دەكێشێ » •

جگەرەكەی تەواوكردو لە هیكەوە پرسی : « ئەرێ كۆبوونـــــەوەی داهاتووی دەستەی بەڕێوەبەری یەكێتیی نووسەران كەنگێیە ؟ » •

« بەیانیەیە » •

« ئاگات لێ نییە داخۆ ئەو داوایەی (زێندین) پێشكێشی ـ سندووقـــی یارمەتیدانی نووسەران ـ ی كردبوو لێی دەكۆڵرێتەوە ؟ یان نا ؟ » •

« نەخێر ، ئاگام لێ نییە • جا ئەمە چ پێوەندێكی بە تۆوە هەیە » •

« گوێبگرە مەسەلەیەكت بۆ بگێڕمەوە • بە منداڵی گۆڵكەوان بووم ، گۆڵكم دەلەوەڕاند • لە سەرەتاوە گۆڵكەكان باش بوون ، ماندوویـــــان نەدەكردم • بۆ خۆم لەسەر سەوزەگیا لێی ڕادەكشام و خۆم دەدایە بـــــەر ڕۆژێ ، گۆڵكەكانیش لە نزیكمەوە دەلەوەڕان • هەموو لا شادو بەختـــــەوەر بووین ـ من و گۆڵكەكان و خاوەنی گۆڵكەكانیش • بەڵام پاشان خراپمـــــان لێ قەوما • گۆڵكێكی سەر بە گۆبەند دابڕاو ڕێگەی تەبارە هەرزنێكی گرتەبەرو ئەوانیتر بە ڕەوە دوای كەوتن • بەمـــەش ژیانی ئاسوودەم كۆتایی هـــات • گۆڵكەكان لچ بوون و ئیدی نەمدەتوانی لە هەرزن پاسیان بكەم ، نەمدەتوانـــی شەقاوێك لێیان دوور بكەومەوە •

« سندووقی یارمـــــەتیدانی نووســـــەران و شاعیرەكانی ئێمەش وایان لێ هاتوە • تا بۆنی یارمەتیی ئەدەبییان نەكردبوو بێ خەمو خەیاڵ دەژیـــــانو كێشیان دادەنا • نازانم یەكەم كەس كێ بوو ، بەڵام دەزانم ئێستا هەموویـــــان وەكو هەرزنو گۆڵكەكانی من دەم بۆ یارمەتیی ئەدەبی دڕێژ دەكەن • چەند بیر لە یارمەتیی ئەدەبی دەكەنەوە ئەوەندە بیر لە شیعرەكانیان ناكەنەوە • بەیانی كە لە خەو ڕادەبن لەباتیی شیعر نووسین دادەنیشن داواكاری بۆ بەخشیشـــی ئەدەبی دەنووسن • جا كەوابوو منیش دەمەوێ داوایەك بنووسم بۆئـــــەوەی ئێوە لێی بكۆڵنەوە » •

« لەبارەی چی‌یەوە ، ئەبووتالیب !؟ تۆ لە چیت کەمە ؟ »

« خۆت ئاگاداری من قەت خۆم پێشانی دختۆر نەداوە ، ئێستا بەتەمام بچمە بووژانگە ـ سەنەتۆری ، مصح ـ یکەوە » •

« هەر لە ئێستاوە داواکەت قبوولە • وای دابنێ لە گیرفانی خۆتدایە • بەڵام وا باشتر نی‌یە داواکەت پێشکێش بە ئەنجوومەنی بالای سۆفێتی داغستان بکەی تا یەکێتیی نووسەران ؟ تۆ خۆت ئەندامی ئەنجوومەنی بالای سۆفێتیت • بووژانگەی میری لە هیی نووسەران باشترە » •

ئەبووتالیب سەری باداو (چوکەچوک) یکی کرد • ئەم جۆرە چوکەچوکە زۆر مانای هەیە : خۆشی ، بێزاری ، سەرسامی ، یا وەکو ئێستا پازی نەبوون دەگەیەنێ •

« نەخێر پەسوول ، یەکەم : من تەنیا بۆ ماوەی چوار ساڵ بە ئەندامی ئەنجومەنی بالای سۆفێت هەڵبژاردراوم ، بەڵام بە دریژاییی تەمەنم هەر نووسەرم • دووەم : هەر دوو جۆرە بووژانگە کەموکورتی‌یان تێدایە • پێم‌بڵێ : کامەیان بە ئاسانتری پەخنەی لێ دەگیرێ • تۆو خەپەلایەف ؟ یان ئەنجومەنی بالای سۆفێت ؟ •

« زۆر باشە ، داواکەت پێشکێش کە • بەیانی لێی دەدوێین » •

« میرزا داواکەم بۆ دەنووسێتەوە • خۆم قەت داوام نەنووسیوە • تۆ تەرخان کردنی جێگاکەم بۆ پێك بێنە » •

ئەبووتالیب بەدەم ئەم قسانەوە هەستا وێستی بڕوا •

« ئەبووتالیب ، ئێستا دەچیتە کوێ ؟ » •

گوتم بچمە لای بلاوکەرەکان • دەڵێن کتێبە نوێکەم دەرچووە • دەمەوێ بزانم کوپە یان کچە ؟ » •

« ئێواری وەرە (ئامۆژگەی مامۆستایان) بۆ لامان ... کۆڕی نووسەرو قوتابیيانە .

« باشە ، دێم زوڕناکەم لەگەڵ خۆم بێنم ؟ » .

« ئاخ ! ئەبووتالیب !!!؟ تۆ زوڕناژەن نیت ! تۆ شاعیریت . باشتریـــن کۆمەڵە شیعرت بێنە » .

ئەبووتالیب گوتی : « دەتانبینمەوە » و ڕۆیشت .

کۆڕە ئەدەبییەکەی (ئامۆژگەی مامۆستایانی کچان) . سەعات حەوتی ئێوارە بوو . بـــۆ سەعات حەوت شاعیری نوێنەری گەلـــێ نـــەتـــەوەی داغستان هاتن و لە جێگەی خۆیان دانیشتن . چاوم لە ئەبووتالیب گێڕا نەکەوتە بەرچاوم . بە بێ ئەو دەستمان پێ کرد . شاعیرەکان یەک لەدوای یەک چوونـە سەر مینبەرو شیعری خۆیان بە زمانی نەتەوایەتیی خۆیان پێشکێش کـــــرد ـ یەکێ لەک ، یەکێ کۆمیک ، یەکێ لیزجیان ، یەکێ ئافار .

کاتێکی شاعیرێکی لاو لە گەرمەی خوێندنەوەدا بوو ، چەپڵەڕێزانێکی ناوەخت لە هۆڵەکەدا دەنگی دایەوە . ئەبووتالیب غەفوورۆف لە پەنا پـــەردە هاتە دەرێ ، کچەکان چەپڵەیان بۆ ئەو لێدەدا .

پاش ئەوەی کە دوو شاعیریتر چوونە سەر مینبەر ئیشارەتم بۆ ئەبووتالیب کرد بۆئەوەی خۆی ئامادە بکات . بە هەیبەتەوە لەسەر کورسییەکەی دانیشت وەکو ئەوەی کە خۆی لە بەردەم کامێرادا ڕێک بخات . سمێڵی با دا ، شێوەی دانیشتنیوای دەگەیاند کە بڵێ :

« بنۆڕە ، وا خۆم ئامادە کرد » .

ئەبووتالیب نەختێ بە ڕووسیو نەختێ بە ئافاری و نەختێ بە لەکـــی قسەی بۆ کچان کرد ، چونکە خۆی لە هەر زمانێک لە زمانی نەتەوەکانـــی داغستان کەمێکی دەزانی . دوو شیعریشی بە لەکی خوێندەوە .

بەشی ئەدەبیی - ئەگەر بتوانین وای پێ بڵێین - پڕۆگرامەکەی بە دوو باز تەواو کردو وەکو ئەمە تەنیا پێ پاك کەرەوە بێو پێشەکیو بەشی سەرەکی هێشتا هەر ماین • بە دەست چەپڵەڕێزانی پاگرتو پرسی بە گوێگران کرد :

« حەز دەکەن زوڕناتان بۆ لێ بدەم ؟ » •

کچەکان بە یەك دەنگ هاواریان کرد : « ئەرێ وەڵڵا حەزدەکەین ، دە لێدە ، بەقوربانە زوڕنامان بۆ لێدە » •

ئەبووتالیب لەسەر شانۆ بەشوێن زوڕناو دووزەلەکەیدا گەڕا • دەستی نێ کرد • بە نۆرە هەر جارە بە هێمنی یەکێکی لێ دەدا • زانیی یان دەیەوێ جارێ ئامێرەکان ڕێك بخاتو دەنگی پاك بکاتەوە • پاش ئەوەی ئەبووتالیب زانی ئامێرەکان ئامادەن ، لەناکاو پەردا خە ئاوێکی لەسەر مێزەکە هەڵگرتو لە گەرۆمەی زوڕناکەی کردو گوتی :

« چیایی یەکان دەڵێن : پێش ئەوەی خۆت ئاو بخۆیتەوە ئەسپەکەت ئاو بدە • زوڕناژەنی شاخانیش دەڵێن ، پێش ئەوەی خۆت ئاو بخۆیتەوە نەختێ ئاو بکەرە گەرووی زوڕناکەتەوە » •

ئەبووتالیب دەستی بە زوڕنا لێدان کرد • جارێ ڕووی دەکردە ئەم لاو جارێ ڕووی دەکردە ئەو لا • ئەو هۆڵەی هەموو بەسەردا قڕقڕا کە بە کچی عازەب لە قالب درابوو • چونکە ئەو شەوە فیقەی زوڕنای ئەبووتالیب لە سەرانسەری مەحەڵەڵادا بیسترابێ •

ئەبووتالیب گەڕایەوە شوێنەکەی خۆیو لە پیزی کارگێڕان دانیشتو بە ساویلکەیی لێی پرسیم :

« باشە ، زوڕنایەکی باشم لێ نەدا ؟ » •

« بەدی ، چۆن ؟ » •

« ئەدی کەوابوو بۆ هێندە بە ساردو سڕی چەپڵەت لێ دەدا ؟ دووبـارە چەپڵەیەکی گەرمم بۆ لێدە » •

ئەم قسەیەی ئەبووتالیب پێکەنینێکی پڕ بـــــە دڵی لە ناو هۆڵەکـــــەدا تەقاندەوە •

ئەم ئێوارەیە کە سەرپەرشتیی کۆڕەکەم دەکرد زۆرم لە دڵ گران بوو کە شاعیرێکی چاکی وەکو ئەبووتالیب دەوری زۆرناژەن بگێڕێ • ئەمە وەکو ئەوە وابوو کە یەسەنینی شاعیری پڕووس لەجیاتیی ئەوەی شیعری خـــــۆی بخوێنێتەوە بچێتە سەر شانۆ دانس بکات • من گومانم نییە کە یەسەنین دانس دەزانێ بەڵام هەر شتەو بە جێگەی خۆی • گریمان من پڕووم گرژ کـــرد ، لەپێشەوە دانیشتم ، چەپڵەم کـەم لێدا ، دەبوا بەمـە خۆم لە ئەبووتالیب تووڕە بکردبوایەو گوێگرەکانیشم بخستبایە پێکەنین •

ڕەوە کێڵکمان بەگەل کەوت • لەگەڵ ئەبووتالیب ، پێکەوە بە پێ پلکەی بەردا چووینە خوارێ بۆ ژووری داکەندنی جلوبەرگ • من پاڵتۆی خـــۆم کردە بەرو لە ئاوێنەدا سەیری خۆم کرد • ئەو کاتە مۆدەی پاڵتۆی شـــان بڵندو بە ناواخنو چوارگۆشە بوو • پاڵتۆکەی منیش دوا مۆدێل بوو •

« جاران ناوشانمان بە خواردنی چـەورو لەنی ســـاغ ، بـە چەوراتیی دونگەمەڕ ، ئەستوور دەکرد • کەچی ئێستا بە ناواخنـــی لۆکـــە ئەستووری دەکەین • جاران بە کوموز گۆرانیمان دەگوت کەچی ئەمڕۆ لە پارچە کاغـەز دەیخوێنینەوە • دونیا زۆر گۆڕاوە • ناتوانم بڵێم بە دڵمە » •

« ئەبووتالیب ، ئەمڕۆ ئێوارێ بۆ وا درەنگ هاتیت ؟ » •

« جلوبەرگم لەبەرکرد ، خەریك بووم لە ماڵێ بێمە دەرەوە ، ئەکتەرێکی شانۆی ئافاریم لێ بەژووڕێ کەوت » •

« جا تۆ چیت داوە لە شانۆی ئافاری ؟ » •

« دەزانی چیـیـە ؟ شـانۆنامەیـەکـیـان هـەبوو • دیـمـەنێکـی شانۆنامەکـە زەماوەندی تێدابوو • ئـەم زەمانە شانۆنامـە بێ زەماوەنـد نابێ – زوڕناژەنیشـیان نەخۆش کـەوتبوو ، زەماوەنـدی بێزوڕنـا دەبێ چ زەماوەندێك بێ ؟ جا ناردیانە شوێن من بۆئەوەی تەنیا دە دەقیقە زوڕنایان بۆ بژەنم • بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا درێژەی کێشا ، تا چووینە شانۆو چاوەڕێمان کرد تا کاتی زەماوەندەکە هات • بە دوو گۆرانی گوێگرەکانم وا مەست کرد شانۆنامەکەم تەواو لەبیربردنەوە • هەموو گوێیان لە من گرتبوو • دەمتوانـی ئەو شەوە تا بەیانی زوڕنایان بۆ لێ بدەم ئەوانیش هەر دادەنیشتن و گوێیـان لێ دەگرتم •

« ئەگەر من لە جێگەی ئەبووتالیب غەفوورۆقی شاعیری ناودارو ئەندامی سەرۆکایەتیی سۆڤێتی بەرزی کۆمارەکەمان بوومایە بە زوڕناژەنـی پازی نەدەبووم • ئەبووتالیب خۆی ئیشی خۆی باشتر دەزانێ » •

« ئەرێ چوویتە دەزگای بلاوکردنەوە ؟ کێبەکەت چیی بەسەرهات ؟ » •

« سوپاس بۆ خودا کێبەکەم دەرچوو • سوپاس بۆ خودا نەختێ پارەم وەرگرت • سوپاس بۆ خودا قەردەکانم دایەوە • سوپاس بۆ خودا قازێکـم کـڕی » •

« بە تەما تیی (مەگاریج – داوەت)ێکی بچکۆلانە بکـەی ؟ زیافەتێـك بکـەی ؟ » •

« بۆ کێ ؟ » •

« بۆ سەرنووسەر ، بۆ نیگارکێش ، بۆ ژمێریارو بۆ هەر کەسێکی تـر کـە بەشداریی بلاوکردنەوەی کێبەکەی کردبێ » •

« زیافەتو بۆ سەرنووسەر ! مەگاریج ؟ » •

ئەبووتالیب ئەوەندە تووڕە بوو قسەی بۆ نەدەهات •

« سەرنووسەر شایانی ئەوەیە (مۆگۆرۆج)ی بۆ بکرێ نەك (مەگاریج) •
مۆگۆرۆج وشەیەکی ئافاریی‌یە بە مانای لێدان دێت •

ئەبووتالیب لەناخەوە بەم پلارو توانجپۆشی‌یە پێکەنی‌و پێداچوو گوتی :

« سەیرکە پەسوول ، خەڵکی دەڵێن هەر داغستانی‌یەك لێ بگەڕێ کوڕی سوننەت بکەن دوور نی‌یە کارەکەی لە دەست بچێ‌و لە پارتی‌یش دەربکرێ •
ئەدی بۆچی ئەو سەرنووسەرانە دەرناکەن کە شیعرەکانی من شەت‌و پەت دەکەن ؟ » •

« لە شێوازی نووسینی هەر کێبێکەوە دەتوانم پێت بڵێم سەرنووسەرەکە خەڵقی کام دێ‌یە • لەناو لەکایەتیی خۆماندا هەر گوندێك بە شێوەی تایبەتیی خۆی دەئاخفێ • هەر سەرنووسەرێکیش هەوڵ دەدا شیعرەکانم وەربگێڕێتە سەر شێوەی گوندی خۆی » •

ئەبووتالیب کتوپڕ خامۆش بوو • ئینجا بەدەم زەردەخەنەیەکەوە دەستی پێ کردەوە :

« ئەو ئافرەتەی ڕێکەوتنامەکە بۆ مۆرکردن ئامادە دەکات زۆر قشتە • ئافرەتێکی جوانە ؟ تەنیا بەوم گوت : «سوپاس» •

« ئێ ، چیترت پێ گوت ؟ چ دیاریت پێشکێش نەکرد ؟ » •

« پێم گوت ئەگەر هیچ هیرباری کۆن یان قوپاو یان شکاوی هەیە بۆم بێنێ بە شادومانی‌یەوە بۆی چاك دەکەمەوە ، وایان چاك دەکەمەوە لەگەڵ هیی نوێدا جودا نەکرێنەوە » •

لەم ڕەفتارەی ئەبووتالیب پەست بووم • لەوە زیاتر پەست بووم کە چووبوو لەسەر شانۆی ئافاری زوڕنای لێدابوو •

پارچە سفرێکی کۆنم دی لە بن دیوارێك کەوتبوو ، جا بۆئەوەی پیرەمێردەکە تووڕە بکەم ، لێم پرسی :

« کاتی خۆی کە تەنەکەچی بووی لێ نەدەگەڕای پارچە سفـــــری‌وا لەسەر زەوی بکەوێ ، وا نی‌یە ؟ هەڵتەدەگرتەوەو دەتبردەوە ماڵێ ، ها !؟ » .

نەخێر ، قەت دەرفەتی وام بۆ هەڵنەکەوتوە ، پەسووڵ . یەکێك هـــەر دەبوو پێشی من هەڵی‌بگرێتەوە » .

لە پڕێگادا تووشی زەلامێکی پیادەی ناوەخت هاتین ، ئەبووتالیب بـــــێ سێو دوو کردن پرای گرتو داوای شخارتەو نەختێ تووتنی لێ کـــــــردو دەستی بە جگەرەکێشان کرد .

پاستی‌یەکەی ، پام لە پەفتاری ئەبووتالیب نەبوو ؛ شاعیرێکی میللیـــی داغستان ، کابرایەکی‌وا کە لە سەرانسەری ولاتدا ناوبانگی هەبێ ، ئەندامێکـی فەرمانڕەوای دەوڵەت بێ ، بچێ لەسەر شانۆ زوڕنا بژەنێ ... داوا لـــــە سکرتێری دەزگای بلاوکردنەوەمان بکات کە هیرباری بۆ چاك بکاتەوە . لـە نیوەشەوێکی مەحەج قەڵادا ، لە چەقی شەقامدا تووتن لە پیادەیەك بخوازێ !؟! بەڵام نەمویست تووڕەی بکەم . ترسام نەوەك دڵی بڕەنجێ .

پێم گوت :

« ئەبووتالیب ، تۆ کەوتوویتە ناو سالآن ، بۆ تەندروستیت وا باشتر نی‌یە کە واز لە جگەرە بێنی ؟ » .

« بڕۆ بەو لاوە ! ئەمڕۆ ، واز لە جگەرە بێنە . سبەی ، هیربار چـــــاك مەکەوە . دووسبەی ، زوڕنا لێ مەدە . خۆشم بێ‌و ترشم بێ دەبێ واز لـە شیعریش بێنم . شیعرەکانم لێم دەڕەونەوە . ئەوان وەکو ئەبووتالیبی تەنەکەچی‌و جگەرەکێش‌و زوڕناژەن ئەمن دەناسن‌و خۆشیان دەوێـــــم . چی‌یان لـــــە ئەبووتالیبی‌تر داوە ؟ من ئەبووتالیب غەفوورۆقم نەك پەسووڵ هەمزە کە حەزی لە جگەرە نی‌یەو هیرباری پێ چاك ناکرێتەوە . هەر دەزانێ یەکێتیی نووسەران بەڕێوە بما . هەروەهاش من نە یوسف خەیەلاییقم ، نە نورالدین یوسفۆقم ، نە مەکسیم گۆرکیم ، نە زۆشینکۆم » .

لەو سەردەمەدا زۆشینکۆ کەوتبوە بەر ئاگری ڕەخنەو ناوی بەسەر هەموو زارێکەوە بوو ، ئەبووتالیبیش ناوەکەی هاتبوەوە یاد .

« ئەگەر چیا نەبێ بزنەکێوی خۆی لەکوێ دەشارێتەوە ؟ ئەگەر دۆڵ نەبێ جۆگە بەرەو کوێ شۆڕ دەبێتەوە ؟ سوپاست دەکەم ئەگەر بێت و کلاوی خەڵکم لەسەر نەنێی . تکایە بەسیکە هێندە تانەو تەشەر لە ڕابردووم مەدە . بەڵێ زۆرناژەنیو تەنەکەچێتیم کردوە . جا من شەرمم بە ڕابردووی خۆمە ؟ ڕابردووم بریتیبە لە خۆم کە ئەبووتالیبم . ڕەسوڵ ، ئەم قسانەی مـــن لەبیرنەکەی : ئەگـەر دەمانچە بـە ڕابردووتـــەوە بنێی دواڕۆژت تۆپت پێوە دەنێتەوە . وازم لە زۆر ژن هێناوە . زۆر ژن وازیان لێ هێناوم بەڵام ئـــەو پیشەیەی کە دەیزانم ناتوانێ وازم لێ بێنێ هەروەکو منیش ناکارێم وازی لـێ بێنـــم » .

ئەبووتالیب ئەم جۆرە پیاوە بوو . شاعیرێکی بەڕێز بوو . برادەری باوکم بوو . هەمیشە بەمشێوەیە بوو ، دەبوا پێشی ڕازی بین . ئەگەر کەمێـــک جیاوازیی هەبوایە نەدەبوو بەم ئەبووتالیبەو بەم شاعیرە .

ئێستا حەزدەکەم کورتە چیرۆکێکیترتان بۆ بگێڕمەوە کە دەتوانین ناوی بنێـــین :

خانوە نوێکەی ئەبووتالیب :

تـــازە بـــۆ ســـەرۆکایەتیـــی دەســـتەی بەڕێوەبـــەری یەکێتیـــی نووسەرانی داغستان هەڵبژێردرابووم . ئەم مەرتەبەیە دەسەڵاتی پتر تا ئەرکو پێویستی . ئەگەر خۆم بەدوای کاروباردا نەگەڕابوام دەمتوانی هەروەکو جاری جاران بە ئاسوودەیی شیعر بنووسم . بەڵام ئەوکاتە هێشتا گەنجێکی خوێن گەرم بووم و جموجووڵو چالاکیم زۆر بوو . بۆیە هەر کارێکی یاسایی بێوەندی بە کارە نوێکەم هەبوا هەڵپەم بوو بەدوایەوە .

وابزانم ، ئەگەر یەکێ بیەوێ پتەوی و مکوومیی خانووی بۆ دەربکەوێ دەبێ هەموو پردو گۆشەو هەموو ئەستوندەو کۆلەگەکانی بە تێکڕایی بەسەربکاتەوە .

جا منیش تەماشای ئەملاو ئەولام کرد بینیم کۆلەگەی پتەوی یەکێتیی نووسەرانی داغستان بریتییە لە چوار شاعیری میللی کە لە چوار نسەتەوەی داغستانن : تاهیری لازجینی خەڵکی خرۆگ ، عەلی قازیۆفی کومیك ، ساجید هەجایڤی ئافار ، ئەبووتالیب غەفوورۆڤی لەك ... کە ئەمەم بۆ روون بووەوە نەخشەیەکم دانا . گوتم شتی چاکە ئەم چوار پیرەمێردە دونیادیتەیە بچنە دیدەنیی ئەندامێکی حوکوومەتی داغستان . شاعیرەکان دەتوانن پێویستی خۆیان بە حوکوومەت ڕابگەیەنن و حوکوومەتیش دەتوانێ خواست و ئارەزووی خۆی لە شاعیرەکان بگەیەنێ .

لەگەڵ عبدالرحمن دانیالۆڤی سکرتێری لێژنەی هەرێمایەتیی پارتیمان بوو بە گفتوگۆ . گفتوگۆیەکی خۆش . جامان خواردەوە . دەتوانین بڵێین گفتوگۆکە لە دڵەوە بوو بۆ دڵ .

شاعیرەکانمان زۆر شادومان بوون و تێکڕا بە پەسووڵ هەمزەتۆڤی سەرۆکی تازەی یەکێتیی نووسەرانیاندا هەڵگوت . هاوڕێ دانیالۆڤیش کە ئەم دیدەنییەی شاعیرە میللییەکانی زۆر بە دڵ بوو ، لەناخەوە سوپاسی کردم . منیش بە بێلایەنی دانیشتم .

باس هاتە سەر داغستان و ژیان و شیعر . لە ئاخرو ئۆخری دیدەنییەکەدا سکرتێری لێژنەی هەرێمایەتی داوای لێ کردن هەرچەکە داواکارییی خۆی بێشکێنن بکا بۆئەوەی بۆیان جێبەجێ بکات .

یەکەم جار تاهیری خرۆگی هاتە گۆ :

« هاوڕێ دانیالۆڤ ، من زۆر پەرێشانم . کە زستانی سارد دێ مەڕو

مالآنمان له کوێستانان قڕ دەبێ • ئەرێ ناکرێ بە هاوینەوە هەنـــــدێ زەلام ڕەوانە بکەن بۆئەوەی بەشی زستان ئالیك کۆبکەنەوەو دابیکەن » •

هاوڕێ دانیالۆف داوای شاعیرەکەی لای خۆی تۆمار کـــــردو پرسی : « داواکاریی‌ترت هەیە ؟ » •

« ئەگەر دەکرێ ئۆتۆمۆبیلێك بۆ کۆڵخۆزەکەمان تەرخان بکەن کـــە لە گوندی خرۆگە » •

نۆرە هاتە سەر عەلی قازیۆف • دەمی بەش‌کردەوەو دانـــە کـــــۆن‌و ڕزیوەکانی پێشانی ئێمەو سکرتێر داو گوتی :

« ئەرێ ناکرێ تاقمە دانێکی چاك‌و نوێم بۆ لێ بنێنەوە • بەم دداناننـــــە خواردنم پێ ناجووڕێ • پیرەمێردی کەلۆس گۆرانیی بەئاسانی پێ ناچڕرێ • کە شیعرەکانم دەخوێنمەوە وەك ئەوەی فسەزمان بم وام » •

قازیۆف خۆی هێناو برد وبستی پێشانی بدا کە چۆن شیعر خوێندنەوە بۆ زاری پێدان زۆر سەختو ناخۆشە • نامەیەکی ڕێك‌وپێکی لە گیرفانـــــی دەرهێنا کە بۆ سەرۆکی لێژنەی ڕابەڕاندنی شاری (خاساڤیورت)ی نووسیبوو • شاعیری پیر زۆر بەگەرمی داوای کردبوو کە بۆ گەرم‌کردنەوەی خانـــــوو خەڵووزیان بدەنێ •

دانیالۆف لێی‌پرسی : « خەڵووزەکەیان پێدایت ؟ » •

« لە پارەوە مەسەلەکە هێشتا هەر لەژێر لێکۆڵینەوەدایە » •

دووبارە سکرتێر هەندێ تێبینیی تۆمار کرد ، ئینجا گوێی لە ساجیـــــد هەجاییف ڕاگرت داخۆ دەڵێ چی ؟

ــ « ئەو زەمانەی گۆرانی‌بێژە لاوەکان لەجیاتیی گۆرانی‌گوتن دەقیژێنن‌و هات‌و هاوار دەکەن • بەم هەراو هۆریایە گۆرانیی بەرزی میللی دەشێوێنن •

گۆرانی‌یە نوێکان بەشێوەیەکی ئەوتۆن کە گۆرانی‌بێژ بیەوێ‌و نەیەوێ هەر دەبێ هاوار بکات • گۆرانیی دڵداری یەکجار زۆر لە ڕادیۆدا بڵاودەکرێتەوە • هەندێ گۆرانی هەن بە پەریی ناو فسانەکان هەڵدەڵێن • هاوڕێ دانیاڵۆف ، لەسەر گۆرانی‌بێژەکان بکە چیتر گۆرانی بە پەری‌و حۆری هەڵنەڵێن •

قسەکەی تەواو بوو • هەجایێف بە چپە پێی گوتم :

« جگە لەمەش ، بیستوومە دوێنێ شەختامانۆف لە ڕێستۆرانێکدا شەرابیان خواردۆتەوە • نابێ نووسەر ڕێگەی خواردنەوەی بدرێ • دەمەوێ لەمبارەیەوە بەتایبەتی لەگەڵت دابنیشمو قسەی لێوە بکەین » •

ئێستا نۆرە هاتە سەر ئەبووتالیب ، بە سکرتێری یەکەمی گوت :

« عبدالرحمانی ئازیز ، ژنەکەی بەم دواییەیەم کوڕێکی بوە » •

« چ بوو ؟ چیت گوت ؟ ژنەکەی ـ بەم دواییەیە ـ ت ؟ » •

« بەڵێ بەڵێ ، زۆر ژنم هێناوە ••• چبکەم ؟ وێنەم لە ڕۆژنامەدا بڵاودەکرێتەوە • لە ڕادیۆدا باسم دەکرێ • بە خەڵکی ڕادەگەیەنن کە من شاعیری میللیی داغستانم • ئەندامی پەرلەمانم • خاوەنی وبسامی میریم • ژنی ساویلکە بەم قسانە تەفرە دەخۆن ، وا تێدەگەن یەکێ ئەو ناوبانگەی هەیێ دەبێ خاوەن کۆشک‌و تەلار بێ ، بە سندووق پارەو سامانی داکردبێ ، ئیدی مێردم بێدەکەن • پاشان کە دەبینن ئەبووتالیبی هەژار لە کەلاوەیەکدا دەژی پێم پڕازی نابن لێم هەڵدەگەڕێنەوەو زیز دەبن • هەر لەبەر ئەمەشە زۆر ژنم هێناوە • بەڵێ ، عبدالرحمانی ئازیزم ، من خۆم لە کەلاوەیەکدا دەژیم بەڵام گۆرانی‌یەکانم وەکو بولبول دەفڕنە ئاسمان • گۆرانی‌یە خۆشەکانم لە کەلاوە سادەو خاکی‌یەکەمەوە بەر هەڵدەدەم • ژنە نوێکەم کە تازە کوڕێکی بووە هەڕەشەم لێ دەکا ئەپارتمانێکی باش‌و نوێم نەدەنێ دەڕواو وازم لێ دێنێ • کوڕەکەم بە بەرسنگیەوە دەگرێ‌و دەڕوا • عبدالرحمان ، گوێت لێ بێ • ژنەکەم

هێشتا نەڕۆیشتوە • منیش پێم ناخۆشە دەستی لێ بەربدەم • تۆخوا زیانـــــی خێزانەکەم لێ تێکمەدە • ئاگردانێکم بدەرێ مەنجەڵەکەمی بخەمە سەرێ • عەمرم حەفتا ساڵ پترەو ڕەوڕەوەم بەرەو لێژاییەیە نەک هەوراز • لەبیرتبێ ئەگـــەر ئەپارتمانێکم بدەیتێ داوەتێکی ماڵەوەت دەکەم » •

حەفتە وەرنەسووڕایەوە ئەبووتالیب کلیلی ئەپارتمانە نوێکەی بە دەستەوە بوو • بەخێر بمێنێ کۆنە کەلاوەی خۆشبوود • ئێستا ئەبووتالیب چۆتە نـــاو ئەپارتمانێکی سێ ژووری کە لە نهۆمی دوەمی بینایەکی نوێدایە لە شەقامـــی پووشکین •

ڕۆژێکیان لە جادەدا تووشی هاتم لەباتیی چاك‌و خۆشی ، خۆی وا پێشاندا کە لەناو کۆمەڵە ئاسنێکی کۆندا بەدوای شتێکدا دەگەڕێ •

« ئەبووتالیب ، ڕۆژباش • لەگەڵ شوێنە نوێکەتدا چۆنی ؟ خانوەکـــەت بە دڵە ؟ » •

« ئەوا چەند ڕۆژە بەشوێن زەنگێکدا دەگەڕێم بۆئەوەی بە دەرگـــەی خانوەکەمانیدا هەڵبواسم‌و ڕنگەی لێ هەڵستێنم بەڵکو کوڕی هەمزەی خەڵکی گوندی تسادا گوێی لێ ببێ‌و بێتە سەردانم • سێ جار پەنجەرەکانم کردەوە کە بەسەر دەریادا دەڕوانن و زوڕنام لێدا ، بەو ئومێدەی کە گوێی لێ ببێ‌و بەدەم بانگەوازەکەمەوە بێ • دیارە زەنگێکی گەورەم گەرەکە ، جا لە زەنگێکـــیوا دەگەڕێم » •

لەوێوە یەکسەر چووینە خانوە نوێکەی ئەبووتالیب • کە گەیشتینە جـێ سەیرمان کرد لە دیواری ڕووت‌وقووت بەولاوە هیچی‌تری تێدا نەبـــــوو • کەل‌وپەلەکانی چۆن لە کەلاوە کۆنەکە هێنابوو بەو دەقـە لەســـــەر زەوی کەوتبوون ــ کۆنە زوڕناو کوموزو هەمبانەدەف ــ هەر خوا دەزانێ لەم خـانوە نوێیەدا چ ئیشی بەو شتانە هەبوو ــ سۆبەی نەفت‌و هیربارو دەوڵك‌و مەنجەڵ‌و کڵاش‌و فەروە •

کاتێ که پیرەمێرد له شاخانەوه به ئیش دەهاتنه خوارێو به خۆو بـــه خورجینەی کۆنەوه سەربان به مالی ئەبووتالیبی خانەخوێدا دەکرد ، ئەبووتالیب خورجینەی بەتالی میوانانی هەڵدەتەکاندو دەیگوت :

« خورجینی نەفرەتی ! ئەوه بۆ بەتالی ؟ ئەگەر شتێکی قورسی وەکو بەرخت تێدا بوایە میوانەکەم زۆر زووتر ئیشەکەی پایی دەبوو • هەر لەبەر بەتالیـــی تۆیە دەبێ برادەرەکانم زۆر جار ، خت‌و خۆڕا بە چیای (چانخ)دا هەڵگەڕێن •

ئێستا ، ئەبووتالیب کە چاوی لە شتێ دەگێڕا ئەمن لەسەری دابنیشـــم بەوجۆرە کەوتە سەرزەنشتی خورجینەیەکی بەتاڵ • لە ئاکامدا هیچ شتێکـــی شیاوی چنگ نەکەوت • سیکاردێکی نایە دەستم‌و چووە لای پەنجەرەو پەنجەی بۆ کۆڵێتێك دڕێژ کرد ، لە حەوشەدا :

« قازێك لەوێیە ، لەناو کۆڵێتدایە • برۆ سەری ببڕە • با بیکەینە جەمێکی خـــۆش » •

دەرگەی کۆڵیتەکەم کردەوه • پاش نیخەنیخێکی زۆر قازەکەم دەرهێنا • قازەکە کردی بە فڕەفڕێکی تۆندو بەتین • دەنگی ئەبووتالیـــب لە سەرەوەڕا هاتە خوارێ :

« کێ ئاوها قاز سەردەبڕێ ؟ کوڕە ســـەری بۆ لای دی وەرسووڕێنە ! نازانی مەککە لە کام لایە ؟ »

ڕاستی ، ئیشەکەم بە پوختەیی کردو ئەبووتالیم ڕازی کرد ـ وەکـــو خۆمان گۆتەنی ـ ئەبووتالیب مەنجەڵی زین کردو بەیەرۆشەوه چاوەڕوانـــی بێگەیشتنی جەمەکەی دەکرد • منیش لەوماوەیەدا خەریکی پشکنینی ژوورەکە بووم • هەرچەندە شاعیری پیر کەلاوەی کۆنی بەجێهێشتبوو بەڵام سەراپای ژیانی ناو کەلاوەکەی لەگەڵ خۆی هێنابوو • هەر لە مەنجەڵی کۆنەوه بگرە

تا دەگاتە ڕەوشتە دێرینەکانی خۆی • خانوەکە هیچ کورسیو مێزو کانتـــۆرو قەرەوێڵەی تێدا نەبوو • هەر هیچ کەلوپەلی ناو ماڵی تێدا نەبوو •

ئەبووتالیب ئەوە شیعرەکانت لەکوێ دەنووسی ؟ » •

« هێشتا هیچ شیعرێوام لەم ژوورانەدا نەنووسیوە • لە سەرەتاوە بـــۆ شیعر نووسین دەچوومەوە کەلاوە کۆنەی گوێنم • بەڵام ئێســـتا بـــــە هونەرمەندێکیان داوە کردوویە بە مەرسەم • خوا شایەدە ، لێرە نووستیشـــم ناڕەحەتترە تا لە کەلاوەکەم • لەوێ پارەم کەمتر دەچوو ، وەختم پتر بـــــۆ دەمایەوە • خەڵك ئەوەندە بێزاریان نەدەکردم • لە کەلاوەکەمدا بەدەگمـــــەن ئەگەر یەکێ بهاتایە بۆ سەرلێدانم • ئەوەندە هەیە لەوێ دەریام لێ دیـــــار نەبوو ، کەچی ئێستا بە هەموو دەمێ لە بەرچاوی پیرە ئەبووتالیبدا ڕاکشاوە » •

ئەبووتالیب ماوەیەکی زۆر لە قەزوین ڕاما کە گەرداوێکی تووڕە ڕووی بە کەفێکی سپیواژی داپۆشیبوو • بیرکردنەوەکەم لێ تێکنەدا • هەردووکمان بێدەنگ بووین • پاشان ئەبووتالیب هاتە دەنگو گوتی :

« ڕەسوڵ ، با باسی دوو ڕۆژی ژیانی خۆمت بۆ بکەم ـ خۆشتریـــــن ڕۆژو ناخۆشترین ڕۆژ » •

« فەرموو ! » •

« بێگومان ، ڕەسوڵ ، ژیانم گەلێ ڕۆژی خۆشی تێدا بوە • کە مەدالیای میریان بێ بەخشیم زۆرم کەیف بێ هات • کە ئەم خانوەیان دامـــــێ زۆرم هەوەس بێ هات • لە بیستەکاندا ، لە سوپای سووردا ئەسپێکی حدوودیـــــان بێ دام زۆر پێی دڵخۆش بووم ، لەگەڵ سوپای سووردا سوار بووم و ڕۆیشتم • زوڕناژەنی بەتاڵیۆنەکەمان بووم • لە ڕێگادا کە دەچووینە شەڕ ئەسپەکەم سەری لەدوای ئەسپی سوپاسالارەکەمان نابوو ، زۆرم شایی بێ دەهات ، بەڵام لەگەڵ

ئەمەشدا ئەو ڕووداوانە هیچیکیان نەبوون بە مایەی یەکەمین خۆشی و گەورەترین خۆشیی ژیانم .

کە منداڵێکی یازدە ساڵان بووم ، گوڵکم دەلەوەڕاند ، باوکم بۆ یەکەمین جار چەکمەیەکی پێشکێش کردم شتی وام نەدیبوو . کە چاوم بەو چەکمەی نوێیە کەوت ئەوەندە شادی و شانازیم ڕژایە دڵو دەروون بە قسە ناگوترێ . نەبەردانە بەناو دۆڵو باریکە ڕێیەوەهادا دەڕۆیشتم کە هەر دوێنێ بوو پێم لەبەر تیشە بەردی تیژو سارد بریندار دەبوو . کەچی ئێستا بێئەوەی هەست بە هیچ ئازارو ساردییەك بکەم ، بە دڵگەرمی و متمانەیەکی زۆرەوە پێ لە هەمان تیشە بەردی جاران دەنێم ..

دوای سێ ڕۆژ شادی و بەختیاری ، ناخۆشترین ساتی ژیانم هات . بۆ ڕۆژی چوارەم باوکم پێی گوتم :

« ئەبووتالیب ، ئێستا وا چەکمەیەکی نوێو تۆندو تۆڵت هەیە . دارەستێکت هەیە . یازدە ساڵ تەمەنت بەکۆڵەوەیە . کاتی ئەوەیە کە بکەویتە نێو دونیاو خۆت خۆراکو پۆشاك بۆ خۆت پەیدا بکەی ! » .

لەسەری کردم کە بە گوندانداو بسووڕێمەوەو دەرۆزە بکەم . هیچ ساتێك لە ژیانمدا وەکو ئەو ساتە ئازاری قورسم نەکێشاوە . پاشتر گەڵێجار وا بوە فرمێسکم ڕشتوە ، بەڵام هیچ فرمێسکێك وەکو ئەمەیان تفتو تاڵ نەبوە » .

نووسەرێك پێی گوتم : « ئێستا ئەبووتالیب کە ئەو خانوە نوێیەی وەرگرتوە دەبێ چجۆرە شیعرێك دابنێ » .

وەك ئەوەی کە ئەو شیعرانەی پیاو دەیانتووسێ پێوەندیان بەو خانوەوە هەبێ کە تێیدا دەژی !

شاعیر خۆی خانووی شیعرەکانی خۆیەتی . شاعیر شیعرەکانی لەناو دڵی خۆیدایە .

هەموو ساتێکی خۆش‌و ناخۆشی ژیانم لە دەروونمدا دەژی ، جا مـن خۆم لە هەرکوێ بژیم یەك شتەو هیچ جیاوازیی نییە •

ئەو سەردانەی مالی ئەبووتالیب زۆر بەتوندی هەژاندمی • کاربەدەستانـی حوکوومەتی داغستانم ئاگادار کردەوە • بڕیاردرا لەو پارەیەی کە ئەبووتالیب لە کێبی (یەڕەسێلکەکان بەرەو خوار دەفڕن) دەیکەوێ هەندێکی بۆ کڕینـــــی کەلوپەلی نوێی خانوە نوێکەی تەرخان بکرێ • لێژنەیەکی سێ قۆڵی لـــــــە بەڕێوەبەری دەزگای بڵاوکردنەوەی داغستان‌و لە وەزیری بازرگانی‌و لـــە من پێك هات • ئەرکی سەرشانمان ئەوە بوو هەر کەلوپەلێکی پێویست بـــێ بۆی بکڕین‌و پەوانەی بکەین • منیان پاسپارد بۆئەوەی بچم لەم بارەیـــــەوە لەگەڵ شاعیردا بدوێم •

هەرسێکمان تێکڕای کۆگاو دووکانەکانی مەحەچقەڵا گەڕاین و ئەوەی پێویست بوو کڕیمان : ژووری نووستن (بۆ ئەوەی شاعیری میللیمـــان باش بخەوێ) ، کورسی‌و مێزو کەرستەی نووسین (بۆ ئەوەی بەردەوام بێ لە شیعر نووسین) ، ژووری نانخواردن (بۆئەوەی خواردنی خۆش‌و بەتام بێ) •

وامانەدەزانی ئەبووتالیب هەر ئەم شتانە وەربگرێ‌و لە مالێ دایانبەمەزرێنێ‌و ڕێکیانبخا هەڵەداوان دێ سوپاس‌و ستایشمان بۆ هەڵدەڕێژێ ، کەچی هیچمان لێ نەبیست ، تەنانەت سوپاسیشی نەکردین‌و بگرە هەر ئاگاداریشی نەکردینەوە کە کەلوپەلەکانی پێگەیشتوە ، بۆیە بڕیارمان دا دیدەنییەکی بکەین‌و بزانین چیی لەو شتانە کردوە کە بۆمان کڕیوە •

لە دەرگامان دا ــ دەرگای خانووی والاّ بوو • چووینـــــــە ژووری • ئەبووتالیب لە تەنیشت مێزی نانخواردن ، لەسەر زەوی پارچە مافوورێکـــــی ڕاخستبووو خواردنی لەسەر پارچە ڕۆژنامەیەك دانابوو • بە خۆو بە خێزانەوە چوار چمکی دانیشتبوون‌و دەوریاندابوو • ئەبووتالیب ماستاوی لەسەر مێزەکە

دانابوو ، جارجار بە چاوێکی‌وا سەیری خوانە خاوێنەکەی دەکرد دەتگوت ئەو خوانە کچەو داوای لێ دەکا بیگرێتە باوەش کەچی ئەم هەوەسی پێ نایە .

زووزەکەی‌تر مێزێکی جوانی تێدابوو . قەڵەمو کاغەزو مەرەکەبی لەسەر بوو . ئەمانەش هەموویان ـ بە مێزەکەشەوە ـ دەتگوت لە مووزەخانە داندراون ، نەك شتی‌وا بن کە خاوەنەکەیان بەکاریان‌بێنێ . لە سووچەکەی‌تری زووری هەندێ پەڕە کاغەز لەسەر زەوی کەوتبوون . بە پێی عارەبی لێیان نووسرابوو .

« ئەبووتالیب ، ئەوە چی‌یە ؟ نازانی ئەلفو بێ بە باشی بەکاربێنی ؟ » .

« دەزانم بەڵام لە نووسینی کۆن پاهاتووم . یەکەمجار بە پێی عارەبی دەنووسم ، پاشان بە ئەلفو بێی خۆمان دەینووسمەوە بۆ سەرنووسەر ، وەك بڵێی شتێ خۆم وەربگێڕم وام » .

ژنەکەی هەڵی‌دایە : « قەت لەسەر قەرەوێڵە نوێکەی نەنووستوە . ئێوە نەدەبوو زەحمەت بکێشن‌و ئەم هەموو شتە گرانانە بکڕن » ...

« تواهوو ! قەرەوێڵە چی‌یە ! کە یەکەمجار هاتمە شار لەباتیی سەرین سەرم بە بەردێکی شاخان دەکردو خەوێکی خۆشم لێ دەکەوت . بە شوانەتی لێ پاهاتووم کە نووستم سەر وە بەردێك بکەم » .

« دیارە بەم شتانە پازی نیت کە ئێمە بۆمان هەڵبژاردووی ـ ئەم مێزە ، ئەم کورسی‌یانە ، ئەم کانتۆرە ؟ » .

« بۆ ؟ شتی زۆر چاکن . بەڵام لە گۆتفرید حەسەنۆفی دراوسێم دەوەشێنەوە » .

« گۆتفرید حەسەنۆفت بەلاوە دراوسی‌یەکی خاس نی‌یە ؟ » .

« پەنگە کابرا پیاوی خاس بێ . بەڵام من‌و ئەو پێکەوە هەڵناکەین » .

« بۆچ ؟ » .

« ئەو زۆر پۆشنبیرە • من زۆر دەشتەکیم و ئەو زۆر شارستانیـــە • من زۆر لە چیا پاهاتووم و ئەو زۆر لە پێدەشتدا ژیاوە • تەپلەی جیا لەســـەر دەنێین • پەنگە سەریشمان جودا بێ • من پۆڵەی خاکی خۆمم ، ئەو رۆڵـەی پیشەکەیەتی • ئەو حەوســـەڵەی زوڕناو گۆرانیـیـەکانی منی نیـیـە ، منیـش حەوسەڵەی پیانۆو سیمفۆنیاکانی ئەوم نیـیە • من هەوڵدەدەم چیژ لە مۆسیقاکەی وەربگرم بەڵام بۆم ناکرێ • ئەویش هەر وایە • کە دەست دەکەمە زوڕنالێدان یەکسەر دەگاتە بەر دەرگامان • لە دەرگا دەدا :

« ئەبووتالیب ، تۆ نایەڵی من ئیش بکەم » •

منیش وای پێشان دەدەم کە من نیم زوڕنا لێدەدەم ، بەڵکو زوڕناکە لـــە پادیۆوە بلاو دەکرێتەوە • زۆر جاریواش هەیە کە لە دەرگا دەدا زوڕناکـــە بەڕاستی لە پادیۆوە لێدەدرێ ، بەڵام دەیەوێ نەك هەر زوڕنا لێنەدەم بەڵکـو لە پادیۆشدا گوێی لێنەگرم • بەکورتی : لە هیچ ڕوویەکەوە بە یەك ناچین •

من کە میوانم دێ ، میوانەکانم لە گوندو چیاکانەوە دێن و خورجینەیـــان پێیە ، کەچی میوانەکانی ئەم لە مۆسکۆوە دێن و جانتای نوێیان پێیە •

من بۆ خواردن و خواردنەوە خینکالی تێر سیرو بوزا لەبەر میوانەکانـــم دادەنێم ، کەچی ئەم کۆنیاك و قاوەیان پێشکێش دەکات •

ئەمن دەچمە هەڕاجخانەو قازی بازاڕ ، کەچی ئەو دەچێتە موغـــازەو کۆگای تایبەتی • کە من دەنووم ئەو دەنووسێتەوە ، کە ئەویش دەخەوێ من دەنووسمەوە • ئەو حەزی لەو گوڵانەیە کە لە ئینجانەی شاران دەڕوێن ، کەچی من مەراقم ئەو گوڵۆکانەیە کە لە مێرگی چیا سەرکەشەکاندا شـــین دەبـن • گوێ بگرن ــ ئا ئەوە ئێستا سیمفۆنیا لێدەدا •

هەموومان دراوسێکەی ئەبووتالیبمان زۆر باش دەناسی • گۆتفریـــــد عەلیەڤیچ حەسەنۆڤ کە هونەرمەندێکی پسپۆڕو لێهاتووی داغستانو ڕووسیای

فیدرالی بوو • لەو کاتەدا خەریك بوو لە کۆنسەرتۆیەکی[1] پیانۆدا ئیشی دەکرد • بە شادومانی‌یەوە گوێم لە مۆسیقا ئیلهام‌بەخشەکەی گرت • لە دڵی خۆمدا گوتم :

« ئەگەر بتوانین ئەم دوو بەهرە گەورەو مەزنە لێك‌بدەین ـ بەهرەی سادەی میللیی ئەبووتالیب‌و بەهرەی پۆشنبیری‌و پیشەگەریی حەسەنۆف ـ داخۆ دەبێ چ سیمفۆنیایەکی بێوێنەمان چنگ بکەوێ ؟ » •

هەروەها بیرم کردەوە ، دەستکەوتێکی زۆر گەورەو بەنرخە ئەگەر بێت‌و شیعرو کتێبەکانم بتوانن ئەم دوو سەرچاوەیە تێکەڵ بکەن ـ سروشتی خۆرسك‌و دڵی کراوەو دەروونی بێگەردی گەلەکەم لەگەڵ توانای پسپۆڕی‌و شارەزایانەی مەیدان‌و قادی پیشەگەری •

دەمەوێ ئەبووتالیب‌و گۆتفرید لەناو شیعرەکانمدا کۆ بینەوە • دەمەوێ لەناو شیعرەکانی منیدا تەباو تفاق بن نەك ئەم جۆرە دراوسێ ناکۆکە بن کە لە ژیانی ڕاستەقینەدا هەن •

بەڵێ ، بەئومێدم ئەم دوو سەرچاوەیە تێکەڵ بکەمو ڕێکیان‌بخەم • بەڵام ئەگەر ئەمەم بۆ نەلواو ناچار بووم تەنیا یەکێکیان هەڵبژێرم ، وابزانم سەرەڕای هەموو شتێك ، ئاوی ساردو سازگارو ڕوونی وەك مرواریی جۆگەلەی شاخان بە پوختەترین تەرزە شەرابی شارستانی نادەم •

تۆ هەرچی دەڵێی بڵێ ، بەڵام ئەمن دەڵێم : ئەگەر یەکێ کارامەیی پۆشنبیری‌و شارستانێتی‌و پیشەگەریی نەبێ دەتوانێ پەیدای بکات ، بەڵام ئەگەر یەکێ کە لەدایك‌بوو بە خۆڕسك هەستی سادەی نەتەوایەتی‌و نیشتمانی‌و میللیی تێدا نەبوو بە هیچ جۆرێك پێی پەیدا نابێت •

---

(١) کۆنسەرتۆ : ئاوازێکە بە یەك یا چەند ئامێرێك لێ دەدرێ لەگەڵ ئۆرکسترا •

ئەبووتالیبی زوڕناژەنو شاعیری میللی ئەگەر هەلومەرجی بۆ بڕەخسایە دەبوو بە مۆسیقارێکی پیشەیی و لەوانەیە ببوایە بە دانەری ئاوازیش . بەڵام گۆتفریدی مۆسیقارو دانەری ئاواز قەتاو قەت نابێتە شاعیرێکی سادەی میللی .

کە هاتین مالاوایی بکەینو بڕۆین ، ئەبووتالیب پرسی :

« ئەرێ ڕەسوول ، ناتوانن تەلەفۆنم بۆ بێنن ؟ » .

« جا تۆ کە مێزو قەرەوێلە بەکارنەهێنی تەلەفۆنت بۆ چیە ؟ » .

« دەمەوێ هەندێجار بە تەلەفۆن زۆڕنا بۆ مۆسکۆ ، بۆ نیکۆلای تیخەنۆف لێبدەم ، هەندێجاریش بۆ سەرۆکی کۆڵخۆزەکەمان . ئەگەر وانەبێ سەرۆک چوزانێ من هێشتا ماومو زوڕناکەشم هێشتا توانای ئاوازو گۆرانیەیە دێرینەکانی جارانی ماوە ؟ سەرۆک کە لە تەلەفۆن گوێی لە زوڕنای من بێ دەزانێ دەنگوبۆنی چیاکانمان لە خانوە شارستانیەکەمدا دەڕی » .

« ئاخ ! تۆ وەرە ئەبووتالیب ، ئاوازەکانت ئەوەندە بۆنی چیایان لێ دێ بە بێتەلەفۆنیش دەگەنە مۆسکۆو لە گوندی خۆتانو تێکڕای گوندەکانی داغستانو سەراپای زەمیندا دەبسترێن . ئاوازەکانت لە شەقڵەی باڵ دەدەنو لە چیاکان بەرزتر دەبنەوە » .

ئێستا ئەبووتالیب بەجێدێڵمو نەختێ باسی خۆو باوکمتان بۆ دەکەم .

بیرەوەری یەک : نازانم لەبەرچی نەمانکردبوە عادەت شیعرەکانمان بۆ یەکدی بخوێنینەوە ، یا بۆ یەکتری باس بکەین . من ئەوکاتە بەدوا شیعری باوکمم دەزانی کە بە چاپ کراوی دەمدی ، یا لە ڕادیۆدا دەمبیست یا برادەر گوێیان لێدەبوو بۆیان باسدەکردم . هەروەهاش باوکم تا شیعرە نوێیەکانم بڵاو نەکرابانایەوە پێی نەدەزانین .

ساڵی ١٩٤٩ ڕۆژنامەیەکی ئافاری داستانی (ساڵی لەدایکبوونم)ی

بلاوکردەوە • بێگومان باوکم پۆژنامەکەی خوێندبوەوە • ترکوخوا ئـــەو دانەیەم چنگ کەوت کە باوکم تێینیی خۆی بە قەڵەمی پەش لەسەر شیعرەکەم نووسیبوو •• دیارە باوکم نەک هەر بەوردی شیعرەکەمی خوێندبوەوە ، بەڵکو زۆر دێڕی بەگوێرەی شێوازی خۆی داڕشتبوەوە • ئەو دێڕانەی پازاندنەوەیان زۆر تێدا بوو ، گۆڕیبوونی • خوازە ـ میتافۆر ـ ی ئاڵۆزو لێکچواندنە دوورەکانی منی بە دڵ نەبوو • لەو دێڕانەدا کە لە پەراوێزی شیعرەکەمی نووسیبوونـــەوە تەقەلای دابوو بە شێوەیەکی سادەترو پۆشنترو ئاسانتر شت دەربېرێ • ئێستاش داخم ناچێ ئەو پۆژنامەیەم بزر کردوە کە سەرەقەڵەمەکانی هەمزەی تێدا بوو • ئەوەیە پەوشتم ، کە شیعرێکـم بلاوکرایەوە ئیـــدی هەمـوو دەستووس‌و پەشنووسێکی شیعرەکە دەسووتێنم •

زۆربەی ئەم دەستکاریەم بە دڵ بوو کە باوکم لە شیعرەکەی منـــــدا کردبووی • شیعرەکەی بۆ باشتر کردبووم • بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا هەندێ شتی دەستکاری کردبوو ، پێی پازی نەبووم ؛ پێم گوت :

« بابە ، بێگومان تۆ لە من زاناترو بەهرەوەرتری • شاعیرێکی گەورەی سەردەمی خۆتی بەڵام من شاعیری سەردەمێکی تـــرم • مـــن سەر بـــە قوتابخانەیەکی‌تری ئەدەبیم‌و چەشنەیەکی‌تری ئەدەبی‌و شێوازێکی‌ترم هەیـە • ئێمە هەموو شتێکمان جودایە • لەو دەستکاریەی تۆدا پیاو یەکسەر شێوەی ئەدەبی هەمزە تساداسای دێتە بەرچاو • من هەمزە نیم ، پەسووڵم • لێم گەڕێ با بیم بە خاوەنی شێوازی تایبەتی‌و ڕێبازی تایبەتیی خۆم » •

« قسەکەت تەواو نییە • پێویستە شێوەو ڕێبازت کە ڕێگاو پەوشتت دەگرێتەوە لە شیعرەکانتدا بخەیتە پلەی دوەم • دەبێ پلەی یەکەم بۆ ڕێبـــازو پەوشتی گەکەڵەت بێ • تۆ پێش هەموو شتێک چیایت ، ئاقاریت ، پاشـــان پەسووڵ هەمزەتۆقێت • تۆ لە شیعرەکانتدا وەکو هیچ چیایەکی نادوێـــی •

ئەگەر شیعرەکانت بە گیانو پەوشتو میزاجی خەڵکی شاخان بێگانە بن ، دیارە شێوازی نووسینت دادەبەزێتە خوارێو دەکەوێتە قاڵبی شێوەخـــــوازی • شیعرەکانت وەکو بووکەشووشەی جوانو ناسکیان لێ دێت ••

هەور نەبێ باران لەکوێوە دێ ؟ ئاسمان نەبێ بەفر لەکوێـــــوە دێ ؟ ئافارستانو گەلی ئافار نەبن پەسوڵ هەمزە لە کوێوە دێ ؟ ئەگەر دەستووری گەلەکەت نەبێ کە سەدان ساڵە پەگێو پیشەی داکوتاوە تـــــۆ دەستووری شیعرەکانت لەکوێوە دێنی ؟ » •

ئەمە ئەو گفتوگۆیە بوو کە جارێکیان لەگەڵ باوکمدا کردم •

ئەوەندە ساڵەی کە بەسەر گفتوگۆکەماندا تێپەڕیوەو ئەوەندە ڕێگایـــەی کە گرتوومەتەبەر هەموو بۆیان سەلماندووم کە باوکم ڕاستی دەکرد •

چیرۆکی ژنی سێیەم : شاعیرێکی لاوی داغستانی چوە مۆسکۆ بۆئەوەی لە (ئامۆژگەی ئەدەب) بخوێنێ • دوای ساڵێك جارێ دا کە خەریکە ژنەکەی خۆی تەڵاق بدا •

ژنەکەی خەڵکی گوندێکی دووری شاخان بوو • ئێمەش ویستـــــمان بزانین مەسەلە چیـیە :

« بۆچی ژنەکەت تەڵاق دەدەی ؟ هێندە لەمێژ نیـیە هێناوتە • یەکترتان خۆش‌دەویست • چەقەوماوە ؟ »

« وامان لێ هاتوە چیتر لە زمانی یەکدی ناگەین • ژنەکەم شەکســـــپیر ناناسێ • هەرگیز (یۆجین ئۆنەگین)ی نەخوێندۆتەوە • قەت گوێـــی لـــە (قوتابخانەی گۆڵەکان) نەبوە • مێرێمیە هەر ناناسێ » •

زۆری نەبرد شاعیرە لاوەکە گەڕایەوە مەحەبەقەڵا • ژنێکی لە مۆسکۆ هێنابوو شەکسپیر مێریمێی زۆر باش بیستبوو • ژنە ساڵێك لـــە شارەکەماندا

مایەوە ، پاشان مێردەکەی تەلاقی داو ناچار بوو بچێتەوە مۆسکۆ • لە کابرامان پرسی :

« بۆچی ژنەکەت تەلاق دەدەی ؟ هێندە لەمێژ نیە هێناوتە • یەکترتان خۆش‌دەویست • چ قەوماوە ؟ » •

« ئاخر لە زمانی یەکدی ناگەین • ژنەکەم یەك وشەی ئافاری نازانێ • شارەزای پەوشتی ئافاریمان نیە • لە میزاجی ئەو چیایی‌یانە ناگات کە من لێیان وەپاش کەوتووم و حەز ناکا بێنە سەردانمان • یەك تاقە پەندو مەیلو گۆرانیی ئافاری نازانێ » •

« ئەدی دەتەوێ چ بکەی ؟ » •

« وا بزانم دەبێ بۆ جاری سێیەم ژنێك بێنم » •

من دەڵێم پێش‌ئەوەی ئەو شاعیرە لاوە ژنی سێیەم بدۆزێتەوە دەبێ خۆی بناسێت‌و خۆی بدۆزێتەوە •

من دەمەوێ کێبەکەم پێوەندێکی پتەوی بە چیاکانی ئافارستان‌و سۆنێتەکانی شەکسپیرەوە هەبێ‌و پێکەوە بیانبەستێتەوە • پێم‌خۆشە کێبەکەی من ئەو سێیەمین ژنە بێ کە شاعیرە لاوەکەی داغستان تا ئێستاش هەر بەدوایدا دەگەڕێ •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : لە مەحەچقەلا ، بینایەکی چل ئەپارتمانی‌یان بۆ نووسەران دروست‌کرد • کە وەختی دیارکردنی خانوەکان هات • هەندێك گوتیان دەبێ بە گوێرەی بەهرەو توانای ئەدەبی دابەشی بکەن‌و هەندێکی‌تر گوتیان ــ نەخێر ، دەبێ بەگوێرەی سەرخێزان دابەشی‌بکەن •

پیاو بێ لێ بنێ باشە ، دابەش‌کردنی خانوو بەسەر نووسەراندا کارێکی ئاسان نیە ، بەڵام هەرچۆنێك بوو ئیشەکە کۆتایی پێهات • خێزانی چل

نووسەر خانوویان بەرکەوتو ئاهەنگی هەواری نوێیان گێڕا • یەك ڕۆژی بێچوو ژنی بیست نووسەر بە گەلە چوونە مۆسکۆ ، دوای چەند ڕۆژێك گەڕانەوە ـ ماندوو مردوو ، دەتگوت لە شەڕ هاتوونەتەوە • پاشان ئەو کەرەستە نوێیانەی ناومان کە لە مۆسکۆ کڕیبوویان هات‌و گەیشتە جێ •

وەکو ئێمە پێمانزانی ، لە پێشەوە چووبوون زۆر گەڕابوون‌و سەیری زۆر شتیان کردبوو ، هەرکەسە ئامانجی خۆی دیار کردبوو • پاشان ژنێکیان ئازایەتیی خۆی نواندبوو ، ئەوەی گەرەکی بوو کڕیبووی • ئەوانەی‌تر نەیاندەویست مۆبێڵی لە هیی ئەو کەمتر بکڕن بەڵام بەدبەختانە ژنی یەکەم چاکترین مۆبێڵی فرۆتەنیی کڕیبوو و ئەوانەی‌تر لە هیی ئەو باشتریان جێگ نەکەوت •

ئەنجام ، هەر بیست خانوو ئەوەندە بە یەك دەچوون دەتگوت دانەی شانەن ، هیچێکیان لەوە نەدەچوو ماڵە ئاڤاری تێدا بژی • کەچی خانوەکانی‌تر ، میوان هەر لەسەر کۆسپەی دەرگاوە بۆنی گۆشتی برژاوو سجووقی خۆکردو بۆزاو دونگی قرچاوەی دەکەوتە بەر لووت • ئاشکرا دیارە ئەم خانوانە ئاڤاریان تێدایە • بەڵام ئاشکرا دیار نییە کە ماڵە نووسەری‌وایان تێدابێ بیرو ڕاو شێوازی سەردەمی خۆیان دەربڕن •

دەمەوێ هەرکەسێ کتێبەکەم دەخوێنێتەوە هەست بکا ئاڤاری تێدا دەژی ؟ بەڵام دەمەوێ لە سەرەتاوە ڕوونی بکەمەوە کە ئەمە ماڵێکی هاوچەرخەو کابرایەکی سەدەی بیستەمی تێدا دەژی •

من نامەوێ شت هەمووی هەر سێبەر بێ ، ناشمەوێ هەمووی هەر هەتاو بێ ، دەمەوێ خانوەکەم بەنجەرەی گەورەی بەرەو ڕۆژی تێدا بێ ، هەروەها گۆشەی تاریك‌و گەرمیشی تێدا بێ • دەمەوێ هەر میوانێکی هاتە ماڵەکەم هەست بە دڵنیایی‌و شادومانی بکا ، هێندەی بەلاوە خۆش بێ کە ڕۆیشت دڵی

تێدا بەجێبهێڵێ ، یاخود ـ مادام باسی میوان دەکەین ـ بە داخەوە بەجێی بێڵێو بەپەرۆش بێ جارێکی تر بێتەوە .

جارێکیان بە سەفەر چووبوومە ژاپۆن . ئێمە نوێنەری گەلێ ولاتی دونیا بووین و لەوێ یەکدی گر ببووین و باسی هەستو سۆزو سەرنجو تێبینیی خۆمان بۆ یەکتر دەکرد .

لەسەر کانیی یەك وەستابووین دەتگوت لە تاتەکانی داغستان هەڵتراوە . ئەو تاتانەی کە گۆدەکانو ئەنجومەنی دێی بێ بەردرێژ دەکەن .

یەکەم جار ئاوازدانەرێکی ئەمەریکایی هاتە دەنگو گوتی :

« ئەم ولاتە زۆر سەیرە . سیمای پیشەسازیی ئەمەریکا لە پرووی ژاپۆندا دەبینم » .

رۆژنامەنووسێکی هایتی بەرپەرچی دایەوە :

« نەخێر ، من تازە لە سەردانی گوندێکی ژاپۆنی هاتوومەتەوە . ژاپۆن لە هەموو شتێ زیاتر بە گوندە خنجیلانەکەی ئێمە دەچێ ! »

ئەندازیارێکی بیناکاری فەرەنسەیی قسەی هەردوو کەسی پێشووی پەت کردەوەو گوتی :

« بەڕێزینە ! ئێوە هەرچی دەڵێن بڵێن ، بەڵام هەموو شادیو هەموو خەفەتی پاریس لێرەدا خەست بۆتەوە » .

منیش کە لە تاتەکانی کانیی یەکەی ژاپۆن وردبوومەوە کە دەتگوت لە گوندێکی ئاڵاری یەوە هێناویانە ، لە دڵی خۆمدا گوتم :

« ژاپۆن ولاتێکی عاجباتیی یە . هەرچی لە ولاتەکانی تری دونیادا هەیێ لێرەش هەیە ، بەڵام لە هەمان کاتیشدا وەکو هیچێکیان نیی یە . ژاپۆنە » .

ئەی کێبڵەکەم :

حەز دەکەم هەموو کەس خۆی لەناو تۆدا ببینێتەوە • لەگەڵ ئەمەشدا دەمەوێ کێبڵی من بیت • دەمەوێ تۆ خۆت بیتو وەکو هیچ شتێکی تر نەبیت • ئەی کێبڵەکەم !

تۆ ماڵی ئافاریو داغستانی منیت • دەمەوێ شانبەشانی ئەم هەموو شتانەی سەدان ساڵە لێرەدا هەن ، هەندێ شتی تریشت تێدا بێ کە پێشتر هەرگیزاو هەرگیز لێرەدا نەبووبن •

باوکم دەیگوت : ئەو بەرهەمە ئەدەبییەی پیاو نووسەرەکەی تێدا نەبینێ ، وەکو ئەسپێکە بێسوار بە رێگادا بڕوا •

دەڵێن : چیایی یەك هەمیشە هەر کەچی دەبوو ، خەونی بە کوڕێکەوە دەدی • هەرکەسە بە ئەرکی سەرشانی خۆی دەزانی کە ئامۆژگاریی ئەو باوکە بەدبەختە بکات • هێندەیان ئامۆژگاری کرد ، تا ڕۆژێکیان کەللەی لەسەردا نەماو نەڕاندی :

« وازم لێ بێنن ، ئەوەندەم گوێ دایە ئامۆژگاری ، ئیتر وەی دەشمەزانی لەبیرم چووەوە » •

بینای ئەم کتێبە
بابەتەکە

ئێمە بەردینو بەم زوانە جێگایەك لە دیواری بەندیخانەیەك یا کۆنیسەیەك یا سەرایەك دەگرین .

« نووسراوی سەر بەردێك »

بەرد لە شوێنی خۆی بەنرخەو پیاویش لە مانی خۆی .

زەماوەند کەراوە ، نۆرەی دروستکردنی خانوە .

ئەی کۆشکی بەنرخی بیرەکانم ، ئەی قوللەی قووچی سەرنجەکانم ، ئەی خانووی چیرۆکەکانم ، ئەی بورجی بڵندی شیعرەکانم ! .

من بەردم هەڵگرتوەو کاریتەم ئامادە کردوەو جێگایەکم بۆ دروستکردنی کۆشکێکی نوێ دەستنیشان کردوە . ئێستا پێویستە لە هەریەکە لەم شتانە کەمێك بم : بیناکار ، ئەندازیار ، بیرکار ، بەردتاش ، نەخشەکێش .

چ جۆرە گۆشکێك دروست‌بکەم ؟ چ تەرزە سیماو دیمەنێکی بێ بەخشم بۆئەوەی زاخاوی چاو بداتـــەوە ؟ جوان بێ ، قەشـەنگ بێ ، پێشتر شـتی‌وا نەدیترابێ بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا نامۆ نەبێ • هێندە نزم نەبێ ، وەکو ئەو خانوە بچووکانەی ئەمرۆ دروستیان دەکەن ، پیاو سەری بە ساپیتەی بکەوێ • هێنـدە بڵندیش نـــەبێ پیاو ناچـــار بێ ملی درێژ بکا تا بنمیچەکـەی بـەدی بکات • دەرگاکەی ، وانەبێ نەتوانی مێزێکی پێدا بەیتە ژووری ، واش‌نەبێ حوشترێکی پێوە بچێ • یانەو کاروانسەرا نەبێ خەڵك بێن گوێ لە ئاهەنگ‌و مۆسیقا بگرن‌و بڕۆن • مزگەوتیش نەبێ خەڵك تەنیا بۆ نوێژکردن تێیدا کۆببنەوە • شتێکی‌وا بێ بۆ فەرمانگەی پۆ کاغەزو پەیماننامەو داواکاری دەست نەدا ، بە (ئاشەبا) کـــەی عەلیش نەچێ کە هەرگیز لە گەڕ ناکەوێ •

باوکم ، دوای ئەوەی شیعری چیایی‌یەکی گەنجی خوێندەوە ، گوتی :

« ئەم شیعرە دیوارەکانی زۆر جوانن وەکو ئەو کۆڵیتە وایە کە عەلی‌کەبەد دروستی‌کردبوو • نابێ کۆڵیت بە کۆشك بچێ یا کۆشك بکرێتە کۆڵیت » •

باوکم کە چیرۆکێکی زۆر درێژدادڕو بەچیرەی نووسەرێکی خوێندەوە کە دیار بوو نووسەرەکە پێی تەواو نەکرابوو ، پێی گوت :

« تۆ دەرگایـــەکت کردۆتـــەوە ناتوانی دایخەیتـــەوە ، بۆڕی‌یە ئاوێکت بەرداوەتەوە ناتوانی بیگرێتەوە • کە گرێت لە پەت داوە پەتەکە زۆر تەڕ بوە » •

گۆرانی‌بێژی کۆڵانانم لەیادە کە منداڵ بووم دەهاتنە گوندەکەمان • مـن لەسەر سواندەی بانەکەمان هەڵدەتروشکامو لەسەرەوە گوێم بۆ گۆرانی‌یەکان شل‌دەکرد • یەکێ تەمبوورینی پێبوو ، یـــەکێ کەمان ، یەکێ چونگور ، بەڵام زۆربەیان کۆموزیان پێ بوو • زۆر وەختان لە زۆر شوێنەوە دەهاتن • هەموو چەشنە سترانێکیان دەچڕی • ئەوەی بیانگوتایە نەیاندەگوتـــەوە • ئەوەم لـە هەمووی پێ خۆشتر بوو کە دوو سێ گۆرانی‌بێژ ملیان لەبەر ملی یەکتر دەنا •

گۆرانیی‌یەکانیان زۆر دڵێژ بوو • هەمووم لەبیر چۆتەوە • بەڵام ئەوەندە هەیە لە هەر گۆرانی‌یەکدا هەشت یا چوار یا تەنیا دوو دێڕم لە بیر ماوە • ڕەنگە ئەم دێڕە لەبیرنەکراوانسە لە هەموو دێڕەکانی‌تری گۆرانی‌یەکـــە شیعری‌ترو ژیرانەترو خۆشترو دلگیرتر بووبن ، یا لە هەموویان غەمگینتر بووبن •

نازانم بۆچی ئەم دێڕانەم لەبیر ماوەو ئەوانەی‌ترم لـــە بیر چوە ؟ بـەڵام ئەوەی ڕاستی بێ تا ئەمڕۆش هەر لێم جودا نابنەوە ، وەکو شتێکی زۆر بەنرخو پیرۆز لە دڵی خۆمدا هەر دەیانڵێمەوە ، دەق بەو چەشنەی کە دڵـدار ناوی دڵخوازەکەی دووپات دەکاتەوە •

هەروەهاش هەندێ دێڕە گۆرانیی ئاڤاریم بەلاوە پەســـندەو لە سەرەتاوە تا بنەتا لە بیرم ماون • ئەم دێڕانەم لە هەموو دێڕەکانی‌تری گۆرانی‌یەکان بەلاوە خۆشترە •

جا بۆ هەر گۆرانی ؟ بگرە لە شیعرەکانی خۆشمدا هەندێ دێڕم زۆر بـە دڵە • لە هەموو دێڕەکانی‌کەم خۆشتر دەوێنو لە هەمووشیان بەنرختر و ئاسانترو شیعرانەترن • بێ‌ڵێدەنێم کە هەندێ شیعری درێژم هەن هەر بۆئەوە نووسیومن تا هەندێ دێڕی زۆر نایاب‌و دانسقەیان تێ بئاخنم •

ئەم دێڕە نایابانە چین ؟ ئەگەر شیعرەکە وەکو کەمەر وا بێ ، ئەم دێڕانـە خەنجەری بەر کەمەرەکەن • ئەگەر وەکو تەپارە وا بێ ، ئەم دێڕانە گوڵـــە گەنمی تەپارەکەن • ئەگەر وەکو باڵندە وا بێ ، ئەم دێڕانە باڵی باڵندەکـــەن • ئەگەر وەکو شووڕێك وا بێ کە لەسەر تەپکە شاخێك وەستابێ ئەم دێڕانە چاوی تیژو دووربینی شووڕەکەن •

جارێکیان ڕووی پرسیارم کردە خۆم : کە شیعرێك بەلای خۆمەوە تەنیـا هەشت دێڕی بەنرخی تێدا بێ ، باشە هەشتا دێڕەکەی‌تری بۆچی بنووسم ؟ بۆچی تەنیا بەم هەشت دێڕە هەڕە باشە واز نەهێنم ؟ •

هەر لەبەرئەمەشە کە کتێبێکی تەواوم هەشت خشتەکی نووسیوە •

چیایی کە مێوانی دێ ئەوەندەی کەیف پێ دێ یەکسەر دەستدەداتە سیکاردو گۆلکێك سەردەبڕێ • میوان تەنیا پارچە گۆشتێك دەخوا ؛ هیچ میوانێ نییە کەلەشە گۆلکێك بە تەواوی بخوات •

بیرم کردەوە : « مادام مریشکێك بەش بکا بۆچی گۆلکێك سەر ببڕم » •

هەر بۆیەشە دەمەوێ ئەم کتێبە ، لە هەموو سەرکۆتو پەلك و پاڵو زیادەیەك پاگژ بکەمەوە ، کە پۆژێك دێ دابنێم •

تەنیا ئەو شتانەی تێدا دەنووسم کە ، ئەگەر کتێبەکە دە هێندە یا بیست هێندە درێژ بوایە هەر ئەوەندەم بەلاوە باش و بەجێ دەبوو •

جارێکیان شاعیرێکی گەنجی لەك هەندێ شیعری خۆی بۆ ئەبووتالیب خوێندەوە • دە شیعری بۆ خوێندەوە • کە پۆیشت ، ئەبووتالیب پێی گوتم :

« کاکی خۆم ، وا بزانم ئەم کوپرە بەهرەی شیعردانانی هەیە » •

« مەبەستت ئەوەیە ، پات لە شیعرەکانی بوو » •

« هەموو شیعرەکانی سادە بوون ، بەڵام هەشت دێڕیان تێدابوو قەڵاتێکیان دەهێنا تازە لە شەڕدا گیرابێ • تا ئێستا هیچ کەسێك هەشتخشتەکیی وای بە لەکی نەنووسیوە » •

چۆن شیعرو گۆرانی هەندێ دێڕی لەبیر نەکراویان تێدایە ـ جا چوارخشتەکی بێ یا هەشت خشتەکی ـ بەگوێرەی نیشتمانیش هەمان شتە • گەلێ پۆژو پێکەوتو قارەمانێتی و دەسکەوت هەن لە مێشکدا نەخش بووین • دەمەوێ هەڵیانبگرمو بیانخەمە ناو دیواری کۆشکە نوێکەم ـ کتێبە نوێکەم • نامەوێ وشەی بریقەداری پووکردنەوەیان بخەمە شوێن • وازیان لێ دێنم با خۆیان بێنە دەنگ •

مانگی مارتی قەراخ دەریا هەمیشە مانگێکی تووش‌و بە پەشەبایە •

جارێکیان لە مارتێ تۆف‌و پەهێلەو زریانێك دای لە مەحەج قەلا • دوو (با) تێك‌هەنگژان ؛ یەکێ لە دەریای قەزوینەوە دەهات‌و ئەوەی‌تر بە گفەگف لە شاخان دەهاتە خوارێ • یەکێ دوای ئەوەی لەسەر دەریای پان‌و بەرین خۆی لە تووڕەیی وەردابوو ، خۆی بە شاردا داو ئەوەی‌تریش وەکو تاشەبەرد لە بڵندایی‌یەوە گلۆر بوەوە • هەردوو (با) بە توندی خۆیان تێك پڕ کردو چڕنووکیان لێك گیر کرد • بوو بە زۆرانبازی • کە دوو پاڵەوان لێیان دەبێتە شەڕ خەتەرە پیاو بکەوێتە بەینیان • مەحەج قەلا کەوتبوە بەینی ئەم دوانەوە •

هەر شتێکی کەمکووم دانەڕژابوو یا توند لە زەوی نەچەقیبوو یەکسەر وەهەوا کەوت • درەختی شلك‌و تەنەکەی بەتاڵو بانی کووخ‌و تەویلەی شەپکەدارو هەموو چەشنە زبڵو زاڵێك باڵیان گرت ؛ کەچی درەختی پیرو خانووی گەورە بە شانازی‌یەوە چنگیان لە زەوی گیرکردو توند پاوەستان • هەر شتێکی کە سووك‌و بێهێزو لەق‌و لۆق بوو کەوتە دەم باوە • تەنیا شتی پتەوو بەهێز خۆیان پاگرت •

قارەمانێتی‌و هەست‌و بیری مرۆڤیش دەق هەمان شتە • بۆی هەیە بە کزەبایەکی ناسکی پۆژانە هەڵبتەکێ‌و بفڕێ ، بۆیشی هەیە بەجۆرێکی ئەوتۆ بێ کە گرانترین زەبری ژیان نەتوانێ پەرت‌و بڵاوی بکاتەوەو بیداتە دەم با •

دەبێ کتێبەکەم لە پووداوو بیرو پاو هەست‌و سۆزی توندو پتەو دروست بکەم • دەبێ لەسەر شێوازی کۆنی ئافاری دروستی بکەم‌و لە هەمان کاتیشدا تازەو هاوچەرخانە بێ •

پێویستە مااڵ جێگایەکی‌وا بێ خێزان بە کامەرانی‌یەوە تێیدا بژی‌و میوانیش بە دڵنیایی‌یەوە سەری پێدا بکات •

پێویستە مالّ جێگایەکی‌وا بێ مندالّ بەختیاری‌و ، گەنج خۆشەویستی‌و ، پیر ئاسوودەیی تێدا چنگ بکەوێ .

ئەی کتێبی من کە داغستانی منیت ! وێنەت چۆن بکێشم ؟ لەگەڵ چۆنیەیەکدا بەراوردت بکەم ؟ .

هەڵۆی بالگرتوو ؟ ئاخر هەڵۆ دەستکردی ئادەمیزاد نییە . دەستکردی سروشتەو بیری ئادەمیزاد بەشداری دروست‌کردنی نەبوە .

فڕۆکە ؟ ئاخر فڕۆکە گەلێ لەسەر زەوی بەرز دەبێتەوەو دێتە خوارەوەش تەنیا فڕۆکەخانەی هەیە لێی بنیشێتەوە . زۆر پێ قەڵس دەبم کە خەڵکی لە سەرەوە سەیری زەوی دەکەنو بە سووکی باسی دەکەن .

نەخێر ، بە مەکینەیەکی دەشوبهێنم کە وەکو فڕۆکە لە هەوادا بفڕێ ، وەکو شەمەنەفەر لەسەر زەوی بڕوا ، وەکو کەشتیی ئاو بڕ بکات . من خۆم فڕۆکەوانو شەمەنەفەراژۆو کەشتیڕانم ... داغستانی دێرینو مەرگبەزێن شوێنی بەڕێکەوتنمانە ، فڕۆکەخانەمانە ، ئێستگەمانە ، بەندەرمانە . دەتوانین لەوێوە ، بە هەواداو لەسەر زەوی‌و بەناو ئاودا ، بەرەو هەموو کونجێکی ئەم سەرزەمینە بکەوینە ڕێ . بەرەو ئەو شوێنانەی بە ڕاستی دیومانن و ئەو شوێنانەش کە تەنیا بە خەیاڵ بۆیان چووین . ئێمە دەفڕین ، لێدەخوڕین ، مەلە دەکەین . لە پەنجەرەکانەوە چیای سپیی بەفرینو مێرگی وەک زمڕووتو ڕووباری بەرینو ئۆقیانووسی بێپەی دەبینین .

بەهاری ژیانبەخشو پایزی زەردو زستانی ساردو تووشو هاوینی گەرمو شێدار ، بەگوڕ بە بەر پەنجەرەکەماندا تێدەپەڕن .

ئەدی چەند تەفەرم هەیە ـ مریدەکانی شامیل بە لەشی بریندارو بە خوێنو خوڕەوە ، پێشمەرگەکانی شاخان ، هاوڕێکانم ، ژنو پیاوی خاوەن پیشەو فرمانی

جۆربەجۆر ، هەرکەسێ یەکجار قسەم لەگەڵدا گردبێ ، بینیبێتم ، تووشی هاتبم ، بیرم لێ کردبێتەوە ـ هەموو دێن دەورم دەدەن •

تکیتو حیجز کـــردنی سواربوونی شـــەمەنەفەر ـ کتێبەکەم ، فڕۆکە ـ کتێبەکەم ، کەشتی ـ کتێبەکـــەم ، تەنیا ئەوەیە کە دەبێ هەندێ سەرنجم لـــە مێشکدا مابێ ، ئەوەیە کـــە خەڵکو ڕووداوەکـــان وەکو ئەو دێڕو هەشـــت خشتەکی‌یانە وابن کە لە گۆرانی‌یە درێژەکانی گۆرانی‌بێژە گەڕیدەکانی وەختی خۆیدا بیستبووم‌و هـــەر لە یادم ماون ، وەکو ئـــەو هەشت دێڕە وابن کـــە ئـــەبووتالیب دوای بیستنی دە شیعری درێژ ، دەستنیشانی کردن ، دەبێ وەکو ئەو درەختو خانوانە وابن کە ئەو کاتـــەی هەموو شتێکی چرووکو لەقولۆق وەک گەلای پایز دەکەوێتە هەوا ، ئەوان بەرگەی ڕەشەبا دەگرنو نابزوون •

ئەگەرنا دەبێ وەکو ئەو (موسلیم)ەی خەڵکی دێی (کازانیشچی) بم کـــە ئەم چیرۆکەی لێ دەگێڕنەوە :

مانگی جۆزەردان ـ ئایار ـ بوو کـــە مەڕو مااڵت لـــە دەشتی گـــەرمو تۆزاوی‌یەوە بەرەو پاوانی چیا فێنکەکان لێ دەخوڕێن ، یان ڕەنگە لـــە مانگی ئەیلوولدا بووبێ کە بەڕێچەوانەوە زستان دێتو دونیا سارد دەبێ • مەڕو مااڵت لە چیاکان نشێو دەبنەوە خواردێ بۆئەوەی زستان لە دەشتی گەرمیان ببەنە سەر •

(موسلیم)ی خەڵکی دێی (کازانیشچی) داوای لە یەکێتیی نووسەران کرد لەگەڵ شوانکارەکاندا ڕەوانەی بکەین بۆئەوەی ڕووداوی کۆچو کۆچبارەکەیان بنووسێتەوە • پێویستی گەشتەکـــەمان بۆ پێکهێناو (موسلیم) لێی‌دا ڕۆیشت • بەدرێژاییی ڕێگا زۆر بەوردی شوێنی شوانو مێگەلەکانی هەڵگرت‌و تا کاتـــی گەڕانەوەی داهات ئەو دەفتەرانەی سەرنجو تێبینیی تێدا نووسیبوونەوە ئەوەندە زۆر بوون بە ئەسپێک نەبوا هەڵنەدەگیران •

ڕۆژ بە ڕۆژ چاوی بە هەر شتێ بکەوتایە دەینووسی‌یەوە • هیچ شـــتێکی

وردو درشت لەبەر نووکی قەڵـــەمی دەرباز نەدەبوو • هـــەر جارێ ئەسپێکی بدیبوایە شتێکی لەبارەی ئەسپەکەوە دەنووسی • هەر جارێ شوانێکی بدیبوایـە شتێکی لەبارەی شوانەکەوە دەنووسی • هەر جارێ مەڕێکی بدیبوایـــە شتێکی لەبارەی مەڕەکەوە دەنووسی •

جا وەرە تەماشای کە ، چەند شوانو چەند مەڕ هەیە هیچی دەرباز نەکرد • نەك تەنیا ئەو شتەی بیدیبا تۆماری دەکرد ، بگرە ئەوەی هەر بشی‌بیستا تۆمـاری دەکـرد •

لەبارەی ئەوانەی نووسیبوو کە زۆر خۆشڕۆن‌و دەبێ جلەویان تونـــد بگیرێ • لەبارەی ئەوانەشەوە کە زۆر سست‌و تەپن‌و دەبێ بدرێنە بەر زەختان •

ئەو کتێبەکەی لەبارەی سەفەرەکەیانی نووسیبوو لە ڕێگاکە دڕێژتر بوو • (موسلیم) لە گەشتەکەیدا چەندی پێ چووبوو ، خوێندنەوەی کتێبەکە ئەوەندەی دەویست •

پاشان ، شوانەکان بۆیان گێڕاینەوە گوتیان کە لە زنجیرە چیای (گومرین) شۆڕ بووینەوە چاومان بە ئێستڕێك کەوت • موسلیم دڵی بەوەندە دانەکـــەوت کە وەسفی ئەو بەستەزمانـــە بکات ، چوو سمەکانیشی پشکنی • زەبرێکی لـە ئێستڕەکە داو پاشووی توند گرت ، بـــەڵام ئێستڕەکە لە نیازی نووسەرەکـــە نەگەیشت‌و نەیزانی بە چەرکێکی گرنگەوە جەڕاوە • نامەردانە لەقەیەکـــی لە دەمو قەپۆزی نووسەری بەدبەخت گیر کرد •

شوانەکان دایانە قاقای پێکەنین :

« ئێستا ، موسلیم ناچارە ئەمەش لە دەفتەرەکەیدا بنووسێتەوە » •

بێ‌گومان ئێستر گیاندارێکی زۆر بەدخووە بەڵام ئەو جارەیان هەقی بوو • یەکێ زۆر خۆی لە شت هەڵقورتێنێ دەبێ سزای خۆی وەربگرێ •

پاشان نووسینه‌که‌ی موسلیم هاته یه‌کێتیی نووسه‌ران بۆ ئـــه‌وه‌ی قســـه‌ی له‌سه‌ر بکرێ •

به گاڵته‌وه پێمان‌گوت : « موسلیم : پێمان بڵێ ئه‌وه چۆنه له کێبه‌کـــه‌تدا له‌باره‌ی هه‌موو شتێکت نووسیوه ، هـــه‌ر له جاشوولـــه‌ی گوندی (خاریکۆلۆ)وه تا ده‌گاته سمی ئێستر ، به‌ڵام هیچ ناوی بزنی بێشاخت نه‌بردوه ؟ » •

« ئێوه سه‌هوون ، من له چیرۆکه‌که‌مدا بزنی بێشاخم به ناوێکی ناوچه‌یی باس کردوه • له چیرۆکه‌که‌مدا ناوم به کۆریس ـ خانکفا ـ هێناوه » •

دامانه قاقای پێکه‌نین ، به‌ڵام پاشان هه‌وڵمان دا موسلیم تێبگه‌یه‌نین کـــه نووسه‌ر نابێ هه‌ر شتێکی دی له‌باره‌یه‌وه بنووسێ • ده‌بێ له‌و هه‌موو شتانه ته‌نیا ئه‌وه هه‌ڵبژێرێ که به که‌ڵکی جێگه‌ی خۆی ده‌گرێ •

بۆی هه‌یه یه‌ك تاکه پسته بیرێکی زۆر گـــه‌وره بگه‌یه‌نێ ، یه‌ك تاکـــه وشه هه‌ستێکی زۆر مه‌زن بگه‌یه‌نێ ، یه‌ك ڕووداوی بچووك ڕووداوێکی زۆر گه‌وره بگه‌یه‌نێ •

ماوه‌یه‌ك پێش ئێستا خه‌ریك بووین سه‌رلـــه‌نوێ شتمان ڕێك‌ده‌خسته‌وه • هێشتا هه‌روا خه‌ریکین • ناوبه‌ناو سه‌رله‌نوێ شت داده‌ڕێژینه‌وه •

منیش تووشی ئه‌م ده‌رده بوویم • ئه‌و ژانره‌ی به‌کاری دێنم خه‌ریکـــم ڕێکی ده‌خه‌مه‌وه • هـــه‌موو ژانره‌کان له‌ناو یه‌ك تاکـــه کێبدا ده‌توێـمـه‌وه ده‌یانخه‌مـــه ژێر ڕکێفی خۆمو به‌س • هه‌ندێ جار ستاف (تاقم)ه‌کـــه‌م کـــه‌م ده‌که‌مه‌وه ، هه‌نـــدێ جار زیادی ده‌کـــه‌م • به‌ده‌وری هه‌موو ژانرێکـــدا ده‌سووڕێمه‌وه • دوویان تێکه‌ڵ ده‌که‌مو ده‌یانکه‌مه یه‌ك شت ، یا یه‌کێکیان له‌ت ده‌که‌مو ده‌یکه‌مه دوو •

تۆ ئه‌گـــه‌ر زۆر گۆڕانو ڕێخت‌و داڕشتن بکـــه‌ی ، خۆو به‌خێش بێ یه‌کێك هه‌ر باش ده‌رده‌چێ •

چیرۆکی ئەو چیایی‌یەی هاتە مەحەج قەڵا :

چیایی‌یەك بە ئیش هاتبوە مەحەج قەڵا ، پارەیەکی زۆری پێ‌بوو (پێ گومان پارەکە هیی خۆی نەبوو ، پارەی ئیفاد بوو) • لە چێشتخانەیەکدا فراوین‌و شیوی خواردو شەرابی بەسەردا کرد • پرۆژی یەکەم ، بۆئەوەی هەموو کەس لە چێشتخانەکەدا گوێیان لێ بێ ، بە دەنگێکی بڵند هاواری کرد :

« گارسۆن ، گارسۆن ، هەندێکی‌تر براندیم بۆ بێنە » •

خەڵکەکە هەموو ئاوڕیان دایەوەو سەیری کابرایان کرد کە براندیی‌وا گران دەخواتەوە ، سەریان سووڕ ما • دەبێ ئەوە کێ بێ ئاوها هیچ زگی بە پارە نەسووتێ ؟ » •

لە پرۆژی دوایدا کابرا کە هەر ئەو پرۆژەی مابوو لە شار بانگی هەمان گارسۆنی کردو بە چرپە پێی گوت :

« لەگەنێك هەرشتە بە چەندە ؟ »

هێزی گاجووت لە سەرەتای دەست بە جووت کردنەوە دیار نی‌یە ، لە کۆتاییدا دەردەکەوێ • لە جڵێتبازی‌و تەرادانەی ناو مێرگ‌و میرغوزارەوە دیار نی‌یە ، لە راکێشانی هەوجار دەردەکەوێ •

ئەسپ ئەو ئەسپەیە کە لێی دابەزیت پێی هەڵبڵێی نەك کە خۆت هەڵدایە سەرێ •

ئایا چۆن ئەنسالتانی‌یەکان فوو لە سیل دەکەن ، ئاوها کتێبەکەم فوو دەکەم ؟ ئایا وەکو (سیوختسیفی)یەکان سۆبەی دار دروست دەکەم ؟ ئایا لەباتیی گورگ سەگ دەکوژم ، هەروەکو چۆن خەڵکی گوندی تسادا جارێکیان وایان کردبوو ؟ •

لە سەرەتای رێگاوە ئامانج زۆر دوور دیارە • ئاخۆ من ئەو زاتو ئەوینو ئارامەم هەیە بتوانم بە ئامانج بگەم ؟ یاخود منیش ئەنجامم بەمە دەگا کە سەرم بخورێنمو واقم لە نرخی لەگەنە هەرشتەیەك وڕ بمێنێ ؟ •

بیرەوەری یەك : زستانێکیان ، شەختەو بەستەڵەك لە داغستان لەتامێ چووبوە دەر • لەناکاو بەفرێکیوا باری زیکەی سێ پێ بەفری هاویشت • مەڕو بەرخ بێئالیك مانەوەو مەرگیان تێکەوت • لە بارەگای لێژنەی هەرێمایەتی پارتیبەوە بانگیان کردمو پێیان گوتم :

« ڕەسوولّ ، دەمانەوێ بچیتە پاوانان • نابێ ئەم مەڕو ماڵانە قڕ بن » •

« جا من چیم لە دەست دێ ؟ »

« کە گەیشتیە ئەوێ تەگبیرێك بکە • رێگایەك بدۆزەوە • دەبێ ئەم ماڵانە ڕزگار بکرێ » •

من بە ڕۆژی خۆش شارەزای ڕێگا نیم ، نەخوازەڵا بەم تۆفو ڕەهێڵەو بەفرە • بەڵام چبکەم ، دەستووری پارتی دەستووری پارتیبە • بەناو بەفرو ڕەشەبادا ملی ڕێگام گرت تا لەئەنجامدا لە هۆبەیەك ڕاست هاتم • دیم شوانەکان هەموو کزو غەمگین بوون • فرمێسك لەسەر ڕوومەتو سمێڵیان مەیبوو • مەڕەکان ئەوەندەی هەوڵ بدەن گیای سەوز لە بن بەفری بەستوودا دەربێنن هەموو لموزیان بریندار ببوو • بەکیان کەوتبوو ، نەیاندەتوانی تفری شەختەکە بشکێنن • سەگ بەریان بە گورگو دزانەوە نەمابوو ، بە شوێن دااڵدەیەکدا دەگەڕان خۆیانی پێ لە ڕەشەبا پەنا بدەن •

دیمەنێکی زۆر جەرگبڕو بێدەستەڵاتانە بوو • کە شوانەکان چاویان بە من کەوت لە داخان دەستیان بە پێکەنین کرد :

« ئێرە هەر لە شیعرو گۆرانیی تۆی کەمە ، کوڕی هەمزەی تسادایی •

هاتووی شیعر بخوێنیتەوە یا گۆرانی بڵێی ؟ باشە دە سەردووڵکەیەکمان بۆ بێژە با ئێمەش دەست بە واوەیلا بکەین •

سێ ڕۆژ لەناو ڕەشماڵی شوانان مامـــەوە ، تێگەیشتم کـە هیچ سوودم بۆ نەبوونو هیچ سوودیشم نابێ • ئیدی پشتم تێکردنو ملی ڕێگای خۆم گرتو بەرەو مەحەج قەڵا بوومەوە •

لە بارەگای هەرێمایەتیی پارتی لێیانپرسیم :

« مەڕەکانت ڕزگار کرد ؟ »

« تەنیا سێ مەڕم رزگار کرد • »

« چۆن ؟ دە بۆمان باس بکە ! »

« زۆر ئاسانە ، شوانەکان سێ مەڕیان سەر بڕیو خواردمانن • من ئەوانە بە ڕزگار بوو دادەنێم • »

بە تووڕەیی بەڕەڕچیان دامەوە :

« بەڕاست ؟ دە کەواتە بگەڕێوە لای شیعرەکانت • خۆمان دەچین مەڕەکان ڕزگار دەکەین ــ بێگومان بەبێ یارمەتیی تۆ ــ ئەگـــەر سەرزەنشتێکی تۆندت بکەین ڕەنگە زیاتر هانت بدا بۆ نووسین » •

ئایا دەبێ کێبەکەی منیش وای بەسەر بێ ؟ ئەدی من بۆ ئەوە نەچووبووم مالاّنەکان ڕزگار کەم ؟ باشە ، هاتمەوە چیم لەگەڵ خۆمدا هێنایەوە ؟

ڕۆژ کە سەر لە سپیانێ گزنگ داوێ ، چی لێ ڕەچاو بکرێ هەمیشـــە هەر وا دەرناچێ •

بیرەوەرییەك : یەکەم ڕۆژم لە بیرە کە چووبوومە (ئامۆژگەی ئەدەب) • تازە خوێندن دەستی پێ کردبوو • لە ڕۆژی لەدایكبوونمدا کەس پیرۆزباییی لێ نەکردم • هەندێ پارەم پاشەکـــەفت کردبوو • بەخشیشی باوکـــم بـــوو ،

دای‌بوومێ پاڵتۆیەکی پێ بکڕم • لە دڵی خۆمـــدا گوتم : « پەسوڵی کڵۆڵ ، وەرە لە جەژنی لەدایك‌بوونتدا دیاری‌یەك پێشکێش خۆت بکەو پاڵتۆیەکی نوێ بۆ خۆت بکڕە » •

پارەکەم خستە گیرفانو چوومە بازاڕی (تشین) • ئەو یەك دوو ساڵەی پاش برانەوەی جەنگ ، مۆسکۆ چتۆ بازاڕی فەنتازیی تێدابوو !! دەستووری تایبەتی‌و دەڵاڵی تایبەتی‌و میلیشیای تایبەتیی خۆی هەبوو • ماکەرو نێرەکـــەر نەبێ ئەوەی‌تر هەرچی بتویستایە دەست دەکەوت • بازاڕی (تشین) دەتگوت شارە مێروو •

سەعاتێك شانم لە شانی ئـەو کـەسانە خشاند کە هەموو جۆرە جـــڵو بەرگێکی نیمداشتیان لە بەرچاوم ڕاگرتبوو • جلی پیاوانـــەی وەکو : قات ، چەکمە ، فەرو ، پاڵتۆ ، شەپقە • هەروەها جلی ژنانەی وەکو : کراس ، کەوێ ، بلووز ، فانیلە ، سۆڵ •

لەوکاتەدا زۆرم مـــەراق بوو وەکو وەزیران بکەومـــە بەرچاو ، جـا دەمەویست پاڵتۆیەکی وا بکڕم کە کردمە بەر وەکو وەزیرم لێ بێ • ئـــەوەی دەمەویست خێرا لەسەر قۆڵی دەڵاڵێك کەوتە بەرچاوم • بۆ ئەوەی سەرنجی خەڵك ڕابکێشێ پاڵتۆکە ســـەرکلاوێکی لەگەڵدا بوو لە هەمان قوماش‌و بـــە هەمان ڕەنگیش •

لە سەرکلاوەکەوە دەستم پێ کرد • لەسەرم ناو لە ئاوێنەدا تەماشای خۆمم کرد • وەزیرێکی تەواو !! دەستم بە مامەڵە کرد • کە بە دەنگێکی بەرز نرخێکی کەمم پێ دەدا فرۆشیارەکە وای پێشان‌دەدا کە گوێی لێ نییە • کە بە چپەیەکی زۆر نزم پارەیەکی زۆرم پێدا یەکسەر دەنگی قۆستمەوە دەتگوت ئەکتـــەرەو خۆی لە وشەی سوپاس مەڵاس داوە •

دەستمان خستە ناو دەستی یەکترو پێکهاتین‌و بڕیمانەوە • جا بوئـــەوەی

بتوانم پێنج ڕۆبل بایی‌و سێ ڕۆبل بایی‌یەکان لێك جودا بکەمەوە پاڵتۆکەم دایە دەست کابرا • (۲۲۵۰) ڕۆبلم[1] ژماردو لە دەستم کرد و گەڕامەوە بۆ ژووری خۆم • هەستم بە شانازی‌یەکی زۆر دەکردو خۆمم وەکو وەزیران دەهاتە پێش چاو • کە گەیشتمەوە جێ بە بیرم هاتەوە وەختێ پارەم دا کابرای دەڵاڵ پاڵتۆکەم لێ وەرنەگرتەوە • سەرکڵاوەکە بۆ من وەستایە سەر (۲۲۵۰) ڕۆبل •

لە تەماعی ئەوەی کە وەکو وەزیرم لێ بێ ؛ پارەشم چوو پاڵتۆشم نەبوو •

یاخوا کێێەکەم وای بەسەر نەیێ !

هەموو کەس دەزانێ پێویستە چ بکرێ بەڵام بە هەموو کەس ناکرێ •

هەموو کەس نیشانە دەبێ ، بەڵام نیشانە بە هەموو کەس ناشکێ •

هەندێ کەس هەن وا تێدەگەن دەزانن کێێب دەبێ چۆن بنووسرێ بەڵام نازانن چۆن کێێبێك بنووسنەوە •

گوتوویانە : یەك دەرزی بەرگی بووکێنیش دەدووڕێ و کفنیش دەدووڕێ •

گوتوویانە : دەرگایەك مەکەوە نەتوانی دایخەیتەوە •

---

(۱) ئەم پارەیە کۆنە بە گوێرەی نرخی ئێستای پارەی سۆڤێتی دەکاتە (۲۵۰) ڕۆبل • ئەوەی شایەنی باسە ساڵی ۱۹۶۰ پارەی سۆڤێتی هەندێ گۆڕانی بەسەردا هێنراو نرخی ڕۆبل گران کرا •

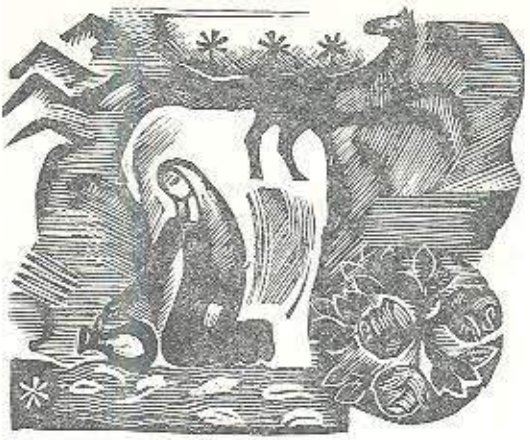

بەهرە

« تە پێناوی ڕووناکیدا بسووتێ ! »

ـ نووسراوی سەر چرادانێك ـ

چیرۆکی شاعیرو ماسیی زێڕین :

چیرۆکە ، دەگێڕنەوە ، دەڵێن : جارێکیان شاعیرێکی سەرنەکەوتوو ماسیەکی زێڕینی لە دەریای قەزوین گرت • ماسیی زێڕین لێی پاڕایەوە :

« شاعیر ، شاعیر ، فڕێمدەوە نێو دەریا » •

« باشە ، ئەگەر فڕێتدەمەوە نێو دەریا چیم پێدەدەی » ؟

« هەموو ئاواتێکی نهێنیت دێنمەدی » •

شاعیرەکە زۆر کەیفخۆش بوو • ماسیەکەی ئازاد کرد • تواهوو !! لەو ڕۆژەوە یەك لەدوای یەك سەرکەوتنی بۆ هات • یەك لەدوای یەك کۆمەڵە شیعری بڵاوکرایەوە • بوو بە خاوەنی کۆشکێك لە شارو خانوویەکی خۆش لە دەشت ••• ناوبانگی دەرکردو ناوی کەوتە سەر

هەموو زمانێکەوە •• وەکو دەوریەیە کەبابێکی باش‌برژاوی گەرمی پر وردە پیازو ئاوی لیمۆ ، دونیای لە بەردەم پان بوەوە ، دەست درێژ کـــەو بخۆو خۆت خەنی کە !!

ماوەیەکی زۆری بەسەردا چوو ، دوای ئەوەی کە بوو بە ئەندامـــی ئەکادێمیاو پەرلەمانو خاوەنی مەدالیای میری ، پۆژێکیان ژنەکەی زۆر بـــە ساکاری لێی‌پرسی :

« پیاوێزگە ، ئەدی کـــەوابوو بۆچی داوات لە ماسیی زێڕین نەکـــرد نەختێ بەهرەیشت پێ ببەخشێ » ؟

تازە بە تازە دەروونی شاعیرەکە گزنگی داو زانی ئەو هەموو ســـاڵە لە شتێکی کـــەم بووە • بە هەڵـــەداوان خۆی گەیاندە کـــەناری دەریاو هاواری کرد :

« ماسیی زێڕین ، ماسیی زێڕین ، نەختێ بەهرەم پێ کەرەم کە ! »

ماسیی زێڕین وەڵامی دایەوە :

« من هەموو ئاواتێکم بۆ هێناویتـــە دی • لەمەودواش هەرچی بتەوێ بۆت دەکەم ، بەڵام ئەوەش بزانە کـــە تەنیا بەهرەی شیعر بەشینەوەی بـــە دەستە من نییە ، چونکە بەڕاستی ، خۆم هیچ بەهرەی شیعرم نییە » •

بە یەك وتە بیڵێین : « لەوانەیە تۆ بەهرەوەر بیتو لەوانەشە بێ‌بەهرە بیت • کەس ناتوانێ بەهرەت پێ ببەخشێو کەسیش ناتوانێ لێتی بســـەنێ • کە لەدایك‌بووی دەبێ بەهرەکەش لەگەڵ تۆدا بێتە دونیاوە » •

شاعیرەکەمان ، هەر چەنـــدە ماسیی زێڕین زۆری خێرو بەرەکـــەت بەسەردا ڕشتبوو ، بەڵام هەستی کرد قەڵبەکەو پەڕی تاوسی پێوەیە • ڕەنگی قەشەنگی پەڕە ساختەکانی سپی بوەوەو ساڵ بە ساڵ پەڕەکانی تەنکترو بێهێزتر بوون • تا دەهات هەر پەڕیووتو خـــراپتـــر دەبـــوو ، خراپتـــر دەبوو •

دووبات‌کردنەوە نوێژ گەنی ناکات ، بۆیە دووپاتی دەکەمەوە :

بۆ ئەوەی پیاو بتوانێ شیعر بنووسێ دەبێ بەهرەی هەبێ • بەڵام کە ماسیی زێڕینیش بەهرەی نەبێ ئەدی لەکوێوە بۆ بەهرە بگەڕێین ؟ •

باوکم جارێکیان بۆی گێڕامەوە : ڕۆژێکیان چیایی‌یەکی خەڵکی گوندێکی دوور هاتە سەردانی باوکمو شیعرەکانی خۆی بۆ خوێندەوە • باوکم بە وردی گوێی لەو شاعیرە لاوە گرتو سەرنجی بۆ هەندێ لایەنی کزو لاوازی بەرهەمەکانی ڕاکێشا • لەئەنجامدا بە کابرای گوت ئەگەر بێتو ئەو بوایە ، واتە هەمزە تساداسا بوایە ، هەمان شیعری بە چجۆرێك دەنووسی •

چیایی‌یەکە هاواری کرد :

« هەمزە گیان ، پیاو دەبێ بەهرەوەر بێ ئینجا وای بێ دەنووسرێ » •

باوکم وەڵامی دایەوە :

« ڕاستە ، نەخێر بەهرە هیچ زەرەرت بێ ناگەیەنێ » •

چیایی‌یەکە لە تانەو پلارەکەی باوکم حاڵی نەبوو ، تکای لێ کرد :

« دە پێم بڵێ نەخێر بەهرە لەکوێ بێنم ؟ »

« هەر ئەوەندە دەزانم ئەمڕۆ هیچ یەهرە لە دووکاناندا نی‌یە ، تازە لەوێ بووم • بڕۆ بازاڕ بەسەر بکەوە داخۆ چنگت ناکەوێ » •

کەس نازانێ پیاو لە کوێوە بەهرەی بۆ دێ ؟ لە زەوی‌یەوە هەڵدەقوڵێ ، یا لە ئاسمانەوە دێتە خوارێ ، یاخود زادەی هەردووکیانە ـ زەوی‌و ئاسمان ؟ ناشزانین لە چجێگایەکی بنیادەمدا دەژی : لە دڵی ، لەناو دەماری خوێنی ، لەناو مێشکی ؟ ئایا هەر لە ڕۆژی لەدایکبوونەوە هێلانەی لەناو دڵی بچکۆلەی ئادەمیزاددا دەکات ، یا دەبێ لە ڕێگای سەختی ژیاندا بیدۆزێتەوە ؟ خۆراکی لە هەموو شتێك زیاتر چی‌یە ؟ ـ خۆشەویستی‌یە یا

قین ؟ شادی‌یه یا شین ؟ پێکه‌نینه یا فرمێسك ؟ یاخود ئه‌مانه هه‌موویان پێویستن بۆئه‌وه‌ی به‌هره به چاکی بگه‌شێته‌وه‌و بچه‌سپێ ؟ ئایا به‌هره شتێکی زگماکه ؟ یا له‌ئه‌نجامی ئه‌م هه‌موو شتانه په‌یـــدا ده‌بێ کـه پیاو ده‌یانبینێ‌و ده‌یانبیسێ‌و ده‌یانخوێنێته‌وه‌و تاقی‌یان ده‌کاته‌وه‌و تێ‌یان‌ده‌گات ؟ ئایا به‌رهه‌می ئیش‌و کاره ، یا گه‌مه‌و گاڵته‌یه‌کی سروشتی‌یه ؟ ئایا وه‌کو ڕه‌نگی چاو وایـــه کـــه پیـــاو له‌دایك‌بوو هه‌یه‌تی ، یا وه‌کو ماسوولکه وایه به مه‌شقی ڕۆژانه به‌هێز ده‌بێ ؟ ئایا دار سێوێکه‌و به ئه‌رکی به‌رده‌وامی باخچـــه‌وان ڕێ‌ده‌گا ، یـــا سێوێکه له دارسێوه‌وه به‌رده‌بێته‌وه‌و ڕاسته‌وخۆ ده‌که‌وێته ناو له‌بی منداڵان ؟

به‌هره شتێکی ئه‌وه‌نده ئاڵۆزو نهێنی‌یه ، ئه‌گه‌ر هه‌موو شتێك له‌بـــاره‌ی زه‌وی‌یه‌وه بزانرێ ـ ڕابردووو دواڕۆژ ، ئه‌گـــه‌ر هه‌موو شـتێك له‌باره‌ی ئاده‌میزاده‌وه بزانرێ ، پاش ئه‌مانه هه‌مووی ئینجا تێ‌ده‌گه‌ین به‌هره چی‌یه ؟ سه‌رچاوه‌ی له‌کوێوه دێ ؟ ئه‌سڵ‌و ڕه‌سه‌نی چی‌یه ؟ له‌کوێ ده‌ژی ؟ بۆچی هه‌ندێ‌که‌س هه‌یانه‌و ، هه‌ندێ‌که‌س نیتیان ؟ .

به‌هره‌ی دوو به‌هره‌دار وه‌کو یه‌ك نی‌یه ، چونکه ئه‌و به‌هرانه‌ی له یه‌ك ده‌که‌ن به‌هره نین ... بێجگه له‌مـــه‌ش به‌هره هیچ پێوه‌ندی به وێکچوونی ڕوخساری ده‌ره‌وه‌ی به‌هره‌داره‌کانه‌وه نی‌یه . زۆرکه‌سم دیوه ڕوخساریان به باوکم ده‌چێ ، به‌ڵام که‌سم نه‌دیوه به‌هره‌ی باوکمی هه‌بێ .

به‌هره شتێك نی‌یه پشتاوپشت بێته خوارێ . ئه‌گه‌ر وابوایه ده‌بوو هونه‌ر به به‌ره‌باب بێ . زۆر جار پیاوی زیر کوڕی ده‌به‌نگـــی لێ ده‌که‌وێتـــه‌وه‌و له‌وانه‌یشه کوڕی پیاوێکی گه‌وج‌و گه‌لحۆ که گه‌وره بووو بێ‌گه‌یشت پیاوێکی زیری لێ ده‌ربچێ .

به‌هره که سه‌ردانی بنیـــادەم ده‌کات لـــه ڕووپێوی زه‌وی‌و ژمـاره‌ی دانیشتووانی ئه‌و وڵاته ناپرسێ که کابرای تێدا ده‌ژی . هاتنی به‌هره زۆر

دەگمەنو پەچاونەکراوە ، وەکو بروسکە ، وەکو پەلکەپەنگینەی ئاسمان ، وەکو بارانی بیابانێکی وشکی ئومێدبڕاو ـ وایە .

چۆن برادەرێکم لەدەست چوو :

ڕۆژێکیان لەسەر مێزەکەم دانیشتبووم ، ئەسپسوارێکی گەنج هاتـــە ماڵەوە . سڵاوی لێ کردم :

« سەلاموعەلێکم ! »

« وەعەلێکوموسسەلام »

« ڕەسوڵ ، هاتوەم ئیشێکی بچکۆڵەم بۆ بکەی ! »

« فەرموو ، وەرە ژووری . داواکەت بخەرە سەر مێز » .

گەنجەکە بەڕاستی هەندێ کاغەزی لە گیرفانی دەرهێناو خستە سـەر مێزەکەم . یەکێکیان نامەی برادەرێکی باوکەو میوانی هەمیشەیی ئێستای من بوو . ئەم دۆستەی بنەماڵەو ئاگردانیمان بۆی نووسیبووم :

« ڕەسوولی ئازیز ، هەڵگری نامە خزمێکی نزیکو پیاوێکی باشـــە . وا بکە ببێ بە شاعیرێکی ناوداری وەکو خۆت » ..

کاغەزەکانیتریش بریتی بوون لە نامـــەی سۆفیێکی گوندو کۆڵخۆزو ڕێکخراوی پارتیو کابرایـــەکی پدێنسپی . لە نامەکەی سۆفیێکی گونـــدا نووسرابوو فلانی کوڕی فلان برازای هەقی مەحموودی شاعیری بەناوبانگی خەڵکی (کاخاب ـ ڕۆسۆ)یەو شایەنی ئەوەیە بۆ پیزی پێشەوەی شاعیرانـی داغستان ناوزەد بکرێ .

لە نامەکانیترەوە بۆم دەرکەوت : برازای مەحموود تەمەنی بیسـتو پێنج ساڵە . نۆ ساڵ لە قوتابخانەدا خوێندوویەتیو تەندروستیی زۆر باشە .

پێمگوت : « زۆر باشە ، ئێستا با بزانین بەرهەمت چ هەیە ؟ بۆی هەیـە

بەهرەت هەبێ و بیی بە شـــاعیرێکی ناودار • زۆر شـــادومانم کـــە هەموو یارمەتیی یەکت بدەمو داوای برادەرە خۆشەویستەکەمان بەجێ بێنم » •

« نەخێر ، ئەز قەت هەوڵم نەداوە شیعر بنووسم • ئاخر بۆ ئەوە ڕەوانەی ئێرەیان کردووم تا تۆ فێرم بکەی ••• » •

« باشە ، چ کارەیت ؟ »

« لە کۆڵخۆز کار دەکەم • ئەمە زۆر باشە • هەموو ڕۆژە ئیشێکم بۆ دەنووسرێ بەڵام چیی وا وەرناگرم • خێزانێکی زۆرمان بەسەرەوەیە ، بۆیە بڕیاریاندا لەباتیی ئەم کارە بمکەن بە شاعیر • من دەزانم شیعر گوزەرانێکی باشی بۆ مەحموودی مامم ڕەخساندبوو • بێ گومان لـــە ئیشی کۆڵخۆزی من باشتر بوو •

ڕەسوڵ ، دەڵێن تۆش پارەیەکی باشت دەست دەکەوێ » •

« هەرچەندە زۆریشم پێ خۆشە ، بەڵام داخەکەم ناتوانم بتکەمە شاعیر » •

« چۆن ؟ ئەدی من برازای مەحموودی شاعیر نیم ؟ تەماشای نامەکانـــم بکە ، سۆڤێتی گوندو ڕێکخراوی پارتی هەردووکیان پشتگیریم دەکەن » •

« جا چبوو ؟ با برازای مەحموودی شاعیریش بیت ؟ لەوانەیە بیستبێت کە باوکی مەحموود ڕەژووکەر بوو نەك شاعیر » •

« ئەمە دادو عەدالەت نییە • ئێوەی شاعیرو نووسەر لێرە ، لە مەحـــەج قەڵا کەلەشی چەورو قەڵەوی ئەدەب لەئێو خۆتان بەش دەکەن ، بۆچی منیش هەندێ ڕیخۆڵەم بەرنەکەوێ ؟ لەمە زیاترم ناوێ • ئێستا چبکەم ؟ ئیشێکم بۆ بدۆزەوە ، ئەوراقم هەموو تەواوە » •

لەبەرئەوەی کـــە برازی مەحموود بوو هەنـــدێ پارەمان لە سندووقی یەکێتی دایەو پاشان بەڕێوەبەری کارگەی دروستکردنی مەکینـــەی کارەبایی

داغستانم پاسپارد بۆئەوەی ئیشێکی بداتێ • بەڵام ئەو چڵێس‌و چاوچنۆکـــەی بەتەما بوو بێ بە شاعیری میللی بە چارەنووسی خۆی پازی نەبوو • باوکیشی کە برادەرێکی یەك ماڵمان بوو کاغەزێکی زۆر تووڕەو تونڈی بۆ ناردم :

« هەمزەی باوکت هەرچیم داوا لێ بکردایە بۆی جێبەجێ دەکردم • هیچ جارێك ناتوڕێدی نەکردووم • تۆش بەڵای خۆتەوە کوڕی هەمزەی ، ئەم ئیشە بچکۆلەیەت بۆ نەکردم کە کوڕەکەم بکەیتە شاعیر • دیارە زۆر گەورە بوویت‌و لە پێستی خۆت چوویتە دەرەوە • تۆ بە باوکت نەچووی • تا ئێستا پێوەندیم لەگەڵ هیچ برادەرێك نەبڕیوە ، بەڵام ئێستا ناچارم • خوات لەگەڵ •

بەمجۆرە ، بەهرە یا پاستر بڵێم بێبەهرەیی برادەرێکـــی زۆر چاکی لەدەست دام • برادەرەکەم پیاوێکی زۆر باش بوو ، بەڵام نەیدەزانی هیـــچ کەسێك ناتوانێ با سەرۆکی یەکێتیی نووسەران‌و سکرتێری پارتی‌و سەرەك حوکوومـــەتیش بێ ، ناتوانێ وەکو دابەش‌کردنی گۆشـــتە بەرخی هەڵماوی سەر مێزی چیایی‌یان بەهرە دابەش بکات •

لە پێگاکانی داغستاندا ، پەنگە چاوت بە گالیسکەیەك بکەوێ کە باریکی قورسی پێوە بێ‌و بەقەد شاخێکدا هەڵگەڕێ ، یەکێ لەپێشـــەوە پایکێشـــێ‌و یەکێ لەپاشەوە پاڵی پێوە بنێ • یان لەوانەیە لۆری‌یەکی گەورە بینی کـــە قەمارەیەکی بچکۆڵەی مۆسکۆڤیچ پایکێشێ بۆئـــەوەی لەناو زەنەکە بەفـــردا دەری‌بێنێ • یان لەوانەیە گەڵابەیەکی زل‌و سەنگین بەدی بکەی کە پێگـــا لـــە ئوتومبێلێکی خۆشبەزی نەفەران بگرێ • پێگای چیا زۆر باریکەو ماوەی ئەوە نابێ ئوتۆمۆبێلەکە لۆری‌یەکە بەجێ‌بێڵێ •

بەڵام بەهرە گالیسکە نی‌یە دوو کـــەس پای‌بکێشن و پاڵی پێوە بنێن • بەهرە مۆسکۆڤیچ نی‌یە چەقێ‌و بەکێش‌بکرێ • بەهرە ئوتۆمۆبێل نی‌یە لـــە کۆسپی بەردەمی ڕەت بێ‌و بەرەو پێشەوە تێی‌بتەقێنێ •

بەهرە پێویستی بە پاڵـــدانو دەرکێشان نییـــە ، خۆی ڕێگای خۆی دەکاتەوەو دێتە دەرەوە •

هەندێ کەس هەن هێشتا هەر بەتەمان یان پاڵبدرێن یان ڕابکێشرێن • ئەمەش چیرۆکێکی‌ترە بۆ ئێرە کە دەشێ ناوی بنێین :

با ، پیر بێ بەلاّم بەهرەدار بێ :

کاتێ کە لە مۆسکۆ قوتابی بووم‌و لە (ئاموژگەی ئەدەب) دەمخوێنـــد ، بڕێ شیعریان وەرگێڕامە سەر زمانی ڕووسی‌و لە هەندێ گۆڤارو ڕۆژنامـەدا بڵاویان‌کردەوە • بەمەوە شیعرەکانم بە نەتەوەکانی‌تری داغستانیش گەیشتن •

هەندێ زگ‌ڕەش‌و زمان‌درێژ هەبوون کەوتنە بەدکاری :

« ڕەســـوڵ هەمزەتۆف هـــەر هیچ نازانێ شیعر بە ئافاری بنووسێ • وەرگێڕە لێهاتوەکانی برادەری دەیانـــەوێ ناوێکی بۆ پەیدا بکـەن • دیارە ئەویش شیعری‌وا دەنووسێ کە لەگەڵ چەشنەی خوێنەری ڕووسدا بگونجێ •

ئەم قسانە هەمیشە شاعیرێکی داغستانیم دەخەنەوە یاد :

لە داغستان نەتەوەیەکی بچووک هەیە پێی‌دەگوترێ (تات) • ژمـارەی ئەوپەڕەکەی دەگاتە پازدە هەزار کەس ، لەگەڵ ئەمەشدا پێنج شەش نووسەری بەتوانای تات هەن لە سەرانسەری داغستان ناسراون • کێشەکانیان بە زمـــانی خۆیان لە مەحەج قەڵا بڵاودەکرێنەوەو دەشکرێنە ڕووسی • ئەو چیرۆکـــەی باسی دەکەم لەبارەی شاعیرێکی تاتەوەیە • بە پێویستی نازانم ناوی بێنم •

خوێندنم لە ئامۆژگەی ئەدەب تەواو کردو گەڕامـەوە مەحـەج قەڵا • لەمێژ نەبوو چووبوومەوە کە شاعیرێکی تات داوەتی کردم • داوەتەکەی بردە جێگایەکی بەر هـەوا • پێشـــەوەمان دەریای فراوانی قەزوین‌و پشـــتەوەمان چیا بوو •

شیعرەکانی خۆی بە تانی بۆ خوێندەرەوەو وشە بە وشە ماناکەی بۆ ڕووسی بۆ لێکدامەوە تا تێبگەم •

لەبەرئەوەی کە من میوانو ئەو خانەخوێ بوو ، لەبەرئەوەی نەوەك وا نێبگا دەمەوێ ئەو زانیاریەی لە مۆسکۆ فێری بووم لێرە پێشانی بدەم ، لەبەرئەوەی هەموو شاعیرێك مەتحی لە ڕەخنە پێ خۆشترە ، لەبەرئەوەی بە هیچ ئەندازە ڕەخنەیەك جاکتر نەدەبوو ، هەروەها لەبەرئەوەش کە بە هەموو شیعرەکانی منی هەڵگوتو تا کەشکەشانی فەلەك بەرزی کردەوە ، ئەمەم هەموو ڕەچاوکردو منیش بێشەرمانە بە هەموو شیعرەکانی ئەومدا هەڵگوت •

بەڕاستی ، هەندێ شیعریم بە دڵ بوو لە ناخی دڵەوەش پێمهەڵگوتن بەڵام هەندێ شیعریوای هەبوو کە هیچ نەبوونو لەگەڵ ئەوەش وام پێشاندا کە ڕام لێیانە •

لەوکاتەدا کە وشە ساختەکانم لە دەم دەهاتە دەرەوە لە دڵی خۆمدا باوەشم بۆ شەپۆلەکانی قەزوین کردەوەو کڕنۆشم بۆ بردنو هاوارم کرد :

« لەم درۆیەم ببوورن ! »

ئینجا هەر لە دڵی خۆمدا ئاوڕم لە چیاکان دایەوە • دەستم لەبەر تۆپکە سپیەکان پان کردەوە • کڕنۆشم بۆ بردنو هاوارمکرد :

« لەم درۆیەم ببوورن ! »

دوای ئەوەی تێر شیعرمان بۆ یەکتر خوێندەوەو پێکمان هەڵگوت ماوەیەك لە بێدەنگیدا نقوم بووین • من گوێم بۆ شەپۆلەکانی دەریا شل کرد ، مێشکی برادەرەکەشم ، وەکو پاشان بۆم دەرکەوت ، بە شتێکیترەوە مژوول بوو •

لەئەنجامدا برادەرەکەم هەڵیدایە :

« ڕەسوڵ ، شتێکی زۆر گرنگ هەیە دەمەوێ بۆت باس بکەم ، بەڵام گفتم پێ بدە لە کن کەس نەیدرکێنی » •

گفتم‌پێ داو ئەویش دەستی پێ کرد :

« خۆت دەزانی ئێمەی تات نەتەوەیـــەکی بچووکین • جێگـــەی من و شیعرەکانم لەناو ئەم نەتەوەیـــەدا نابێتەوە • تۆ کارێکی باشت کرد بۆ خۆت خوێندرت لە مۆسکۆ دۆزیەوە • منیش خەریکم وا بکەم • دەمەوێ بچمـە مۆسکۆ بەڵام لەوێ کەسم نییە ، نە خزمێـک ، نە برادەرێک ، نە ناسیارێک ، هیچ جێگاش نییـــە تێدا بژیم • تۆ چ دەڵێی ، ئەگەر ئەو پارەیەی لە کتێبـە نوێکەمدا دەمکەوێ وەربگرم و بچمە مۆسکۆ ، دەبێ جێگایەکم دەست بکەوێ تێدا بحەوێمەوە » ؟

« بۆ دەستت ناکەوێ ! ئەگەر پارەت لە گیرفاندا هەبێ هەموو دەم دەتوانی ژووریک بەکرێ بگری » •

« مەبەستم ئەوە نییە • مەبەستم ئەوەیە ئاخۆ دەبێ ژنێکم دەست بکەوێ ؟ قەیدی نییە ، بـا پیر بێ ، با ناشیرین بێ ، بەڵام بەهرەدار بێ • هەر ئەوەندەم دەوێ شیعرەکانم بکاتە ڕووسی و تەکانێکم بێ بداتو بجـــوولێمەوە • کـــە جوولامەوە من خۆم چارەی خۆم بێ دەکرێ • ئەگـــەر وانـەبێ لەناو قاوغی نەتەوەکەمدا وشک هەڵدەگەڕێم و چک دەکەم » •

تەماشایەکم کرد : لاوێکی بیستو پێنج ساڵە ، قەوقاسیەکی خوێن گەرم ، کڵپەی زیندوویی لێ هەڵدەستا ، مووی دەستی زبر بوو ، هەتا پەنجەکانیشـی داپۆشـیبوو • مووی ســـنگی هێندە ڕەق بوو دەتگـوت بزمارە لـە دیـوار کوتراوە • لێوی ئەستوور بوون ، چاوەکانی بەپێچەوانەی ڕووی ئەســـمەرو تاری شین وەکو گۆمی قوول وابوون • ددانی گەورەو سپی بوون • لوولاقی وەکو کاریتە وابوون • هەموو لەشی ماسوولکەی لێ دەربۆقیبوو • بەکورتی : منداڵێکی سەرەتایی سروشت بوو • لەم شارە چەند ملیۆنییەو تەنیا سێ ساڵ دوای جەنگ ئاخۆ دەبێ لە پەیداکردنی ژنێکدا چ گرفتێکی بێتە پێش ؟

ئاوهام پێ گوت :

« تەنیا لە ناوەندی شەقام بوەستەو فیکەیەك بکێشە ، هەموو تەرزە ژنێك دەکەونە شوێن دەنگەوەو دەورت دەدەن » .

برادەرەکەم وەك منداڵ شاگەشکە بوو . هەستایە سەر سەرو لەسەر لەپ پۆیشتو چوە ناو دەریا . بەڵام بەر لەوەی خۆی نقوم بکات بانگی کردم :

« ئامۆژگاریت چییە ؟ چۆن بچمە مۆسکۆ ؟ بە فڕۆکە یان بە شەمەنەفەر ؟ » .

دوای نیو ساڵ بەسەر بارەگای (دەزگای بلاوکردنەوەی پاسەوانانی لاو) کەوتم . لەسەر پێپلکەی نهۆمی چوارەم شەپقەکەم لە بەفر دادەوشاند کە تووشم بوو بە تووشی شاعیرە تاتەکەوە . بەرەو ڕووم دەهات ، ئەو شاعیرەی کاتی خۆی لە قەراخ دەریای قەزوین داوەتی کردم ، جانتایەکی زلی لە بن هەنگڵی نابوو . پاستی ، یەکەم شت کە سەرنجی ڕاکێشام چۆنیەتیی جانتا هەڵگرتنەکەی بوو . وەکو نووسەران بە دەستی یەوە نەگرتبوو ، وەکو ژمێریارو ئەمینی دارایی خستبوویە بن کەشی یەوە ... هەستم کرد کە ماوەی ئەم شەش مانگە زۆر زۆر گۆڕاوە . پرچی کە وەکو پەڕی سیخوڕ وابوو ئێستا زۆر بە ڕەوە ڕێك وپێکی داهاتبوو و زولفێکی وەکو هیی دیسەمبەریەکانی بەردابووەوە . نێۆکی قلینچکی ئەوەندە تیژو درێژ بوو دەتگوت سەرەتێژەیە . پەنجەیەکی تریشی ئەڵقەیەکی گەوهەربەندی تێدابوو . لە جیاتیی بۆینباغ شتێکی وەکو دوو باڵە قاڵۆچەی لە یەخەی دابوو . نموونەیەکی پاکی و بۆشتەیی بوو .

چاکو خۆشیمان لە یەکتر کرد . بۆینباغەکەی بۆ ڕاست کردمەوە ، دیارە دەبێ تێك چوبێ ، هەڵبەتە منیش سوپاسی ئەو زەحمەتەیم کرد .

ئەحمەد ، منی پێشکەش ژنەکەی خۆی کردو ژنەکەیشی پێشکەش من کرد • ژنەکەی سێ پەنجەی بۆ دریژ کردمو گوتی :

« شادومانم بە ناسینتان » •

ئێمە لە داغستان عادەتمان نییە دەستی ژنان ماچ بکەین ، بۆیە تەنیا دەستیم گوشیو بەس • بەڵام ژنە ئەوەندە بە ئازارەوە چریکاندی دەتگوت هەموو هێسکی دەستیم وردو خاش کردوە •

« ببوورە چیایی یەکی نەزانم • بە ئەنقەس وام نەکرد » •

بڵماندی : « پێویستە نەختێ فێری سەقافەت بی » •

چوە لای ئاوێنەکەو بەنازەوە لە بەردەمی ڕاوەستاو دەستی بە تاس و لووس کردنی خۆی کرد وەك ئەوەی کە ئاوێنەکە بتوانێ شێوەی دەرەوەی بگۆڕێ و جوانتری بکات •

بەڵێ ، ئافرەتێکی پیرو ناشیرین بوو • ئەوەندەی پۆدرە لە دەمو چاوی دابوو بایی سپی کردنی ژوورێکی مامناوەنجیی دەکرد • زۆرم داخ خوارد کە ئەو دەمە ئەبووتالیب لەوێ نەبوو تا وەسفێکی پڕ بە پێستی خۆی بکات •

دەڵێن هیچ شتێك لە ڕێوی و کلکە ڕێوی زیرەکتر نییە ، بەڵام دەبێ ئەو ڕێوی یە بۆزە چەند دەبەنگ بووبێ کە ببوو بە یاخەی ئەم پیرەژنە تۆپنبازە » •

ژنە چوو گۆفارێك بکرێ و منو ئەحمەد بەتەنێ ماینەوە •

« ئێ برادەر چۆنی ، لە چدای ؟ »

« تواهوو ! دەڵێی ئەو گامێشەم کە نیسکی پێ گێرە دەکەن • ئەرکی خۆمو ئیشەکانمی گرتۆتە ئەستۆی خۆی • ئەتۆ نازانی چەند ڕۆشنبیرو تێگەیشتووە ! جا چەند زیرەکە !! دۆستێکی زۆر نزیکی بلۆك و مایاکۆفسکی

بوەو لەگەڵ سێرگێی یەسینیندا هاوڕێی گیانی بە گیانی بوون • لە پاریس ژیاوە • ئینگلیزی‌یەکی زۆر باش دەزانێ •

خانوویەکی چوار ژووریمان هەیە ، هەر بۆ خۆمان • هیچ منداڵمان نی‌یە • یەك سەگمان هەیە ناوی (تۆشیك)ە[1] • بە پەسەن ژاپۆنی‌یەو لە پشیلە گچکەترە •

« بەڵێ ، بەڵێ ، دیارە لە ژیانێکی بەختەوەردایت • ئەدی ئێستا کوێوە دەچی » ؟ •

« هەندێ شیعرم داوەتە گۆڤاری ـ موورزیلکا ـ ی منداڵان بەڵام پێیان گوتم ئەم شیعرانە زۆر گرانن ، بۆ منداڵان ناشێن • وابزانم دەیاندەمە گۆڤاری لاوانی کۆلخۆز ، لەوێ پایان لێدەبێ • هەر ئەوەندەیان دەوێ دێڕێکی بۆ زیاد کەم وشەی کۆلخۆزی تێدابێ • ئەم ئێوارەیە بۆیان ڕێك‌دەخەمو دەیاندەمێ •

ئای پەسوول ، ئەمەیە تەنیا ڕێگای ژیانو ئیش‌کردن • ژنەکەم دەڵێ منداڵ پێش ئەوەی فێرە ڕۆیشتن ببێ ، دەبێ ، گاگۆڵە بکات • کە وەختی هات دەبم بە خاوەنی دەنگ‌و پیشەی ڕاستەقینەی خۆم » •

ژنەکەی کە لەولاوە هاتەوە بەتوندی تێی ڕاخوڕی :

« ئەلیۆشا ، با بچین خواردن بدەینە ـ تۆشیکا ـ و لەوێوە دەگەڕێینەوە بارەگای نووسینی ـ کرۆکەدێڵ ـ و ـ ڕابۆتیسا ـ » •

تا ماوەیەکی زۆر ئەحمەدم نەدیتەوە • ڕۆژێکیان نامەیەکی بۆ ناردم داوای کردبوو گۆزەیەکی لە بەلخار بۆ بە کردن بدەم لەسەری نووسرابێ : « بۆ ژنە خۆشەویستەکەم » • داواکەم بەجێهێناو لە دڵی خۆمدا گوتم

---

(۱) لە ئینگلیزی‌یەکەدا (تەرەزان)ە •

بێ‌گومان ئەم کابرایە زۆر قەرداری ژنەکەیەتی بەرامبـــەر بەم هەموو کارەی بۆی کردوە ...

زۆر جار شیعرەکانی وەردەگێڕایە سەر زمانی ڕووسیو لە (موورزیلکا)و (پایەنیر) و (کرۆکەدێل) بلاوەدەکرایەوە . کەچی هەرگیزاو هەرگیز شتێکی بە زمانی زگماکی تاتیی خۆی لە مەحەج قەڵا بلاو نەکردەوە .

زۆرجار داوام لێ دەکـــرد شتێکمان بۆ بنێرێ بـــەڵام هیچ وەڵامم بۆ نەدەهاتـــەوە .

تا پازدە ساڵ چاومان بە یەکتر نەکەوتەوە . پاش ئەو پازدە ساڵە لـــە مۆسکۆ ، لە میهرەجانی هونەری داغستان کە چل شاعیرمان تێدا بەشدار بوون یەکترمان گرتەوە . لە هۆڵی کۆڵەگـــانو شـانۆی کرملینو کارگەیەکـــی ئوتۆمۆبێڵو تیبی پاسەوانـــەکانی (کانتیمیرۆفسکایا)دا شاعیرەکانمان بە گەڵێ زمانەوە شیعریان پێشکێش کرد .

لە ئاهەنگی کۆتاییی میهرەجانەکەدا بوو برادەرە تاتەکەم زۆر بە تاسـەو پەرۆشەوە خۆی کوتایە پەنا پەردەی شانۆ ، دەگەڕا قسەیەکمان لەگەڵ بکات . بە پاڕانەوە پێی گوتم :

« ڕەسوول ، تۆ بێ خوا بمبەوە داغســـتان ، بۆ ڕیش چووم سمێڵیشـم لەسەر دانا[1] » .

بەمجۆرە گەڕایەوە داغستان بەڵام هەرچیو چۆنێك بێت نەیدەتوانـــی پەندووڕەکەی لێ بدات ، نەیدەتوانی کلیلەکانی توند بکات . وەکو جامێکـی درزبردوو وابوو کە هەموو شەرابەکەی لێ چۆڕابێتـــەوەو هەرچەندی بتەوێ درزەکە بگری شەرابی هەر لێ بڕژێو لەبەری بڕوا .

---

(١) لە ئینگلیزییەکەدا دەڵێ : لە دونگێکی قەڵەو دەگەڕام کەچی دونگە لەڕەکەی خۆیشم لەدەست چوو . بەڵام من بەم پەندە کردمە کوردی کـــە دەڵێ : (بۆ ڕیش چوو سمێلیشی لەسەر دانا) .

به یەك وشـــە بیڵێین : یـــەکێ بـەهـرەی نەبێ وەرگێڕ ناتوانـــێ بیکاتە بەهرەدار •

هەندێ کەس دەڵێن : ئەفەندی کەپایێف سلێمان ستالسکیی دروست کردوە • هەندێکیش دەڵێن : سلێمان ستالسکی ئەفەنـــدی کەپایفی دروست کـردوە • ڕاستی یەکەی ئەمەیە کە ئەوانە هەردوکیان بەهرەدار بوون • بەهرەی ئەفەندی ئەفەندیی دروست کردو بەهرەی سلێمانیش سلێمانی دروست کرد •

بە ئیزا دەڵێم : ئەمە ناونیشانێکی زۆر باشـە بۆ ئەو چیرۆکـــەی کە تازە هاتەوە یادم :

لە (ئامۆژگەی مامۆستایانی داغستان) یەکێ لـە هاوڕێکانم محەمەد سلێماتۆف بوو کە ئێستا نووسەرێکی بەناوبانگی داغستانە • هـەر لە منداڵی یەوە زۆر چەشنە بەهرەی هەبوو : شیعری دەنووسی ، (یەڤگینی ئەنێگین)ی پوشکینی زۆر بێ خۆش بوو • هێشتا قوتابی بوو خۆی خۆش کردبوو (یەڤگینی ئەنێگین) وەرگێڕێتە سەر زمانی ئاڤاری • کە چوە سەنگەری شەڕیش کتێبەکەی هـــەر بێ بوو • لە کۆتاییی جەنگدا محەمەد بە گوللەو ساچمەی تۆپو نارنجۆك وەك سەرەندو بێڕێنگی لێ هاتو کەوتە نەخۆشخانەی سەربازی لە مۆسکۆ • لەوێ تووشی کچێکی دۆسکۆیی بوو کە ناوی ماریا[1] بوو • کاتێك کە بریندەکـانی ساڕێژ بوون ماریای خواستو گواستیەوەو لە مۆسکۆ گیرسایەوە •

کە بۆ خوێندن چووەتە مۆســکۆ بە یارمـەتیی (پرسگە) شوێنەکەیـــم دۆزیەوە •من لەو دەگـــەڕامو ئەویش لـە من • ماریا قـــەت گفتوگۆی برادەرانەی بێ نـــەدەبڕینو خۆی تێ هەڵنـــەدەقورتاندین • هـەرسێکمان ماوەیەکی زۆر بەدەوری شـــەرابی خەســـتدا دانیشتین • محەمـــەد باسی جەنگی بۆ کردەو منیش باسی داغستانو چیاکانو گوندی خۆمانم بۆ کرد •

(۱) لە ئینگلیزی یەکەدا (فالیا) یە •

شیعرم بۆ خوێندەوە ، شیعری خۆمو شیعری شاعیرە لاوە ئافارەکانیترم بـــۆ خوێندەوە ... پاشان لە محەمەدم پرسی داخۆ نەخشەی دواڕۆژی چیە ؟

« زۆر بیرم لەم مەسەلـەیە کردۆتـــەوە . بەڵام ماریا پووریکی هەیە ، پووزەکەیشی برادەرێکی هەیە ناوی ئیزایە . ئیزا پیاوێکی وایە لە مۆســـکۆ دەستی دەڕوا .

پووری ماریا بینی من پەرێشانم گوتی . محەمەد بۆچی خۆت پەرێشـان دەکەی ؟ بە ئیزا دەڵێمو ئەویش ئیشێکت بۆ پەیدا دەکات .

ڕاستی ، ئیزا کارێکی باشی لە ئاکـــادیمیا بۆ دۆزیمەوە ، ئێســـتا ئەوێ ئیش دەکەم » .

« ئەدی چیت لەگەڵ نیگارکێشان کرد » ؟

« جەنگ هەموو لەشی بە گوللە نەخشاندووم . لێرەوە وازی لێ دێنم » .

« ئەدی شیعرەکانت » ؟

« ڕەسوڵ ، شـــیعر هیی دەوری هـــەرزەکاری بوو ئێستا لـــە خۆم گەڕاومەتەوە ، دەبێ ئیشی پیاوانە بکەم » .

« ئەدی چیت لە (یەڤگینی ئەنیگین) کرد ؟ »

برادەرەکەم داما . دیاربوو بریتیکم کولاندبووەوە .

« بۆ ناگەڕێتەوە داغستان ؟ »

« ئەدی چ لە ماریا بکەم ؟ »

« لەگەڵ خۆتی بێنە »

« بێجگە لە مااڵی دەشتێ مااڵیترمان نییە . ناتوانم ماریا ببەمە ئەوێ . بۆ ؟ ماریاو دایکم لە یەك حااڵی نابن . یان دەتەوێ تەرجومانێك لەگەڵ خۆمان بەرین تا ماریا لە دایکم بگاتو دایکیشم لە ماریا بگات » .

بۆئەوەی ئەم باسە بگۆڕم کـــە محەمەدی ئازار دا ، پێکێکم بە خۆشیی محەمەدو ماریاو (یەڤگینی ئەنێگین) هەڵدا .

جارێکی‌تر کە هاتمەوە دیدەنیی محەمەد ، ماریا پێی‌گوتم محەمەد تـەواو گۆڕاوە ، شەوو ڕۆژ بەردەوام ، هەرکاتێ کە بێئیش بێ ، بگرە زۆر جار لە حاتی نانخواردنو نووستنو حەوانەوەشـــدا دادەنیشێو دەنووسێ . ئەوەی دەینووسێ دەیدڕێنێ ، دووبارە دەینووسێتەوەو دیسان دەیدڕێنێ .

پووری ماریا ماوەیـــەك خۆی لێ دانووساند ، ویستی بزانێ ئاخۆ چ دەنووسێو بۆچی ئەوەی کـــە دەینووسێ جێڕ بە جێڕی دەکات . محەمـــەد پێی‌گوت :

« دەمەوێ بیم بە شاعیر . دەمەوێ (یەڤگینی ئەنێگین) بکەم بە ئاڤاری » .

« جا چبوە ؟ چما دەبێ ئاوا خۆت بکوژی ؟ بـــە ئیزا دەڵێـم ، ئەو بۆت جێبەجێ دەکات » .

« تواهوو !! نەخێر ، پووری ، نە ئیزاو نە سەرۆکی ئیزاو بگرە نە زیی ئیزاش ، کەسیان ناتوانن بمکەنە شاعیر . ئەمە شتێکە تەنیا خۆم دەتوانم ... »

هێندەی بێ نەچوو محەمەد بەشی یەکـــەمی (یەڤگینی ئەنێگین)ی کردە ئاڤاری و بۆی خوێندمەوە . دوای سێ ساڵ وایلێهات هەموو ئاڤارێك ئـــەم شیعرە بە زمانی ئاڤاری خۆمان بخوێنێتەوە .

وێنەی کێ دابندرێ : دەڵێن ژنی چاپوك‌و چالاك دەتوانێ وا لە مێردەکەی بکا کە لە دونیادا هەڵبکەوێ .

بەڵێ ، من ژنی‌وام دیوە . شاعیرێکمان کە زۆر چاك لە داغستان ناسراوە ژنێکی لەوجۆرەی هەیە . تەنیا ناوی بێ ، سەرایای یەکێتیی نووسەرانو گنست دەزگاکانی بڵاوکردنەوەو تێکڕای ڕۆژنامەکان دەکەونە لەرزین .

منیش لێی دەترسام ، جا بۆئەوەی خۆی لێ بپارێزم وێنەی مێردەکـــەیم لە ژووری خۆم هەڵواسیبوو ، وامدەزانی هەوەسی پێ دێو بەنەرمی لەگەڵـــم دەجووڵێتەوە ، بەڵام کەڵکی نەبوو ، دادی نەدام • چونکە وێنەی مێردەکـەی کە لە ژووری مندا هەڵواسرابوو یەك کۆپێکی زیادەی بۆ ئەو تێدا نەبوو •

جارێکیان فەرمانی دا کە دەزگای بلاوکردنـــەوە زووبەزوو کۆمەڵـە شیعرێکی مێردەکەی بلاوبکاتەوە •

بەڕێوەبەر بە ترس و لەرزەوە لێی پاڕایەوە کە پلانی بلاوکردنەوەی ئـەو سالە تەواو بووە نابێ دەستی لێ بدرێ • کاغەز لە کورتیی داوە بەڵام بۆ سالی ئایندە شتێکی بۆ دەکرێ •

ژنە بە تووڕەیی قیژاندی : « بێوبژدان ، نابێ حەیات هەبێ ، دەتـرســی نەوەك خەڵکی تێبگەن شیعری میردەکەم تا چ پادەیەك لە شیعری تۆ باشترە ، بۆیە ئەم بڕۆ بیانوانەم بۆ دێنیتەوەو ئەم ئەفسانانە لـەبارەی کاغەزو پلانـــەوە هەڵدەبەستی • دەزانم چیت لە مێشکدایە لە من نابەیتەوە • دەبێ کۆمەڵە شیعری مێردەکەم هەر چاپ بکەی !! » •

ژنە بە دەم ئـــەم قسانـــەوە ڕۆیشتو بەتوندی دەرگـــای دەزگـــای بلاوکردنەوەی پێوەدا •

دوای دوو سەعات ، تەلەفۆنی سەرمێزی بەڕێوەبەر لێیدا ••• سکرتێری لێژنەی هەڵبژاردنی بوو ، تەلەفۆنی بۆ کرد • سکرتێر تکای لێ کردو گوتی : « بیکە لە پێی خوا شتێکیوا بکە ئـەم ژنـە چیتر نەیەتەوە سەرو کۆکڵمان • ناتوانم هێندە جاری سەر مێزەکەم بگۆڕم • تازە دیسان مستەکۆڵەیەکی لێداو شکاندی » •

لەوباوەڕەدای ئەنجام بە چی گەیشتبێ • (حاجی موراد) ی تۆلستۆی و

کێشێکی منداڵانی هەمزە تساداسایان لە پاڵانی ئـــەو ساڵە دەرهێناو کۆمـەڵـە شیعرێکی مێردی ژنە هارو هاجەکەیان خستە جێگەی ئەم دوو کێشەوە .

هەق وابوو ئێتر نەختێ ئاسوودە بین ، بەڵام نەخێر ، زۆری نەبرد هەراو هۆریایەکی تر قەوما . ئەمجارەیان هۆی ئەوەبوو کە وێنەی شاعیرەکە لەگـەڵ کۆمەڵە شیعرەکەیدا پلاوتەکرابوەوە .

ژنە چریکاندی : « بێویژدان ، ناکەی حەیات هـەبێ ، دەترسی نەوەك خەڵکی تێبگەن مێردەکەم تا چڕادەیەك لە ئێوە هەمووتان کۆکترو جوانترە ، بۆیە وێنەکەیتان پلاوتەکردەوە » .

بەڕێوەبەری دەزگای پلاوکردنەوە وەڵامی دایەوە : « نەخێر ، لەبەرئەوە نەبوو ، لەبەرئەوە پلاومان نەکردەوە نەمانزانی وێنەی کێ دابنێین ـ وێنـــەی تۆ یا وێنەی مێردەکەت » ؟

ژنە خەندەیەکی خستە سەر لێوانو گوتی :

« کێ دەزانێ ؟ ئەگەر ئەمن نەبوومایە ڕەنگە هەر نەبووبوایە بە شاعیر »

[جارێکیان ئەبووتالیب ئەم شاعیرەی بینیو پێی گوت :

« کۆسا ، گوێت لێ بێ . یـــەك هەفتـــە واز لە ژنەکەت بێنە بۆ من ، بەکسەر مەدالیای (ستالین) وەردەگرم » .

« بە ڕاستە ئەبووتالیب ؛ دەنا ئەوە دە ساڵە من لـــەگەڵی دەژیمو هێشتا پاداشی حاجی حەسوونیشم وەرنەگرتوە » .

« کەواتە داوای نەختێ بەهرەی لێ بکە[1] »] .

---

(١) ئەم چەند دێڕەی نێو ئەم دوو کەوانە لە دەقە ئینگلیزیەکەدا نەبـــوو . لە عەرەبیەوە کردوومە بە کوردی کە عبدالمعین الملوحی چەند بەشـێکی ئەم بەرگەی کردۆتە عەرەبیو لـــە گۆڤاری (الآداب الاجنبیة)دا بـڵاوی کردۆتەوە . ئەمە لە دەقە ڕووسیەکەشدا هەبوو .

چیرۆکی ئەبووتالیبو خاتیمە :

ئەبووتالیب جاران شـــوان بوو • پاشانیش کـــە مەراقی کەوتە ســەر تەنەکەچێتی ، شمشاڵی دەوری شوانێتیی هەر پێبوو ، هەرکاتێ دەرفەتی بوایە شمشاڵی لێدەدا • ئەم پیشە نوێیەی وای‌دەویست گوند بە گوند بگەڕێ •

هەندێك دەڵێن لە گوندی (کولی) بوو ، هەندێکی‌تر دەڵێن لە گونـــدی (کوموخی) بوو کـــە کچێکی نازداری خاتیمـــە ناو هاتـــە لای ئەبووتالیب ، مەنجەڵێکی پێبوو •

ئەبووتالیب وەختێکی زۆری بە چاك‌کردنەوەی مەنجەڵەکەوە بردە سەر • لە سەرەتاوە مەنجەڵەکەی وەلا ناو جگەرەیەکی کێشا ، ئینجا نەختێ شمشاڵی لێداو پاشان زۆر چەشنە چیرۆکی بۆ خاتیمە گێڕایـــەوە ؛ هەندێکیان پاست بوون ، هەندێکیان پاست نەبوون •

خاتیمە ئارامی لێ بڕا • وێستی تەنەکەچی دنە بدا بۆئەوەی ئیشەکـــەی زوو پایی بکات • بە بەری‌دا کەوت :

« دەبوا جگەرەکەت نەختێ کورتتر بێت ! »

« نەخێر ، خاتیمـــەی نەشـــمیل ، ئێستا جگـــەرەکـــەم یاردێك درێژ دەکەمەوە » •

لەئاکامدا ، کچـــە ڕکی بوەوە ، ئیدی ئەبووتالیب چاری ناچار بـــوو مەنجەڵەکەی بداتەوە • ئەبووتالیب خۆی زۆر پێوە ماندوو کردبوو • وەکـــو مەنجەڵێکی نوێی لێ هاتبوەوە • بەڵام کاتێ کچە مەنجەڵەکـــەی پڕ ئاو کرد ، یەکسەر ئاوی لێ چۆڕایەوە • بە تووڕەییو بە چاوی پڕ فرمێسکەوە گەڕایەوە لای ئەبووتالیب :

« سەیر کە ، خۆت چەند بە چاك‌کردنەوەی مەنجەڵەکەمەوە ماندوو کرد ، لەگەڵ ئەوەشدا لە جاران خراپتر ئاوی لێ دەچێ » •

« خاتیمه ، دڵگیر مەبە • دەك لاوی گۆك‌و نەبەرد هەموو ڕۆژێ بـــەرد باوێنە مەنجەڵەکەت • بە قەستی کوێکم تێدا هێشتەوە تا بێتەوە لامو بە دیدارت شاد بمەوە » •

خاتیمە قیژاندی : « نەوەڵڵا ، بەرد باوێنە سەرکی تۆ نەك مەنجەڵی من !» ڕۆیشت‌و هەرگیز نەگەڕایەوە •

ئەبووتالیب لە حەزمـــەتان وێك‌هاتەوە • ئەوینی خاتیمە لە دەروونیـدا کڵپەی سەند • تا ئاگرەکە خۆشتر دەبوو ئەم پووت‌و لەڕو لاوازتر دەبوو •

ئەبووتالیب لەئەنجامی ئازارو خەم‌و خەفەت‌و هەژانەوە شیعرێکی لەبارەی خاتیمەو ئەوینی خاتیمەوە نووسی • پاشان شیعرێکی‌تری نووسی‌و دە شـــیعرو بیست شیعری نووسی • بەمجۆرە ، ئەم تەنەکەچی‌یە بووو بە شاعیرێکی ناودار •

لەو ماوەیەدا خاتیمە مێردی بە کوڕێکی گەنج کرد ، ناوی (حاجی) بوو • زۆری نەبرد خۆی پێ تەڵاق داو ئەمجارەیان شووی بە (موسا) ناوێك کرد •

ڕۆژێکیان ئەبووتالیبی شاعیری ناودار بە ناوبـازاڕدا دەڕۆیشـــت • یەکێك بانگی کرد :

« هۆ ، ئەبووتالیب ، مەنجەڵەکەم چاك ناکەیتەوە ؟ »

شاعیر کە ئاوڕی دایەوە چاوی بـە خاتیمە کـەوت ، بینی دەردو پیری پشتیان چەماندۆتەوە •

« ئەبووتالیب ، وا بزانم ئێستا گەلێـــك شانازی بە خۆتەوە دەکەی ••• سەیر نیـیە ! دەبینم بەرۆکت بە میدالیای میری ڕازاوەتەوە • وازت لە پێشەی تەنەکەچێتی هێناوە ، بەڵام نەختێ پیر بکـــەوە ، من بووم تۆم کردە شاعیر • ئەگەر کاتی خۆی مەنجەڵەکەم نەهێنابوا لات تا ئێستاش دەبوا لە بازاڕ هـــەر لە دووکانێ دابنیشی‌و تەقەی چەکوشت بێ » •

« ئێ ، خاتیمه ، مادام هێنده به دەسەلاتیو به پاستی خەڵکت پێ دەکرێته شاعیر ، ئەدی بۆچی (حاجی)ی مێردت نەکردە شـــاعیر ؟ بۆچی کەس گوێی لە گۆرانیی‌یەکانی مووسای مێردی دوەمت نەبوە ؟ .

ئەبووتالیب ڕۆیشت . خاتیمە لە شوێن خۆی تاسا . دەمی بەش کردەوە . نەیزانی چۆن وەڵامی بداتەوە تا دڵۆپە بارانێکی پێ کەوتو هاتەوە سەر خۆی .

نەخێر ، ئەگەر یەکێ هیچی لەباردا نەبێ کەس ناتوانێو ئەو دەسەلاتەی نیی‌یە بیکاتە شاعیر .

باوکم جارێکیان بۆی گێڕامەوە : کە یەکـــەم جار دەستم بە شیعردانان کرد ، کۆنە برادەرێکی باوکم کە کابرایەکی گرانو سەنگینو بەناوبانگە لـــە داغستان ، پێی گوت :

« ئێستا زۆر شتی چاکە ڕەسوڵ تا بناگوێ لە خۆشەویستیدا نقوم ببێ . گرنگ نیی‌یە تا چڕادەیەك بەم خۆشەویستی‌یە شـــادومان دەبێ یان سەخڵەت ؟ گرنگ نیی‌یە ئاخۆ خۆشـــەویستی‌یەکـــەی قبوڵ دەبێ یان نا . ڕاستی وا باشترە کە لە خۆشەویستی‌یەکەیدا تاتومێد بێو لە دەردو ئازارو ناخۆشی بەولاوە هیچی دەستگیر نەبێ ، بەمەوە یەکسەر دەبێتە شاعیرێکی گەورە » .

برادەرەکەی باوکم کچێکیشی دەستنیشـــان کرد ، کچێکـــی جوانو شۆخو شەنگ بۆئەوەی جەفاکاریم لەگەڵـــدا بکات ، ئازارم بدات ، شـێتو شەیدام بکات ، تا ئەنجام شاعیرم لێ دەربچێ .

باوکم بە برادەرەکەی گوت :

« سەیری کە لاوی ئاشـق چەنـد زۆرن . ئایا هەموویان شـــاعیرن ؟ دڵداری بە نەزاکەت بەهرەی دەوێ : بێگومان ، بەهرە بۆ دڵـــداری زۆر گرنگترە تا دڵداری بۆ بەهرە . نکوولی ناکەم کە دڵداری بەهرە پەروەردە

دەکات بەڵام ناتوانێ جێگەی بگرێتەوە • لەبارەی پڵۆ کینەشەوە ، کە هەستێکی پێچەوانەی خۆشەویستی‌یە ، هەمان شتە » •

« دە وەك نموونەیەك مەحموود وەربگرە کە گۆرانی‌بێژێکی خۆشەویستی‌یە » •

« پاست دەکەی مەحموود قەرداری خۆشەویستەکەیەتی کە بۆتە ئەم شاعیرەی ئێمە دەیناسین ، بەڵام من دڵنیام ئەگەر مەحموود دڵبەرەکەیشی نەبوایە هەر دەبوو بە شاعیرێکی گەورە • گیانی یاخی‌و هەڵچوون‌و گەرانی دەروونی دەرووبەکی بۆ دەبوەوە ، هەروەکو چۆن بنجە گیای ناسك لەنێو زەویی رەق‌و تەپو تاردا رێگەی خۆی دەکاتەوە بەرەو خۆر سەر هەڵدەکێشێ • بۆ ؟ خۆ جاری‌وا هەیە گیا لەژێر بەردیشدا چەکەرە دەکات •

بیاو ناتوانێ باوەڕ بەمە نەکات کە ئاگر چۆن دارودوو دەخوا بەهەرەش ئاوها لەسەر هەستی مرۆڤایەتی ، لەسەر کینەو خۆشەویستی دەڵەوەڕێ • شیعریش لە خەندەی شیرین‌و فرمێسکی تاڵەوە لەدایك‌دەبێ •

بەڵام ئەوەی کە دەمەوێ بیڵێم بەم دوو نموونەیە باشتر ڕوون دەبێتەوە :

« چ خەمێك دەگاتە خەمو جەخاری ئەو دایکەی کوڕی لەبەر زگ هەڵگیراوە ؟ ئا ئەوەتا خەڵك گردبوونەتەوە بۆ ئەوەی کوڕەکەی بنێژن ، سەرباری ئەمەش دایکە کپو خاموشە ، فرمێسکی بە ڕوودا دێتە خوارێ • ناتوانێ خەفەتی خۆی بە وشەی‌وا دەربڕێ کە وا لەوانەی‌تر بکا وەکو ئەو بە سفت‌وسۆ بگرین ••• ئێجا ئەوانەی پێشەیان سەردوولکەخوانی‌یە دێن‌و دەگەنە جێ • هیچ فرمێسکیان لە چاواندا نی‌یە ، چونکە خەمی ئەوان نی‌یە ، خەمی خەڵکی‌ترە ، لەگەڵ ئەمەشدا کە هەڵیان‌کردە هونەرە تۆقێنەرەکەیان ، ئەوانەی لەوێن هەموو بەجارێ لە پرمەی گریانێ دەدەن •

من دەڵێم ئەوانە هونەرەکەیان هونەرێکی تۆقێنەرە • بەڕاستی تۆقێنەرەو سەختیشە ؟ چونکە تاوانە دەیکەن •

خۆڕا نییە ئایینی ئیسلام دەڵێ ئەم جۆرە سەردوولکەخۆینانە وەکو تەڵەکەبازو دووڕوو و بوختانکەران هەتا هەتایە بەشیان هەر ئازابە •

بەڵام ئەو هونەرەی کە هەموو ئامانجی تەنیا گریاندنی خەڵکە بێ چیی لەگەڵ دەکرێ ؟

بەپێچەوانەی ئەمەوەش ؟ چ خۆشی و شادیەک دەگاتە خۆشیی نەو دایک و باوکەی کوڕیان فەراقە بووبێ و پێڕاگەیشتبێ و خەریکی ژنهێنان بێ ؟ بەڕاستی زەماوەند گێڕان خۆشە • خەڵک لە زەماوەندا گۆرانی دەڵێن و سەماو هەڵپەڕکێ دەکەن •

بێگومان دایک و باوکی زاوا لە هەموو کەس بەکەیفترن ، بەڵام نایا دەتوانن کەیفی دڵی خۆیان بەجۆرێکیوا بە قسەو گۆرانی دەربڕن کە هەموو ئەوانەی بە شادومانیەوە هاتوونەتە زەماوەندو زەماوەندەکە بۆ ئەوان نییە وا هەست بکەن کە زەماوەندەکە زەماوەندی خۆیانە ؟ نەخێر ، ناتوانن • بۆیە ئەو دایک و باوکە دێ بە دێ بەدوای گۆزەندەی چاکدا دەگەڕێن بۆئەوەی بێن ئاهەنگیان بۆ گەرم بکەن •

گۆزەندە دێن و دەگەنە جێ •

دوێنێ لە زەماوەندێکیتردا گۆرانییان دەگوت ، بەیانیش بۆ زەماوەندێکیتر گۆرانی دەچڕن •

بەڵای ئەوانەوە هەمووی یەک شتە ؟ بەڵام ئەو پسپۆڕی و لێزانییەی ئەوان هەیانە شادیەکی زۆرو کەیفێکی ڕاستەقینە دەخاتە دڵی خەڵکەوە » •

ئینجا ، ئایا شارەزایی کەڵەکەبووی ژیان بەهرە دەگەشێنێتەوە ؟ ئایا هەموو دیاردەیەکی بەهرەی هونەری تەنجامی زانینی زۆرو چارەنووسی ئاڵۆزو ڕاستەقینەی مەزنە ؟ ئەگەر وایە ئەدی ئەمە چۆن و بە چ لێکدەرێنەوە کە مێرد منداڵێکی چواردە ساڵانی ئافاری ، زێدە لەباری هەندێ کوێر ، بتوانێ بە ئاوازی یەندووەکەی هەموو گوندەکانی ئافاران سەراسیمە بکات ؟ ئەمە چۆن و بە چ لێکدەرێنەوە کە منداڵێکیتری محەمەد پەجەبۆف ناو لە منداڵییەوە لەسەر جێو بالینگان کەوتووەو گۆرانییەکیوای بۆ دایکی داناوە لە سەرانسەری ئافارستاندا دەیچڕن ؟ ئەحمەد تسۆرمیلۆف ئاوازی بۆ گۆرانییەکە داناوە • ئەم ئەحمەدەش پیاوێکە شەڵە لە لاقی داوە • جارێکیان ئەمن ئەم دێڕانەم بۆ نووسی :

مەندۆلینەکەت هەشت ژێی هەیەو
هەشتا ئاوازی لێ هەڵدەستێ

کوێری بەهرەدار لە (بینا)ی بێبەهرە زیاتر شست بەدی دەکات •

گوتوویانە : پیاوی زیر لە ژووری خۆی دابنیشێ گەڵێ لەو گەوجە زیاتر شت دەبینێ کە بە سەرانسەری دونیادا سووڕابێتەوە •

لەمەش زیاتر ، کاتێ کە مەحموودە کوێر لە بازاڕێ دەرۆزەی دەکرد هەرگیز لە ژماردنی ڕۆژانەکەیدا هەڵەی نەدەکرد •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : ئەگەر نهێنیی بەهرە هەمووی هەر لە دیتندا بێ ، ئەدی (کۆخجۆرسکی)ی شاعیری لیزجی ، کە خان هەردوو چاوی دەرهێنابوو ، چۆن دەیتوانی گۆرانی بڵێ ؟

ئەگەر نهێنیی بەهرە لە ساماندا بێ ، ئەدی (عظیم أمین)ی شاعیری هەتیوو بێنەوای لیزجی کووی توانی ئەو ناوبانگە بسەنێ ؟

ئەگەر نهێنیی بەهرە لە خوێندەواریدا بێ ، ئەدی (سلێمان ستالسکی)

چۆن بوو بە (هۆمیرۆسی سەدەی بیستەم) ؟ خـــۆ ئیمزای خۆیشی نەدەزانی • که پێویستی بکردایە پەنجەی بە مەرەکەب دەکردو مۆرێکی پێوە دەنا •

ئەگەر نهێنیی بەهرە لە خوێندنەوەی زۆرو پۆشنبیریی فراواندا بـــێ ، ئەدی ئەو هەموو خوێندەوارو شارەزایانە دەناسم بۆچ ناتوانـــن یەك تاکـــە دێڕی جوان بنووسن ؟

عادەت وابوو لە شـــاخان کە شـــەپە شـــیعری خۆش دەکـــرا ، موتەعەللیمەکان[1] کە خوێندەوار بوونو نووسینو خوێندنەوەی ئافاریـــان دەزانی لەلایەکەوە دەوەستانو شوانەکانیش کـــە نەخوێندەوار بوونو لـــە ئیشی خۆیان بەولاوە هیچیان نەدەزانی ، لەلایەکەی تر دەوەستان •

لـــە شـــەپە شیعری نێـــوان ئەم دوو تاقمەدا بە زۆری هەر شـــوانەکان دەیانبردەوە •

دەنگی پێوانە بەستووی گۆرانیبێژە خوێندەوارەکان لەبەردەم ئـــــەو گۆرانیيانەدا دەبەزیو دادەفرەقی کـــە وەکو بای تەڵانە سەوزی شـــاخان ئازادو سەربەستن •

کەچی هەر دوو تاقم لە بەردەم ئەو شاعیرانەدا دەبەزیـــن کە هـــــەم موتەعەللیم بوونو هەم شوان • ئەگەر مەحموودو هەمزەی باوکم بەشداریـــی شەپە شیعرێکیان بکردایە ، ملیان لەبەر ملی یەکتر دەناو گۆرانیبێژەکانیتـــر لەدواوە بەجێدەمان •

یان ئاخۆ نهێنیی بەهرە لە زیرەکیدایە ؟ بەڵام من لە مۆسکۆو لە وڵاتـــی بێگانان پیاوی زۆر زیرەکم دیوە ، ئەگەر ئەو زیرەکییە بکەوتایە قاڵبی شـــیعر یا ببوایە چیرۆکو ڕۆمان موعجیزەی هونەریی زۆر بەرزو بێهاوتامان چنگ

---

(١) موتەعەللیم : وشەیەکی عەرەبییە ڕەسوول وەکو خۆی بەکاریهێناوە •

دەکەوت ، بەڵام شتێك هەیە لێ ناگەڕێ بیرە زیرەکەکەیان لە نووکی پێنووسەوە بکەوێتە سەر کاغەز • جا ئەو بیرە زیرەکەیان ، یان دەکەوێتە دەم با ، یان لەگەڵ خۆیان دەیبەنە گۆڕەوە •

کەوابوو ئەدی ئاخۆ نهێنیی بەهرە لە کاری سەختو ئارەقەی نێوچەواندایە ؟ زۆر جار بیستوومە دەڵێن شتی وەکو بەهرە لەخۆڕا پەیدا نابێ • بەهرە شتێکە بە کاری سەختو گران دەستگیر دەبێ •

من بەش‌بەحاڵی خۆم خوێندنی ئەو بولبولەی بە شادومانی‌یەوە لەسەر چڵی درەختێك نیشتبێ لە زەڕەی ئەو کەرە پەسندتر دەکەم کە لەژێر باری گراندا نکەنکی بێ •

ئەوەی گالیسکەی گران ڕادەکێشێ گۆرانی ناچڕێ ، گۆرانی لەو کەسەوە دێ کە سواری گالیسکە بوە •

وەی خوای گەورەو گران ! ئەم دونیایە چ دونیایەکی پڕ پێچەوانەو ناکۆکی‌و دووبەرەکی‌یە •

ئەگەر گۆرانی بەرهەمی تەوەزەلیی پیاوی گالیسکە سوار بێ ، ئایا هەموو هونەرێك بەرهەمی تەوەزەلی‌و بێکاری‌یە ، بەرهەمی ئاسوودەیی‌و دڵنیایی‌و کەم ئەرکی‌یە ؟

بەڵام ئەدی ئەو گۆرانی‌یانەی کە لە کۆشك‌و تەلاری بەرزو ڕازاوەدا دەنگ دەدەنەوە هەر ئەوانە نین کە لە کەپرو کەوێڵی سادەدا هەڵقوڵاون ؟ هەر هەژارو بێنەوان کە ئەم هەموو چیرۆك‌و ئەفسانانەیان لەبارەی خان‌و دەوڵەمەندانەوە داناوە •

(شامخاڵ) ، (ئیرچی کازاك)ی هەڵدایە سیبیریا ، بەڵام (ئیرچی کازاك) لە دوور وڵاتیشەوە لە شیعر نووسین نەکەوت ، هەر بەردەوام بوو • ئەوەی

ئێستا لەبارەی شامخالّی کۆمیکەوە دەیزانین لە شیعرەکانی ئیرچی کازاکـــەوە پێمان گەیشتوە •

چیایی‌یەکان (دێقید گۆرامیشفیللی)ی شازادەی گەنجی جۆرجیایـــان فراندو لە (ئۆنتسۆکۆل) خستیانە ناو زیندانێکی قوولّ • شازادە ، لەو زیندانـە تەنگ‌و تارەدا ، غەریبیی ولاّتە جوانەکەی جۆرجیای خۆی هەستاو دەســـتی بە شیعر نووسین کرد •

عەیشێی کچی خانی خۆنزاخ حەزی لە شوانێکی لاوی کۆك کـرد • کە باوکی بەمەی زانی لە ماڵەوە وەدەری‌نا • کات شەوێکی ساردی زســـتان بوو • دونیا ساردو سەقەم بوو • بەفر یەك چۆك کەوبتوو • پەشەبایەکـــی ئەوەندە توندو تیژ بوو کراسە تەنکەکەی بەری زیوار بە زیوار کرد • ئـــا لەم‌کاتەدا بوو کە عەیشێ یەکەم گۆرانیی دانا •

کەوابوو دەبێ نهێنیی بەهرە لە نەبوونـــی‌و لانەوازی‌و بێهێزیـــی ئادەمیزادەوە بێ ؟ دەبێ داخ‌و بەدبەختی خۆشترین گۆرانی بە بەرهەم بێنێ ؟ ئەی شیعر !

ئەرێ تۆ چیت‌و چیت دەوێ ؟ کاتێك سەرت لە باتیرای دا کە بە پیری‌و نەساغی‌و برسێتی لەبەر ئاگردانی ساردو سڕ کەوتبوو • کاتێك چوویتـــە لای مەحموود کە لەناو سەنگەرەکانی (کارپات)دا سڕ ببوو و دڵخوازەکەیشی کە لە خۆرو زەوی زیاتر بوو بۆی ، ژیانی بوو ، بۆ یەکێکی‌تر دەگوێزرایەوە • کاتێك چوویتە لای ئەبووتالیب کە بە داردەست‌و هەگبەکەیەوە دێ بـــە دێ دەگەڕاو (خاتیمە) پێی پازی نەبوو ، چوو مێردی بە یەکێکی‌تر کرد • کاتێك چوویتە لای (ئێلداریلاف) کە پیاڵەی ژەهری لە دەست خوێرێژەکانـــی وەرگرت • (زۆنتی)ی نایبی تاوانبار لێوەکانی (ئانخیل مارین)ی بـــە دەزوو بەیەکەوە دووری ، ئەو کاتە ئانخیل خۆشترین گۆرانیی چڕی ، گۆرانی‌یەکی‌وا کە تا نایب مابوو خەوو خۆشیی لێ حەرام کردبوو •

کەواتە ، ئەی بەهرە ، پێم بڵێ نهێنیی تۆ لە چیدایە و لە کوێدایە ؟

ئایا تۆ وێژدانیت ؟ سەربەرزیت ؟ دڵێریت ؟ یـــان پەنگە ترس بیت ! پیاوی ترسنۆك کە شەو بە پێگادا دەڕوا گۆرانی دەڵێ بۆئەوەی زاتی بێتـــەوە بـــەر • ئـــایـــا تـــۆ بەختیاریت ، یـــان بەدبەختیت ، پاداشتیت ، یـان سزایت ؟ ئایا تۆ جوانیتو بۆئەوە پەیدا بووی خەڵك ئـــازارت بەدەستـــەوە بکێشێ ، یا ئەو ئازارەیت کە جوانیی لێ پەیدا دەبێ ، یـــان دەشـــێ زادەی ڕۆژگارو ڕووداو بیت ؟! ڕووشکە ئاگر لە پێك کەوتنی دوو بەرد پەیدا دەبێ • جەنگ دانیشتوانی زەوی زیاد ناکا بەڵام ژمارەی پاڵەوانان زیاتر دەکات •

ئەمن نازانم بەهرە چیـیە ؟ هەروەکو چۆن نازانم شیعر چیـیە ؟ بـــەڵام هەندێ جار کە لە ڕێگاوە بەرەو ماڵ دەبمەوە ، یا کە لە وڵاتی بێگانانم ، کاتێ کە دەخەوم (دامەنی کەڕکەکەم دەنووشتێنمەوە) ، یا کە بەنـــاو سەوزەگیادا دەڕۆم (سەوزاتیـیەکە دەڵێی لەناو خوێمدا دەجووڵێتەوە) ، کاتێ خواردن دەخۆم یا گوێ لە مۆسیقا دەگرم ، یا لەناو خاو خێزانەکەم دانیشتووم ، یـــا لەناو ئەڵقەی گەرمی برادەرانم ، کاتێ کە مەڵۆتکەیەك دەخەمە سەر باســـکم و بیرۆزبایی گەشتی دوورو درێژی بەردەمی لێ دەکەم ، یا شان دەدەمە بـــەر تەرمی برادەرێکو بـــۆ دوا مەنزڵگای دەبەم ، یاخود کاتێ کە سەیـــری ڕووی ئازیزێك دەکەم ــ لەم هەموو کاتو ساتانەدا ، باریکی ناوازەو دەگمەنو سەیرم بەسەردا دێ • شتێکی بەهێزو ئاڵۆزو سەیرە ! پەنگە شادی بـــێ یـــا خەم • بەڵام هەمیشە هانم دەدا ئیش بکەم ، قسەم پێ دەکـــا • ئـــەم شتە بـــێ ئەوەی من لە دووی بێرم یا خۆی ئاگادارم بکاتەوە ، دێتە لام •

دێتو وێنەی مەحمود دێنێ جاکەتە چەرکـــەسیـیەکەی لەبـــەرەو پەندووڕەکەی بەدەستەوەیەو گۆرانیی بەسۆزی دڵداری ئەوەنـــدە زۆرە تەواو نابێ • وێنەی باوکم دێنێ خەندەیەکی نەرمو غەمباری بە لێوەوەیە • وێنـــەی

(ئێلداریلاف) دێنێ پیاڵە زەهرێکی بەدەستەوەیە • وێنەی (مارین) دێنێ خوێنی لە لێوان دەچۆڕێتەوە کە ئەوەبوو بە فەرمانی نایبی زۆردار لێویان بەیەکەوە دووری • لە پەنا ئەوانیشەوە وێنەی گەورە پیاوان دیارە وەکو : داتێ ، تۆلستۆی ، شیللەر ، بلۆك ، گۆتە ، بلزاك ، دەستۆیڤسکی •

هەندێ جار وام بە خەیاڵدا دێ کە تیشکێکی ڕووناك لەناو تەمو مژدا دەبریسکێتەوە ، خودای تێدا دەبریقێتەوە ، لەو شتە دەپرسم :

« تۆ چیت ؟ »

« من بەهرەی تۆم ، شیعری تۆم » •

« لەکوێوە هاتووی ؟ »

« من لە هەموو شوێنێکدام » •

« تەمەنت چەندە ؟ ئایا هاوڕێی منیت ؟ »

« نەخێر ، تەمەنم یەك چرکەیەو لە هەمان کاتیشدا هەزار ساڵە • ئەمن سادەیی منداڵو سەرگەرمیی گەنجو ژیریی پیرم تێدایە • من بێتەمەنم • ئاگرێکم بە هیچ شتێك ناکوژێتەوە ، گۆرانیەکم کەس ناتوانێ تا کۆتایی بیچڕێ ، فرێنێکم کەس پێی تەواو ناکرێ • من زۆر لە تۆوە دوورمو لەگەڵ ئەمەشدا لەناو تۆدام • ئەوەی منی بێ مەستو بەختیار دەبێ بەڵام زۆریش ئازار دەکێشێ • هیچ بارێك لە من گرانترو سووکتر نییە •

ئەگەر ئەمن هەبم لەرینەوەی ژێی کەمان بەردی ساردو کەڕ وردو خاش دەکات • ئەگەر ئەمن هەبم ئاوازی زوڕنا بزنە کێوی لە گەڵیان دەخاتە هەلەکە سەما • ئەگەر ئەمن هەبم خەنجەر لە دەستی زەلامکوژان بەردەبێتەوەو دڵدارەکان لەناو یەك ماچدا دەتوێنەوە •

کاتێ کە چاکەتیان لەبەر (پاتی)ی خەڵکی گوندی (ئاندی) دادڕی ، ئەمن لەوێ بووم • کە میرەمیان فراندو خستیانە سەر زینی ئەسپی شۆڕە سوارێکەوە ،

ئەمن لەوێ بووم • کــە ژان‌دارك شیری هەڵگێشــاو سوپاکــەی بــۆ پێشەوە هاژوا ، ئەمن لــەوێ بووم • کــە بنیادەمێك باڵی بــۆ خــــۆی دروست‌کردو لەسەر گومبەتێکەوە خــۆی فڕێدا ، ئــەمن لەوێ بووم • کە ماجەلانو کۆڵۆمبس جڵەوی کەشتییان بەرەڵڵا کرد ، ئــەمن لــەوێ بووم • کە وێنەی مادۆنای سکستێنی دەکێشرا ، ئــەمن لەوێ بووم •

مەیدانی کارکردنم هەموو پۆژگارو هەموو ووڵاتێکە [کێشــوەری جۆراوجۆرە ، حوکوومەتــی جــۆراوجــۆرە ، پارتیی جۆراو جــۆرە ، دەسەڵاتدارێتیی جۆراوجۆرە ، چین‌و نەتەوەی جۆراوجۆری خەڵکە][1] •

بنیادەم هاوڕێو هاوپشــــەمە • خەڵکی بیرو گیانیــــان دراوەتێ تــ خۆشەویستیی تێدابێ یــــا کینە ، ئازا بن یــا ترسنۆك ، مــەزن بن یا منۆخ ، خۆبەختکەر بن یــــا خۆپەرست ، پاستیی بیرۆز بڵێن یا بوختانکەر بن ؟

بیرو گیانی خەڵك : شەڕگەی منە ، گۆڕەپانی سەرکەوتن‌و ژێرکەوتنی منە ، تۆماری دەستکەوتەکانی منە •

کەواتە بەڕاستی پێم بڵێ من بۆچی باشم ؟ ئایا وەکو بەفرێــك وا نیــم کە سبەینێ زوو بتوێنەوە ؟ ئایا ئاو ناکەمە ناو دەفرێکی کۆنەوە ؟[2] ئایا یــەك تاکە پڕووشکی نەکوژاوەت کەوتۆتە ناخی گیانمەوە ؟ ئایا یەك تاکە دڵۆپــی گەرمو مەستی‌بەخشت کەوتۆتە سەر لێوەکانم ؟

چاوەکانم فرمێسکی خــــەمو شادی‌یــــان لەبەر دەڕوات • مــــن فرمێسکی‌تریشم هەن ، فرمێسکی شراوەن‌و خۆیان لە ژێر پێڵوەکانمــــــدا ماتکردوە وەکو چۆن کە باڵندەی ترسنۆك گوێــــی لە تریەی پێی پاوکــەر

---

(١) ئەمەی ناو دووکەوانەکە لە ئینگلیزی‌یەکەدا نەبوو ، لــــە ڕووسی‌یەکــە وەرگێڕاوە •

(٢) کورد دەڵێ : مازووچنی پاشۆڵ کون •

بێ خۆی پەنا دەدا • ئەو فرمێسکە نهێنیيانەش یا فرمێسکی شادین یا شین ، یا فرمێسکی بەختیارین یا بەدبەختی •

موی سەرم دوو رەنگە ـ رەش و سپی • پاوەستاوم بێیەکم لەسەر گەنجێتیيەو بێیەکەی ترم لەسەر پیریيە • پیری و گەنجێتی بەردەوام لە کێشەو ململانەدان • مەیدانی شەڕ ـ گیانی منە •

خۆشەویستیم چنارێکە ، دوو قەدی بڵندی هەیە ،
یەکێ وشکە ، ئەوەی تر گەڵاپۆشە •
خۆشەویستیم هەڵۆیە ، دوو باڵی زڵی هەیە ،
یەکێ هەڵدەفڕێ کەچی ئەوەی تر بەردەبێتەوە •

دوو بریندم لە سنگدا دەسووتێنەوە ،
یەکێ خوێنی لێدێ ، ئەوەی تر سارێژ دەبێ •
هەر وا بوە ـ یەکەم جار شادی دێ ،
ئێستا خەم پەیدا دەبێو جێگەی شادی دەگرێتەوە •

ژیان سنووری هەیە • ژیان کۆتایی دێ • بەڵام خەونەکانی من سنووریان بۆ نییە •

هێشتا لە ڕێگادا شەکەتم ، کەچی خەونەکانم گەیشتوونەتەوە ماڵێ • بەڕێوەم بۆ سەردانی خۆشەویستەکەم ، کەچی خەیاڵم لە باوەشی خۆشەویستەکەمدایە •

ئەمن لە ساتی ئێستادا دەژیم ، کەچی ئەندێشەم ساڵەهای ساڵ مەدگەی پێشەوە تەی دەکات • بۆ ئەودیو سنووری تاریکستان دەپەڕێتەوە • ئەندێشەم ، بەرەو سەدەکانی داهاتوو ، بۆ پێشەوە لە شەقڵەی باڵ دەدات •

ئەو مەتەڵەی خرایە پێش شامیل : پەتێکیان دایە دەست شامیل سێ گرێی لێ درابوو • دوو گرێ لە سەرێکی پەتەکەوە زۆر لە یەك نزیك بوون •

گرێی سێیەم لەوپەڕی سەرەکەیتری پەتەکە بوو • شامیل پەتەکەی راکێشا ، تەماشای کردو گوتی :

« گرێی یەکەم منم ، گرێی دووەم مەرگی منە ، گرێی سێیەمیش کە دووەو ئەو شوێنەیە بیرو خەونەکانمی تێدا دەگەنە یەك : ئەویش ئەو ئامانجەیە کە لە ژیاندا هەوڵی هێنانەدیی دەدەم » •

ئەو زەوییەی لە خەونێدا دەیکێڵم زۆر لەو زەوییە فراوانترە کە لە راستەقینەدا دەیکێڵم • ئایا بەهرە خزمەتی کامیان دەکات ـ خزمەتی من یان خزمەتی خەونەکانم کە ئەوەندە لێم دوورکەوتوونەتەوە •

بەڵێ ، تۆ ئاگرێکی بە هیچ شتێك ناکوژێتەوە ، گۆرانییەکی کەس ناتوانێ تا کۆتایی بیچڕێ ، فرێنێکی کەس پێی تەواو ناکرێ •

بەڵام ئایا دەتوانم تەنیا یەك ئاوازی گۆرانییە دێرینەکەت بچنم ـ ئاوازی خۆم ، ئاوازی ئافاری ؟ ڕەنگە نەوکاتە سەراپای گۆرانییەکە بە پیتو بەرەکەت تەر بێت •

ئایا دەتوانم ئاگرێکی بچکۆلە لەسەر تەپکە شاخەکانی داغستان بکەمەوە کە لە بڵێسەی جاویدانی تۆ وەرگیرابێ ؟ ئایا دەتوانم ، با بۆ ماوەیەکی کورتیش بێ ، لە بەردێکەوە بۆ بەردێکیتر درێژە بە فرینە بێسنوورەکەت بدەم ؟

گوندی من ناوی (تسادا)یە ، ئەمەش وشەیەکی ئافاریەو مانای (ئاگر ـ بڵێسە) دەگەیەنێ •

جارێکیان ، کابرایەکی خەڵکی گوندێکیتر لێی پرسیم :

« ڕۆڵە ، تۆ خەڵکی کوێی ؟ » •

« خەڵکی تسادام ! » •

کابرا گوتی :

« ده هەندێ شیعری خۆتم بـــۆ بخوێنەوە تا پێت بڵێـــم داخـــۆ شیعرەکانت ئاگرن یا خۆڵەمێشی سارد » .

گومان شاڵاوم بـــۆ دێنێ . ئـایـا پاش ئـەوەی کـە سەرمای تووش برایەوەو پڕۆژ لە پەنا هەوری هەڵبرینگاو سەری دەرهێنا تازە بە تازە کـەپک لەبەردەکەم ؟ ئـایـا پاش ئـەوەی کـە مانگا دزرا ئینجا دەرگای گەوڕ کلیـل دەدەم ؟ ئـایـا شتێکی‌وا دووبارە دەکەمەوە کـە هەموو کەس سەد جـاری بیستبێ ؟ ئـایـا وەختێکی‌وا میوانان داوەت دەکەم کە تازە لەسەر زیافـەت هەستاین ؟ ئـایـا پێویستە ئـەم کتێبە بنووسم ؟

« ئەگەر پێت دەکرێ ئەم کتێبە نەنووسیت ، مەینووسە ! » .

« جـا دەبێ بتوانم نەینووسم ؟ نەخۆش کە گیانی زۆر دەیەشێ ئـایـا دەتوانێ نرکەو نالە نەکات ؟ یەکێک زۆر شادومان بێت دەتوانێ نەگڕێتەوە ؟ بولبول دەتوانێ لە مانگەشەوی کپو بێدەنگدا نەخوێنێ ؟ تۆوی گیـا کـە لە ناخی زەویی تەڕو گەرمەوە تۆقی ، دەتوانـێ چووزەرە دەرنەکـات ؟ کە خۆری بەهار گەرمایی بە چرۆکان بەخشی ئایا گوڵو خونچە دەتوانـن نەپشکوون ؟ ئـایـا بەفر کـە دەتوێتەوەو بەفراوەکـە بەردی بەردەمـی پادەداو جۆگەلەیەکی شاخاوی پێکدێنێ ، جۆگەلەکە دەتوانێ بەرەو دەریـا نەخشێتە خوار ؟ ئـایـا ئـەگەر چیلکە داری قەڵاشکەری وشک کۆبکرێتەوەو بخرێتـە ناو مەڕێزەوە ، ئاگرەکە دەتوانێ هاڵاوی لێ بەرز نەبێتەوە ؟

بە منداڵی فێر بووم داگیرسانی بڵێسەم خۆش بوێ :

ئاگری شوانان بە شەو ، ئاگری قـەراخڕووبارو قەدیاڵەکـان ، ئـەو ئاگرەی بەسەر ڕەوەزە شاخاندا باز دەدا ، ئەو ئاگرەی لەناو ئاگردانـــدا دەلرفێنێ . من دەزانم داگیرساندنی ئاگر تەنیا نیوەی کارەکەیە ، پاراسـتنو ئاگادار بوونی ئەم ئاگرە لە شەوی شوومی زستاندا گەلێ لەو سەختترە .

هەست دەکەم ئاگرێکم لەناو دڵدایە ، جا دەبێ چبکەم ، ڕەفتارم چۆن بێ بۆئەوەی وا نەکەم ئاگرەکەم بکوژێتەوە ، وا نەکەم زوو دابمرێتـــەوە ، تا گەرمایی خۆی بە خەڵک دەبەخشێ و لە تاریکیدا ڕێگا بـــۆ نەشارەزایـان ڕوون دەکاتەوە ؟ دەبێ چ بکەم بـــۆئەوەی بەهرەم بەهێزو تیژ بێ ؟

لە بیرەوەریەکانی باوکمدا : جارێکیان ، چیایی‌یەك هاتە سەردانـــی باوکمو گوتی :

« هەوڵم داوە بنووسم • بڕوایشم وایە کە توانای نووسینم هـــەیـــە ، بەڵام نازانم چ بکەم بۆئەوەی شیعری ڕەسەنو ڕاستەقینە بنووسم ؟ » •

باوکم وەڵامی دایەوە :

« هەر ئەوەندە بەس نیە ژنی کەمان شەتەك بدەی ، دەبێ بزانـــــی چۆنی لێ‌بدەی •• ئەوەندە بەس نیە کە زەویت هەبێ ، دەبێ بزانی چۆنی بکێڵیتو دایبچێنیت ؟ » •

« دەبێ چبکەم تا شیعر بنووسم ؟ » •

« دەبێ چبکەی ؟ کار بکە » •

کـــار

« ئەوەی وا تێدەگا کارەکەمان هەنگوینە ،
با بێ ببینێ چۆن لە کوباچی دەچەوسێینەوە »

— نووسراوی سەر دەستکردێکی
وەستایانی کوباچی —

بە درێژاییی ڕۆژ ، من ــ بەندەی شیعرەکانم ،
پشتم دەچەمێنمەوە، ئارەقەی شەکەتی دەسڕم،
ئاغاکانم لێ ناگەڕێن ســەرم قیمەکەمــەوە ،
شەوو ڕۆژ بمرەتێنن هێشتا پێیان کەمە •
من عارەبانەم ــ شەفتەکان لە هـــــەردوو
تەنکێشم دەخشێن •
پێستم دەڕووشێنن و ئازارێکی قوونم دەدەن ،
ڕۆژ بــە ڕۆژ بارم گرانترو گرانتر دەبێ •
ژیانم بەم جۆرە دەبەمە سەر •

ئەوەی باسی دەکەم لەمێژە ڕووی داوە ، بەڵام ئەوەندە ئاشکراو تەواوم لەبیر ماوە هەر دەڵێی دوێنێ قەوماوە • بگرە داستانێکیشم دەرهەق نووسیوە ، بەڵام هەست دەکەم پێویستە تێستا بگەڕێمەوە سەری •

کە گوندەکەی خۆمانم بەجێهێشتو بەرەو مەحەج قەڵاو پاشان مۆسکۆ ڕۆیشتم کوڕێکی نەناسراوی هەمزەی شاعیری داغستان بووم • چەند ساڵی پێچوو ، لە (ئامۆژگەی ئەدەب) دەرچووم‌و دوو کۆمەڵە شیعرم بڵاوکردەوە • بە یەکێکیان خەڵاتی دەوڵەتم وەرگرت • ژنم هێنا • بە کورتی ـ بووم بە ڕەسوڵ هەمزەتۆفی شاعیر •

ئەوکاتە خەیاڵی سەردانی گوندەکەمانم پەیدا کەلله •

ڕۆژ تا ئێوارە بەو شوێنانەدا سووڕامەوە کە بە منداڵی ئاشنایان بووم • تەماشای هەمان کەڤرو ئەشکەوتم کرد • قسەم بۆ خەڵک کردو گوێم لە خوڕەی جۆگا گرتو بە کپو بێدەنگی لە گۆڕستاندا دانیشتم • بەناو زەوی‌و کێڵگەکاندا گەڕامو پاشان گەڕامەوە •

جارێکیان لە ئەمریکا ئوتۆمۆبێلێکی تازە کووڕەم دی لە مەیدانی تایبەتیی تاقی‌کردنەوەدا دەیان هاڕوا • پێویستە نووسەریش زێدی خۆی بۆ ببێ بە مەیدانی تاقی‌کردنەوە •

ئافرەت لە بڕاری تەبارەی گەڕانەوە ، هەموو ماندوو مردوو ، لەشیان بە تەپو تۆز بوو ، دڕکی تیژیان چەقیبوە دەست • لەلاڕێ دانیشتبوون پشوویەك بدەن • چوومە لایانەوە • ئایا دیبوویان لێیان نزیك دەبمەوە بۆیە باسیان دەکردم ، یا دەمێك بوو منیان کردبوە کەرستەی گفتوگۆ ؟ ـ نازانم • هەر هێندەم گوێلێبوو ئافرەتێکیان ئارەقەی ناوچەوانی بە چەپکە گیایەك سڕیەوەو گوتی :

« ئەگەر لێم بپرسن زێدە لە هەموو شتێك چیت دەوێ ؟ دەڵێم : دڵی بێخەمو باری سووکی ڕەسوڵ هەمزەتۆف » •

ئافرەتێکی خزممان لەسەری کردەوەو گوتی :

« بۆ ، چما وادەزانی دڵی پەسووڵ هەمزەتۆف پارچە پەنیرە قـــەت زانێ نەکات ؟ » .

« با پەنیریش نەبێ ، بەڵام خۆ مەجبوور نیە بژارێ بکات . خـــۆ زەنگی کۆڵخۆز گازی ناکاتە سەر ئێش ، وەختی جەم خواردنی بۆ دیاری ناکات ! ئـــەو نازانێ پۆژە ئێش یانێ چی ؟ چۆن حیساب دەکرێ و ئێمە چی وەردەگرین ؟ هەموو کارو پیشەی هەر نووسینە ـ وڕێنەو ترالالاو ئـــەجەڕو بەجەڕ . خەمی چی یەتی ؟ دڵی بۆچ ژان دەکات ؟ من بەختێکی لە بەختـــــی ئەو چاکترم ناوێ ... » .

چۆن ئەو ئافرەتە بەستەزمانە تێبگەیەنم کە سروشتی کارەکەی مـــن چی یەو چۆن کارەکەی من کارێکی سەختەو هەرگیز کۆتایی نایە .

بە کزو غەمباری بەرەو دێ بوومەوە . پردێن سپی یەکان لە گۆدەکاندا بەردی ساردیان گەرم دەکردەوەو بە دڵنیایی بامی خاکو دروێنەی نـــوێ و چیاو پاوانو نەخۆشی و گیاوگۆڵی بە دەرمان پرابردووی دێکەمانیان دەکـــرد . چوومە ناو کۆڕەکەو لەسەر بەردێکی ساردا دانیشتم .

پیرەمێردێك ژمارەیەکی نوێی پۆژنامەیەکی بەدەستەوە بوو کە هەندێ شیعری منی تێدا بڵاوکرابوەوە . گفتوگۆ چوە سەر شیعرەکان . ســـــوار زۆری هەوەس پێ دێ مەتحی ئەسپەکەی بکرێ ، منیش بە ئومێد بـــووم خەڵکی گوندەکەمان مەتحی شیعرەکانم بکەن . خۆت دەزانی زۆر جار لـــە مەحەج قەڵاو مۆسکۆ تامی شتی وام چەشتبوو .. لەباتیی ئـــەمـــە گوێم لـــە پیرەمێردەکەی پۆژنامە بەدەست بوو گوتی :

« هەمزەی بابت شیعری دادەنا . تۆش کە کوڕی وێی هـــەر شیعر دادەنێی . کەنگی دەست بە کارو کاسبی یەکی پاستەقینە دەکەی ؟ یـــان بە تەمای لە ژیان هیچ شتێکی لە کەرتەنان گرانتر هەڵنەگری ؟ » .

لەگەڵ گۆڕانی گفتوگۆکەدا تاسام • زۆر بە سادەیی وەڵامم دایەوە :

« شیعر ـ ئەمەیە کاری من ! » •

« ئەگەر شیعر کار بێ ئەدی بێ کاری چیە ؟ ئەگەر گۆرانی کار بێ ئەدی شادی و حەسانەوە چیە ؟ » •

« گۆرانی بۆ ئەوکەسەی دەیبێژێ شادیە ، بەڵام بۆ ئەوکەسەی دایدەنێ کارە • کارێکی بێخەوو بێحەجمانە • زەوی چۆنە بۆ تۆ ، کاغەزیش ئاوهایە بۆ من • پێتەکان تۆون و شیعرەکان گوڵەگەنمن » •

« ئەمانە هەموو قسەی جوان و ماقوون • کێڵگە نایەتە سەر بانی خانووی من ، من خۆم دەبێ بچمە دەرەوە بۆ سەر کێڵگەو ئیشی تێدا بکەم • تۆ لە هەر کوێ بیت گۆرانیت دێتە لا ، تەنانەت ئەگەر لەناو نوێنیشدا بیت • هەر گۆرانیەکت میوانێکەو لە دەرگەی ماڵت دەدا ، هەر گۆرانیەک ئاهەنگێکە • بەڵام کێڵگەی ئێمە بریتیە لە ژیانی ڕۆژانەمان » •

پیرەمێردەکان بەم تێگەیشتن و بۆچوونەوە باسی مەسەلەکەیان دەکرد • منیش وەڵامم دانەوە :

« منیش گۆرانیەکانم ژیانمن » •

« کەوابێ دەبێ سەراپای ژیانت بریتی بێ لە جەژن و شادی • ئێمە زانیومانە نووسینی گۆرانی زادەی بەهرەیە • ئەگەر بەهرەت هەبێ گۆرانینووسین شتێکی زۆر ئاسانە ، خۆ ئەگەر بەهرەت نەبێ ئەوا بێگومان کارێکی زۆر سەختە • کاریش ، کاری سەخت ، هەر بەتەنیا بەس نییە » •

« تۆ لەمەدا سەهووی • لەوانەیە پاوێکی کەمبەهرە وا بڕوانێتە هونەر

که شتێکی ئاسانە وەکو ئەوە وایە لە گۆرانیی‌یەکەوە بچێتە سەر گۆرانیی‌یەکی‌دی • ئەم جۆرە کەسە لەناو ئێمەدا پێیان دەگوترێ (مەنجەڵ کوڵێن)[1] • بەهرەی پاستەقینە بەشێکە لە هەستێکی قوواڵی لێپرسینەوە بەرامبەر بەو کارەی کە پیاو دەیکات • یەکێ بەهرەی پاستەقینەی هەبێ شیعری خۆی بە شتی زۆر گرنگ‌و کاری زۆر سەخت دادەنێ » •

« کەواتە پێمان بڵێ تۆ چۆن کار دەکەی ؟ بۆچی پیشەکەت سەخت‌و گرانە ؟ » •

ئەوانەی لە دەوروبەرم دانیشتبوون پیرە جووتیار بوون • ویستم کاری خۆمیان تێبگەیەنم کەچی دیتم ئەوەی بەلای منەوە زۆر سادەو سانایە ناتوانم لەوانی بگەیەنم •

پرتەو بۆڵەبۆڵێکم کرد ـ بێدەنگ بووم •

ئەو پرۆژە پیرەمێردەکان منیان بەزاند • نەمتوانی بۆیان پروونبکەمەوە بۆچی شیعر نووسین زەحمەتەو ، شیعرنووسین بە گشتی یانێ چی ؟ » •

لەوکاتەوە تا ئێستا چەندسالێ بەسەردا تێپەڕیوە ، بەڵام ئێستاش ئەگەر یەکێ لێم بپرسێ باوەڕناکەم پێمبکرێ بە یەك وتە پروونی بکەمەوە کە کاری من چیی تێدایە ؟ بۆچی کارێکی سەختەو ، چۆن لەگەڵ کاری خەڵکی‌تر جیاوازیی هەیە ؟ جێگەی کارکردنم لەکوێیە ؟ بێگومان لەسەر کورسی‌و مێزە ••• بەڵام دەشێ لە ڕێچکەی شاخاویشدا بێ کە دەگەڕێمو لەو ساتەوەش بیر لە شیعرەکانم دەکەمەوەو وشەو ئاوازم بۆ دێتو هەڵیان‌دەبژێرم • یان دەشێ لەناو شەمەنەفەردا بێ کە بۆ وڵاتانی‌ترم دەبات ، ڕەنگە لەودەمەدا

---

(۱) مەبەست لە مەنجەڵ کوڵێن ئەو ئەدیبە یا ئەو هونەرمەندەیە کە هەر بۆ پارە پەیداکردن کاردەکات‌و قەدری کاری ئەدەبی یا هونەریی ڕەسەن نازانێ •

تۆوی شیعرێکی نوێ چووزەرە دەربکات • هەروەکو دەشێ لەناو فرۆکە یا ترامدا بێ ، لە گۆڕەپانی سووری مۆسکۆ بێ ، لە کەناری ڕووبارێك بێ ، لە دارستانێك بێ ، لە ژووری جاوەڕوانیی وەزیرێکی میری بێ •

جێگەی کارکردنم ئەو زەوی‌یەیە کە دەیکێڵم‌و دەیدووڕمەوە • دەشێ لە هەر شوێنێك‌و لە هەموو شوێنێکی ئەم سەرزەمینەدا بێ •

کەی کار دەکەم ؟ بەیانی یان ئێوارە ؟ ڕۆژە ئیشم چەند دەخایەنێ ؟ ڕەنگە شەش یا هەشت یا دوازدە سەعات‌و بگرە پتریش بخایەنێ • ئەگەر پتر بۆچی کەرەستەکانم فڕێ نەدەم‌و تێنەکۆشم کە ڕۆژە ئیشم ببێتە هەشت سەعات •

تێکڕای مەسەلەکە ئەمەیە ـ من هەمیشە هەر کار دەکەم‌و لەوەتی بە بیرم دێ بەردەوام لە کارکردندام • لە کاتی نانخواردن‌و لەسەر شانۆ ، لە کاتی کۆبوونەوە ، لە ڕاوێ ، لە کاتی چاخواردنەوە ، لە کاتی جەنازە هەڵگرتن ، لە کاتی ئوتۆمۆبیل هاژوان ، لە زەماوەند گێڕان ، بگرە لە کاتی نووستنیشدا دێڕە شیعرو وردە بیرو وێنەو تەنانەت هەندێ جار شیعرێکی تەواوم بۆ دێ • کە دەشخەوم ڕۆژەئیشم تەواو نابێ • دەمێکە دەبوا کەرەستەکانم فڕێ‌بدەم‌و مان بگرم •

چۆن کار دەکەم ؟ ئاخ ! ئەمە گرانترین پرسیارە • ئەگەر جاروبار بە خۆم بڵێم دەبێ کارەکەم وەکو هەر کارێکی‌تر وابێ ، ئەوا جاری‌وایش هەیە دەبێ دانی پێدا بنێم کە نابێ کارەکەم لەگەڵ هیچ پیشەیەکی‌تری هاوولاتەکانم بەراورد بکرێ‌و لە هەموویان جیایە •

هەندێ جار وام دەکەوێتە بەرچاو کە ئەوانەی دەوروبەرم هەموو خەریکی کاری قورسن‌و هەر من تەمبەڵ‌و بێکارەم • بەڵام هەندێ

جاری‌تر وا هەست دەکەم کە تەنیا من خەریکی کارێکی قورسم‌و ئەوانەی‌تر هەموو تەوەزەل‌و بێ‌کارەن •

باڵندە وەختیان زۆر خۆشە ! بە درێژاییی ژیان هەمان گۆرانی دووپات دەکەنەوە کە لە دایك‌و باوکیان فێر بووین •

یا جۆگەی شاخان وەربگرە ، هەزاران ساڵە هەمان ئاوازی لێ بەرز دەبێتەوە • کەچی من ••• لەم ژیانە کورتەمدا دەبێ گۆرانیی‌وا دابنێم کە بەشی گەلێ گەلێ سالان بکات •

یەکەم کەس کە پارچە زەوی‌یەکی بچووکی کێلاوە زۆری زەحمەت پێوە دیوە ، هەروەهاش یەکەم کەس کە گۆرانیی داناوە زۆر زەحمەتی کێشاوە • بەڵام دوای ئەوەی کە هەزار کەس هەمان زوی‌یان کێلایەوە کابرای هەزارو یەکەمین زۆر بەئاسانی دەیکێلێتەوە • لە لایەکی‌تریشەوە دوای ئەوەی کە هەزار کەس شیعریان نووسیوە ، ئیشەکە بۆ کابرای هەزارو یەکەمین زۆر بەزەحمەتر دەکەوێ •

بۆیە بە جووتیار دەڵێم :

لە سەرێکەوە کارەکەی من زۆر بە کاری تۆ دەچێ ، جا تکایە ئەمن وەکو ئەو تەمبەڵە دامەنێ کە سەراپای ژیانی گەڕانێکی بەردەوامی گاڵتەو بێ کاری‌یە • وەکو تۆ شەوی درێژو بێخەوم کردۆتەوەو بیرم لە زەوی‌یەکەم کردۆتەوە • تۆ تۆوی بژاردە بە لانی زەوی‌یەکانت وەردەکەی ، منیش وشەی بژاردە بۆ دێڕەکانم دەدۆزمەوە • منیش زۆر پارچە زەویی خۆم هەیە • هەوەسم بە دەرچوونی یەکەم چووزەرەو بە عەمباری پڕ بەروبوومی کارەکەم دێ • منیش کێلانو هەڵگێڕانەوەی تایبەتیی خۆم هەیەو زەوی‌یەکەم لە بژاردا خنکاوە دەبێ پاگژی بکەمەوە • لێك‌جوداکردنەوەی

دانی باش‌و خراپ به مه‌کینه‌ش بێ هەر زەحمەته ، بەڵام لەویش زەحمەتتر ئەوەیە وشەی بێ‌جێ لە وشەی باش‌و دروست جودا بکەیتەوە .

تۆ زەوی‌یەکەت لە تەزرەو شەختەو پەشەبای بسووتێن دەپارێـــزی ، منیش دەبێ گۆرانیی ئەوتۆ بنووسمەوە کە بەرگەی ترسناکترین دوژمـــن بگرێ ـ کە ئەویش پۆژگارە . دیارە من دەمەوێ گۆرانیی وا بنووسمەوە کە سەدان ساڵ، بژی .

منیش دووچاری پەتای خـۆم دێم ـ ئەسپێو کلۆو مشکی‌وا کە لەوانەیە هەموو دانەوێڵەکەم بدزن و بیبەن‌و لەناوی‌بەرن یا وا بۆگـــەنی بکەن کـە کەڵکی خواردنی پێوە نەمێنێ . بێجگە لەمەش مشکەکانی من لە ئەسپێکانـی تۆ زلترو بەزەپترن‌و قەلاچۆکردنیان سەختترەو بگرە هەندێ جار هـــەر بێهوودەیـــە .

دەشێ ئاگر بسووتێ‌و دووکەڵ لە سەربانەوە پێچ بکات
بەڵام کە دیوار درزی تێدا بێ ، با بچووکیش بێ ،
(با)ی سەرگامێش سەری لێوە دێنێتە ژووری ،
ماڵو ئاگردان‌و هەموو شتێك سڕ دەکات .

ڕەنگە شیعرەکەی منیش وای بەسەر بێ
هەڵەکانی بەگران لەسەرم دەکەون ،
دەشێ (با) لە وشەی شل‌و خاوەوە بێتە ژووری‌و
شیعرێکی تازە لەدایك‌بوو سڕ بکات‌و بیکاتە شەختە .

جا دەبێ بەرهەمەکەم بۆ خەڵکی داغستان‌و ولاتانی‌تـــر لێ‌بگەڕێـــم ، تـــا ئـــەوان تامی بکەن‌و بزانـــن تـــا چرادەیەك تاڵـــەو تا چرادەیـــەك شیرینە . تامی تایبەتیی خۆی چی‌یە ؟ نابێ لە تامی هیچ بەرهەمێکی‌تر بکات .

لە بیرمە کە منداڵ بووم باوکم قێری کردم چۆن هامێزە گیـــا ببەستم‌و کە چۆکم بە هامێزە گیاکەوە دەناو گوریسم شەتەك دەدا ، باوکم وریـــای دەکردمەوەو دەیگوت :

« ڕەسوڵ ، وریا بە گیاکە نەخکێنی » .

ئێستاش ، کە دەستم بە شیعرێك ناشکێو دێرێکم لێ عاسێ دەبـــێو ئەوەندەی پاڵی پێوە دەنێم بۆئەوەی بچێتە شوێنی خـــۆی ، هیچ نابـــزوێ ، هەموو هێ م کۆدەکەمەوە بۆئەوەی دواجار پرای‌بکێشمو بەرزەفتی بکـــەم ، لەوکاتەدا ئامۆژگاری‌یەکەی باوکمم دێتەوە یاد :

« ڕەسوڵ ، وریا بە گیاکە نەخکێنی » .

بەرهەمی زەوی بە ساڵ دەگۆڕێ . ساڵی‌وا هەیە دەغڵو دان ئەوەندە زۆرو زەوەندە لە عەمبارو چاڵو سیفدا جێگەی نابێتەوە کەچی دوور نی‌یـــە سێ ساڵی داهاتوو ببێ بە نەهات . منیش وام بەسەر دێ . هەمیشە کارەکـــەم بە یەك ڕادە ناڕوات . پەین بە زەوی‌یەکەم وەردەکەم ، دەیکێڵم ، تـــۆوی نایابی تێدا دەوەشێنم ، لەگەڵ ئەمەشدا گەنمی لێ شین نابێ . ناچارم بابدەمەوە سەر وەرگێڕانو گەنم لە کەنەداو ئوسترالیا بکڕم .

کاتێك کە بڵێسەی شیعرم کز دەبێو شیعرەکانم مل نادەن لە ناخـــی گیانمەوە بڕژێنە سەر کاغەز هیچ کەس‌و هیچ کیمیایەك دادم نادا .

پیاو چبکات ؟ ئەگەر هەموو پرۆژەیەك سەرکەوتوو بوا هەمـــوو کەس بەختیار دەبوو . ئەگەر زەوی هەموو ساڵێ هاتی بوایە کەس برسی نەدەبوو . ئەگەر هەر وشەیەك کەوتە سەر کاغەز ببوایە گۆرانی ، خەڵك چیدی قسەی ئاسایی‌یان نەدەکرد هەر گۆرانی‌یان دەگوت .

بەڕاستی ، گۆرانی‌دانان ئاسان نی‌یە .

لە داغستانو جۆرجیاو ئەرمینیاو بولگاریا سەرم لە کارگەی شـــەراب داوە . هەروەها چوومەتە کارگەی گۆزەی (پلێزنی) . لەوکاتەدا هەستـــم کردوە کە شاعیرو شەرابکەر لە زۆر لاوە بـــە یەك دەچـــن . هەردوو لا

وردەکاری‌و نهێنیی خۆیان هەیە • شیعریش وەکو شەراب وایە دەبێ لە گیانەوە گەڵاڵە ببێ‌و بمەیێ‌و پێ‌بگا • شیعری چاك هێزێکی نهێنیی‌وای تێدایە دڵ مەست‌و شاد دەکات • شیعرو شەراب لەم پرەوە زۆر لە یەك دەکەن •

هەر بەین‌نابەین لۆری‌یەکی پڕ بەرمیلە شەراب دێ‌و دەگاتە گوندێك‌و ئەو بەرمیلە شەرابانە بەسەر دووکانی گوندانداا بەش‌دەکات ـ بەرمیلێك بۆ ئەم گوندو بەرمیلێك بۆ ئەو گوند • بەمجۆرە سایەقەکان شەرابی (بویناك) دەگەیەنە گوندە شاخاوی‌یەکان •

گەنجی بێباك‌و بێکارە ، کە چاویان بە لۆری دەکەوێ لە هەموو لایەکی دێوە بە هەڵەداوان دادەوەرنە بەر دووکانێ • چۆن کاتێ کە شوان خوێ بۆ مێگەلەکەی لە خوێرسك رزگەدەکات هەموو مەڕەکان بە غار دەکەونە سەری ، گەنجەکانیش ئاوها دادەڕژێنە سەر بەرمیلەکە •

کاتێ کە شەرابەکە لەناو گۆزە دەکەن‌و تامی دەکەن ، هاواری ناڕەزایی بەری ئاسمان دەگرێ :

« ئەمە کەی شەرابە ؟ دەڵێی ئاوە » •

« یەکسەر لە ڕووبارەوە هێناویانە » •

« با فرۆشیارەکە خۆی ئەم شەرابە بخواتەوە » •

فرۆشیار هەڵی‌دەداتێ‌و دەڵێ :

« بۆچی سەرکۆنەی من دەکەن • خۆتان بینیتان لۆری‌یەکە هات‌و بەرمیلەکەیان لێ هێنایە خوارێ ، تەنانەت خۆشتان لە داگرتنی بەرمیلەکە یارمەتیتان‌دام ••• ئەمن چبکەم ؟ ئەو شەرابەتان دەفرۆشمێ کە لەم بەرمیلەدا بۆم هاتوە • ئەگەر حەز ناکەن مەیکڕن » •

ڕاستی مەسەلەکە بەمچەشنە بوو : بەرلەوەی شەرابەکە بەسەر ناوچەکاندا ببەشنەوە بەڕێوەبەری کۆگای شار لە هەر بەرمیلێك نەختێ شەراب هەڵدەگۆزێ و ئاویان تێدەکاتەوە :

« لەوێ ئەمەشیان چنگ بکەوێ منەتبارن » .

بەرلەوەی بەرمیلەکان بگەنە دێ لە کۆگای دەشتێدا هەمان بەزمی پێدەکەنو دەڵێن :

« خەڵکی لادێ ئەمەندەیان سەرو زیادە » .

پاشان لە ڕێگاوە سایەقو کرێکارەکان دوو لیتری لێ هەڵدەگۆزن بۆئەوەی سەریانی بێ گەرم بکەنو ڕێگای دووری پێ نزیك بکەنەوە ، دووبارە بەرمیلەکان بە ئاوی ڕوونو سازگاری کانیەك یا ڕووبارێکی دەمڕێ پڕ دەکەنەوە . ئەنجام شتێکیوای لێدەردەچێ دەشێ پێیبڵێین ـ شەرابەو ئاو شێواندوویە یا ئاوەو بە شەراب شێواوە .

دەتوانین هەمان قسەش دەرهەق ئەو شیعرانە بکەین کە کاتێ پیاو دەیانخوێنێتەوە نازانێ بەلای چیدا زیاتر دەشکێتەوە ـ شیعر یا قسەی پووچ . ئەوانیش بەرهەمی ئەو شاعیرە تەمبەڵانەن کە ئارامیان نییە کارێکی سەخت ڕاپەڕێنن .

کەم وایە جۆگەی تەنگاو بگاتە دەریا .

حاجیی تەمبەڵ بە دەگمەن دەگاتە مەککە .

کە دوو ڕێبوار ناچار دەبن سواری یەك ئەسپ بن دەبێ تۆند یەکدی بگرن . بەهرەو کاریش بەم چەشنە سواری یەك ئەسپ دەبن .

ئەبووتالیب گوتوویە : بەهرەو کار لە شیعردا دەبێ وەکو خەنجەرو کالان شانبەشانی یەکتر بڕۆن .

له دەفتەری بیرەوەریمدا : سەردەمێ وا پاهاتبووم وەختم زیاتر لـــە شەقامو کۆڵانان دەبردە سەر تا لە ماڵەوە • دەچوومـــە قوتابخانەو شیعریشم دەنووسی • بەڵام زۆر ماندوو دەبووم ، چونکە شیعرو ڕەوان کردنی وانەکانم بەسەرەوە بوو • نەمدەتوانی خـــۆم زۆر بە ئەرکی ماڵەوە خەریك بکەم • خۆم دەهێناو دەبرد • دەهەژام • بازم دەهاویشتو ئەگەر بەختم یار بوایـــە دەردەبەڕیمە دەرێ • تا ئێستاش من ئارامو داکاسانم کەمە •

ڕۆژێکیان ، باوکـم خستمیە سەر بەجێهێنانی ئەرکی ماڵەوە یا بڵێـــین شیعرنووسینەوە (نازانم کامەیان بوو) و خۆی چوە دەرەوە • هەر هێنـــدە ڕۆیشتو دەرگای لەدوای خۆیەوە پێوەدا یەکسەر هەستامو چوومە دەرەوەو بەسەربانی کەوتم • باوکم چاوی بێ کەوتمو هاواری کردە دایکم :

« ئەو گوریسەم بـــۆ بێنە کە بە بزمارەکەوە هەڵواسراوە » •

« بـــۆ چیتە ؟ » •

« ڕەسوواڵی بێ لە کورسی دەبەستمەوە ، وا نەبێ لە هیچ شوێنێ ئۆقرە ناگـــرێ » •

ئینجا باوکم لەسەرەخۆ ، لە کورسیەکەم شەتەکی دامو تونڈی کرد • دەستی بە نێوچەوانمدا هێنا ، پەنجەی بـــۆ پەڕە کاغەزێك درێژ کرد کـە لە بەردەمم بوو ، گوتی :

« ئێستا ، هەرچی لێرە ، لـەم سەرەدایـــە ، بیخەرە ئێرە سەر ئـەم کاغـــەزە » •

وای دەنا یەکێ هەبوا ، ناوە ناوە ئێمەی نووسەرانی لە کورسیەکانمان بەستایەوە !!

لەوانەیە سەر لە کاردا بێت ، بەڵام ئەگـەر سەر لە کاردا بێتو دەستەکان

نەکەونە ئێش ، ئەمە کتومت وەکو ئاشێك وایە کە لە هەوادا بسووڕێتەوەو هیچ لێ نەکات .

چیرۆکی شانگرێ و کوڕەکەی و پێنج پۆڵەکە : سەردەمانێك کابرایەکی بەڕێزو دەوڵەمەند لە خونزاخ هەبوو ناوی (شانگـــرێ) بوو . کوڕێکی تاقانەی هەبوو . کوڕەکەی زۆر نازیمۆڵەو پۆشتەو پەرداخ بوو . شانگرێ ویستی کـــە کوڕەکەی گەورە بوو وەکو هەر کەسێکی تری گوندەکەیـــان ئێش بکاتو بیێنە پیاوێکی ڕاستەقینە بەڵام کوڕە هیچ مەیلی لە ئێش نەبوو . خزمو برادەرانی باوکی نازیان هەڵدەگرتو دیاریان پێشکێش دەکـــرد . یەکێ ئەسپێکو یەکێ پاڵتۆیەکو یەکێ نەختێ پارەو یەکێ خەنجەرێکی جوانی خەڵات دەکرد .

ڕۆژێکیان ، شانگرێ تووشی نەخۆشیەکی گران هات . بە هیچ داوو دەرمانێك چارەی نەکرا . هەموو خزمو دۆستەکانی لە دەوری کۆبوونەوە ، ویستیان بزانن چۆن چاك دەبێتەوە :

« چبکەین بـــۆ ئـــەوەی بەڵکو چاك بیێتەوە ؟ » .

« تەنیا یەك شت هەیە دەتوانێ بەسەر پێیانم بخاتـــەوە ، ئـــەویش بە ئێـــوە ناکرێ » .

« دە پێمان بڵێ چیە ! چی لە دەستمان بێ دەیکەین ! » .

ئەوکاتە چاك دەبمەوە کە کوڕەکەم پێنج ڕۆبڵم بـــۆ دەربێنێ کـــە بـــە ئارەقەو ماندووبوونی خـــۆی پەیدای کردبێو بڵێ : « بابە ، هانێ ئـــەوە بەشی تۆیە » .

دوو ڕۆژی پێچوو ، کوڕەکەی شانگرێ هاتە لای باوکیو پێنج ڕۆبڵ بایی یەکی پێشانداو گوتی :

« هانێ بابه ، له کەنداوی (قۆیسود)ی ئاڤار شەپکه دارم بـــه ئاوەو ناو ئـــەم پارەیەم پەیداکرد » •

باوکه سەیرێکی پارەکەی کردو له کوڕەکەی پاماو پارەکەی هاویشته ناو ئاگر • کوڕه وەك بەرد له شوێن خۆی چەقی • ڕەنگی وا زەرد هەڵگەڕا دەتگوت شەفازڵلەیان له بناگوێی داوه • پێنج پۆڵێیەکه دیاریی مامێکی بوو که گوێی له ئاواتەکەی شانگرێ بووبوو بڕیاری دابو یاریدەی کوڕه بـدات‌و لەم تەنگانەیەدا ڕزگاری بکات •

پاش چەند ڕۆژێکی‌تر ، کوڕه هاتەوه دیسان پێنج پۆڵێیەکی کاغەزی بەدەستەوه بوو • دایه باوکی‌و گوتی :

« ئەم پارەیەم له (گونیب) پەیداکـــرد • لەگەڵ تاقمی کوتك‌شکێنان ئیشم کـــرد » •

باوکی سەرنجێکی له پارەکەو له کوڕەکه دا • پارەکەی هەڵگڵۆفـــت‌و له پەنجەرەوه فڕێیدا دەرێ •

کوڕه بێ هەست‌و خوست له شوێن خـــۆی سڕ بوو • پارەکـــه هیی برادەرێکی باوکی بوو که خەڵکی گوندی (گوتساتی) بوو •

بۆ جاری سێیەم کوڕه هاته لای باوکی‌و بـــۆ جـــاری سێیەم پێـــنج پۆڵێیەکی کاغەزی له دەست نا • باوکه هیچ تەماشای کوڕەی نەکـــرد • پارەکەی وەرگرت‌و دڕاندی‌و کردیه دوو کەرت • کـــوڕی وەك هەڵـــۆ خۆی له پارچه دڕاوەکان ڕووکردو وێستی بەیەکەوەیـــان بنووسێێتەوه • هاواری کرد :

« وادەزانی بـــۆئەوه له (بترۆفسکی) تەویلەم پاك کردوەتەوه تا تۆ ئاوها بەئاسانی وەکو پەڕه کاغەزێکی بێ‌نرخ کرێی ماندووبوونەکەم بدرێنـــی ؟ تەماشای پفکەو پۆرگی دەستم که ! » •

« ئێستا بڕوام کرد ، تۆ بە ئارەقەی نێوچـــەوان ئەم پارەیەت پەیـــدا کردوە » .

یەکسەر ، شانگـــرێ نەخـۆشیەکەی پەڕیو وردە وردە هاتـــەوە سەر خـۆی . پاستی ، ئـەوەندەی نەبرد بەڵاو قەڵای لێنەما » .

بەڵێ ، تەنیا ئەوەی کە بـــە پەنجی شانی خـــۆت پەیدای بکـــەی هەر ئـــەوە نرخی پاستەقینەی هەیە . شیعریش هەمان شتە . تـــۆ ئەگەر بە شیعرەکەتەوە ماندوو بووی هەموو وشـــەو هەموو فاریزەیەکت بـــەلاوە پەسندو چاکـــە . بەڵام ئـــەگەر بیرەکەی لە ڕێگا هەڵبگریتەوە هەرگیـــزاو هەرگیز شیعرێکی پاستەقینەت دەست ناکەوێ .

بۆم هەڵکەوتوە دیومە ،
چۆن زێڕینگری دراوسێم ،
بە هۆی ـ کازاب ـ ەوە ،
بێ ماندووبوون زێڕی لە مس جودا کردۆتەوە .

ئەی خوێنەری من ، ئـــەی پسپۆڕی نرخاندن ،
ئەگەر تازابی تۆ نەبوا ، ئاخۆ دەمتوانی ،
لە ڕشتەی ڕازاوەی شیعرەکانمدا ،
دانە مسی بێنرخ لە زێڕی ساف جودا بکەمەوە ؟

ئەگەر ماسیی پاستەقینەو بەتامت دەوێ ، چەنگاڵی خـــۆت باوێ نـــاو گۆمو خـــۆت بیگرە .

هەڵۆ بەناو زریانو ڕەشەبادا دەفڕێو ماسی لەناو تەوژمی ئاودا مەلەوانی دەکات ، شاعیریش ئەگەر خەمی لە شادیش پتـــر نەبێ لەناو چنگی سۆزی بەهێزدا شت دەنووسێ .

ئەمە بوو ئەو چیرۆکەی کە جارێکیان ئەبووتالیب بـــۆی گێڕامـــەوە . چیرۆکی گۆزەکەرەکانـــی بەلخـــارو گۆزەکانیـــانو ئـــەو مندالـــە چەنوونانەی گۆزەکانیان کڕی :

گۆزەگەرەکان جەپرەو گۆزەیان خستە ناو ئێرگە (قەرتاڵە) و لە ئێسترانیان بار کردو بەرەو شار کەوتنە ڕێ بۆئەوەی بیانفرۆشن .

لە ڕێگادا تووشی هەندێ منداڵی لادێیی بوون کە تا بڵێی چەنووەو هەڵەپاس بوون :

« گۆزەگەرینە ، ئەوە ئۆغر بن ؟ » .

« دەچینە بازاڕ گۆزەکانمان دەفرۆشین » .

« نرخیان چەندە ؟ » .

« بچووکەکان یەکی بیست کۆپێک . گەورەکان یەکی پێنج کۆپێک » .

« جا بۆ وا ؟ » .

« چونکە بچووکەکان دروست کردنیان زەحمەتترە » .

منداڵەکان پارەی هەموو گۆزەکانیان داو کڕیانن . گۆزەگەرەکان سەری ئێسترانیان وەرسووڕاندەوە بۆلای ماڵەوەو گوتیان :

« خێر لە گۆزەکانمان دەبینن ، بە ویژدانی دروستمان کردوون ، کوڕی کوڕیشتان خێریان لێ دەبینێ » .

کە گەیشتنە سەر یەکەم سووگە ، سەنگڵانەوە بۆئەوەی پشوویەک بدەن . ئاوڕێکیان لەو ڕێگایە دایەوە کە پێدا هاتبوون . دیمەنی ئەو منداڵانە سەرنجی ڕاکێشان کە گۆزەکانیان لێ کڕیبوون ؟ منداڵەکان خەریکی سەیرانێکی عاجباتی بوون . گۆزەیان لەسەر لێوی هەڵدێر دادەناو بیست شەقاو دەکشانەوەو بە نۆرە بەردیان تێ دەگرت . دیارە ملمڵانەیان بوو داخۆ کامەیان زۆرتری پێ دەشکێ . گۆزەکان دەشکانو هەڕووون بە هەڕووون دەبوون . کەلەو پارچەکان لەو هەڵدێرەوە خڵ دەبوونەوە خوارێ . منداڵەکان زۆریان کەیف بەم کردەوەیە دەهات .

وەك ئەوەی گۆزەکەرەکان کتوپڕ فەرمانیان بـــۆ دەرچوونێ ، خێرا دابەزین و چەقۆیان هەڵگێشـــاو هەڵمەتیان بـــۆ منداڵـــە چەتوونەکـــان بردو هاواریان کرد :

« کوڕە ، هەی بەدکارینە ، نەکەن ، پاوەستن ! ئێمە باشترین گۆزەمان بە ئێوە فرۆشتوە ، بـــۆ وایان لێ دەکەن ، قەت شەرمتان بە خـــۆ نییە » .

« تووڕەبوونی پێناوێ . ئێوە گۆزەی خۆتان بە ئێمە فرۆشتوەو ئێمەش هەقی ئێوەمان داوەو ئێستا گۆزە گۆزەی خۆمانـــــە . ئێـــوە چیتان داوە لەوە داخـــۆ چیی‌یان لێدەکەین یا چۆن بەکاریان دێنین .... کەیفی خۆمانـــە ، بیانشکێنین ، بیانبەینەوە ماڵێ ، لەسەر ڕێگا بەجێ‌یان بێڵین . چۆنمان پـــێ خۆش بێ وا دەکـــەین » .

« گۆزەکان پێوەندی‌یەکی پتەویان بە ئێمەوە هەیـــە . پێش ئـــەوەی دروستیان بکەین یەکەم جار قوڕمان گرتوەتەوە ، قوڕگرتنەوە کارێکی سەختە ، دڵی خۆمان لەناو کارەکەدا تواندەوەو وامان داڕشت کە خەڵك ڕایان لـــــە دەستکردەمان بێ . وامان دانابوو گۆزەکانمان شادی بە دڵو خۆشی بە ژیانی خەڵك ببەخشن . کە گۆزەکانمان بە ئێوە فرۆشت وامان‌دەزانی بوزا بـــۆ میوانان لە یەکێ دەکەنو ئاوی ساف‌و سازگـــــاری شاخان لە یەکێکی‌تـــر دەکەنو گوڵی جوانی ڕەنگاو ڕەنگ لەناو یەکێکی‌تر دادەنێن . کەچی ئێـــوە هاتوون لەباتیی ئەمە ، بێ شەرمانە ، پارچە پارچەیان دەکەن ــ هەموو کارو ئەرکو خەونەکانمان لە لێواری هەڵدێرا بەردەباران دەکەن . چـــۆن منداڵی ئارچاخ بەرد داوێنە باڵندەی جوانو نەغمەخوان ، ئێوەش ئاوها بەرد لە گۆزەکانمـــان دەگـــرن » .

گۆزەکەرەکان گۆزە ساغەکانیان دەرباز کردو بەرەوماڵ بوونـــەوە . هەر کەسێ کارێکی بە پوختەیی کردبـــێو دڵـــی خـــۆی لەناو کارەکەیـــدا

تواندبێتەوەو پرای لە بەرهەمی خـــۆی بـێ ، زۆرباش لە تووڕەیی ئـــەم گۆزەکەرانە دەگات •

بەم جـۆرە ئـــەو چیرۆکەی ئـەبووتالب بـۆی گێڕامەوە تەواو بوو •

پۆژێك ، لە سەردانێکی ژاپۆن ، دانیشتبووم تەماشای کچانم دەکرد • خۆیان لە دەریادا نقووم دەکردو بـــۆ مرواری دەگەڕان ، ئـــەم چیرۆکەی ئەبووتالیبم هاتەوە یاد •••

لەشی توندو تۆڵو نازداری کچەکان تا بنی دەریا دەچـوە خـوارێ • لەوێوە کە هەر ئەوەتە سیپەلکیان نەدەتەقی ، هەندێ چەقچەقۆکیـان لەنـاو کیسەی بەرکەمەریان دەکردو سەر دەکەوتنەوە • هەزاران چەقچەقۆکیـــان دەشکاند تا بەختیان دەیگرتو یەکێ مرواریەکی تێـــدا دەبوو • جـــا سەیرکە خەناوکەیەکی مرواریی پاستەقینە چەند خـــۆ نقووم کردنو چـەند هەزاران چەقچەقۆك شکاندنی دەوێ •

ئایا لەو بڕوایەدای کـــە ئـەمە ئاسانتر بێ ملوانکەیەکی گۆرانی لـەم هەموو وشانە بهۆنیتەوە کـە خەڵك لە گفتوگۆی ڕۆژانەدا بەکاریان دێنـن ؟ وشەو ڕووداوو هەستو سۆزو ئاقی کردنەوەی ئاسایی ژیان ـ ئەمانە تێکـــڕا ئۆقیانووسن و گەلێ چەقچەقۆکیان بەناودا بلاوبۆتەوە ، ئەوەی بـۆ مـرواری بگەڕێ دەبێ بەردەوام ناخی نهێنیی ئۆقیانووس بپشکنێ • ئاخـــۆ چ ئازارێك بەدەست کارەکەیەوە دەکێشێ • ئەمە ئەرکێکیوایە دەبێ سەراپای مەعلانیو بیندرێژیو تەندروستیو خۆراگرتنی خـۆی بـۆ تەرخان بکات • پێویســـتی بە بەختیش هەیە • ئارامیی ئەوکەسەی خـــۆی بۆ مرواری نقووم دەکاتو ئارامیی وەستای کوباچی کە تۆڕی زیو دروست دەکەن ـ هەمووی بۆ بەهرە دەگەڕێتەوە • هەمووی بریتییە لە بەهرەو کاری گران •

بۆئەوەی شیعرەکانم پاش خۆم بژین ،
دەچمە گوندی کوباچی ،
دەبمە شاگردی وەستایەکی ناودار ،
بۆئەوەی فێری چەشنەو ئارامم بکات .

ئەو دەستوورانەی هەموو چیایی‌یەك دەیانزانێ :

★ تا کچەکەت پێڕانەگات بە مێردی مەدە .

★ تا نەگەیتە پۆخ پرووبار پێلاوت لە پێ مەکەوە .

★ مادام ئەو نێچیرەی بەدوایدا دەگەڕێی هێشتا نەتکوشتوە مەنجەڵ مەخە سەر ئاگر .

★ پڕۆیی بۆر ، نابێ بە هیی ئەو ڕاوکەرەی یەکەم جار بەدیی دەکات ، بەڵکو دەبێ بە هیی ئەو ڕاوکەرەی دەیگرێ .

بیرەوەری‌یەك : ڕاستی نەمدەویست ئەم چیرۆکەی خوارەوە بگێڕمەوە چونکە شانازیی بۆ من تێدا نی‌یە بەڵام با وا بێ مادام قافی هاتوە با بیگێڕمەوە .

خۆڕا نی‌یە لە چیاکاندا دەڵێن : « ئەگەر تا ناوکت چوویتە ناو ئاوەوە بە تەواوی خۆت نقووم کە » .

هەروەها دەڵێن : « ئەگەر گرێی کیسەت کردەوە هەرچیی تێدایە هەمووی هەڵڕێژە » .

ئەگەر ئەم ڕووداوە ناخۆشە نەبوایە کە بەتەمام ئێستا باسی بکەم لەمێژ بوو ئەم کتێبەم تەواوکردبوو .

ڕەوشتم وایە کە دەست بە نووسینی کتێبێك دەکەم ، لەو ماوەیەدا هەر سەفەرێکم بکەوێتە پێش دەستنووسەکە لەگەڵ خۆم دەبەم . بەمجۆرە دەستنووسەکانم لە گەڵێ وڵاتدا گەشتیان لەگەڵ کردووم . ئەمەش ئیشی خۆی

هەیە ؛ بێ گومان بەیانیی‌وا دەبێ کە هیچ ئیش‌و کارم بەدەستەوە نی‌یە • ئیدی لە ژووری‌کەی خۆم دادەنیشم‌و دەستنوسەکەم پان دەکەمەوە‌و پێدا دەچمەوە‌و لاپەڕەیەکی بۆ زیاد دەکەم • هەر بەم‌جۆرە ئەم کتێبەش گەلێ دەریاو ئۆقیانووس‌و کێشوەری لەگەڵ منداڵ بڕیوە •

جارێکیان ، کە لە بڕۆکسل دەگەڕاەوە • لە ئوتێلی (مۆسکۆ) گیرسامەوە‌و لە نهۆمی هەشتەم ژووری‌کیان بۆ تەرخان کردم • مادام هاتینە سەر ئەو باسە پێویستە ئەوەش بڵێم مۆسکۆ بۆ من تەنیا ئوتێل نی‌یە ، بگرە وەکو ماڵی دوەمینم وایە • ئەگەر ئەو ساڵانە لێک‌بدەینەوە کە نووسەر بووم‌و دەبوا بە ئیش بچمە پێتەخت ئەوا دەبێ نیوەی ژیانم لەوێدا بردبێتە سەر •

هەموو ناونووس‌و پێش خزمەت‌و کچەکان زۆر باش دەناسن‌و منیش زۆر باش ئەوان دەناسم • هەموو برادەرە مۆسکۆیی‌یەکانم دەیانزانی لە مۆسکۆ دادەبەزم‌و هەندێکیان هەر ئەوەندە ئەو دەنگ‌و باسەیان بیستایە کە (ڕەسوول لە مۆسکۆیە) ئیدی ئەمە وەکو داوەتێک بوو بۆیان ، هەر کاتێ دەستیان بەتاڵ بوایە دەهاتنە سەردانم •

بەرلەوەی دەست‌و دەم‌و چاوم بشۆم تەلەفۆن دەزرنگێتەوە ، لە دەرگا دەدرێ • هەر زوو ژووری‌کەم جێگەی دانیشتن‌و وەستانیشی تێدا نامێنێ • ئەگەرچی ژووری ئوتێل ماڵ نی‌یە ، بەڵام ئێمەی چیایی بەگوێرەی ڕەوشتی خۆمان تا سێ ڕۆژ تێنەپەڕێ لەناوی میوانمان ناپرسین • جا لەبەرئەوەی کەس سێ ڕۆژ بە میوانەتی لە ئوتێلدا نامێنێتەوە زۆر کەس هەن دێنە دیدەنیم‌و ناویان فێر نابم •

جارێکیان ، کە لە بڕۆکسل دەگەڕامەوە تەبای جاران لە ئوتێلی مۆسکۆ دابەزیم • هەروەکو جارانیش ژووری‌کەم قەڵەباڵغ بوو و لە قاڵب درا :

هەندێك هاتبوون پیرۆزبایی گەرانەوەم لێبکەن ، هەندێك ئاواتی گەستێکی بەختەوەرم بۆ بخوازن بەرەو داغستان • هەندێکی‌تریش هەروەها هاتبوون • هەندێك داوەت کرابوون‌و هەندێك لەخۆڕا هاتبوون •

بە شان‌و شکۆی هەندێ کەسمان هەڵداو بەوپەڕی مەستی‌و شادی‌یەوە لە چاومان خواردنەوە ، کەچی بە دەنگی بڵند ڕەخنەمان لـــە هەندێکـی‌تر گرت‌و لە چاوی ئەوانیشمان خواردەوە • دواین‌و خواردمانەوە ، پێکەنیـن‌و خواردمانەوە ، گۆرانیمان گوت‌و خواردمانەوە ••• ئەگەر داری تەڕیـــش لەژێر مێـزو چوارپاکـــــەدا بســـووتایە دووکەڵی ژووری لەوە چڕتـــرو پـــڕتـــر نەدەبوو •

ئەبووتالیب دەیگوت کە سێ شت پیریان کردوە :

یەکەم : هەموو میوانەکانت کۆبووبنەوەو ناچار بی چاوەڕوانیـــــی هاتنی دوا میوان بکەیت (ئەویش دیار نەبێ) •

دووەم : ژنەکەت مێزی بـــۆ ڕازاندبیتەوەو کوڕەکەت بـــۆ بوتڵـــە قۆدکایەك ناردبێ‌و ناچار بی لەسەر مێزەکە چاوەڕوانیی بکـــەی‌و هێشـــتا نەگەڕابێتـــــەوە •

سێیەم‌و کۆتایی : هەموو میوانەکانت ڕۆیشتبن‌و بە ناچاری چاوەڕوانـی ڕۆیشتنی دوا میوان بکەی • بەڵام ئەمەشیان کـــە بەدرێژاییی شەو بێدەنگ بوە کتوپڕ لە دەرگا بوەستێ‌و دەست بە قسان بکات وەك ئـــەوەی بی‌یەوێ تۆڵەی بێدەنگیی خـــۆی بکاتەوە • لێشاوی قسە هیچ نیشانەی تەواو بوونی پێوە دیار نی‌یە • تۆش ئەگەرچی ماندووی‌و بە خورتی چاوی خەوالـــووت دەکەیتەوە ، ناچاری گوێ لە قسە پووچەکانی بگری • هەرچی ئـــەو بڵـێ تۆ دەتەوێ بڵێی ڕاستە ، بۆئەوەی بەڵکو خواو ڕاستان چك‌بکات‌و وازبێنێ‌و

بڕوا ، گەچی تۆ بەمـەوە زیاتر هانی دەدەیت بۆئـەوەی گەرمتر بێو باشـتر هەڵبڕێژێ •

ئـەو ئێوارەیەی دەمەوێ باسی بکەم لە ئوتێل میوانێکی لەم چەشـــنەم هاتو بـــە ئەنجامێکی نالەباری گەیاندم •

دوای ئەوەی کە هەموو میوانەکان ڕۆیشتن ئـەو خۆی دا پاش و خۆی پێدا شۆڕکردمەوە • قونکە جگەرەی فـــڕێ دەدا ژووری • بـــە پـەردەو پشتە کورسی و جانتاو کاغەزەکانی سەر مێزەکە دەیکوژاندەوە •

یەکەم جار بە منی هەڵگوت ، ڕازی بووم • ئینجا بە خـــۆی هەڵگوت ، ڕازی بووم • پاشان بە ژنی خۆی هەڵگوت ، دیسان هەر ڕازی بـــووم • لەئەنجامدا دەستی بە جنێو کرد • جنێوی بە من داو هەرچی قسەی نابەجـێ هەیە پێی گوتم ، ئـەوکاتەش هـــەر ڕازی بـــووم • لە دڵی خۆمـــدا ، ترسام ، گوتم « ئێستا پێدا دێ جنێو بـــە خـــۆی و بـــە ژنەکەیشی دەدات » • بەڵام کە گەیشتە ئـــەو شوێنەی دەبوا بکەوێتە گیانی خـــۆی ، خەوێکـی هاری بەسەردا باری و ڕای کردە ژووری خۆیـــەوە • بەڕاســـت ، بۆئەوەی سووم لە ڕۆیشتنی نەبێتەوە گفتی پێدام بەیانیش سەرم لێ بداتەوە •

پەندێك هەیە دەڵێ میوان لە هەمـــوو لایەکەوە جوانـــە بەڵام لەلای پشتەوەڕا لە هەمووی جوانترە • پێشتر قەت ئـــەم پەندەم وەکو ئێستا پـــێ ڕاستو دروست نەبوە • کە میوانەکەم ڕۆیشت لە پشتەوەڕا زۆر جـــوان بـــوو • هەناسەیەکەم هەڵکێشاو گوتم : « ئـۆخخەی ، خـــۆ ئـــەم بەڵایەم لە هەوکێ بوەوە ، ئێستا بـــۆم دەکرێ نەختێ بخەوم » • خێرا دەرگـــام داخستو خـــۆم لە بنجێی ڕاکردو یەکسەر خەو بردمیەوە • خەوێکـــی خـۆش ! وەکو یەکێـــك کە لەژێر کەپەنکی گەرمـــدا نووستبێو لـــە دەرەوەش باران بەخوڕ بیکوتێ • خەونم دی • لەو خەونەدا لامواببو بەڕاستی

لە بـەر ئاگردانی ڕەشمالاڵان خـــۆم لە گەپەنك پێچاوە • هەندێ شوان لـە دەوروبەری ئاگرەکە دانیشتبوون ، داریان دەخستە ســـەر ئاگرەکەو تەپو دووکەڵ چاوی دەزووراندمەوەو دفنی دەتووزاندمەوە • پاشان لامواببوو لـــە نانەواخانەیەکدام • نانەوا خانەکە زۆر گەرم بوو • بۆنی نانی سووتاوی لـێ دەهات • دیسان دیمەنەکە گۆڕاو ئـــەم جارە لامواببوو ڕۆژی یەك شەممەیەو لەگەڵ برادەران بە سەیران چوومەتە دەشتێو خەریکی برژاندنـی پارچـە گۆشتی بەتامو خۆش بۆین •

لە ژانی بێئامانی چاوەکانم خەبەرم بوەوە • لەناو نوێنەکەم دەرپەڕیم • ژووڕەکەم هەمووی چڕە دووکەڵ بوو • چاوم هیچی نەدەدی • لەوسەری ژووڕێ ، لە نزیك دەرگا ، زمانەی بڵێســـە ئاگرێکم لـێ دەرکـــەوت • هەڵمکوتایە سەر بڵێسەکە دیتم پشکۆی داگیرساوی جانتاکەمە لە تاریکیـــدا دەبریسکێتەوە •

جانتاکەم بەرگی جوانترین ئوتێلی جیهانی پێوە بوو • چەند وڵات بەیەکەوە گەڕابووین‌و چەند گومرگمان بە سەلامەتی بڕیبوو • بـــۆ دڵنیایی‌یش ئـەم جانتایە هیچ گاوێ شتی قاچاغی بەخۆیەوە نەگرتوە • وەکو خـــۆت دەزانی بـۆی هەیە یەك بوتڵە فۆدکا یا یـــەك پاکەتە جگەرەی زیادەکـــی کـــە پیاو بـــۆ برادەرانی دەباتە دەرەوە (پێی ناوێ باسی بلووزی جوان بـــۆ هاوسەر هەر بکەین) ، ببێ بە مایەی ناڕەزایی فەرمانبەرانی گومرگ •

جانتاکەم کە بە سەلامەتی لەم هەموو گومرگانە دەرچووبوو ، لـــە ژووڕێکی ئاسوودەی ئوتێلی مۆسکۆا بەئەنجام گەیشت •

خێرا پاشماوەی سووتاوی جانتاکەم خڕ کردەوەو فڕێم دایە ناو گۆمی سەرشۆرکو ئاوی بۆڕیم بەردایەوە سەر • دووکەڵ ژووری قانـــگ دا • دەستو دەمو چاوم سووتا • ئـــەو کورسی‌یەی جانتاکـــەی لەسەر بـــووو

مافوورەکەو پەردەکان مابوون بیانکوژێنمەوە • غارم دا تەلەفۆن بۆئەوەی بانگی ئێشکچیی لێ‌برسراوی ئەم نەۆمە بکەم • هاوارم کردە ئەوەی سەر تەلەفۆن :

« بمگەنێ سووتام ، زووکەن وەرن ! » •

ئەو کچەی ئێشکچی بوو وای‌زانی پەسوولّ بە ئاگری ئەوینی ئەوەوە دەسووتێ ، بۆیە بە دەنگێکی نەرمو دایکانە هاتە وەلاّم : « دەی ، دەی پەسوولّ بڕۆوە ناو نوێنی خۆت ، بەیانی چاك دەبێتەوە » •

ئای ژنینە !! چەند جار بە گاڵتەوە پێم گوتوون لەناو گڕو کلّپەی ئاگردامو پێتان بڕوا کردووەو هاتوونەتە هاوارم ، ئێستاش ئەمە یەکەم جارە کە ئاگری پاستەقینە خەریکە کلّوکۆم دابمرکێنێو پێم بڕوا ناکەن •

وەك ئاگرکوژێنەوەیەکی دلێرو چاپووك بە تاقی تەنێ کەوتمە جەنگی بلّیسەکانەوە • لەئاکامدا ئەو بلّیسانەم کوژاندەوە کە بەڕەو کورسیو پەردەو تەختەفەرشی سەر زەوی‌یان داگرتبووو خەریك بوو هەموو بکەنە پەژوو •

بەلّێ ، بەسەر ئاگرەکەدا زاڵ بووم بەلاّم پاش ئەوەی زیانێکی زۆری لێ دام •

ئەمەم هەموو سەبارەت بەوە لێ قەوما کە براەزە سەرخۆشەکەم قونکە جگەرەیەکی فڕێدابوە ناو جانتاکەمەوە • کراسو قاتو ئەو دیاری‌یانەی لە برۆکسلەوە هێنابوومن هەموو فەوتان • بەڕێوەبەری ئوتێل داوای بژاردنی هەموو شتە فەوتاوەکانی کرد ـ بەڕە ، کورسی ، پەردە • ئەمەش بە زۆر لەسەرم وەستا • خۆیشم بە ناچاری کەوتمە نەخۆشخانە • تەلەفۆنم بۆ ژنەکەم کردو تێم گەیاند کە لەبەر هەندێ ئیشی گرنگ نەختێ دواەکەوم • لەبەرئەوەی پێشەکی بڕیارم نەدابوو بلّێم ئیشەکەچی‌یە هەرێم پێ دا دووبارە تەلەفۆنی بۆ بکەمەوە •

بەڵێ ، ئەمە هەمووی ئەنجامی قونکە جگەرەیەکی نەفرەتی بوو •

بەڵام با ئەمەت پێ ڕابگەیەنم ـ کە ئەم هەموو زیانە لەچاو زیانی سەرەکیم شتێکی هیچ بوو • جانتاکەم دەستنوسێکی تێدا بوو کە دوو ساڵ بوو پێیەوە خەریك بووم •

دەڵێن : گەورەترین ماسی ئەوەیە خۆی لە چەنگاڵ ڕاپسکاندبێ و دەرباز بووبێ • باشترین نێچیر ئەوەیە بۆت نەپێکرابێ • جوانترین ئافرەتیش ئەوەیە وازی لێ هێنابیت •

زۆر پەڕەی کێشەکەم فەوتان • ئێستا وا تێدەگەم دەبێ ئەو پەڕانە باشترین پەڕەی نووسراوەکەم بووبن •

بێجگە لەمەش ، ئەو ماسییەی لە دەستم بەربووبێ قەت هیچی من نەبوو ، ئەو نێچیرەی نەمتوانیبێ بیپێکم قەت هیچی من نەبوو ، هەروەها ناتوانم ئەو ژنە بە هیچ خۆم دابنێم کە وازی لێ هێناوم • بەڵام پەڕە سووتاوەکان هیچ خۆم بوون • من دروستم کردبوون • من ژیاندبوومن • ئازارم پێوە کێشابوون • گەلێ شەونخوونی و ڕۆژە ئێشم بەدیارەوە کێشابوون • هەر بۆیەشە کە ئەوەندە بە لەناوچوونیان غەمناکم و هەر بۆیەشە ئێستا دڵنیام کە دەبوون بە باشترین کێبی من •

یەکسەر هەستم کرد کە هەتیو کەوتووم • وەکو ئەو زەوییەی مەڵۆکانی هەڵگیرابێتەوە ، یا وەکو ئەو کێلووکەیەی لە پەڕێزێ بەجێماب ێ •

هەموو پێتی لاپەڕە سووتاوەکانم بەلاوە وەکو مرواریی پڕشنگدارو دێڕەکانیش وەکو ملوانکەی بەهادار وان •

بە جۆرێکی ئەوتۆ سارد بوومەوە تا دوو ساڵ چاوم بەرایی نەدا دابنیشم و لاپەڕە سووتاوەکان بنووسمەوە • دواجار کە هاتمەوە سەریان

تێگەیم بێشکە دەتوانم دووبارە دەرهەق هەمان شت بنووسم ـ بەڵام هەرگیزاو هەرگیز بۆم ناکرێ لاپەڕە فەوتاوەکان بدۆزمەوە • ئەمەش وەکو ئەوە وایە کە ژنو مێردێك منداڵێکی ئازیزیان بمرێ ، پاشان منداڵیان دەبێو بەقەد ئەوەی یەکەم خۆشیان دەوێ بەڵام ئەمەیان منداڵێکی تـرەو ئەوە نییە کە لە دەستیان چووە •

دەڵێن شیعر لە ئاو دەترسێ • شیعر وەکو ئاگر وایەو داهێنانی شیعر وەکو سووتان وایە • بێگومان شیعر نابێ ئاویە بێ ، بەڵام خوا لەو ئاگرەی بپارێزێ کە لە زووری ئوتێلەکەدا لە دەستووسەکەم بەربوو •

مانای ئەبووتالیب چۆن دزرا ؟

نازانم چۆن پێکەوتو کێ پێو شوێنی بۆ دانابوو و بۆچی ئەو پۆژە مانای ئەبووتالیب کەسیان لە مانێ نەبوون بەڵام دەزانم کە مانی ئەبووتالیب دزرا ، سەعاتو ئەنگوستیلەو زێڕو گوارەو خشڵەکانیتری کچی ئەبووتالیب چووبوون • باسی فەروەو پێڵاوو کراسو پارە هەر مەکە • ژنەکەی ئەبووتالیب هەر وەخت بوو لەداخان بپوورێتەوەو کچەکەیشی بەدەم هەنسکی گریانەوە بەربوەوە سەر کورسی • کەچی ئەبووتالیب چوە ژوورەکەیترو لەسەر زەوی دانیشتو دەستی بە زوڕنا لێدان کرد • ژنەکەی لێی بە ژووری کەوت :

« ئەوە تۆ دڵت نییە ، چییە ؟ لە کاتیوادا زوڕنا لێدەدەی ؟ هەستە پاکە بچۆ پۆلیسو حاکم ئاگادار بکەوە » •

« من خۆم زۆر بەختەوەرم • شیعرەکانم ساغو سەلامەتن • دزەکان دەستیان لە هیچێکیان نەداوە ••• جا بۆ بگریم ؟ •

« ئۆیش ! کێ پەکی لەسەر شیعری تۆ کەوتووە ؟ بەتایبەتی کە بە زمانی لەکیشە » •

« ئافرەت ، دیارە لە زۆر شت ناگەی • ئاخر ئەوانەی کە پێشیان دەڵێن شاعیر ، هیچ وایان تێدایە هیچ ناکەن تەنیا شیعری خەڵك دەدزن • سوپاس بۆ خودا شیعرەکانم نەدزراون • سااڵێکی پەبەقـــە پێیانەوە خەریکم • یـــەك شیعر بچووبایە زیانێکی زۆر گەورەو قەبە بوو • زۆرنایشـــیان نەبردووم • ئـــەدی کەواتە بـــۆ بەکەیف نەبمو زۆرنا لێ نەدەم » •

ئەبووتالیب هیچ گوێی بە هـــاتو هاواری ژنو کچەکـــەی نەبزووت • هەر لەسەر زورنالێدانی خـــۆی بەردەوام بوو •

ئەو چیرۆکەی ئەفەندی کەپایەف بـــۆی گێڕامەوە :

ڕۆژێکی خۆشی هاوین سلێمان ستالسکی لەسەر بانی خانوەکەیان ڕاکشابوو تەماشای ئاسمانی دەکرد ، مەلی ئـــەو ناوە دەیان جریواندو ڕووبارەکـــان هاشەیـــان دەهات • هەرکەسێ چاوی پێ بکەوتایـــە وای دەزانی سلێمـــان خەریکی حەسانەوەو پشوودانە • دەبێ ژنەکەیشی هەر وای بـــۆ چـــووبێ ، بـــۆیە چوە سەربانو پێی گوت :

« خینکالی یەکە پێگەیوە ••• وەرە نانت بخۆ » •

سلێمان وەڵامی نەدایەوە ، بگرە هەر تەماشایشی نەکرد • دوای نەختێ (ئاینە ـ عینە)ی ژنی دووبارە بانگی کردەوە :

« خینکالی یەکە سارد بوەوە ، هیچ تامی پێوە نامێنێ ، وەرەبیخـــۆ » •

سلێمان لە شوێنی خـــۆی نەجووڵایەوە •

« ژنەکەی خواردنی بـــۆ بردە سەربان تا لەوێ بیخوا ، پەنگە میزاجی وا بخوازێ ، ژنە خواردنەکەی لە بەردەم داناو گوتی :

« لە بەیانی یەوە هیچت نەخواردوە • ئـــەم خینکالی یە بخـــۆ ، بزانـــە چـــەند زەریفە » •

سلێمان پاپەڕیو و ڕکی خۆی لە ژنەکەی کردەوە :

« کە ئێشێك دەکەم هەموو جارێ دەبێ ئیشەکەم لێ تێك بدەی ! » •
« ئاخر تۆ پاکشابووی و بەس • هیچت نەدەکرد • وام زانی ••• » •
« نەخێر ، ئیشم دەکرد • جارێکی تر سەخڵەتم نەکەی » •

بێ گومان سلێمان ستالسکی ئەو ڕۆژە شیعرێکی نوێی دەنووسی •

بەم جۆرە دەبینی شاعیر ئەو کاتەی لە سەربانیش پاڵ دەداتەوەو لە ئاسمان ڕادەمێنێ هەر ئیش دەکات •

شاعیرێك شیعرێکی بۆ ژنەکەی نووسی :
« هۆ ئەستێرەکەم ! ڕووناکی یەکەم ، بەیانەکەم ، ژیانەکەم !
کە لە تەکەوە بیت ژیانم شیرینە ،
کە لێم دیار نەبیت هەموو شتێکم تانە •

ژنەکەی ، کە ئەستێرەو ژیانی بوو ، هاتە ژوورەکەیەوە
شاعیرەکە بەسەریدا نەڕاند :
« دیسان هاتی ، کاتی بەنرخم بە فیڕۆ بدەی !
تۆ بێو خوا لێمگەڕێ ئیش بکەم »

چیرۆکێکی تری باوکم :

مەحمووودی شاعیری گەورەی ئەوین و دڵداری بوو بە میوانی کابرایەکی زۆر بەڕێز • کابرا میوانی دیکەشی هەبوو • شاعیرەکە تا بەترەکی شەو چوو گۆرانیی خۆشی بۆ گوتن • ئینجا هەموو نووستن • باشترین ژووری میوانانیان دایە مەحموود • خانەخوێکە مەسینە ئاوێك و دەستشۆرکێکی بۆ لە ژووری دانا بۆ ئەوەی دەستوێژی بێ هەڵگرێ • بە هیوای شەوێکی شادەوە بەجێی هێشت و ڕۆیشت •

بەیانی ، خانەخوێکە ترسا نەوەك مەحموود لە خەودا بمێنێ و نوێژی سبەینێی بچێ ، سەری لە ژووری هەڵکێشا • دیتی شاعیر هێشتا نەنووستوە •

لەسەر مافوور پاکشاوەو شیعر دەنووسێو لەبـــەرخۆیەوە دێرەکان بـــە منگەمنگ دەخوێنێتەوە :

بە دۆڵەکانی بەهەشت هەڵنانێم ،
تکایە واجبم لەسەر هەڵگرە .
وا چاکە بۆ خۆت دایانبنێی ،
خۆشەویستی بدە من ـ بەسمە .

« مەحموود ، کاتی نوێژی بەیانییـــە ، واز لە شیعر بێنە ، نوێژەکەت بکـــە » .

مەحموود پێی گوت : « شیعرەکەم نوێژی منە » .

بەمجۆرە دەبینی کـە خەڵکـــیتر خەریکی نوێژیشـــن شاعیر هـــەر ئیش دەکـــات .

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : ئێستا چیرۆکێکتان لەبـــارەی شاعیرێکـــی ئافارەوە بـۆ دەگێڕمەوە ، بەڵام ناوی ناهێنم چونکە نامەوێ خەڵکی پەنجـــەی بـۆ ڕابکێشنو پێی پێبکەنن ئەگەرچی (بەینی خـۆمان بێ) بەڕاستی شایەنی ئەمەشە .

شاعیرەکە خەریکی چوونە پەردە بوو . ئاهەنگو زەماوەند بڕابوەوەو میوان ڕۆیشتبوونەوەو بووکو زاوا خەریک بوون بچنە ئـەو ژوورەی کـــە بـــۆ ئـەم شەوەی شای شەوان ئامادە کرابوو .

بووک لەســەر بالینگانی بووکێنی پاکشـــاو چاوەڕێ بوو زاوای بچێتـــە پاڵ . بەڵام زاوا لە جیاتیی ئـــەوەی بچێ دەست لە ملی بووکێ بکـــا چـــوو لەسەر کورسیو مێزێک دانیشتو دەستی بە شیعر نووسین کرد ... بـــە درێژاییی شەو هـــەر نووسیو نووسی . بـــۆ بەیانی شیعرێکی درێژی لەبارەی ئەوینو بووکو شەوی پەردەیانەوە نووسیو تەواوی کرد .

ئایا لەمەوە وا تێبگەین کە (شاعیر لە شەوی پەردەشدا هـــەر ئیـــش دەکات) ؟ ئـــەمن ئـــەگەر وەکو ئـەو شاعیرە ئاڤارەم بکردایە پەنجا هێندەی ئێستاکە کتێبم دەبوو • بەڵام گومانـــم هەیە کـــە کتێبەکان کتێبی ڕاستەقینە بوونایـــە •

هەرکەسێ ژنەکەی باوەشی بـۆ بکاتەوە تا بچـــێ بیگرێتـــە ئامێـــزو ئـــەویش بچێ دابنیشێو بنووســـێ ، هەرکەسێ نەتوانێ لەگەڵ هاتنـــی خـۆشەویستەکەی قەڵەمو کاغـــەز تووڕ هەڵبـــدا ، دەبێ کابرایەکـی دووفاقو لەخۆبایی بێ • ئەگـــەر بیست هێندەی خەڵکیش شـیعر بنووسـێ شیعرەکانی ڕاستیو دڵسۆزیان تێدا نابێ •

بێگومان پیاو دەبێ کار بکات • جارێکیان کابرایەکی زۆر ژیرو زانـــا لە بـن درەختێك پاڵی دایەوە ، بەتەما بوو سێوێك لەخۆڕا بەربێتەوەو بکەوێتە ناو دەمیەوە بەڵام هیچی بێ نەبڕا •

لەگەڵ ئەمەشدا ، دڵسۆزیی شاعیر بەرامبەر بە خـــۆیو بە هاوڕێکانی ، گەلێ گەلێ لە پیشەکاریو بگرە لە بەهرەش پێویستترە •

دەڵێن :

پیاوی ئـــازا یان لەسەر زینە یان لە ژێر زەوی •

دەڵێن :

« پیستریو ناشیرینترین دیمەن لەم سەرزەمینەدا چیە ؟ » •
« کابرایەك لە ترسان بلەرزێ » •
« ئەدی لەویش پیستترو ناشیرینتر چیە ؟ » •
« کابرایەك لە ترسان بلەرزێ » •

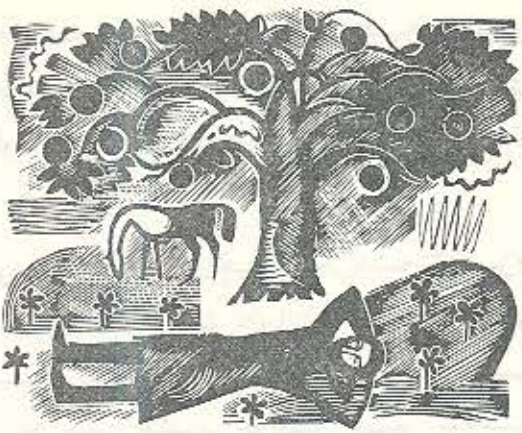

ڕاستیو ئازایی

نایبێکی ڕیش سپی بە ئەنجومەنێکی کوت :
« دەبێ پیاوی هەرە ژیر بێتە ئیمام ! »
یەکێك بەڕەرچی دایەوە :
« پیاوی هەرە ئازا دەبێ بێتە ئیمام ! »
حوکمی هەموو دونیای بەرین لەوە
ئاسانترە کە ببی بە شاعیر کە تەنیا
حوکمی شیعر دەکات ، چونکە بێجگە
لەو سیفەتانەی تازە ناویان هات
دەبێ بە لانی کەمەوە سەدی تریشی هەبێ .

ئافارەکان دەگێڕنەوە ، دەڵێن :

نەوە دوای نەوە ، ڕاستیو درۆ ، شانبەشانی یەکتر هاتوون . نـــەوە دوای نەوە مشتو مڕیانە کامەیان بەهێزترو بڕوێستترو بەسوودتـــرە . درۆ دەڵێ : « من ! » ڕاستیش دەڵێ : « من ! » . مشتو مڕو گێنگەشەیان قـەت دوایـــی نایـــە .

ڕۆژێ بڕیاریاندا یەکەونە ناو دونیاو ئـــەم پرسیارە لە خەڵك بکەن .

درۆ یەکسەر بەناو کۆڵانی تەنگ‌و تاریکدا پای‌کردو لە هەموو کەلـــەن‌و قوژبنێك تر بوەوەو هەموو کونێکی بۆن کردو لە هەموو گۆشەو کەچایی‌یەکدا خولی دایەوە • پاستی بە سەربڵندی‌و شانازی‌یەوە بە پێگایی پاست‌و بەربندا پۆیشت • درۆ قاقا پێدەکەنی ، پاستی سەرکزو بێتووك بوو •

پێیان کەوتە گەلێ شارو دێ • زۆر پێ‌و بانیان کوتایەوە • لەگـەڵ پاشاو شاعیرو خان‌و حاکم‌و بازرگان‌و فاڵچی‌و خەڵکی پەش‌و پووت دوان •

درۆ لە هەرکوێ دەرکەوتایە خەڵکی هەستیان بە ئۆخەی‌و دڵنیایی دەکرد • بە پووگرژی سەیری یەکیان دەکرد • کە درۆیـــان دەکرد پێکەنینیـــــان دەهـــات ، دەیانزانی درۆ دەکەن‌و درۆیان لەگەڵ دەکرێ ، لەگەڵ ئـــەمەشدا هەستیان بە شادی‌و بەختیاری دەکرد • شەرمیان پێ نەبوو ئـــەگەر یەکتـــر لە خشتە بەن‌و قسەی ناپاست بکەن •

کە پاستیش دەربکەوتایە خەڵکی پوویان پەش‌و شین هەڵدەگـــەڕا • چاویان نەدەبڕی‌یە یەکتر • سەریان شۆڕ دەکرد • بە ناوی پاســـتی‌یـــەوە خەڵکی خەنجەریان هەڵدەکێشا • چەوەساوە لە چـــــەوسێنەوە ، کڕیار لـــە بازرگان ، پەش‌وپووتی خەڵك لە خانەکان ، خانەکـــان لە پاشاکان پاســت دەبوونەوە • میرد ژنەکەی‌و دۆستی ژنەکەی پێکەوە دەکوشت • خوێـــن دەڕژا •

بۆیە زۆربەی خەڵك بە درۆیان گوت : « مەڕۆ ، بەجێمان مەهێڵـــــە • تـــۆ باشترین برادەرمانی • ژیان لەگەڵ تـــۆ سووك‌و ئاسانترە • تۆش ئەی پاستی ، لە کێشەو گێچەڵ‌و قەرقەش بەولاوە هیچمان بـــۆ ناهێنی • دەبـــێ شت لێك بدەینەوەو هەست بکەین ، ئازار بخۆین و هەوڵ بدەیـــــن • ئـــەدی سەبارەت بە تـــۆ گەلێ سەربازی گەنج‌و شاعیرو شـــۆڕەسوار نەفەوتان ؟ » •

ئـــەو جەلە درۆ بـــە پاستیی گـــوت : « باشە ، ئێستا دەبێ دان پێـــدا

بێی کـــه من لـه تـۆ پێویستترو بەسوودترم • چوونە هـــەر شوێنێك خەڵك بەپیر منەوە هاتن نەك تـــۆ » •

« بەڵێ ، زۆر ئاوەدانیی ئـەم سەرزەمینە گەڕایـن • ئێستا ، وەرە بـــا بچینە سەر تۆپکە بەرزەکان • با پای کانیی ڕووزو ســـازگـاری شـاخان وەربگرین ، پای گوڵی مێرگی شاخان وەربگرین ، پای ئـەو بەفرە یـــەك پارچەیە وەربگرین کە هەتاهەتایە لەسەر تۆپکەکان دەبریسکێتەوە • تۆپـك تەمەنیان هەزار ساڵە ••• کردەوەی نەمریی پاڵەوانزو گەورە پیاوو شاعیـرو فەیلەسووفـو پیاوچاکان لەوێدایە • بـــرووبـاوەڕو گۆرانیـیەکانیان لەوێـــدا دەژی • هـــەر شتێکی نەمـــر بێزو لە شپرزەبوونـــی زەوی نەترسێ لەوێدا دەژی » •

درۆ گوتی : « نـــا ، ناچمە ئـەوێ » •

« بـــۆ ؟ لە شوێنی بڵند دەترسی ؟ تەنیا قەڵ هێلانە لە نەورایی دەکات ، هەڵۆ لە بەرزترین چیاش هەورازتر دەفڕێ • قاتی لەو بڕوایەدا نیـی کـە قەڵ بیت باشترە تا هەڵۆ ؟ وەی ، وەی ، دەزانم تـۆ دەترسێی • هەمیشـــــە ترسنۆك بوویت • تـــۆ کە لەسەر مێزی ڕازاوەی پڕ شـــەرابی زەماوەنـــد دادەنیشی سەرت گەرمە ، بەڵام ناوێری بچێتە دەرەوە چونکە لەوێ لەباتیـــی زرنگەی بادەی شەراب ڕنگەو چرتەی خەنجەر بەرز دەبێتەوە » •

« نەخێر ، لە تۆپکەکان ناترسم ، بەڵام هیچ ئیشم بەوێ نییە چونکە کەسی لێ نییە • مەیدانی من لێرەیە ، لەم خوارەوەیە کە خەڵکی تێدا دەژی • لێرە ، من هەر خۆم حاکمی بێغەنیمو هەموولایەك گوێڕایەڵی منن • تەنیـا هەندێ مەردی ئازا هەن دەوێرن دژی من بوەستنو ڕێگای تـــۆ بگرنە بەر کە ڕێگای ڕاستییە • بەڵام ئەوانیش گەلێ زۆر نین » •

« ڕاستە گەلێ زۆر نین بەڵام ئەوان ، پاڵەوانن شاعیرەکـــان خۆشترین گۆرانی بەواندا هەڵدەڵێن » •

چیرۆکی شاعیری تاقانە :

ئەم چیرۆکەم لە ئـەبوونالیب بیست .

لە ولاتێکدا زۆر شاعیر هەبوون . گوند بە گوند دەگەڕانو گۆرانییان پێشکێش دەکرد . هەندێك کەمانو تەمبوورێیان پێبوو ، هەندێك چونگورو زورنا . ئـەو کاتەی کە خـان لەگەڵ ژنەکانی نەخافڵبوا ، یا خەریکـی کاروباری ولات نەبوایە پێی خۆش بوو گوێ لە گۆرانیەکانیان بگرێ .

ڕۆژێکیان ، خان گوێی لێ بوو یەکێ گۆرانیی لەبارەی دڕندەیـی و بێدادیو چاوچنۆکیی خانەوە دەگوت . خان تووڕەیی هەستاو فەرمانـی دا دەبێ دانەری ئـەم گۆرانیەیە فیتەبازە بگیرێو بگاتە کۆشکێ .

دانەری گۆرانیەکەیان لە هیچ شوێنێ پێ نەدۆزرایەوە . ئینجا خـان فەرمانی بـۆ وەزیرو گزیران دەرکرد کـە هەرچی شاعیری ولاتەکـەی هەیە بێیانگرنو بێیانخەنە بەندیخانە . پیاوەکانی خـان هەموو گونـدو ڕێگاو بانو تووڵەڕێی شاخاویو دۆڵو گەڵیی ولاتیان پشکنی . هەر کەسـێ یەك گۆرانیی دانابوو یا یەك گۆرانی چڕیبوو گرتیـانو خستیانە ژێر زەمینی کۆشکـێ .

بـۆ بەیانی خان چوە ناو شاعیرە گیراوەکانو گوتی :

« ئێستا دەمەوێ هەریەکەتان گۆرانیەکی خـۆیم بۆ بڵێ » .

شاعیرەکان یەك بە یەك گۆرانییان بە خاندا هەڵگوت ـ بە بیری تیژو دڵی میهرەبانو ژنی جوانو هێزو سەربەرزیی خانیانـدا هەڵگوت . لـە گۆرانیەکانیاندا گوتیان زەوی هـەرگیز خانـیوا گەورەو دادپـەروەی بەخۆیەوە نەدیوە .

خان یەك لە دوای یەك شاعیرە گیراوەکانی بەرەڵا کـــرد ، تا تەنیا سێ شاعیر لە زیندانێ مانەوە • ئـــەمانە قایل نەبوون بە خاندا هەڵبڵێن • ئیـــدی دەرگایان لەسەر خشت کلیل دان • لە خەڵکی وابێ خان لە بیری کردوون • دوای سێ مانگ خان چوەوە لای گیراوەکانو پێی گوتن :

« باشە ، ئێستا دڵنیام هەریەکەتان گۆرانیی یەکی خۆیم بـۆ دەڵێ » •

یەکێ لە سێ شاعیرەکە یەکسەر دەستی پێ کرد ، بە خاندا هەڵگوت ـ بە بیری تیژو دڵی میهرەبانو ژنی جوانو هێزو سەربەرزیی خاندا هەڵگوت • لە گۆرانیی یەکەیدا گوتی زەوی هەرگیز خانی وا گـــەورەو دادپەروەری بەخۆیەوە نەدیوە •

ئەو شاعیرەشیان ئازاد کرد • بەڵام دوەکەی تر دیســـان قایل نەبوون گۆرانی بە خاندا هەڵبڵێن • هەردووکیان گرتنو بردیانن بـۆ گۆڕەپانێك کە پڕ داری قەڵاشکەری بوو •

خان بە تووڕەیی تێی پراخوڕین : « بە زیندووی چاوان دەتان سووتێنم ، ئەمە دواجارە پێتان دەڵێم ، یەکەو گۆرانیی خۆتانم بـۆ بێژن » •

یەکێکیان چریکەی لێ هەستاو هەڵی کردە گۆرانیو بە خاندا هەڵگوت ـ بە بیری تیژو دڵی میهرەبانو ژنی جوانو هێزو سەربەرزیی خاندا هەڵگوت • لە گۆرانیی یەکەیدا گوتی زەوی هـــەرگیز خانـــی وا گەورەو دادپەروەری بەخۆیەوە نەدیوە •

ئەویشیان بەرەڵا کرد •

مایەوە تەنیا یەك شاعیر کـــە لە هـــەموویان لاملترو کەللە ڕەقتر بـــوو • خان فەرمانی دا :

« لە داری بەستنەوەو ئاگری تێ بەردەن » •

شاعیرەکە بە دارەوە بوو کە لەنگاوڕا هەڵی کردە گۆرانی ، عەینـــی گۆرانیی لەبارەی دڕندەیی و بێدادی و چاوچنۆکیی خانـــەوە گوت کە ئـــەم هەموو هەرایەی نابوەوە .

خان نەڕانـــەی : « زوو بەرەڵای کـــەن . لـــەناو ئاگر دەری بێتن . نامەوێ شاعیری تاقانەو ڕاستەقینەی وڵاتەکەمم لەدەست بچێ ... » .

ئەبووتالیب کـــە لـــە گێڕانەوەی ئـــەم چیرۆکـــە بوەوە ، گوتی : « قەت بڕوا ناکەم خانی وا مەردو ژیر لە دونیادا هەبووبێ بەڵام شاعیری وایش زۆر نیـــن » .

باوکم بۆی گێڕامەوە :

ڕۆژێکیان لە شامیلی مەزنیان پرسی :

« ئیمام ، بۆچی شیعرنوسین و گۆرانیچرینت قەدەغە کردوە ؟ » .

شامیل وەڵامی دایەوە :

« بۆئەوەی تەنیا شاعیری ڕاستەقینـــە بمێنـــەوە . شاعیری ڕاستەقینـــە هەروەکو جاران لە نووسین بەردەوام دەبێ ، بەڵام ئەو درۆزنو دووڕوانـــەی ناویان لە خـــۆ ناوە شاعیر زراویان لە بڕیارەکەی من دەچێو واز لە شـــیعر نووسین دێنن و چیتر خۆیان و خەڵک دەستخەڕۆ ناکەن » .

« ئیمام بۆچی شیعرەکانی سەعیدی ئاراکانت خستە ناو ڕووبارەوە ؟ » .

« شیعری ڕاستەقینە لە ڕووباردا ناخنکێ چونکە لەناو دڵی خەڵکیـــدا دەژی . ئەگەر شیعرێك لەو کاغەزە زیاتر نەهێنێ کە لە سەری نووســـراوە جێی خۆیەتی بەم دەردە بچێ . سەعیـــدی ئاراکان هـــەق وایە لەجیاتیـــی نووسینی شیعریوا کە ئاو ڕاپێچی بکات خۆی بە کارێکی سوودبەخشـــەوە خەریك بکات » .

دەگێڕنەوە ، دەڵێن :

کە مەحموودی شاعیری گەورە کوژرا باوکی ئەوەندەی خـەم خوارد ، لە داخان جانـای دەستنووسـەکانی مەحمـوودی گرتو فڕێیدا نـاو ئاگـرەوە :

« دە بسووتێن ، هەی کاغەزی نـەفرەتینە ، سەبارەت بەئێوە بـوو کوڕەکەم بە جوانەمەرگی چوو » .

کاغەزەکان هەموو سووتان . بەڵام ئێمە هەموو شیعرەکانی مەحموودمان بە دەقە خۆی بـۆ ماوەتەوە . ئەوەی نووسیویە یەك وشـەی نەفەوتاوە . گۆرانیـیەکانی لـەناو دڵی خەڵکـدا دەژین‌و بە ئاگرو ئاو نافەوتێن چونکـە شیعری ڕاستگۆن .

باوکم بەو کەسانە پێدەکەنی کە :

★ لە چاوی پیس دەترسان‌و شەو بە دزی دەچوونە سەفەرێ .

★ خورجینەی پاشکۆی زینیان پڕ بەرد دەکرد تا خەڵـك وا تێبگـا ئەستوورکی تێدایە .

★ ڕاوکەر بوون‌و لە ڕاوێ دەهاتنـەوە و لەجیاتیی کەو قەلە ڕەشکەیـان دەهێنایەوە .

ئەبووتالیب ئـەم چیرۆکەی بـۆ گێڕامەوە :

کابرایەکی هەژارو دەستکورت هەبوو دەیەویست خۆی بە دەوڵەمەند پێشان بدا . هەموو ڕۆژێ بە کامەرانی دەهاتە ئەنجومەنی دێ . خەندەی لـە ڕوو دەباری‌و ڕۆنی لە سـمێڵ دەچۆڕایەوە ، وەك ئەوەی کـە تازە کەلەشی سوورکراوەی گۆلکە ساوایەکی لە بەردەم هەڵگیرابێ . بە دەنگی بەرز خۆی

هەڵدەگێشاو بە خۆی دەپەسنی : « وای ئەمڕۆ کاوڕێکی چەند قەڵەوم بۆ نیوەڕۆ سەربڕی ! گۆشتێکی چەند تەڕو بەتامی هەبوو ! » .

برادەرەکانی سەربان سووڕ مابوو « ئەو کابرایە هەموو ڕۆژێ کاوڕێك لەکوێ دێنێ سەری ببڕێ ... دەبێ تاقیی بکەینەوە » .

گەنجە سووکەڵەکان چوونە سەربانی خانوەکەی‌و لە کڵاوڕۆژنەوە تەماشایان کرد . دیتیان کابرای دەستکورت پارچە ئێسکێکی کۆنی فڕێدراوی کوڵاندەوەو دڵۆپە چەورەکانی کۆکردەوەو سمێڵی خۆی پێ چەور کرد . پاشان بۆ ئەو جەمە هەندێ جاترەی خوارد کە هەر ئەوەندە زادەیان لە ماڵێدا هەبوو .

گەنجەکان لە سەربانی دابەزینە خوارێ‌و لێی بە ژووری کەوتن : « سەلاموعەلێك ! ... ڕێمان کەوتە ئەم ناوە ، گوتمان با لابدەینە ماڵی گەورە ... » .

« نەختێ دواکەوتن ، پێڕانەگەیشتن ، تازە (بێئێوە ناخۆش) بەرخێکی قەڵەوم خوارد . ڕاستی خەریك بووم برۆمە دەرەوە » .

« کەواتە بۆیان بڵێ ئەم جاترەیە لە کوێ پەیدا دەکەی ؟ » .

کابرای هەژار زانی گەنجەکان سڕیان هەڵماڵیوە . ئیدی سەری شۆڕ کردو ببڕای ببڕ جارێکیتر کەس نەبینیبێتەوە سمێڵی چەور بکاتو ببریقێتەوە .

بیرەوەری‌یەك : کە منداڵ بووم ، جارێکیان ، باوکم سزایەکی تۆندی دام . لە بیرم نەماوە چەند قامچیی لێدام ، بەڵام لەبیرم ماوە لەسەر چی لێی‌دام .

ئەو بەیانی‌یە کە لە ماڵ چوومە دەرەوە وام پێشان‌دا دەچمە قوتابخانە ، بەڵام پێچێکم لێداو لە کەچایی‌یەکی‌تر سووڕامەوەو ئەو ڕۆژە نەچوومە

قوتابخانه • لەجیاتیی قوتابخانه تا ئێواری لەگەڵ منداڵە گریێتو بزۆزەکانی سەرشەقام شێرو خەتانێم کرد • باوکم نەختێ پارەی دابوومێ کتێبی بێ بکڕم • قومارم بە پارەکە کردو لەم دونیایەدا ئاگام لە عەمری بێزەوار نەما • پارەکە زوو ڕۆیشت • بیرم کردوە نەختێ پارەیتر پەیدا بکەم • کاتێ کە لە یاریی (خۆوبەخت)دا هیرت بڕواو هەڵبقۆشێی وادەزانی ئەگەر پێنج کۆپێك بایی‌یەکیترت بکەوێتە دەست ئەوەندەی دۆڕاندووتە هەموو دێنیتەوەو زیاتریش دەبەیتەوە • دڵنیا بووم ئەگەر هەندێ پارەم پێ پەیدا بێ دەتوانم ئەوەندەی دۆڕاندوومە بیهێنمەوە •

داوام لەو منداڵانە کرد کە یاریم لەگەڵ دەکردن بۆئەوەی نەختێ پارەم بە قەرد بدەنێ • کەس قەردی نەدامێ • خۆت دەزانی لە یاری‌کردندا شوومە پارە بە قەرد بدەیتە دۆڕاو چونکە بەمەوە خۆت بە خۆت دەدۆڕێنی •

بیرێکی‌ترم بۆ هات • چووم ماڵ بە ماڵ گەڕامو گوتم بەیانی تیپی پاڵەوانبازی بە میوانی دێنو منیان راسپاردوە پارەیان بۆ کۆبکەمەوە •

سەگی برسیو بەرەڵاڵ کە دەرگە بە دەرگە دەگەڕێ چیی بەردەکەوێ ؟ یان ئێسکێك یان داڕێك ! منیش وابووم : هەندێك بە نانومێدی‌و دەستبەتاڵی دەریان کردمو هەندێکیش نەختێ پارەیان لە دەست کردم ـ بێ گومان ئەمەش هەر بۆ خاتری ناوی گەورەی باوکم بوو •

کە سەراپای‌دێ گەڕام چیم دەست کەوتبوو ژماردمو لە دڵی خۆمدا گوتم : « ئۆخەی خۆ دەتوانم لە یاری هەڵبچمەوە • » بەڵام ئەو پارە بەدبەختەش زۆرم لەلا گیر نەبوو •••

بێجگە لەمەش یاری‌یەکە وای دەویست کە لەو گۆڕەدا لەسەر چۆك بخشێن ؛ تا ئێواری سەرچۆکی شەڵوارم دڕانو چۆکی داماڵاوم لەناو شەباقە کونەکان سەریان دەرهێنا •

لەولاوەش ، لە ماڵێ کە هەستیان کرد دوا کەوتووم برا گەورەکانم بە شوێن مندا کەوتە ناو دێو ئەو خەڵکەش کە من باسی چیرۆکی پاڵەوانبازیم بۆ کردبوون یەک یەک چوونە ماڵی ئێمە بۆئەوەی زیاتر لەبارەی سەردانی پاڵەوانەکان تێبگەن .

بە کورتی : کاتێ کە گوێیان گرتم و هێنامیانەوە ماڵێ هەموو لایەک بە کردەوەی ئەو پڕۆژەیان زانیبووم .

وەک پێویستە ئاوا لە وەختی خۆیا بردمیان باوکم مەحکەمەم بکا . لە هەموو شتێك زیاتر لە حوکمی باوکم دەترسام . باوکم تەماشایەکی کردم و لە تەوقی سەرمەوە تا بنی پێم سەرنجی لێدام . ئەژنۆ ڕووت و ڕووشاوەکانم لە کوتی شەڵوار هاتبوونە دەرێ ، دەنگوت بالیفی تووکن و پەنجەرەی شکاوی ماڵیان پێ گیراوە .

باوکم بە هێمنی (یا من وا تێگەیشتم کە بە هێمنی یە) پرسی :

« ئەمانە چین ؟ » .

وەستم کونەکان بە لەپم داپۆشم و گوتم :

« ئەژنۆمن ! » .

« هەم ! ئەژنۆتن . وا نیە ؟ ئەدی بۆ بەدەرەوەن ؟ چۆن ئەم کونانەت لە شەڵوارەکەت کرد ؟ سەرم شۆڕکردەوەو سەیری شەڵوارەکەم کرد وەک ئەوەی پێشتر ئەو کونانەم نەدیبێ . سەیرە ! سایکۆلۆژی یەتی ترسنۆکو درۆزن وەتۆیە : تۆ باش دەزانی کە گەورەکان ئاگایان لە هەموو شتێکەو پاکانە کردن بێهوودەیە . لەگەڵ ئەمەشدا خۆت لە وەڵامی ڕاستو دروستی پرسیارەکان دەکێشیتەوەو بەدوای بڕو بیانوودا دەگەڕێی .

باوکم ئاوازێکی ترسناکی لە دەنگی پەیدا بوو . ماڵەوە زانیان ئەمە

یانی چی • خێرا خۆیان دایه لای مـن ، بەڵام باوکـــم دووری خستنەوەو پرسیارەکەی دووبارە کردەوە :

« باشە ، شەڵوارەکەت چۆن دڕاند ؟ » •

« لە قوتابخانە ، لە بزمارێك جەڕا » •

« هەم ! دووبارەی بکەوە ! » •

« لە بزمارێك جەڕا ! » •

« لەکوێ ؟ » •

« لە قوتابخانە ! »

« کـــەی ؟ » •

« ئەمڕۆ ! » •

ناو لەپە پانەکەی باوکم زرمەی لە بناگوێم هەڵساند :

« دەوجا بیخۆ ، بـۆم دووبارە بکەوە شەڵوارەکەت چـۆن دڕاند ؟ » •

بێدەنگ بووم • باوکم زللەیەکی‌تری خێواندمـــێ ، لە بناگوێکـەی تری دام •

« پێم‌بڵێ ! » •

دامە پرمەی گریان •

دەستی بۆ قامچی بردو نەڕاندی : « بەسیە فینگە فینگ ! » •

کڕبوومەوە • باوکم قامچیی بادا :

« ئەگەر ئێستا بەتەواوی پێم‌نەڵێی چ بووو چیت کردوە بەم قامچی‌یـــە شێت دەکەم » •

دەمزانی ئەو قامچی‌یە سەربەگرێیە چەند بەئازارە • ترسی قامچی لـــە ترسی ڕاستی بەهێزتر بوو • ئەو ڕۆژە لە بەیانی‌یەوە چیم کردبوو یەك یەك بۆ باوکمم گێڕایەوە •

مەحکەمە تەواو بوو • بەڵام خەمو جەخارو ئازاری من نەبڕایـــەوە • سێ ڕۆژی ڕەبەق بوو بەدەم هەستی جۆشاوەوە دەخولامەوە • زیانـــی مااڵو قوتابخانەم وەکو جاران بوو ، بەاڵم خۆم وەکو جاران نەبووم • دەمزانی بەم زوانە گفتوگۆی بـــەینی منو باوکـــم دێ • پێـــم خۆش بوو گفتوگۆکـــە ببێو ببڕێتەوە • لەناخی دڵەوە بۆی پەرۆش بووم • ئەوەی لەو ماوەیەدا لە هەموو شتێ زیاتر هەراسانی کردبووم ئەوەبوو کە باوکم هیچ خۆی تێنەدەگەیاندم •

ڕۆژی سێیەم خەبەریان دامێ باوکم دەیەوێ ببینێ • لە تەنیشتە خۆی دانامو دەستی بەسەرمدا هێناو پرسیاری قوتابخانەو نمرەکانی لێ کـــردم • ئینجا ئەم پرسیارە خۆی ڕەپێش کرد :

« دەزانی بۆچی سزام دایت ؟ » •

« بەڵـــێ ! » •

« دەپێم بڵێ بەاڵی تۆوە هۆی چی بوو ؟ » •

چونکە قومارم کردبوو » •

« نەء ، لەبەرئەوە نەبوو • کێ هەیە بە منداڵی قوماری نەکردبێ • ئـــەمن کردوومە • برا گەورەکانت کردوویانە » •

« چونکە شەڵوارم درباندبوو ! » •

« نەء ، لەبەر شەڵوار درباندنیش نەبوو • کێ هەیە بە منـــداڵی کراسو شەڵواری نەدرباندبێ ؟ سەیر ئەوەیە کە سەری خۆمان نەشکاندبێ • خـــۆ تـــۆ کچ نیت بە نازو شەرمەوە بە کۆاڵناندا بڕۆی » •

« چونکە خۆم لە قوتابخانە دزیبوەوە » •

« ڕاستی هەڵەکە لێرەدا بوو • هەموو نالـــەباریی ئـــەوڕۆژەش سەبارەت بەمە بوو • سەبارەت بە نەچوونە قوتابخانەو جل درباندنو قومارکردن شایەنی سەرزەنشتێکی تونديت ، بەاڵم ئەوبەڕەکەی گوێم بادەدای ••• کوڕم بۆیـــە

سزام دایت چونکه درۆت لەگەڵ کردم • درۆ هەڵەیەك یاخود سەهوویەك نییە • درۆ مۆرکێکی شەخسیەو بۆی هەیە پەگێکی قوول دابکوتێ ، چقڵێکی کوشندەیەو لە زەویی گیانتەوە پرواوە ئەگەر بە دەستوبردی ڕیشەکێش نەکرێ لەوانەیە بە جۆرێکیوا کێڵگەکە دابگرێ کە جێگای پنج کردنی تۆوی چاکی تێدا نەمێنێتەوە • هیچ شتێك لە درۆ خراپتر نییەو تەرخ کردنیشی وەکو ئەو سەخت نییە • جارێکیتر درۆ بکەی سەرت دەبڕم !! لەمەودوا دەبێ هەمیشە زمانت هەر بە ڕاستی بگەڕێ : ئەگەر نانێك قۆپابوو بڵێ قۆپاوە • ئەگەر دەسکە جەڕەیەك خوار بوو بڵێ خوارە • ئەگەر دەرەختێك گڕنی گڕنی بوو بڵێ گڕنی گڕنییە • تێدەگەی ؟ » •

« بەڵێ ، تێدەگەم ! » •

« کەوابوو ، بڕۆ » •

لە کن باوکم ڕۆیشتمو پەیمانم لەگەڵ خۆم بەست کە هەرگیز جارێکیتر درۆ نەکەم • سەرباری ئەمەش هەستم کردبوو ئەگەر پەیمانەکەم بشکێنم ، هەر چەندە باوکم خۆشیشی دەویستم بەڵام لێی دەهات قسەی خۆی بگەیەنێتە جێو سەرم ببڕێ •

دوای چەند ساڵێك ئەم چیرۆکەم بۆ برادەرێك گێڕایەوە ، بە سەرسامیەوە هاواری کرد :

« چۆن ، مەبەستت ئەوەیە هێشتا ئەم درۆ بچووکەت لە بیر نەچۆتەوە » •

منیش وەڵامم دایەوە :

«درۆ درۆیەو ڕاستی ڕاستییە ! گەورەو گچکەیان نییە • ژیان هەیەو مردن هەیە • کە مردن دێ ژیان نامێنێ • یا بەپێچەوانەوە مادام

تروسکایی زیان هەبێ مردن هێشتا نەهاتوە • شتاق پێکەوە هەڵناکەن • یەك یەکێ وەلا دەنێ • لەبارەی درۆو راستیشەوە هەمان شتە • درۆ ـ شوورەیی یە ، پیسۆیی یە ، مخەننەتی یە • پراستی ـ مانای سافی و جوانی و ئاسمانی سامالە • درۆ ـ مانای ترسنۆکی یە • پراستی ـ مانای ئازایی یە ••• لە یەك کاتدا هەر یەکێکیان دەبێ و هەردووکیان پێکەوە نابن • مامناوەنجی یان نی یە •

ئێستا ، هەر کاتێ کە بەرهەمی درۆی نووسەرێکی درۆزن دەخوێنمەوە قامچی یەکەی باوکم دێتەوە یاد ـ وای چەند بەسوودە !! ئەو جۆرە نووسەرانە چەند پێویستیان بە باوکێکی توندو دادپەروەر هەیە بۆئەوەی لە کاتی خۆیدا هوشیاریان بکاتەوەو بڵێ : « ئەگەر درۆ بکەن سەرتان دەبڕم ! » •

« ئاخ ، چما هەر درۆ بە بێسزا دەڕوا ؟! ئەدی واش نابێ کە پراستی سزا بدرێت ؟ ئەدی مێزوو پڕ نموونەی وا نی یە کە بەهۆی پراستی گوتنەوە تووشی فەلاقەو چەرمەسەری بووبن ؟ ئەدی بەهۆی راستی یەوە نەبوە کە قامچی یان لێ خراوەتە کار ؟

کە منداڵ بووم زۆر پێویستم بە ئازایی بوو بۆئەوەی بتوانم واز لە قسەی درۆ بێنم و بچمە سەر قسەی پراست ، بەڵام زۆر پێ دڵنیا دەبووم • لەمەش زیاتر ئازایی یەکی وامان گەرەکە کە بتوانین واز لە قسەی پراست نەهێنین • ئەگەر وازی لێ بێنی هیچ ڕوخەی لە خۆت ناکەی ، بگرە ئازارێکی کوشندەترت تووش دەبێ ـ کە ئازاری ویژدانە •

پیاوی ئازا قەت قەناعەتی ناگۆڕێ • دەزانێ زەوی دەسووڕێ و بەدەوری ڕۆژدا دەخولێتەوە نەك بە پێچەوانەوە • دەزانێ شەو هەر دەبێتە بەیانی و ڕۆژ دادێ و ڕۆژەکەش شەوی بەدوودا دێتەوە • دەزانێ زستان بەهاری بەدوودا دێ و پاشان دەبێتە هاوینی خۆش •

لە ئەنجامدا بۆمان دەردەکەوێ کە قامچیی ویژدان ، قامچیی شەرەف ، قامچیی ڕاستی ، درۆزنو دووڕوەکان دەچەمێنێتەوەو قەتاوقەت درۆ بەسەر ڕاستیدا زال نابێ .

چەند قسەیەکی گوندەکەمان :

« ماوەی نێوان ڕاستیو درۆ چەندە ؟ » .

« یەك ـ قرشۆك[1] ـ » .

« ئەمە بۆ وایە ؟ » .

« چونکە ماوەی نێوان چاووگوێت یەك قرشۆکی ڕەبەقە . ئەوەی بە چاو دەبینی ڕاستیەیە . ئەوەی بە گوێ دەبیسی درۆیە » .

بێگومان ئەمە ڕاستە . تەنیا یەك جار شتێك بە چاوی خۆت بینی گەلێ لەوە باشترە کە سەد جار لە خەڵکی بیستی . بەڵام دەبێ نووسەر ڕاستی لە هەموو سەرچاوەیەك هەڵێنجێ ؟ لەوەی دەبینێو لەوەی دەبیسێ ، لەوەی دەیخوێنێتەوەو لەوەی تاقیی دەکاتەوە .

نووسەر چۆن دەتوانێ تەنیا پشت بە چاوەکانی ببەستێ ؟ بە چاو سەیری ژیان دەکا بەڵام گوێ لە مۆسیقا دەگرێو شت لەبارەی مێژووی وڵاتی خۆی دەخوێنێتەوە . بەڕاستی هەندێ نووسەر هەن بایەخی هەرە گەورە بە چاوو گوێیان نادەن بەڵکو بە هێزو توانای بۆنکردنی دەدەن .

نووسەر پێویستی بە دەستی بەهێزە تا هەموو چەشنە ئیشو کارێکی پێ بکرێ . پێویستی بە لاقی بەهێزو ددانی بەهێزە تا بتوانێ لەو شتانەی کە دیونیو بیستوونیو خوێندووتیەتەوە ـ درۆو ڕاست ، زەردکەو زێڕ ، کاو گەنم ، لێك جودا بکاتەوە . هەروەها پێویستی بە زانینو زیرەکیشە . پیاو بە بێ زانینو زیرەکی ناتوانێ بڕوا بە چاوەکانی خۆیشی بکات .

---

(١) قرشۆك : پێوانەیەکی ڕووسیەیە = ١ر٧٥ گرێ یا = ٤ر٥٥ سم .

هەندێ چایی نەزان کە قەت زێڕیان نەدیبوو بەڵام زۆریـــان لەبارەوە بیستبوو ، ڕۆژێکیان ، سندووقێکی قورسیان دیتەوەو بڕیاریاندا گوتیان :

« مادام ئەوەندە قورسە دیارە زێڕە ! » .

ئیدی لەسەر ئەم دەسکەوتە لێیان بوو بە شەڕو یەکتریان کوشـــت . کەچی سندووقەکەش مس بوو .

بەهرە وەکو ئاگر وایە ، بەڵام ئاگر بکەوێتە دەست پیاوی گەوج لەوانەیە هەموو شتێکی دەوروپشتی خـۆی بسووتێنێ . تەنیـــا زیرەکی دەتوانـــی ڕابەریی بکات . شۆڕەسواری چاپوك چـۆن ئەسپی سەرکێش زین دەکا ، زیرەکیش ئاوها دەتوانی جوانی دەستەمۆ بکات .

جارێکیان ، لە چایی‌یەکیان پرسی : « کامـــەت دەوێ ! ڕوخساری جوانی لاو یا ئەقڵی پیاوی پیر ؟ » .

کابرای گەوج جوانیی هەڵبژاردو هەر بە گەوجی مایەوە . گەوجـــە جوانەکە ژنەکەی خۆیشی لەکنی دانەنیشت . کابرای زیرەك ئەقڵی هەڵبژاردو بەم ئەقڵەوە توانی دەست بە سەری ژنەکەی خۆیدا بێنێو لێنەگەڕێ بڕوا . هەمان شت لەو ئەفسانەیەدا هەیە کە ئەو پاڵەوانەی ئەقڵی هەڵبژارد توانـــی پەری‌یەك بخاتە سەر پشتی ئەسپێکی بەحری . هەروەکو هەقایەتێکی تریـــش لەبارەی سێ کوڕو سێ ڕێگاو سێ ئامۆژگاریی زیرانەوە هەیە . ئـــەوەی ئامۆژگاری‌یەکانی لە گوێ گرت گەڕایەوە بـــەر ئاگردانی خۆی . ئەوانەی گوێیان بە ئامۆژگاری‌یەکان نەدا ئێسکیان لە ولاتی بێگانان مایەوە .

هۆ ماسی‌یە زێڕینەکەم ! بەهرەم بدەرێ ، خۆڕاگرتنـــم بدەرێ ، دڵی چوستو ڕاستگۆی گەنجو ئەقڵی هێمنی پیرەمێردم بدەرێ . یارمەتیم بدە بەڵکو بتوانم ڕێگای سەختو لێوەشاوەی خۆم هەڵبژێرم . ئەگەر ڕێگاکە ســـەختو

پەقەنو پر مەترسیش بێ گرنگ نیە . بەڵام نامـەوێ پێگاکـــەم وەکو مار بەملاو بەولادا پێچ بکاتەوە .

چیایی یەکان دەپرسن :

« بۆچی هەموو مارێك خوارو خێچە ؟ »

هەر خۆیشیان وەڵام دەدەنەوە :

« چونکە ئەو کونو کەلەنانەی بەناویاندا دەخشێ خوارو خێچن » .

بەڵام من بنیادەمم ! مار نیم . حەزم لە شوێنی بەرزو هەوای پاکو پێگای راستە .

بمپارێزە ، لە نەساغیو ترسو ناوبانگی گرانو بیری ساویلکە بمپارێزە .

بمپارێزە ، لە مەترسیو سەرخۆشی بمپارێزە ، چونکە پیاوی سەرخۆش شتی باش سەد قات لە خۆی باشتر دەبینێ .

بمپارێزە ، لە گەوجاتی بمپارێزە ؛ چونکە پیاوی گەوج شتی خراپ سەد قات لە خۆی خراپتر دەبینێ .

هەستێکی ئەوتۆی (راستی)م بێ بەخشە کە بە شتی خوار بڵێم خوارو بە شتی راست بڵێم راست .

« دونیا ناخۆشە ـ هیچ دەستوورێك نازانێ »
شاعیرێك وای گوتو کەوتە خەباتێکی خاکیەوە .
« دونیا جوانە ـ خۆشم دەوێ ! »
شاعیرێکیتر وای گوتو مالاواییی لە ژیان کرد .
سێیەم وازی لە هەوای بەشەرانەی خۆی هێنا ،
ناوبانگێکیوای سەند کە بە مەرگ نەبەزێ ،
بە شتی چاکی گوت چاکو بە شتی خراپی گوت خراپ ،
بەڕاستی پاراستنی سەربەرزی پانەوانیە .

چیایی یەك ئەڵقەیەکی لە گوێی مانگاکەی کرد بۆئەوەی لەناو مانگاکانیتردا بناسێتەوە .

چیایی‌یەکی‌دی زەنگوڵێکی بە ملی ئەسپەکەیـــەوە کـرد تا لەناو ئەسپی دراوسێکانیدا بیناسێتەوە ، بەڵام ئەو سوارچاکەی بە تاریکە شەوێ ، لە دوورەوە ئەسپی تازیزی خۆی نەناسێتەوە سواری چاك نی‌یە .

ئەوەتا ، ئەمە کێڵبی منە . حەز ناکـــەم بە ئەڵقـــەو زەنگوڵو خشڵی‌تر بیرازێنمەوە . لەگەڵ کێڵبی دیکەی تێکەڵ ناکەم ، چ کێڵبی خۆم بێ‌و چ کێڵبی نووسەرانی‌تر . بە ئومێدم خوێنەرەکانیشم لێیان تێکەڵ نەبێ . هیوادارم هـەر کەسێ کە خوێندیەوە ، ئەگەر بەرگیشی پێوە نەمابوو ، یەکسەر بە بێ‌دوودڵی بڵێ :

ئەمە کێڵبی ڕەسووڵی کوڕی هەمزەی خەڵکی گوندی تسادایە .

دەڵێن :

« ئازایی ناپرسێ ئەم دیوارە بەردینە چەند بەرزە !؟ » .

گومـان

کتێبەکان ، کتێبەکانی من ـ دێرو خەتن ٠
ڕێگای ئەوکەسانەن کە هەم شەرمن‌و هـــەم ئازان ٠

من بـــەو بەرزاییانـــەدا هەڵگەڕاوم کـــە سەرنجیان ڕاکێشاوم ٠

من ، تۆ ، ئـەو کـــە گلۆر دەبینـــەوە دۆڵ دەفرین ٠

کتێبەکـــان ـ سەرکـەوتنی خوێنـاوین ٠
کە ڕووەکـەیتە ترۆپك ، ئایا دەزانی داخۆ خۆڕا لە قوڕدا دەگەوزێی یا تاجی ناوبانگ دەنێیتە سەر ٠

داغستان گەلێ زمان‌و گەلێ ڕەنگی هەیە ٠ گەلەکانی زۆر دەستووری دێرینیان پاراستوە ٠ دەستوورێکی‌وام لە حیزقیل ئەفسالۆمۆڤی نووسەری تـات بیسـت ٠

لە شاخان ، کاتێ کە ژن‌و مێردێك منداڵیان نابێ مێردەکە پشتێنێکی خوری لە پشتی دەبەستێ بۆئەوەی خوا لەناو جیانشینەکانی‌تردا بیناسێتەوە ٠ لە هەمان کاتیشدا کابرای جیایی دەستی دوعاو پارانەوە بۆ ئاسمان بڵند دەکا :

« خوایە ، بەزەیت بە بەندەی هـــەژاری خۆتدا بێتەوە ، کوڕێکـم بێ بەخشە ! » .

هەروەها ئەم تەرحە پشتێنە کەسانێك لە پشتی دەبەستن کە ژنیان بەس کچی بووبێو ئەوانەش کە کوڕیان دەردەدار یا کوێر یا لاڵ یا گۆج یا قەمبوور بێ ، یا ئەوانەی کە کوڕیان گێڵو وێڵ بێ . چیایی یـەکان بەو نیازە لە پشتی دەبەستن بەڵکو خوا جارێکیتر بەزەیی پێیاندا بێتەوەو کوڕی ساغو بەهێزیان بێ بەخشێ بۆئەوەی کە گەورە بوون بن بە سوارچاکی دڵێرو ئازا .

گومان هێرشم بۆ دێنێ : ئایا پشتێنێکی عاجباتیی وەکـــو هیی تانەکـان دەبەستم کە بۆئەوە دەیبەستن تا مسۆگەری بکـــەن کوڕی ئایندەیان بە لەشو میشك ساغو سەڵامەت بێ ؟ ئایا کێشە نوێکـــەم کوڕ دەبێو ســوارچاکی لێ دەردەچێ ؟ یا قەمبوورو کەڕو لاڵ دەبێ ؟

بێگومان هەموو دایکێك کوڕی خۆی بەلاوە جوانە . چاوی ساغە بەڵام کەموکورتییەکانی کوڕەکەی بەدی ناکات . هیوادارم منو کێشەکەم وامان بەسەر نەیەت ! .

ترسم لێ دەنیشێ . قەڵـەمم لە دەست دەلەرزێ . گومـان باڵم بەسەردا دەکێشێ :

ئایا لەباتیی هەڵۆ نیشانە لە پشیلە دەگرم ؟ ئایا خەریکم لەباتیی ئەسپ ، کەر زین بکەم ؟ ئایا وەکو خەڵکی (ئەخالجی) گەرەکمە بەپێچەوانە کاریتـــە باوێمە خانی کە نەیاندەزانی کاریتە بۆ بەرینایی بانە نەك درێژایی ؟ ئایا وەکو کابرای خەڵکی (هاریکۆڵۆن) وا نیم لە ماڵەوە لە بـــەر ئاگردان دابنیشمو بـــە خەیاڵ وا بزانم بە زەبری زۆر قەڵای ئاندی داگیر دەکەم ؟ .

کێشەکەم خەریکە کۆتایی دێ . هەست دەکـــەم وەکو قەسابێك وام کاوڕێکی شەقو پیل کردبێو گەیشتێتە دونگەکـــەیو چەقۆی لە دەســـت

شکابێ • ئایا پێم‌دەکرێ تا دوا نوختە هەمووی بنووسمەوە ؟ ئایا ئەنجام بە چی دەگات ؟ ئایا لە ناخی دەریاوە چەقچەقۆکەی پووچ دەردێنم ؟ یا چەقچەقۆکەکەم مرواری‌یەکی جوانی تێدایە ؟ •

بۆی هەیە پەشـــەبا لقو پۆپی درەختێك داڕنێو قەدەکەیشی بشکێنێ ، بەڵام کە بەهار هات چرۆی نوێ لە پەگەوە سەرهەڵـــدەداو درەختێـکی تازە دەڕوێ ••• کەچی ئەگەر بێتو درەختەکە لەناخەوە کرمێ بێو کرمەکـــە گەیشتێتە پەگ‌و ڕیشەی ، هیچ چارەی نییە •

بنیادەمیش هەمان شـــتە : بریتی دەرەوە ، بگرە تێسکی شـــکاویش زوو ساڕێژ دەبێو دەگیرێتەوە کەچی ئەو دەردەی لەناخی ناخەوەی لەش کێـــمو زووخاو بکات هیچ چارەی نییەو مردنی بێئامانی بەدواوەیە •

ئایا کێبەکەی من ساغە ؟ جێگەی ئومێدە ؟ بەهێزو پێزە ؟ پەگی خۆی داکوتاوە ؟ •

کێبەکەم وەکو منداڵێکی هەراش وایە • خانوو بچووك بۆتەوە • وەختی هاتوە بڕواتـــە دەرەوە بۆ ناو دونیا • لە ڕێگاوە تووشی چی دەبێ ـ جێو یا دۆستێنی ؟ ئاخۆ شەو دەیحەوێننەوەو خواردنی دەدەنێ ؟ یا لە دەرگاوە وەدەری دەنێن ؟ ئەمە پێوەندی بە منەوە نەماوە •

شیعرت تەواو کردوە ، ماڤوورت چنیوە ،
بەڵام پەلەی شانازیت نەبێ ،
گۆشەو نەخشەکانی ڕێك‌بخە ،
مقەست‌و چەقۆیان لێ بخە کار •
شیعرەکەت تەواو بوە ، زەوی‌یەکەت کێڵراوە ،
بەڵام ئاوڕ لە کردەوەی دوێنێ بدەوە ،
جارێکی‌تر بە دێرەکاندا بچۆرەوە ،
نەوەك جاری یەکەم گاسنەکەت هەڵقۆزیبێتەوە •

کێبەکەم وەکو ڕایەخێك وایە تازە تـــەواو بووبێ و پان کرابێتـــەوە بۆ ئەوەی یەکەمجار بە شێوەیەکی تێکڕایی تەماشای بکەن • گەڵێ دێڕی لەنگ‌و نەخشەی شێواوی تێدا دەبینم • نەخشەکان جێ‌جێیە چوێڕنو زۆر ئاشکرا نین

بەڵام تازە کەڵکی نییە چونکە پایەخەکە چنراوەو بڕاوەتەوە • ئەگەر بچووکترین شتی چاك بکەیتەوە دەبێ سەرلەبای پایەخەکە هەڵبوەشێنیتەوە •

کێشەکەم گەرەکیەتی پاش گەشتێکی دوورو درێژو ماندووبوونێکی زۆر بگەڕێتەوە دێ بۆ ماڵەوە • دوو ساڵە لە ماڵی دوورکەوتۆتەوە • دوو ساڵە خەڵکی ـ دۆست و دراوسێ ، گەنج و پیر هیچیان لەبارەوە نەبیستووم • لە پەرگەی دێ دادەبەزم و وارە وارە هەوساری ئەسپەکەم پادەکێشم • ئەو ئافرەتەی وەختی خۆی چرایەکی لەسەر لێوی پەنجەرەکەیان دانا تا ڕێگام بۆ ڕووناك بکاتەوە ئێستا لای دەبا • هاتوومەتەوە • ڕۆژتان باش برادەرو خزمە بەنگینەکان • دوای دوو ساڵ گەشتوگوزار وا هاتمەوە • ئەسپەکەم تەمەنی دوو ساڵ زیاد بوە • خۆیشم هەندێ داوێتری سەرم سپی بوە • بەکاوەخۆ ڕێشمەی ئەسپەکەم بەناو کۆڵانی دێدا پادەکێشم و تووشی هەر کەسێ بم پێی دەڵێم :

« خەڵکینە ، سەلامو عەلێك ! » •

« وەعەلەیکەسسەلام • پەسوڵی کوڕی هەمزەی • ئەم سەفەرەت کوو بوو ؟ خۆ ماندوو نەبووی ؟ چ دەستکەوتێکت لەگەڵ خۆت هێناوەتەوە ؟ ئەمە چیە لەناو خورجینەی پاشکۆی زینەکەت سەری هەڵداوە ؟ •

دەمەوێ پێیان بڵێم کێشێکی نوێم بۆ هێناون ، بەڵام کێبڕکێی وا نییە یەکسەر لەناو دەستی خەڵکی گوندی یا هەر کەسێکیتری بێم • پێویستە یەکەم جار بیبەمە لای بلاوکەرەوە • دەبێ ئەو بڕیار لەسەر چارەنووسی کێشەکە بدات •

بلاوکەرەوە ، دەستنووسەکەم لێوەردەگرێ • سەیری لاپەڕەی یەکەمو

حەفتایەمینو لاپەڕەی کۆتایی دەکات ـ خێر ! وەلای دەنێ :

« زۆر باشە ، دەشێ کێشەکەت شتی چاك بێ ، بەڵام ئێمە بەرنامەی بلاوکردنەوەی ئەمساڵو ساڵی ئایندەمان داناوەو بڕیارمان لەسەرداوەو بڕاوەتەوە • کێشەکەت لە بەرنامەکەماندا نییە » •

« له‌ به‌رنامه‌ی منیشدا نه‌بوو • له‌ناکاو بۆم هات • ئێستا چ بکه‌م ؟ » •

« داوایه‌ك پێشکێش بکه‌ • ئێمه‌ لێی‌ده‌وێین • سه‌یری ناوه‌رۆکی کتێبه‌که‌ش ده‌که‌ین‌و بڕیارێکی ده‌رهه‌ق ده‌ده‌ین • ده‌توانین بیخه‌ینه‌ به‌رنامه‌ی بلاّوکردنه‌وه • ساڵێکی‌تر ئه‌و مه‌حه‌لانه‌ یان خۆت وه‌ره‌وه‌ یان ته‌له‌فۆن بکه‌ » •

نامه‌که‌ی ئه‌بووتالیب بۆ ده‌زگای بلاّوکردنه‌وه :

« ده‌زگای به‌ڕێزی بلاّوکردنه‌وه‌ی داغستان •

ئه‌مه‌ له‌ ئه‌بووتالیبی شاعیری میللیتان ، ئه‌ندامی سه‌رۆکایه‌تیی سۆڤێتی به‌رزی داغستان‌و خاوه‌نی ته‌قاویتی‌یه‌کی تایبه‌تی‌یه‌وه‌یه •

ئه‌مساڵ ته‌مه‌نم ده‌گاته‌ هه‌شتاو پێنج ساڵ • ده‌زانم ئه‌گه‌ر نه‌خۆش بکه‌ومو بمرم بڕیاری بلاّوکردنه‌وه‌ی دوو کۆمه‌ڵه‌ شیعرم ده‌ده‌ن • ئه‌ڕێ وا باشتر نی‌یه‌ له‌جیاتیی ئه‌و دوو کۆمه‌ڵه‌ شیعره‌ی له‌پاش مه‌رگم بلاّویان ده‌که‌نه‌وه ، ئێستا ، تا خۆم ماوم کۆمه‌ڵه‌یه‌کم بۆ بلاّو بکه‌نه‌وه !؟

دڵسۆزتان :
ئه‌بووتالیب »

ئه‌مه‌ داوایه‌کی نیاز پاکانه‌و دۆستانه‌ بوو • هه‌ندێ جۆره‌ داوا هه‌ن پڕن له‌ گله‌و گازانده‌و خۆهه‌ڵکێشان • هه‌ندێ داوای‌تر کلکه‌قوتێن‌و هه‌ندێکی‌تریش به‌ ده‌ست ئازاره‌وه‌ ده‌گرین یا له‌ پڕکان هاوار ده‌که‌ن • خۆ ئه‌و داوایانه‌ی نادرێنه‌ بلاّوکه‌ره‌وه‌و یه‌کسه‌ر پێشکێشی لایه‌نی هه‌وارتر ده‌کرێن‌و شکات له‌ بلاّوکه‌ره‌وه‌ ده‌که‌ن ، گه‌لێ گه‌لێ خراپترن •••

بگره‌ بلاّوکه‌ره‌وه‌ش شایه‌نی که‌مێك به‌زه‌یی پێدا هاتنه‌وه‌ن • تۆ پێت ناکرێ سێ چوار که‌س له‌سه‌ر یه‌ك کورسی دابنێی • ئه‌گه‌ر دوو که‌سیش بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر له‌سه‌ر یه‌ك کورسی دابنیشن ئیسراحه‌ت له‌ خۆیان ناکه‌ن •

یەکێ دەڵێ : « بۆچی شتی مەحموود بلاوەکەیتەوە هیی من بلاوناکەیتەوە ؟ من لەو خراپترم ! » .

یەکێکی‌تر هاوار دەکات : « کێشی من لە هەموو ئەوانە باشترە کە چەند ساڵە بلاوت کردوونەتەوە . بۆچی دیسان نەتخستە ناو بەرنامەوە » .

من هیچ بەتەما نیم لەگەڵ بلاوکەرەوەدا بە شەڕ بێم . خۆم هەڵگرتوە تا نۆرەم دێ . دەزانم بلاوکەرەوەکان کاغەزیان بەش ناکات . ئەم هەموو کاغەزە چوە کوێ ؟ هەموو نووسەرەکان بردیانو خۆیشم لەگەڵدا بێ . کەوابوو بە چەقێك لەگەڵ بلاوکەرەوە بە شەڕ بێم . پاستە هەندێ جار نووسەر لەجیاتیی زەرکردنی لوولە کاغەز موعجیزەیوا دەخولقێنێ کە خۆیو بلاوکەرەوەیشی پێ نەمر دەکات . چۆن دەستم بگرێ پەڕە کاغەزی کۆن فڕێبدەم کە وشەیوای لەسەر نووسرابێ پەڕە کاغەزەکە بکاتەوە بەو دەرختەی لە بنەڕەتەوە کاغەزەکەی لێ دەرهاتبوو ، ئەو وشانەی کە وەکو ئیکسیر سەرلەنوێ درەختەکە زیندوو دەکەنەوە .

نەخێر ، بەتەما نیم لەگەڵ بلاوکەرەوە بە شەڕ بێم . بە شێوەیەکی ڕێك‌وپێك‌و جوان‌و دۆستانە مەبەستی خۆمی تێدەگەیەنم :

« تۆ لە بەینی منو هاوڕێ گوندیەکانم وەستاوی . لە بەینی منو خوێنەرەکانی مۆسکۆو شارەکانی‌ترمدا وەستاوی . ئەدی هەق وا نییە کە بیی بەپێناوی بەینمان ؟ تکایە چیت لە دەست دێ بیکە بۆئەوەی منو خوێنەرەکانم بە یەك شاد بکەی ! برادەرانە دەستمان بخەرە ناو دەستی یەکتر . هاتووم رجایێ ، تکام بگرە » .

بلاوکەرەوە تکام دەگرێو یەکسەر ڕەوانەی لای سەرنووسەرم دەکات . سەرنووسەر :

لەسەر دەرگاکەی نووسراوە : « بە قەدەر بڕە » .

بلاّوکەرەوە پێی گوتم ـ سالێکی تر وەرەوە ـ سەرنووسەر کردی بە سێ هەفتە • خراپ نیە • دەرفەتم دەبێ سێ چیرۆکی ترتان بۆ بگێڕمەوە :

سەرنووسەرەکە چۆن لە پەنجەرەوە فڕێدرایە دەرەوە :

شاعیرێکی ئاڤار هەندێ شیعری دایە سەرنووسەری ڕۆژنامەیەک کە بەبۆنەی سەری ساڵی نوێوە نووسیبوونی • شیعرەکان باش بوون و ڕۆژنامەکە بلاّوی کردنەوە •

دۆستو برادەرانی ئەو شاعیرە بەختەوەرە لە ماڵی کۆبوونەوە • شاعیرەکەش بە شانازییەوە ڕۆژنامەکەی کردەوەو دەستی پێ کرد شیعرەکانی خۆی بۆ میوانان خوێندەوە • لەناکاو ڕووی زەرد هەڵگەڕا • دەستی چەپەی خستە سەر دڵی • دەتگوت تیر ئەنگاوتوویە • ڕۆژنامەکەی لە دەست بەربوەوە • برادەرەکانی هەڵیان کوتایە سەری • قیتیان کردەوە هەندێ ئاویان دایە • کە شاعیرەکە وەخۆ هاتەوە زانیی یان چ تیرێك پێکاویە • دەرکەوت شیعرەکانی چوار دێڕیان پەڕیبوو • شاعیرەکە ڕایکردە بارەگای ڕۆژنامەکە :

« کێ گەرووی چوار کاوڕی بڕاردەی هەڵبڕیوم کە بەرمهەڵدابوون لە مێرگی هەراوی ڕۆژنامەکەتان بلەوەڕێن ؟ کێ چوار دێڕی فڕێداوم ؟ » •

سەرنووسەرەکە بە بێباکی وەڵامی دایەوە :

« ئەمن فڕێمدان •• جا چ بوو ؟ »

« چۆن وێرات فڕێیان بدەی ؟ »

« ماددەیەکی پەلەمان بۆ هاتو پێویستمان بە جێگا بوو » •

« مادام تۆ بتوانی بێئەوەی داوای بووردن لە شاعیر بکەیت چەند دێڕێکی شیعری فڕێ بدەی ، منیش ئاوها دەتوانم لەم پەنجەرەوە فڕێت بدەمە خوارێ » •

شاعیرەکە خوێنی گەرمی چایی یانی لە دەماری لەشدا دەگەڕا • پشتەملو لووڵاقی سەرنووسەرەکەی گرتو لە پەنجەرەوە فڕێدا خوارەوە ••• بەختی

سەرنووسەر یار بوو ، لە نهۆمی دوەم بووو ، بەر پەنجەرەکەش گوڵزارێکی نەرمو نیان بوو .

شاعیرەکە لە بەردەم دادگادا گوتی : « چاو بە چاوو ددان بە ددان . ئەو منی فڕێداو منیش ئەوم فڕێدا » .

دەزانم سەرنووسەرەکە ئێستاش هەر دەستکاریی شیعر دەکات و هەڵیدەپاچێ ـ ئەگینا سەرنووسەر نییە ـ بەڵام ئەوەندە هەیە ئێستا پێشەکی پرس بە دانەرەکە دەکات و داوای بووردنیشی لێدەکات .

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : باوکم دوو شانۆنامەی بە ناوی (پینەدۆز) و (زەماوەندی کۆدۆڵاف)ەوە نووسی . شانۆنامەکان پۆیشتن و سووڕانەوە . لە شانۆوە بۆ بەشی پۆشنبیری و لەوێوەش بۆ ئەنجومەنی هونەری داغستان . باوکم دەیزانی شانۆنامەکان گەیشتوونەتە ئەوێ و لەوێ تێنەپەڕیون بەڵام لە ئەنجومەنەکەدا کەس نەیدەزانی لەکوێن ؟ .

چۆن شوان کە مەڕێکی لە شاخان لێ بەجێدەمێنێ هەوا هەرچەندە تووش بێ و شەو هەرچەندە درەنگ بێ ناچارە دەکەوێتە دوو سۆراغی مەڕەکەی ، باوکیشم ئاوها بە دوای شانۆنامەکانیدا دەگەڕا .

لە ئەنجومەندا ، باوکم خۆی پێشکێش کابرایەك کرد کە لێپرسراوی شانۆنامە بووو بەویشیان دەگوت سەرنووسەر . باوکم سەعاتێك پتر قسەی بۆ ئەم کابرایە کرد ، دوایی کتوپڕ لە شوێن خۆی تاسا چونکە تا باس باسی ئاوو هەواو پاوانو مەڕو ئەسپو مانگا بوو بە یەك زمان قسەیان دەکرد ، بەڵام کە هاتنە سەر باسی ئەدەبو دراما باوکم وشەیەکی لێ تێنەگەیشت ... لەگەڵ ئەمەشدا لە باس کردنی شانۆنامە نووسین نەکەوت . ئەوەبوو زۆری ئامۆژگاریی باوکم کرد کە چۆن دراما بنووسێ . باوکم کە لێی پڕ بووو چیتر خۆی پێ

پانەگیرا پووبەپوو لێی پرسی داخۆ کابرا خۆی چیبەو ، چیی خوێندووەو پێش ئەوەی بچێتە ئەنجومەنی هونەر چ کارە بوە ؟ .

سەرنووسەرەکە بە لاف و گەزافەوە وەڵامی دایەوە :

« خوێندنی بەرزم تەواو کردوە . پسپۆڕی بەیتاڵیم . ئەمە کارێکی نوێیە بێیان بەخشیوم » .

« چما شانۆنامەی من مانگان تۆ تیماریان بکەی ؟ قەت شاعیر ئامۆژگاریی دختۆری بەیتاڵیان کردوە ؟ نەخێر ، کەواتە بوچی هەرکەسێ پاست دەبێتەوە ئامۆژگاریی شاعیران دەکات ؟ » .

خوایە ! ئەگەر کێشەکەم کەوتە بەردەستی سەرنووسەرێکیوا کە پێشتر بەیتاڵ بووبێو فڕ لە ئەدەب نەزانێ ، هەر خۆت پشتو پەنام بی .

ئەبووتالیبو سەرنووسەر : قەل چۆن کەلەشی جەنگاوەر لە شەڕگەدا ئەنجن بە ئەنجن دەکات ، سەرنووسەریش دەستنووسەکەی ئەبووتالیبی ئاوەلێ کردبوو . پڕۆفەکان بە شڕو شڕپێوی گەیشتنەوە دەست ئەبووتالیب . ئەبووتالیب لێیان ورد بوەوە ، بڕوای بە چاوی خۆی نەکرد .

« ئەسپ مێرگە سەوزەکەیان پەستاومەتەوە . ئەوەی گوڵزار بوو ئێستا بۆتە زەنەك . لە قوتابخانەدا کە قوتابی هەڵەیەك لە دەفتەری نووسەوەریدا دەکات مامۆستا بۆی پاست دەکاتەوە . ئەدی ئەو مامۆستایە کێیە زاتی کردوە بڵێ ژیانی من چیی پاستەو چیی چەوتە ؟ » .

ئەبووتالیب بە شێنەیی لە دەستکاریی سەرنووسەرەکەی کۆڵیبەوەو هاواری کرد :

« بێشك دەزانم سەرنووسەرەکە خەڵکی کام دێیە . دەیەوێ کێشەکەم بە زاراوەی گوندەکەی ئەوان بێ . ئێمە گەلێ زاراوەمان هەن بەڵام تەنیا یەك

زمانو یەك گەلان هەیە ... ئەگەر بێت و هەر سەرنووسەرێك بەرەو گوندی خۆی ڕامان بکێشێ قەت یەکێتیی شیعرمان نایەتەدی .

بۆیە بە سەرنووسەرەکەم دەڵێم : لەبیرتنەچێ کە شان بەشانی گوندی تۆ ، کۆمەڵی ترو گەلی تریش لە دونیادا هەن . من و تۆ بە شەڕ نەهاتووین تا هەنگژێنە یەکدی . ئەگەر سەرنجەکانت سوودیان هەبێ ڕەچاویان دەکەم . بەڵام ئەوەشت لەبیر بێ کە چەندم ڕك لە دوژمنی خوێنینم دەبێتەوە ، گۆرانیی یەکانی خۆم ئەوەندە خۆش دەوێ . ئەمەش هەستێکی نوێ نییە تازە بۆم پەیدا بووبێ . کە هێشتا گەنجیش بووم سەرەتای شیعرێکم بەم دێڕانە کردەوە :

دێرە ساردو گەرمەکانم ، وەکو تۆڵەیەکی دژوار
لە ناو سنگمدا شاردۆتەوە .
گۆرانیی خۆم ، وەکو پەیمانی نهێنیی خۆشەویستی .
لە چاوی پیسو بایی بوو پاراستوە .

کە یەکەم زریکەی مەلۆتکە تازە بوەکەم بیست ،
ژیرم کردەوە .
وەکو سەعاتچی یەك ژەمبەلەکان لێك بەستێ ،
ئاوا لەگەڵ ئاوازی زرنگەداردا ڕێکم خست .

وەکو چۆن باشترین بوتلە شەراب ،
لە ژێر زەمیندا بۆ میوان هەڵدەبژێرن ،
ئاوەها ئاوازدارترین وشەم ،
لە گەنجینەی زماندا بۆ دێرەکانم هەڵبژارد .

شەو ، دەچمە دوو ڕەنگەکان ،
فرێیان دەدەم ، بەجێیان دێڵم .
وەکو چۆن ژنە داغستانی ، ماشەری ڕەنگاوڕەنگ ،
بۆ ئەو مافوورانە تاقی دەکەنەوە کە دەیانچنن .

ڕەنگە خەڵکی تر چاکتر گۆرانی بڵێن ،
منیش هەوڵمداوە بە چاکی بیچڕم ،
بەڵام ئاخۆ بە مرازی خۆم گەیشتووم ،
ناکرێ بە زاری خۆم بیڵێم .

ئەگەر شیعرەکانم زۆر خراپیش بن
هەموو ژیانم لەناو وشەکان کردووە .
جا ، سەرنووسەر ، تۆ بۆچی وەکو مەل ،
پەڕو باڵیان دەکەیت ؟

باوکی خەڵک لەگەڵ منداڵی من ناگونجێن ،
ئازیزەکان ، وازیان لێ بێنن .
پێم بڵێن وەچەکانم چ عەیبیان هەیە ،
من خۆم گوێیان بۆ دەدەم .

ئەوکاتە منیش شانۆنامەیەکم دانابوو بە ناوی (کچی چیا) کە لە زۆر شانۆی داغستان پێشکێش کرا . سەرنجڕاکێش بوو کە لە ئاخرو ئۆخری شانۆنامەکەدا کابرا کچە دەکوژێ .

من خۆم زۆرم زگ بە کچە چیایی‌یەکەم سووتا . کە تابلۆی کوشتنەکەم دەنووسی‌یەوە دڵم خوێنی لێ دەچۆڕایەوەو دەستم دەلەرزی . بەڵام پێم‌نەکرا خۆم لەم ئەنجامە لابدەم . زنجیرەی ڕووداوەکان بەجۆرێکی‌وا هاتبوو دەبوا کچە بەکوشتن بچێ .

بەم شێوەیە لەسەر شانۆی ئاڤاری پێشکێش کرا . ئەگەرچی تەماشاکەرەکانیش لە من زیاتر سوێ‌یان لە کچەکە بووەوە بەزەیی‌یان پێدا هاتەوە بەڵام دەیانزانی ئەنجامەکە بەم شێوەیە نەبێ نابێ .

لە شانۆی دارچنیدا دەستکاریی شانۆنامەکەیان کرد . لەجیاتیی ئەوەی کچە بکوژرێ بسکی بە بڕین دەچێ ، بێ‌گومان ئەمە شووەیی‌یەکی زۆر گەورەیە . کچە چیایی‌یەک کەزیی بەبڕین بچێ زۆر لە مردن خراپترە بەڵام مردنیش نی‌یە .

لە شانۆی کۆمیکیدا ، لێ نەگەڕان کچە بکوژرێ یان بسکی بەبڕین بچێ . چاویان دەرهێنا . ئەمەش چارەنووسێکی ترسناکە . ڕەنگە لە مردنو بسک بەبڕین چوون خراپتر بێ . کچە چیایی‌یەکەم دەژیاو بسکیشی ساغ بوو . لە شانۆی کۆمیکیدا وایان‌دەویست .

(چەچان)ەکان ڕێگایەکی زۆر ئاسانیان دۆزیەوە ، پرسیان : « بۆچی کچە بکوژین یا بسکی ببڕین یا کوێری بکەین ؟ لێگەڕێن با بۆ خۆی بژی » .

هەر دەرهێنێك بەشێوەی تایبەتیی خۆی شانۆنامەکەی گۆڕیم . ئەوەیان لەبیرنەبوو کە بە هۆی ئەوەی بەزەییان بە کچەدا دێتەوەو ژیانی ڕزگار دەکەن ، سەری شانۆنامەکەی من دەبڕنو تەماشاکەرەکان تەفرە دەدەن . باسی شانۆنامەنووسەکە هەر ناکەین .

باوکم جارێکیان : کە ئەو ڕۆژنامەی گەیشتە دەست کە شیعری ئەویان تێدا شێواندبوو ، گوتی :

« دەزانم شیعرەکانم کەوتوونەتە بەر دەستی گێرەشێوێنان . لە سەراپای لەشەکە ئەندامێکی ساغیان نەهێشتوە » .

مەحمود ... مەحمود قەت گازاندەی نەدەکرد ، چونکە تا مابوو هیچ کێشێکی بلاوونەکرایەوە . ئەگەر زیندوو بوایەوەو بیدیایە هەندێ سەرنووسەر پاشی خۆی چیان لە شیعرەکانی کردوە ، دووبارە دەمردەوە .

تۆ ناتوانی ترومبێلی نوێ بە تووڵەڕێی شاخاندا بازۆی . کە سەرنووسەرەکان واز لە مردووش نەهێنن ، من چۆن بتوانم ڕێگایان نەدەم دەست لە بەرهەمەکانم بدەن ؟ .

بەڵام سەرنووسەری بەڕێز : هەر چی کە لێرەدا گوتوومە بە خۆتی وەرمەگرە . دەزانم جۆرە سەرنووسەرێکی‌ترین هەن کە بە ڕاوێژی ژیرانەو بە وێژدانەوە باوەش بۆ نووسەر دەکەنەوە . دەشزانم تۆ لەمجۆرە نووسەرانەیت . ئیش لەگەڵ تۆدا خۆشە . دڵنیا بە ئەو نیشانانەی سەرسووڕمان ناخەمە پشت گوێ کە لە پەراوێزی دەستنووسەکەمدا داتناونو بەڵگەی

پەزامـــەندیی تۆن ... بەدوای هـــەر تیشکێکـدا دەچم کـە بۆ پەراوێزت ڕاکێشابێ‌و ڕای خۆت دەربڕیبێ‌و پێشنیارت کـــردبێ لێرە دێڕێك‌و لـــەوێ وشەیەك بگۆڕم بۆئەوەی کێبەکەم بوختە بێ .

دەشێ کێبەکەم هەندێ دێڕی تێدابێ کە نەچنە بار یەك‌و وەکو دانـــی لەق‌و لۆق وابن . دەشێ زۆر شتی دووبارەشی تێدابێ .

تکایە شوێنە لاوازەکان بدۆزەوە و هێڵیان بەژێردا بکێشە ، یانخەرە بـەر سەرنجم . سەرێك باشە ، ســـەرو نیوێك باشتریشە . هیوادارم من‌و تۆ دوو سەرو چوار دەستی ساغ‌و یەکسان بین‌و هەموو شتێك بێ گرێ‌و گۆڵ بڕوات . دەمەقاڵی ئەمڕۆ لە شەڕی بەیانی باشترە . ئەمڕۆ بەتەواوی بیتەقێنەوە باشترە نەوەك تا ماوین خەشمانـــە لە یـــەك بکێشین . بێ‌لەوەش گەلێ بـە شان‌و باڵم هەڵمـــەدە .

ڕاوکەرێك بە کەرۆشکێکی هەڵگوت چونکە کەرۆشکەکە بەبێ‌باکـی چووبوو لەســـەر گردۆڵکەیـــەك قیت ڕاوەســـتابوو ڕاوکـــەرەکـە بۆ ڕاوە کەرۆشك نەچووبوو .

کەرۆشك لە خۆ بایی بوو ، ئەو ڕەفتـــارەی لە بەردەم ڕاوکەرێکی‌تر دووپاتە کردەوە کە لـــە ڕەچەڵەکێکـــی‌تر بوو ... پێی‌ناوێ زۆری بیر لێ بکەیتەوە ، ئەنجامی کەرۆشکەکە ئاشکرایە .

دەزانم کە کارەکەت تەواو بوو کەس سوپاست ناکات . خوێندەوار کـە کێبێك هەڵدەبژێرێ تەماشا دەکا بزانێ کێ نووســـیویەو کێ نەخشـــەی بۆ کێشاوە . قەت تەماشا ناکا بزانێ کێ سەرپەرشتیی کردوە . ئەوە ئەوهایە !!.

بە شێوەیەکی گشتی وا ڕۆیشتوە کـــە شاعیر دەمڕاستی گەلە . دیارە سەرنووسەریش جاروبار قسەیان لەباتی دەکات .

ڕۆژێ ، شیعرێکی دڵداریم بۆ سەرنووســـەرێك برد • تەماشای کردو گوتی بڵاوناکرێتەوە •

« ئێ ، بۆ ؟ »

« چونکە کەس نایخوێنێتەوە • ئەوان چیان داوە لە ژنی تۆ ؟ » •

ئەم وەڵامە ئیلهامی نووسینی ئـەم هەشت‌خشتەکی‌یـــەی خوارەوی پێ بەخشـــیم •

دیسان گۆڤارەکە ئەو شیعرەی ڕەت‌کردەوە ،
کە بۆ تۆم نووسیبوو ،
سەرنووسەرەکە پێی‌داگرت •
چ بکا ، کەس نایخوێنێتەوە !!

بەڵام شیعرەکەی نەدامەوە ،
بەڕاستی پەستو تووڕە بووم •
دیارە سەرنووسەرەکە بڕیاری داوە ،
بیبانەوە ماڵێ ، بۆ ژنی خۆی بخوێنێتەوە •

باوکم دەیگوت : نووسەرو شاعیر وەکو ئەو شۆفێرانـــە وان کـــە ئیشی خۆیان بزانن‌و بە پێودانگی یاسا بجوڵێنەوە ، بەڵام جاروبار بکەونـــە هەڵەو دەستووری هات‌وچۆ بشکێنن • دەیگوت لەوکاتەدا سەرنووسەرەکان وەکـــو پۆلیسی ڕێ‌وبان وان • پاش قەیرێ بیر کردنەوە گوتی :

« لەو بڕوایەدا نیت کە سێ پۆلیس‌و یەك شۆفێر بەشێکی زۆرە » •

لەگەڵ ئەمەشدا بە پێ ئەو پۆلیسانەی کە پێیان دەڵێن میلیشیا ئیش بـــە باشی ناڕوا • کۆمەڵە کەسێك لە دەوری مێزی خواردنەوە دانیشتبوون‌و بە نۆرە لە چاوی یەکتر هەڵیان‌دەدا • یەکێکیان میلیشیا بوو • کاتێ کە (تەمەدا)[1] یا ئاهەنگسازەکە پێکی بادەی هەڵبڕی بۆئەوەی بە خۆشیی میلیشیاکە بیخواتەوە ، سەرۆکی کۆمەڵەی بازاڕی هەڕەوەزیی جووتیاران بادەی خۆی‌داناو گوتی :

(١) تەمەدا : لە وڵاتی قەوقاس بەوکەسە دەڵێن کە داوەتی خواردن بۆ خەڵك بگێڕێ •

« میلیشیا لـــه سای کۆمۆنیزمدا نامێنێ • دەبێتە دیاردەیـەکی سـەردەم تێپەڕیو • بۆچی پێك بۆ میلیشیا هەڵدەدەی ؟ » •

میلیشیاکە هاتە جواب‌و گوتی :

« لەژێر ئالای کۆمۆنیزمدا ، هـــەبوون‌و نـەبوونی میلیشیا بـە گوێرەی هەبوون‌و نەبوونی بازاڕی هەرەوەزی‌یە » •

سەرنووسەری بەڕێز ! بێ لە سوحبەت با پێت‌بڵێم چ‌ساتێکم بەلاوە لـــە هەمووی خۆشترە ؟ ئەوساتەم پێ خۆشە کە من‌و تۆ پێکەوە دابنیشین ، لەســـەر مێزی پڕ کاغەز نا ، لەســـەر مێزی پڕازاوەو بەتامی خواردن • (دەبێ بڵێـم ئەوەشم پێ خۆشە) پێشتریش لەسەر دەستنووسەکەمت نووسیبێ (لێ‌بدرێ) ، ئینجا (چاپ بکرێ)و لە کۆتایدا (بڵاوبکرێتەوە) •••

بەگوێرەی نووکـــە قەڵـــەمی تۆ کێشەکـــە لێ‌درابێ‌و چاپ‌کـرابێ‌و بڵاویش کرابێتەوە •

بیری لێ بکەوە ، چ وشەیەکی سیحراوی‌یە تۆ دەینووسی (بڵاوبکرێتەوە) •

تەنیا بۆ خاتری ئەم وشەیە چاو لە هەموو تاوانەکانت دەپۆشم • تەنیا بۆ خاتری ئەم وشەیە بەشداریی میزێکت لەگەڵ دەکەم‌و لەگەڵت دەخۆمەوە • کەوابوو زووکە ئەم فەرمانە دەرکـــەو منیش یەکەم دانـــەی چاپکراوی کێشەکـەمت پێشکێش دەکەم •

ڕاستی ، چاوەڕێی ئەو کاتەم ـ ڕەنگە زووش بێ ـ کە هەموو نهێنی‌یەکی سەر ڕووی زەوی ئاشکرا ببێ ، لەولاشەوە ئەو نهێنی‌یە تایبەتی‌یەی کە شاعیر بۆ خەڵکی ئاشکرا نەکات ، نایزانن •

چۆن زاوا پەردە لە ڕووی بووك لادەبا کە ئـــەم کارەش لە زەماوەندا تەنیا کاری زاوایەو پاشان هەموو لایەك بۆیان هەیە سەیری ڕوخساری بووك

بگەن ، منی شاعیریش بۆئەوە هاتوومەتە دونیا کە ئەوها پەردە لەسەر کات و شوێن لابدەم • ئەم کارەش لە داری دونیا تەنیا بە شاعیر دەکرێ ـ بۆئەوەی خەڵك باشتر لە واقیع بگەن و تامو چێژ لەو شتانە وەربگرن کە پێشتر نەیان‌دیوە : جوانیی کەون و گیانی بنیادەم ، بەتایبەتی ئەوکاتەی کە لە پرووی هێزی شەرخوازدا پراست دەبێتەوە •

سەرنووسەری بەڕێز ! تکات لێدەکەم ، ڕێمەدە هەرزەگۆکان پڕوپاگاندەی‌وا بلاوبکەنەوە کە نەگوتنی باشتر بێ • بەڵام ئەوەش دامەپۆشەو مەشارەوە کە دەمەوێ وەکو شاعیرێك دەری‌ببڕم • تکایە گومان لە دڵڕو نەخش و نیگارەکانم مەکە • ئەگەر نەخشی ماقوورەکەم کەموکورتی‌یەکی تێدابوو مەهێڵە هەرکەسێ پراست بوەوە بە مەرەکەب ڕەشی کاتەوەو بیسڕێتەوە ـ چونکە بەمە یا دەدڕێ یا لەکەدار دەبێ ! •

بێجگە لەمەش : بە بیرێك مەڵێ ئەمە چەوتە هەر لەبەرئەوەی کە بیری خۆت نی‌یە •

بێجگە لەمەش : نانو شەکرو کەرەو بگرە بزماریش بە تەرازوو دەکێشرێ بەڵام خۆشەویستی ، نەء •

بێجگە لەمەش : گەز بۆ پێوانی تۆپە قوماش و بڵندیی ژوورو دیواری گۆڕستان بەکاردێ ، نەك بۆ جوانی •

بێجگە لەمەش : ئەوەی هەوڵبدات بێتە زیرەکترین کەس ، ڕەنگە بەمە ئیسپاتی بکات کە پراستەقینەی خۆیشی دەبەنگترە •

بێجگە لەمەش : من گەورە بووبم ، جا تکایە بە لانی کەمەوە نەختێ متمانەم پێ بکە •

دەزانم بۆی هەیە یەکێ نهێنی لە یەکێکی‌تر زیاتر بزانێ ، چونکە :

وەکو ئەبووتالیب دەیگوت : ئەگەر گۆمێك بۆگەنی ببێ ، ئاوەکەی نەگاتە چۆکانیش بنەوەی نادیترێ .

لە دەفتەری پیرەوەریمدا : کە منداڵێکی بچکۆلە بووم بە گەورەترین هەلەوەڕی ماڵێ ناسرابووم ؛ هەرچی لە کۆڵانێ بەرگوێم بکەوتایە لە ماڵێ دووبارەم دەکردەوەو هەرچی لە ماڵەوە بمبیستایە لە دەرەوە دووبارەم دەکردەوە .

پیرەمێردێك هەبوو ، بەین نا بەین دەهاتە سەردانی باوکم . سەیرێکی دەوروبەری خۆی دەکرد ، بە چرپەوە دەیگوت : « هەمزە ، ناکرێ بچینە ژوورەکەی‌تر هەندێ قسە بکەین » . دەخزانە ژوورەکەی‌ترو بە پستە پست دەدوان . ئەمە زۆر کەڕەت دووپات بوەوە ، تا جارێکیان کە پیرەمێردەکە دیسان داوای کرد : « هەمزە ، ناکرێ بچینە ژوورەکەی‌تر ، هەندێ قسە بکەین » .

باوکم وەڵامی دایەوە : « ئای ، وەرە ئەو تەرزە نهێنییەی لە ژوورەکەی‌تر دەیچرپێنیتە گوێم ، لێرە ، لەبێش ڕەسوواڵی بە دەنگی بەرز بیڵێ . بیڵێو لە هیچ مەترسە ... » .

نەخێر ، ڕاستی‌یەکەی ، بە منداڵیش حەزم لە شتی نهێنی نەبوو . گۆرانی بۆ ئەوەیە کە لە شوێنێکی بەرز ، بە دەنگێکی قایمو ئازاد بچڕێ تا هەموو کەس گوێیان لێ ببێ .

بێجگە لەمەش خۆ من لێپرسراوی ئەم هەموو وشانە نیم کە لێرەدا دەیانخوێنیتەوە ، چونکە وەرگێڕیشم هەیە .

وەرگێڕ : من ئاڤارم . بە ئاڤاری لەدایکبووم‌و ناتوانم ببم بە هیچ

شتێکی‌تر • که چاوم کردەوە یەکەم گەل ئاڤار بوو کەوتە بەر چاوم • یەکەم وشە وشەی ئاڤاری بوو کەوتە بەرگوێم • یەکەم گۆرانی کە دایکم لەتەك بێشکەکەمەوە بۆی چڕیم لایلایەی ئاڤاری بوو • زمانی ئاڤاری زمانی زگماکمە • بەنرختریین سەروسامانی من یا بڵێین هەموو ئاڤارەکانە •

ئێمەی ئاڤار ئەوەندە زۆر نین ، بەڵام ئەوەندە کەمیش نین • لە داغستاندا شاعیرمان هەیە بە زمانی‌وا دەنووسێ کە تەنیا دوو هەزار کەس پێی دەدوێن • گەلەکان بە سنووری دەوڵەتانە دابەش بووین بەڵام لەویش زیاتر بە زمان • دەشێ سنوورەکان بگۆڕێن یان هەر نەمێنن ، جاری‌وا هەیە دەبنە شتی ڕووکەش‌و هیچی‌تر ، بەڵام زمان شتێکە هەتا هەتایە دراوەتە خەڵك • نە هیچ شتێك هەیە جێی بگرێتەوەو نە دەشسڕێتەوە •

پیاو ئەو ڕۆژگارەی نایەتە بەرچاو کە ئاڤارەکان بێ پوشکین دەژیان ، لیرمەنتۆڤیان نەدەخوێندەوە ، هیچیان لەبارەی تۆڵستۆی نەدەزانی ، تامی خوێندنەوەی چێخەڤیان نەکردبوو ! •

باوکم دەیگوت : ئێمەی ئاڤار بەختمان زۆر باش بوو کە درەختی پوشکین ڕەگی لە چیاکانمانا داکوتا ، چونکە ئەو جۆرە درەختە هەرچەندە پرای‌بهەژێنی بەری تەڕو شیرینی تەواو نابێ •

ئەبووتالیب دەیگوت : سوپاس بۆ ئەوان کەسان کە چێخەڤیان بۆ هێنامە ناو کەلاوە تاریکەکەمو ، سوپاس بۆ ئەوان کەسانیش کە شیعری منیان لەناو کەلاوەکەمدا بردە دەرەوە بۆ بەر دیوارەکانی کرملێنی مۆسکۆ •

منیش دەڵێم : قەوقاسەکان سەر بۆ سوپاسالاران دانانەوێنن ، بەڵام بۆ شیعری ئەفسەرێکی گەنجی دادێنن[1] •

(۱) مەبەستە لەم ئەفسەرە گەنجە لێرمەنتۆڤە •

جارێکیان شتێکی سەیرم لەگەڵ سەرنووسەرێك لێقەوما • کۆمەڵە شیعرێکم کرابوە ڕووسی‌و نزیك بوو لە داغستان بڵاوبکرێتەوە • سەرنووسەرەکە لاپەڕەی دەستنووسەکەی هەڵدایەوەو گوتی :

« ئەوە بۆچی (بۆڵشەفە)ت لەگەڵ دانەناوە ؟ » •

« خۆ (بۆڵشەفە) شیعری خۆم نییە • شیعری پوشکینەو هەر ئەوەندەیە کە من کردوومە بە ئافاری • چۆن دەتوانم شیعری پوشکین بخەمە ناو کۆمەڵە شیعرێکی خۆمەوە کە بە ڕووسی بڵاوبێتەوە ؟ » •

با لەگەڵ سەرنووسەرەکەدا نەرم بین • ڕاستی ، ئافارەکان چۆن شارەزای ئەدەبی خۆیانن ئاواش شارەزای گەلێ بەرهەمی گەورەی کلاسیکین کە لە زمانەکانی‌ترەوە وەرگێڕدراون • ئەگەر ئەوان نەبوونایە ئەدەبی ئافاری زەحمەت وەکو ئێستا وا بوایە •

دڵنیام ناوبەناو خەڵك پاش‌مله پێمدەڵێن : « وای لە ڕەسوواڵی ! باشە ، نەختێ توانای هەیە بەڵام تواناکەی لە ڕادە بەدەر نییە • زۆر قەرداری وەرگێڕە ڕووسەکانیەتی •• » •

خۆم بە حەشا لێ کردن‌و ڕەت‌کردنەوەی ئەم قسەیە هەراسان ناکەم ، چونکە ڕاستە ئەگەر وەرگێڕەکان نەبوونایە ئەمن نەدەبووم ؛ ئەوان بوون کە جاری یەکەم هین‌و بۆرنزو شەکسپیرو سەعدی‌و سێرڤانتس‌و گۆتەو دیکنزو لۆنگفێلۆو واڵت وایتمان‌و هەموو ئەوانی‌تریان پێشکێش کردم کە لەم ژیانە کورتەمدا خوێندوومنەتەوەو ئەوان نەبوونایە نەدەبوومە نووسەر •

هەر ئەوانیش بوون کە جاری دوەم دەرگایان بۆ شیعرەکانم کردەوە • شیعرەکانیان وەرگێڕام • بە ناو ڕووباری خوڕو شاخی سەرکەش‌و بەسەر دیواری بڵندو تخوبی دوورو سنووری هەرە درێژو ناوبڕەی زمانەکاندا پەڕاندیانەوەو بەسەر کەڕی‌و کوێری‌و لاڵیدا زاڵیان کرد •

هەندێ جار ڕووی پرسیار دەکەمە خۆم ؟ ئایا کامەیان گرنگترە : وەرگێڕ زمانی من بزانێ ـ بەڵام لەوانە بێ شیعرەکانی منی بەڵاوە بیانی بێ ـ ، یا بە دڵ و گیان لە شیعرەکەم بگات و هەستی لەگەڵی بزوێ و وای دابنێ کە شیعرەکە دەق هیی خۆیەتی ؟ •

ساڵی ۱۹۳۷ پێش بڕگێیەك لە مەحەقەڵا کرا بۆئەوەی باشترین وەرگێڕانی شیعری (گوند)ی پوشکین هەڵبژێرن • چل شاعیر ئەم شیعرەیان کردە ئافاری • زۆربەیان ڕووسی یان دەزانی ، سەرەڕای ئەمەش خەڵاتەکە بە بەر هەمزە تساداسا کەوت کە تا ئەووەختە قەت بە ڕووسی نەدوابوو •

پێویستە وەرگێڕ شاعیرو نووسەرو هونەرمەند بێ و وەکو منیش هەست بکات کە ڕۆڵەی گەلی خۆیەتی •

هەندێ ڕووس هەن ئافاری یان پێ دەخوێنرێتەوە بەڵام بەدبەختانە شاعیر نین • هەندێ شاعیری ڕووسیش هەن بەداخەوە یەك وشەی ئافاری نازانن • ئێنجا چار چیە ؟ ئایا هیچ ڕێی تێ ناچێ ؟ بەڵێ ، وەڵام وەرگێڕانی وشە بە وشەیە •

کەپری دارم دیوە لە گوندێکی ڕووسی گوێزراوەتەوە گوندێکی تر • کەپری دار بە یەك پارچەیی ناگوێزرێتەوە • دەبێ لەپێشەوە پارچە پارچەی بکەن • شەپکە بە شەپکە لێکی هەڵبوەشێنەوەو بیگوازنەوە • پاشان لە شوێنە نوێکەوە تێکی هەڵکێشنەوە •

وەرگێڕانی وشە بە وشە : کەپرێکە بۆ گواستنەوە هەڵوەشاوەتەوەو کراوە بە شەپکەو تەختەو دەندەی بانو کەرپووچ • وەرگێڕ لەم کۆمەڵە کەرستە تێکەڵو پێکەڵەیە خانوویەکی نوێ هەڵدەێتەوە • هەر شەپکەدارێك ڕزیبوو دەیگۆڕێ • هەر تەختەیەك بڕ بووبێ تەختەیەکی تری لە جێ دادەنێ • ئەگەر نەخشەی پەروازی پەنجەرە بڕبڕە پەڕی بێ نەخشەکە چاك دەکاتەوە •

پەنجەرەکان پاگژ دەکرێنەوە • ئاگر لە سۆبەدا دادەگیرسێ ، دووکەڵ لە دووکەڵکێشەوە لوول دەخواتو هەڵدەکشێ • منداڵ لەسەر کۆسپەوە بە ژوورێدا دەوڕووژێن • پەڕەسێلکە دووبارە هێلانە لەژێر ساپیتەدا هەڵدەبەستن •

وەرگێڕانی وشە بە وشە چیە ؟ پیاوێکە بینایی تاری بوەو هەر ئەوەتە دڵی لێدەدا ، دختۆر دێ دەرزیەکی لێ دەدا یا خوێنی دەداتێ یا دڵی دەشێلێ ــ و دووبارە ژیانی گەرمی دەچێتەوە ناو دەمارەکان •

وەرگێڕانی وشە بە وشە چیە ؟ کوموزێکە ژێیەکانی بۆ ماوەیەك شل بوونەوە ، ئاگردانێکە ئاگرەکەی بۆ ماوەیەك ڕوومردبێتەوە ، مەڵێکە باڵەکانی بۆ ماوەیەك دەرکێشرابن •

وەرگێڕانی وشە بە وشە چیە ؟ ئەو سەرتاشەیە کە پیشی تاشیوم و سەری چاك کردووم و بە ڕێی خۆمدا ڕەوانەی کردوومەتەوە و پێی گوتووم :

« تۆ کە هاتی وەکو وەرگێڕانی وشە بە وشە هاتی ، کە دەڕۆیتەوە وەکو وەرگێڕانی دروستو تەواو دەڕۆیتەوە ••• » •

مادام باس هاتە سەر باسی سەرتاشان با چیرۆکی سەرتاشێکتان بۆ بگێڕمەوە :

لە کووبا ، تازە گەیشتبوومە شاری ــ سانتیاگۆ ــ و پێویستم بە سەرو ڕیش تاشین بوو • چوومە سەرتاشخانەیەك • بە ئیشارەت پێویستی خۆم تێ گەیاند •

لە کووبا ، کە ڕدێنت دەتاشن دەبێ وەکو نووستن لەسەر کورسی ڕابکشێی • خۆم ڕاکێشاو سەرتاشەکە کەفی لە ڕدێنم دا • تا گوێزانی لە ڕدێنم نەدابوو باش بوو ، بەڵام هەر هێندە گوێزانێکی پێدا هێنا ، جا گوێزانەکە کول بوو یا سەرتاشەکە نەزان بوو ، بەدەم ئازارەوە هاوارم لێ هەستا • ماوەیەك دانم جێڕ کردەوە ، پاشان زانیم بەرگە ناگرم • بە زمانێکی تێکەڵەی ڕووسیو

ئافاری تیم گەیاند پیشی ئازار داوم • دیار بوو سەرتاشەکە ترسا • دەرپەڕیە دەرەوە • دوای نەختێك هاتەوە کابرایەکی بەرگ سپی لەگەڵدا بوو • کابرا جانتایەکی بەدەستەوە بوو • تاقمە کەرەستەیەکی لە جانتاکە دەرهێنا • هەر لەبەرئەوەی کە من و سەرتاشەکە لەیەك حاڵی نەبووین ، دووکانی سەرتاشەکە بوو بە دووکانی دانساز • ئەگەر دەقیقەیەکی تری پێ بچووبایە لەوانەبوو جوتێ دانی ساغم بڕوا •

زۆر جاری وا هەیە وەرگێڕەکان هەموو ددانی شیعرێك دەردەکێشن و بەرەڵاڵای ئەم دونیایەی دەکەن تا وەکو پیرەمێردی کەلۆس فلتەفلت بکات •

لە دەفتەری پیرەوەریمدا : کە دەچمە دەرەوەی ولات ، پێم خۆشە هەندێ دەستکردی نەتەوایەتیی خۆمان لەگەڵ خۆم ببەم و بیانکەمە دیاری بۆ ئەو خانەخوێیانەی زۆرم پێز لێ دەنێن • کە چوومە ژاپۆن گۆزەیەکی نایابی دەستکردی وەستا دەست پەنگینەکانی بەلخارم هەڵبژاردو بردم •

لە هێڕۆشیما ، دوو هونەرمەندی ژن و مێرد هاتنە دیدەنیم • زۆر دواین و زوو بوینە برادەری نزیك و خۆشەویست • لە دڵی خۆمدا گوتم : « گۆزەی بەلخار دەبێ بە هیی ئەم دوو هونەرمەندە • کێ لەمانە زیاتر ترخی شتی وا دەزانێ ؟ » •

جانتام کردەوە ، وام کرد ، گۆزە وردو خاش بوە • دەتگوت چەکوش کوت کراوە • دەبێ جانتاکەم شتێکی قورسی پێ کەوتبێ بەڵام ئاخۆ لە فڕۆکەخانەی مۆسکۆ بوە یا هنید یا تۆکیۆ ؟ نازانم • هەر ئەوەندە دەزانم بە من بوا لە ساتەدا زەوی بقلیشێتەوە و قووتم بدا چونکە گفتم بە میوانەکان دابوو دیاری یەکیان پێشکێش بکەم و ئەوانیش بە پەرۆشەوە دانیشتبوون چاوەڕێیان دەکرد •

وەکوو بەرد لەتەنیشت جانتاکەم تاسام و پەق پاوەستام و نەمتوانی بجوڵێمەوە • متەقم لە دەم تەهاتە دەرەوە • هاوڕێکانم واقیان وڕ ما • دوایی

بۆیان دەرکەوت شتێك قەوماوە • هاتنە لامەوەو تەماشای کەلەو پارچەکانیان کرد • سەریان باداو دەستیان بە شانمدا هێناو دڵیان دامەوە • لە هەر سات‌و هەڵوێستێکی‌تر بوایە ئەمانە وایان نەدەکرد چونکە ژاپۆنەکان زۆر بە نەرم‌و ناسکی پەروەردە کراون • دیارە دەبێ بەپاستی زۆر هەراسانو شپرزەو غەمگین‌و پەشۆکاو بووبم •

کەرت‌و پەرتەکانم کۆکردەوەو کردمنە ناو کۆنە پۆژنامەیەك‌و خەریك‌بووم فڕێیان بدەمە ناو سەبەتەی زبڵ • لەپڕ هونەرمەندەکان دەستیان گرتم‌و لێنەگەڕان فڕێیان بدەم • بە ئەسپایی هەموو کەرتە گۆزەکەیان پێچایەوەو لەگەڵ خۆیان برد •

دوای چەند پۆژێ داوەتیان کردمە ماڵەوە ••• بێنە بەرچاوی خۆت دەبێ چەند سەرسام بووبم‌و چۆن تاسابم کە چاوم بە گۆزەکەم کەوت وەکو گۆزەی نوێ وا بوو ، دەتگوت تازە لە کووڕەی گۆزەکەر هاتۆتە دەرێ • تا ئێستاش نازانم ئەم وردە تاسولقانە چۆن وا بە شارەزایی لێك‌درابوونەوە •

دەڵێن گۆزەی درزبردوو قەت وا چاك‌نابێتەوە ئاوی لێ نەچێ بەڵام ئێمە (کۆنیاك)ی داغستانی‌و (ساکی)ی ژاپۆنیمان لەو گۆزەیە کرد کە هونەرمەندە ژاپۆنیەکان چاکیان‌کردبوەوە ، یەك دڵۆپیشی لێ نەچوو •

تەماشایەکی هونەرمەندە ژاپۆنیەکانم کردو بیرم لە باشترین وەرگێڕی خۆم کردەوە •

وەرگێڕانی وشە بە وشەی شیعرەکانم وەکو پارچە گۆزەی شکاو وایە • ئەمانە لێك‌دراونەتەوەو گۆزەکە دەڵێی گۆزەی نوێیەو نەخشە ئافاریەکانیشم ساغ‌و سەلامەتن • بێ‌گومان ، وەرگێڕ نابێ بیچم‌و شێوەی گۆزەکە بگۆڕێ ، یا گۆزەکە بێ دەسك بێ‌و لەخۆوە دەسکی لێ بنێ ، یا لەباتیی یەك بن دوو بنی لێ بنێتەوە •

زۆر لەمێژ نیە دەزگای بڵاوکردنەوەی داغستان وەرگێڕانێکی نوێی (حاجی موراد)ی تۆلستۆیی بە ئاڤاری بڵاوکردەوە • کە خوێندمەوە دیتم ئێستاکە (حاجی موراد) دوو بەشی لە ئەسڵەکە زیاترە • لە وەرگێڕەکەم پرسی :

« ئەم بەشە زیادانە لەکوێوە هاتوون ؟ » •

« تۆلستۆی پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەر چیرۆکەکەی نووسیوە ، وا نیە ؟ هەندێ دیمەنی هەڵەی تێدایە ، بێجگە لەمەش پێویستە خوێنەران لە ئەنجامی حاجی مورادو نەوەکانی ئاگادار بکرێنەوە » •

لە دەفتەری بیرەوەریمدا : شیعرێکی باوکم کرایە ڕووسی • دیاربوو وەرگێڕەکە کەم ئەزموون بوو • باوکم داوای لە یەکێك کرد کە زمانی ئاڤاری و ڕووسیی دەزانی بۆئەوەی دووبارە شیعرەکەی بکاتەوە ئاڤاری تا بزانێ دەڵێ چی • کە کابرا بۆی وەرگێڕا باوکم تاسێك بردیەوە •

« کوڕەکەم لە دوورە وڵات هاتۆتەوە ماڵێو ئەمن ناپناسمەوە • نەخێر ، وا چاکە منداڵەکانم هەر لە شاخان بمێنێنەوەو لە ماڵێ دەرنەچن نەوەك وایان لێ بێ کە هاتنەوە بینم ئەوەندە گۆڕاون » •

بەڵێ شیعری وەرگێڕراو وەکو ئە کوڕانە وان کە دایکو باباپان بۆ خوێندن یا بۆ ئیش ڕەوانەی دەرەوەی دێپان کردبن • کوڕەکان کە دێنەوە ماڵێ گۆڕاونو بەوجۆرە نەماون کە وەختێ هێلانەی باوانیان بەجێهێشتبوو •

کاتێ کە کوڕێك دێتەوە ؛ ڕەنگە شارەزاپیی لە جاران پتر بێ یا کەمتر ، دیلۆمای هێنابێتەوە یا یاساناسی ، زۆرانبازێکی بەوەج بێ یا نەخۆشێکی لەڕو خەڕپووش ، زانایەکی هەڵکەوتوو بێ یا مێزازێکی بەدناو • لەوانەیە دیاریی بەنرخ بۆ هەموو خزمان بێنێو لەوانەیشە بە کراسێ بەریەوە بێتەوە •

منیش کتێبەکەم ڕەوانەی گەشتێکی دوورو درێژ دەکەم • با شارەو شار

بڕواو لەناو خەڵکدا بڕی • ئاخۆ چۆن سوود لەو شوێنە بێگانانە وەردەگرێ ؟ ئایا گەلو تەپلەی خۆمان لەبیر دەکات ؟

دەزانم پیاوی خراپ «یەمان» لەو سەرشاخانە هەر بەوە نابێتە پیاوی چاك «یاکشی» کە بەرەو دۆڵو دەشت بێتە خوارێ •

جا هەرکەسێ کتێبەکەم وەربگێڕێ داوای لێ دەکەم : « ئەگەر کتێبەکەم (یەمانە) لە دەقە خۆی لێی گەڕێ • ئەگەر ئەمن شەلو کوێرم دەستم پرامەکێشەو لە مااڵی خۆم مەمبە دەرەوە • لێم گەڕێ با لە بەرئاگردانی خۆم ، لەسەر سەکۆی مااڵی خۆم دابنیشم • لەگەنە سفرەکانم مەکە تەنەکەو زیوەکانم بە زێڕ پێشان مەدە » •

ئەبووتالیب پێی گوتم : « کوڕێکو کچێکم هەیە • کچەکەم کچێکی ژیرە • زۆر گوێڕایەڵە • نموونەو سەرمەشقێکی باشە بۆ ئەوانی کە • کوڕەکەم کوڕێکی خراپە • چەتوونو هەڵەپاسە •

لە ڕادیۆدا باسی کچەکەم دەکەنو لە ڕۆژنامەدا لەسەری دەنووسن کە ئیشکەرێکی بەوەجە ، هەق وایە بکرێتە سەرمەشقو چاوی لێ بکرێ • لەبارەی کوڕەکەشمەوە ، ڕۆژ بە ڕۆژ شکاتو گلەو گازاندەم لە قوتابخانەو میلیشیاوە بۆ دێ • خەڵك باسی کچەکەم دەکەنو دەڵێن قوتابخانەو (پێشرەوانی گەنج) و (کۆمسۆمۆڵ)ی وڵات پێیان گەیاندوە • لەبارەی کوڕەکەشمەوە دەڵێن ئەبووتالیبی شاعیری میللیی داغستان لە پەروەردەکردنو پێگەیاندنی ئەم کوڕە چ گێرەشێوێنێکی ناوەتەوە » •

کە گوێم لە چیرۆکەکەی ئەبووتالیب بوو لە دڵی خۆمدا گوتم ، وەرگێڕانی شیعریش کتومت وایە :

ئەگەر وەرگێڕانەکە باش بێ خەڵك بە شانو باڵی دانەرەکە هەڵدەڵێنو وەرگێڕیان هەر لەبیر نییە • خۆ ئەگەر وەرگێڕانەکە خراپ بێ ئەوا

سەرکۆنەی وەرگێڕەکە دەکەنو دەیانەوێ پاکانە بۆ دانەکەرە بکەنو تانووتی لێ نەدەن •

نەخێر ، وەرگێڕی ئازیز ، وەرە با پێکەوە بەرپرسیاری چاکەو خراپە بین • ئێمە هەردووکمان سواری یەك گالیسکە بووین ، کەواتە با پێکەوە سەر هەوراز پاڵی بدەین نەك هەر کەسە بۆ لایەك پرای‌بکێشێ ، چونکە بەم جۆرە نە ئێمە لە شوێنی خۆمان دەجووڵێینەوەو نە گالیسکەکەش •

جارێکیان شتێکی زۆر سەیرو عاجباتی قەوما • لەناکاو چیایەکی گەورە بەرەو خوار خزی • لە نزیك گوندی (مۆخۆچ) گیرسایەوەو بەری پووبارێکی شاخاویی گرت • هەموو شتێك وەکو خۆی بێدەردو بەڵا لەگەڵ شاخەکەدا هاتە خوارێ ــ مێگەلەکان ، شوانەکــان ، پەشماڵی شوانان ، ئاگــردانیان ••• شاخەکە هەروا لەوێیەو گۆڵێکی گەورەی لە بەرێدا کۆبۆتەوەو ماسیی تێــدا زاووزێ دەکات • لە جێگای پێشوویدا کەس بەسەر شاخەکە نەکــەوتبوو ، کەچی لێرانە زۆر گەڕیدەو وەفــدو ماسیگرو قوتابیو ســەیرانکەری تێــدا دەبینرێ •

من دەمەوێ کتێبەکەم بە زیانێکی کەمەوە بەرەو زمانێتر بخشێ و وەکو چیاکەی نزیك گوندی (مۆخۆچ) گەڵێ کەس بۆ لای خۆی رابکێشێ •

بەڵام وەکو موسڵمانەکان دەڵێن : « ئەوەی تەقــدیر کرابێ ناگۆڕێ » ، یا بە شێوەیەکێتر دەڵێن : « بنیادەم نیەتی لێ دێنێو خواش جێبەجێی دەکات » ، یا بە شێوەیەکی کورتتریش : « قسمەتە » •

پەخنــەگر :

لە هەمووی ناخۆشتر ئەوەیە کــە پیاو لەبارەی پەخنەگرەوە بنووسێ • ئەگــەر جنێوی پێبــدەی خەڵك وادەزانن پەخنــەی لێگرتــووی‌و قینی جۆشاندووی ، تۆش دەتەوێ ئەو دێرکەی لە بن‌پێ دەربێنــی • ئەگــەر بــە

شانو شکۆیدا هـەڵبەی وادەزانن دەتـــەوێ پشتی بگرێو تێیە چاوێکیشت لە دواڕۆژە •

باوکم دەیگوت : منو ڕەخنەگر هەردووکمان شـــاعیرین • من شیعر دەنووسم کەچی ڕەخنەگر لەبارەی شیعرەکەوە دەنووسێ •

ئەبووتالیب بە ڕەخنەگرێکی داغستانیی گوت :

« ئەمن شەراب لـە تۆ دروست دەکـــەمو تۆش تامی دەکەی تا بزانی چۆنە ! » •

بە کورتی : وا چاکـە پیاو گەڵێک باسی ڕەخنەگر نەکات بەڵام لەگـەڵ ئەمەشدا ئەمن حەز دەکەم هەندێ ئامۆژگاریی پێشکێش بکەم :

١ ــ هەمیشە بە شتی خراپ بڵێ خراپەو ، بە شتی باش بڵێ باشە •

٢ ــ کە یەک جار مەتحی شتێکت کرد بامەدەوە بە توندی جنێوی پێ بدەی • کە یەک جاریش جنێوت بە شتێک دا جارێکیتر پێی هەڵمەڵێ •

٣ ــ مێشوولە مەکە بە فیلو فیل مەکە بە مێشوولە[1] •

٤ ــ شتیوا بۆ خوێنەران باس بکە کە لە کتێبەکەدا هەبێ ، نەک شتیوا کە لە کتێبەکەدا نەبێ •

٥ ــ لە بلینسکیی‌یەوە پێدا مەیە قسەی نووسەران بێنیتەوە بۆئەوەی پشتگیریی بیروباوەڕی خۆتیان پێ بکەی • ئەگەر بیروباوەڕەکان ڕاستی هیی خۆتن هەوڵبدە بە ئەقڵو مەنتیقی خۆت ڕاستییان بسەلمێنیت •

٦ ــ بیروباوەڕی ڕووناکو ئاشکرا بە وشەی ڕوونو سادە دەربڕە • قـەت بیروباوەڕی ئاڵۆز مەخەرە ناو وشەکانتەوە •

---

(١) لە ئینگلیزی‌یەکەدا دەڵێ : « قۆپەنی شارە مێروو مەکە بە چیاو چیا مەکە بە قۆپەنی شارە مێروو » •

۷ ـ لەگەڵ هەموو بایەکدا شەنەبا مەکە[1] .

۸ ـ کە خۆت لە شتێك نەگەی هەوڵمەدە خەڵك باوەڕی پێبێنن .

۹ ـ ئەگەر جزدانت سەد پۆڵی تێدا نەبوو ، وا پێشان مەدە کە ئەو پارەیەت هەیە .

۱۰ـ ئەگەر لەمێژە سەرت لە گوندی خۆتان نەداوەو هیچ لەبارەی کاروباریانەوە نازانی ، مەڵێ تازە لەوێ هاتوومەتەوە .

ئامۆژگاریەکانم هیچی نوێیان تێدا نییە وەکو یەکەم دێڕی خشتەی لێکدان وا سادەن . ئەگەر هەموو ڕەخنەگرەکان بە وێژدانی پەیڕەویان بکەن بێشك ڕەخنەمان زۆر باشتر دەبێ .

خوێنەر : قسەم لەگەڵ سەرنووسەرو بڵاوکەرەوەو وەرگێڕو ڕەخنەگر کرد . ئێستا هەندێ قسە بۆ گرنگترین کەس دەکەم کە هەموو کتێبێك هەر بۆ ئەو دەنووسرێ ـ ئەویش خوێندەوارە .

خوێندەواری دۆست و ئازیز ! دڵنیام کە تۆ کتێبی پەسندی خۆت هەیە . هەروەها ئێمەی نووسەریش دەڵێین نووسەر گرنگترین کتێبی بەلاوە ئەو کتێبەیە کە هێشتا نەینووسیوە بەڵام خەریکی نووسینەتێو بێعەیبیشە . نازانم ئەم قسەیە تا چ ڕادەیەك لای نووسەرەکانیتر ڕاستە . بەش بەحاڵی من ئەم قسەیە ڕاستەقینەیەکی زۆر تەواوە .

بەڕاستی ، هەمیشە ویستوومە کتێبێك لەبارەی وڵاتی خۆمەوە بنووسم ، بەڵام ڕاست دەوێ ماوەیەکی زۆرە ئەم بیرەم پەنا داوە . هێشتا بۆی دانەنیشتووم . ڕەنگە بەهرەم نەبێ یان وەختێکی زۆری زیانم بە ملیۆن وردەشتیتر بچوێنم یان ئازایی و بیندرێژیی پێویستم نەبێ .

---

(۱) لە ئینگلیزیەکەدا دەڵێ : « وەك کەڵەشێری بایەوان بە هەموو بایەك مەسووڕێ » . کورد دەڵێ : « لە هەرلایەکەوە با بوو ، ئەو شەن دەکا » .

ساڵ بە ساڵ هەستی لێبرسینەوەی نووسەر بەرامبەر بە خوێنەرەکانی زیاد دەبێ • بە هەڵچوونێکی کەم دەست بۆ قەڵەم نابا • چاکترین کتێب کە نووسەر وەڕەستۆی بگرێ ئەو کتێبەیە کە لەبارەی ولاتی خۆیەوە بێت •

نەخێر ، دەستم بە نووسینی ئەم کتێبە نەکردوە ، بەڵام زۆرم بیر لێ کردۆتەوەو دەزانم دەبێ چ جۆرە کتێبێك بێ •

ڕاستی ، هەستی خۆم دەرهەق ئەو کتێبە ڕژاندۆتە سەر کاغەزو پێم لە هەموو شتێکی ژیانم گرنگترە •

ئەم هەستو سۆزانە پاڵنۆی درواو نین ، تەنیا قوماشی پاڵنۆکەن • مافوور نین ، تەنیا ماشەرن • گۆرانی نین ، تەنیا ئەو خورپە دڵەن کە گۆرانیی لێ پەیدا دەبێ •

گوتوویانە : ئەگەر هێشتا نوێژیشت نەکردبێو هەر هێندە بیرت لەوە کردبێتەوە کە شتی چاکە نوێژەکانت بکەی ، ئەوەندە بەسە بۆئەوەی لە ئاگری دۆزەخ چەپاڵەت بدا •

دەڵێن : پیاوی میوانپەروەر زۆر شادمانە کە هەرچی خواردنی ماڵەوەی هەیە لەگەڵ میوان بیخوات • ئەگەر ماڵ لە بوزا زیاتری تێدا نەبوو چیی بێ دەوێ میوان لەوە دڵگیر بێ کە شەرابی بێگانەی لەپێش دانەندراوە (مادام هیچ لە ماڵەوەو لەو نزیکانە دەستنەکەوێ) •

دەڵێن : ئەگەر ئیشی باشیشت نەکردبێ ، سوپاس کە نیازت باشە •

خوێنەرو دۆستی ئازیز ! هەر کتێبێك دەنووسرێ بە نیازی تۆ دەنووسرێ • تەقەلا دەدەم بڵاوکەرەوە پازی بکەمو قسە لەگەڵ سەرنووسەرو ڕەخنەگرەکان دەکەم ، بەڵام حوکمی تۆ حوکمێکی دادپەروەرانەیەو حوکمی

کۆتایی‌یە • وەکو دادیارەکان دەڵێن حوکمی کۆتایی‌یەو تەمیز کردنەوەی بۆ نی‌یە •

ئەی خوێنەر ! نووسەر تەنیا بۆئەوە دەڕی بە تۆوە شاد بێت • من لە سەراپای ژیانم تەنیا سێ جار شپرزەیی ڕاستەقینەم دیوە • یەکێ : پێش ئەوەی بە تۆ شاد بم زۆر شپرزە دەبم • ئارەزوو دەکەم پێت‌بگەم‌و هەوڵ دەدەم بزانم ئاخۆ ئەنجام بە چی دەگات • ئینجا لە کاتی بەیەکگەیشتنەکە ، کە شتێکی زۆر سەروشتی‌و ئاسایی‌یە شپرزە دەبم • دوایش پاش بەیەکگەیشتنەکە شپرزە دەبم ، بیر لە قسەکانم دەکەمەوە ، هەوڵ دەدەم بزانم خوێنەران چۆن تێم‌گەیشتوون • لەبارەی خۆم‌و کێبەکەمەوە چ‌دەڵێن •

سەرو سیمای خوێنەرەکانم دەبینم • جیاوازی‌یان هەیە • یەکێ ڕووی گرژو سۆنە ، وشەی وا لەکوێ بێنم ڕووگرژی‌یەکەی پێ خاو بکەمەوە • یەکێکی‌تر ڕووی ترش کردوە دەڵێی تازە شتێکی تفتی قووت داوە • سێیەم ڕووی کزو ماندوو دیارە ، ئەمە لە هەموویان ترسناکترو بێهیواترە •

لە هەندێ چیایی‌یان پرسی : « ئەرێ ئەوە بۆچی گوندەکانتان وا دووری خەڵک لەسەر شاخان بنیات‌ناوە ؟ زۆر ئەستەمە پیاو بیانگاتێ • باسی مەترسیی باریکەڕێ‌و هەڵەت‌و هەڵدێرەکان هەر ناکرێ » •

چیایی‌یەکان وەڵامیان دایەوە : « برادەری چاك خۆمان پێدەگەیەنن‌و بۆ خاتری ئێمە هەموو باریکە ڕێ‌یەکی سەخت دەبڕن‌و بە گژ هەموو جۆرە مەترسی‌یەکدا دەچن • برادەری خراپیش ـ ئێمە پێویستمان پێ نین ! » •

خوێنەری ئازیز ! ئەمن تەمەنم چل‌و چوار ساڵە • پیاو دەتوانێ لەو تەمەنەدا هەموو جۆرە لێ‌پرسینەوەیەك بگرێتە ئەستۆ • لەو تەمەنەدا نووسەر دەبێ لێ‌پرسراوی هەر وشەیەك بێ کە دەینووسێ یا دەیبێژێ •

ئەگەر بیرێکت لەناو کێبەکەمدا دۆزی‌یەوە ، شەوێك لەگەڵ

نووسەرێکی‌ترەا پایبواردبێ لەسەری خۆت فڕێی دە دەرەوە هەروەکو چۆن لە شاخان ئەگەر شەوی پەردە دەرکەوت بووك خۆی دۆڕاندوە فڕێی دەدەنە دەرەوە .

ئەگەر بیرێکی پاستەقینەت لەناو کتێبەکەمدا دۆزیەوە هێلێکی بە ژێردا بکێشە . ئەگەر بیرێکی ساختەت تێدا دۆزیەوە دوو هێلی بە ژێردا بکێشە .

ئەگەر بچووکترین درۆت تێدا دیتەوە هیچ دڵ لە دڵ مەدە ، یەکسەر هەموو کتێبەکە تووڕ هەڵدە چونکە ئەگەر بێتو وا بێ شایەنی هیچ شتێك نییە .

ئێستاش بەرلەوەی لە یەك جودا بینەوە چیرۆکێکی‌ترتان بۆ دەگێڕمەوە .

چیرۆکی خانە دەوڵەمەندەکەو کوڕەکەی‌و خێنکالیی بە سیرو دونگە مەڕ:

هەبوو نەبوو خانێکی دەوڵەمەند لە ئافارستان هەبوو . سێ‌جار ژنی هێنابوو . دەیەویست کوڕێکی لێ وەپاش‌بکەوێ ، بەڵام هیچ ژنێکیان کوڕی نەبوو ، بگرە هەر کچێشیان نەبوو . خان چاری ناچار بوو بۆ جاری چوارەم ژن بێنێ .

ئەنجام ، خان کوڕێکی بوو . بەزم و شادی نە سەری دیار بوو نە بنی . گرمەی دەهۆڵ‌و جینگەی تەمبوورێن‌و زیکەی مۆسیقا و قریوەی پێکەنین ئاسمانی کەڕ دەکرد . ئاهەنگ‌و سەیران‌و خۆشی سێ شەوو سێ ڕۆژ دەوامی کرد ، بەڵام هێندەی نەبرد خۆشی‌و شادی لە کۆشکی گەورەی خاندا بڕایەوە . کوڕەکەی نەخۆش کەوت‌و کەس نەیزانی چ دەردێکی . هەرچەندە لایلایەیان بۆ گوت خەوی لێ نەکەوت . هەرچەندە خواردنی خۆش‌و بەتامیان لەپێش دانا هیچی نەخوارد . هەموولایەك شپرزەو هەراسان بوون . کوڕە چەند ڕۆژێکی لە عەمری ماوەو دەڕوا .

نه دوختۆری ئەودیو دەریاکـــانو نه تەلیسمانی هیندو گیـای تـەبت نەیانتوانی تاقه میراتگرەکەی خان چاك بکەنەوە • دیارە خانیش لەپاش مەرگی میراتگرەکەی لە داری دونیادا نارْی •

پۆژێکیان ، پیرەمێردێکی خەڵکی گوندێکی ئەو نزیکانە هاتە لای خان • کابرا زۆر نابوودو بوودەڵە بوو • هات ، گوتی : چاككردنەوەی میراتگری خان بە من گەیشت • بەردەستەکانی کۆشکی خان خەریك بوون بە پاڵەسوان وەدەریێنێ بەڵام خان تێی پاخوپین : « هەرچۆن بێ کوڕەکەم وا دەمرێ • بۆچی ئەم دوا هەوڵەش تاقی نەکەینەوە » •

« چیت دەوێ بۆئەوەی کوڕەکەم پزگار بکەی ؟ » •

« دەمەوێ بە تاقی تەنێ لەگەڵ ژنەکەت دابنیشم » •

« چی ، چی ؟ بە تەنێ ؟ لەگـەڵ ژنی من ؟ ئەوە مێشکت لە ســـەردا نەماوە ! هەستە بڕۆ دەرەوە » •

کابرای بەستەزمان پۆیشت ، بەڵام خان لە دڵی خۆیدا گوتی : « هـەر چۆن بێ کوڕەکەم وا دەمرێ ، چیی تێدایە ئەگەر لێ بگەڕێم ئەم کابرایە بە تەنێ لەگەڵ ژنەکەم دابنیشێو ڕووبەڕوو بیدوێنێ » •

« هۆ کابرای هەژار ، وەرە مەڕۆ • پاشگەز بوومەوە • فەرموو لەگەڵ ژنەکەم دانیشە » •

کابرای هەژار کە بەتـەنێ لەگـــەڵ ژنی خان خزایە ژوورێکـەوە ، لێیپرسی :

« دەتەوێ کوڕت چاك بێتەوەو نەمرێ » •

ژنە لە وەڵامدا ، کڕنۆشی بۆ کابرا برد •

« دە کەواتە پێم‌بڵێ باوکی ڕاستەقینەی ئەم کوڕە کێیە ؟ » •

ژنی خان بە ترس‌و لەرزەوە ئاوڕی لەملاو لەولای خۆی دایەوە •

« هیچ ترست نەبێ • نهێنی‌یەکەت لەگەڵ خۆم دەبەمە ناو گۆڕ • ئەگەر راستیم پێ نەڵێی کوڕەکەت دەمرێ » •

« خان کوڕی دەویست • منیش زانیم ئەگەر کوڕم نەبێ وەکو ژنەکانی‌تری تەڵاقم دەدا • بۆیە ڕۆژێك چوومە شاخانو لەگەڵ شوانێکی گەنجی ساویلکە نووستمو پاشان ئەم کوڕەم بوو » •

دوای ئەم گفتوگۆیە دختۆری میللی بە خانی گوت :

« ئەی خانی گەورەو مەزن ! چارەی دەردی کوڕەکەتم دۆزی‌یەوە • لەمەودوا لانکی لە تەنیشت ئاگرێکی وەکو ئاگری شوانی شاخان دابنێن • کەوڵەبزنی بەسەردا هەڵبکێشنو خواردنی شوانانی دەرخوارد بدەن •• » •

« ئاخر شوان خینکالیی بە سیرو دونگەمەڕ دەخۆن ، کۆرپەی قۆنداغە ئەمەی چۆن پێ دەخورێ ؟•• » •

کابرای هەژار بای‌داوەو ڕۆیشت • خان بیری کردەوە : « هەرچۆن بێ کوڕەکەم وا دەمرێ » •

داوای جەمە خینکالی‌یەکی کرد • ژنی خان خۆی جەمەکەی ئامادە کرد • خینکالی‌یەکی وەکو ئەو خینکالی‌یەی لێنا کە ئەوشەوە پێش ئەوەی لەگەڵ شوانەکە بنوێ بۆی لێنابوو • تەبەقێکی گەورەی‌وای لەبەردەم کوڕەکە دانا وەکو ئەو تەبەقە وابوو کە خستبوویە بەردەم شوانەکە •

خینکالی‌یەکان وەکو ساپە بەرد گەورەو خڕ بوون • دونگەمەڕی قرچاوە ڕۆنی لێدەچۆڕایەوە • جەڕە ئاوێکی سازگاری جۆگەلەی شاخانیشیان بۆ لەتەك خواردنەکە دانا •

کە کوڕەکە بۆنی سیرو ڕۆنی قرچاوەی کەوتە بەر کونە کەپوو ، چاوی کردەوەو هەستایەوەو دانیشت • بە هەردوو دەستان پڕی دایە گەورەترین

خینکالی‌و له‌و ساته‌دا هێزی باوکه ڕزایه ناو له‌نی کوڕه‌و وه‌کو شێری برسی خینکالیی هه‌ڵووشی • سه‌عات به سه‌عات‌و ڕۆژ به ڕۆژ ده‌پسکا ، گه‌وره ده‌بوو • زوو بوه گه‌نجێکی نازدارو پته‌و • هیچ ده‌وسی نه‌خۆشی‌یه‌کەی جارانی پێوه نه‌ما •

ڕه‌نگه شتی‌وا به‌ڕاستی ڕووی نه‌دابێ ، به‌ڵام شتێك هه‌یه باتی ده‌زانم ، ئه‌ویش ئه‌وه‌تا :

که ئه‌ده‌ب خواردنی باوکی نه‌خوات‌و بابداته‌وه سه‌ر خواردنی نامخۆشی بێگانان ، که ڕیزی ڕه‌وشت‌و زمان‌و که‌سێتیی خۆی له لا نه‌مێنێ‌و دڵسۆز نه‌بێ بۆیان ، نه‌خۆش ده‌که‌وێ‌و له‌ڕو لاواز ده‌بێ‌و هیچ داوو ده‌رمانێك دادی نادا •

وا بزانم لێره‌دا کۆتاییی پێ دێنم • له ڕۆژێکی گه‌رمی هاوین ده‌ستم پێ کردو ئێستا پایزێکی ساردە • له گوندێکی شاخاوی ده‌ستم دایه‌و وا کۆتایی‌یه‌که‌ی له شارێکی گه‌وره‌و جه‌نجاڵ ده‌نووسم • که دێڕی یه‌که‌م نووسی به‌یانی‌یه‌کی زوو بوو ، ئێستاش ده‌وروبه‌ری نیوه‌شه‌وه‌و چراکانی شاریش خه‌ریکن بکوژێنه‌وه •

له گه‌شت‌و گه‌ڕانی دوورم هاتوومه‌ته‌وه • له پەڕگه‌ی دێ پیاده بوویم‌و جلەوی ئەسپه‌کەم ڕاده‌کێشم و به‌ناو کۆڵانی خوارو خێچ‌و دوورو درێژدا ده‌ڕۆم • ئێستا جێی خۆیه‌تی که زین له ئەسپه‌کەم بکه‌مه‌وه‌و ده‌ستی به ملدا بێنم‌و به‌ره‌ڵای بکه‌مه ناو مێرگی گه‌وره‌و فراوان •

به‌ش‌به‌حاڵی خۆیشم ، له‌به‌ر ئاگر داده‌نیشم‌و جگه‌ره‌یه‌ك پێ ده‌کەم • ده‌ڵێن خوا خۆیشی پاش‌ئه‌وه‌ی چیرۆکی خۆش بۆ ده‌ست‌و پێوه‌نده‌کانی ده‌گێڕێته‌وه یا ئاموژگاری‌یان ده‌کات ، جگه‌ره‌یه‌ك داده‌گیرسێنێ ، به‌کاوه‌خۆ قومی لێ‌ده‌داو ده‌که‌وێته بیرکردنه‌وه‌و هه‌ناسه‌یه‌ك به با ده‌دا •

با ئێمه‌ش هه‌ناسه‌یه‌ك بده‌ین • هه‌موو ڕێگایه‌ك به شادومانی ناگاته سه‌ر ،

هەموو کێشێکی نوێ سەرکەوتن نیە • سبەی لەگـــەڵ گەردوگوڵی بەیاندا دەست بە کێشێکی تر دەکەمو ملی ڕێگایەکی تر دەگرم •

بەڵام ئێستا لە ڕێگا شەکـــەتو ماندوو بوویم • خۆم لـــە کەپەنکەکـــەم دەپێچمو دەنووم •

شەوتان باش بیاو چاکینە !

بە سەلام دەستم پێ کردو بە سەلامیش دوایی دێنم •

والسلام والکلام ، آمین •

پێزانـــین

زۆر مەمنوونی مامۆستا (جەمشید حەیدەری)م کە ئەم دەستنووسەم هەموو بۆ خوێندەوەو ڕستە بە ڕستە لەگەڵ دەقە ڕووسیەکە بەراوردی کردو لـــە هەرکوێ جیاوازیەك هەبوو بۆی دەستنیشان کردمو لەکوێ شتێ لە دەقـــە ئینگلیزیەکەدا نەبوو بۆی کردمە کوردیو ، منیش هەموو کەمو کورتیەکانم بەگوێرەی ڕووسیەکە چاك کرد •

خوا دڵسۆزی وەکو مامۆستا (جەمشید)مان بۆ زیاد کا •

عەزیز گەردی

لەبارەی ڕەسوڵو ئەم کتێبەوە

لەبارەی ڕەسوڵو کتێبەکەیـــەوە (یۆلیۆس کاتزەر) کە لە ڕووسیـیـەوە کردوویە بە ئینگلیزی ، لە پێشەکیی کتێبەکەدا دەڵێ :

« ئەم کتێبە یەکەم بەرهەمی پەخشانی ڕەسوڵ هەمزەتۆفی نووســـەری ناوداری سۆڤێتیـیە کە بە زمانی ئاڤاری (ئەو زمانەی تەنیا ۱۷۰٫۰۰۰ کـــەس قسەی پێدەکەن) دەنووسێ ، بەڵام لەگەڵ ئەمەش ناوبانگێکی زۆری پەیـــدا کردوە ٠

ڕەسوڵ خەڵاتی لێنینی وەرگرتوەو نازناوی شاعیری گەلی داغستانی پێ دراوە ٠ شیعرەکانی بە گەلێ زمان بلاوبوونەتەوەو بەرەو دڵی هەزاران خوێنەر ڕێچکەیان بەستوە ٠

ڕەسوڵ سالی ۱۹۲۳ لە (تسادا) کـــە گوندێکی بچووکی داغستانـــە ، هاتۆتە دونیاوە ٠

داغستان کە مانای ــ وڵاتی شاخان ــ ە بریتیـیە لە کۆماریکی ئۆتۆنۆمیدار کە سالی ۱۹۲۰ دامەزراوەو کەوتۆتە تەلانـــەکانی باکووری ڕۆژهەڵاتی زنجیرە چیای قەوقاسو لەســـەر لێوی دەریای قەزوینـــە ٠ ڕووبەری ۱٤٫۷۰۰ میلی چوارگۆشەیەو دانیشتوانی یەک ملیۆنو زوربەیان (ئاڤارو دارجینو لیزجیانو کومیک)ن لەگەڵ هەندێ نەتـــەوەی بچووکیدی کـــە هەریەکـە بە زمانـــی خۆی دەدوێ ٠

پێتەختی داغستان (مەحەچقەڵا)یەو کەوتۆتە سەر ڕۆخی قەزوین ٠

(هەمزە تساداسا)ی باوکی ڕەسوڵ شـــاعیرێکی ناوداری ئاڤاری بوو ، کوڕیش چۆتە دوو باوکی ، ئەلهەق ڕەسوڵ لە باوکیشی تێپەڕاندوە ٠ هەمزە تساداسا سەفەری هەرە دووری تا مۆسکۆ بوو ، کەچی ڕەسوڵ هەموو لایـەکی ئەم سەرزەمینە گەڕاوە ٠

ڕەسوڵ بۆ مامۆستایەتیی قوتابخانـــەی خوێنـــدو ماوەیەک لە شـــانۆدا کاری کردو پاشان لە ڕۆژنامەیەکی خۆیی ٠

یەکەم کۆمەڵە شیعری سالی ۱۹۳۷ بە چاپ گەیاند ٠

کاتێ کە ڕەسوڵ لە (ئامۆزگەی ئەدەبی مۆسکۆ) وەرگیرا ئەم وەرگیرانەی زۆر بە قازانج بۆ گەڕا ٠ لەوێ لەگن شاعیرە هەرە بەناوبانگەکانی وڵاتی خوێندو بۆ یەکەم جاریش شیعرەکانی بە ڕووسی بلاوبوونەوەو بوونە بەشێکی شـــیعری هاوچەرخی سۆڤیەتی ٠

ڕەسوڵ نزیکـــەی چل کۆمەڵـــە شیعری لە مەحـــەج قەڵاو مۆســـکۆ بڵاوکردۆتەوە ٠

ئەوەبوو تازە گوتم ئەم کتێبە یەکەم بەرهەمی ڕەسوڵە بەرەو نووسینی پەخشان ٠ ئەم کتێبە بەجۆرێکیوا نووسراوە ناکـــەوێتە هیچ خانەیەکـــەوە ٠ نووسەر خۆی ناوی ناوە پێشەکیی کتێبی دواڕۆژ بەڵام ئەمە هەر قسەیە ٠

ڕاستی یەکەی ، کتێبەکـــەی کتێبێکی تـــەواوە لەبارەی خۆیو پیشـــەی شاعیریو خۆشەویستیی وڵاتو زۆر شتی تریش کە گومانی تێدا نییە خوێنەر زۆریان تامو چێژ لێ وەردەگرێ ٠ هەم سەربردەیەو هەم بەرهەمێکی هونەری ٠ پڕاوپڕی پەندی ئاقاریو گوتەو قسەی نەستەقو هەقایەتی خۆشو خەمنـــاکو بیروباوەڕی بەرزە دەربارەی مانای ژیان ٠ بەکورتی بڵێین : پڕیەتی لە شیلەی میهرەبانیی مرۆڤایەتی ٠

(قلادیمیر سۆلۆخین)ی نووسەرو شـــاعیر زۆر بەچاکی ئـــەم بەرهەمەی کردۆتە ڕووسیو ساڵی ١٩٦٧ لە مۆسکۆ بڵاوبوەتەوە ٠

بەئومێدم کە من خۆم چ تامێکم لە وەرگێڕانەکەی وەرگرتوە ، خوێنەرەکانیش ئەو تامە لە خوێندنەوەی وەربگرن » ٠

چەند تێبینی یەک

- **ئەم کتێبە لەم دەقە ئینگلیزی یەوە کراوە بە کوردی :**
  Rasul Gamzatov : My Daghestan Book One.
  Progressive Publishers. Moscow. 1970.
- **ئەم بەرگەم نە هاوینی ١٩٧٧دا لە گوندی (بەحرکە) کرد بە کوردی ٠**
- **بەرگی دووەمی ئەم کتێبە ، هاوینی ١٩٧٦ ، هەر لە (بەحرکە) کراوە بـە کوردیو ئامادەیە بۆ چاپ ٠**
- **ئەمین شوان بە ئینگلیزی یەکەیدا چوەتەوو جەمشید حەیدەری لـــەگەڵ ڕووسی یەکەیدا بەراوردی کردوە ٠**
- **محمد عبدالخالق دەقە ئینگلیزی یەکەی بۆ پەیدا کردم ٠**
- **محمدی مەلا کریمیش لەبارەی ڕێنووسەوە پیا چووەتەوەو ، سەرپەرشتیی لەچاپدانی کردوەو لەگـــەڵ فریاد محی الدین پێکەوە هەڵـــەی چاپیـــان ڕاستکردووەتەوە ٠ داوای لێبوردنیش ئەکەن لەو هەڵانەی ماونەتەوەو زوربەیان تاوانی ئەوان نییە ٠**

فەرهەنگۆك

هەزیز گەردی‌و موحەممەدی مەلا کەریم
ئامادەیان کردووە

(ا)

ئاخەبان : ئاغەبان ، سەربانی تەخت ٠
ئارچاخ : ئاڵچاخ ٠
ئاوی‌یە : بەراو ٠
ئەجەڕو بەجەڕ : قسەی بێ‌سەروبەر ٠
ئەدگار : شێوە ، ڕوخسار ٠
ئەسکورد : ئەستۆ ٠
ئەنگوتک : گونک ، گونکە هەویر ٠
ئێرەیی : بەخیلی ٠

(ب)

بادی‌یە : قاپ ، دەفر ٠
باگوردان : بانگردێن ٠
بزۆز : بزێو ٠
بژی : یاڵی ئەسپ ٠
بسەنگلێوە : تۆزێ بوەستە ، کەمێ چاوەڕوانی بکە ٠
بشرێتەوە : بشارێنەوە ٠
بلعات : فێڵ ٠ بلعات گەورە : کەسێ کە فێڵی زل زل لە خەڵک بکات ٠
بن‌کەش : بنەهەنگڵ ، بن‌کەوش ٠
بووزانگە : (مصح) ، سەناتۆری ٠
بەتر : بەش (تەنها لەگەڵ [شەو] بەکاردێ ، دەڵێن : بەترێکی شەو) ٠
بەتۆوانە : ڕێک‌وپێک ٠
بەرزەفت : بەرزەفت کردن ، خستنە ژێر ڕکێف‌و دەسەڵات ٠
بیانگە : بیانوو ٠
بێزەوەر : زۆر ناشیرین ٠
بێزۆک : زۆڵەک ، گیایەک لەناو کۆمەڵە گیایەکی لە غەیری چەشنی خۆیدا ڕوابێ ٠ بیزی : زۆڵ ٠

(پ)

پت : لاڵ‌و پت ، کەسێ کە زمانی بگیرێ ٠ بەتەنها (بێ لاڵ) بەکارناهێنرێ ٠
پفکە : تلۆق ٠
پنتک : بەرابەری (نقطه)ی عەرەبی‌یە٠
پۆرگ : پێستی دەست کە ئەستوور ئەبێ‌و ئەبێ بە گرێ ٠
پەرک : داری زۆر ٠
پەنگر : پشکۆ ٠
پیاوبژگە : تەعبیرێکە بۆ (تصغیر) ژن بە مەبەستی خۆشەویستی بەرامبەر بە مێردی بەکاری‌دێنێ ، واتە پیاوە گیانەکە ٠
پێڕۆ : بە پێ ڕۆیشتنی باڵدار بەر لە فڕینی ٠
پیسۆ : دڵ‌پیس ٠
پیلەگە : موناقەشەی بێ‌ئەنجام ٠

(ت)

تاسولقە : سوالەت ٠
ترار : جام ، بادی ٠
ترکۆ خوا : ڕێکەوت ٠
تفر : تۆڕ ٠
تلی : دانە (حبه) ٠ تەنها بۆ دەنکە تری بەکاردێ ٠

تولاژ : لاو ، گەنج ٠
تووزاندنەوە : سۆڵاندنەوە ٠
تەبا : وەك ٠
تەبارە : پارچە دەغڵ کاتێ کە دروێنەی هاتبێ ٠
تەپشوو تراش : وەك بـە تەشـــوێ داتاشرابێ ، واتە سووچی هەبێ ٠
تەخر : تەرخ ، تەرك ٠
تەرۆك : کەلەکە ، لاقەپرغە ٠
تەنکیش : لا ، لای لەش ٠
تەوازۆ : تەوازوع ، عوزر ٠
تێرکە : خورجی بچکۆلە ٠
تیز : گاڵتە ٠
تیلاك : کڵاوو جامانەی لارکراوە ٠
تیلەقە پشت : بڕبڕەی پشت ٠
تێیە چاو : لاچاو ٠

(ج)

جمکانە : دوانە ، توأم ، هاوجووت ٠
جەلەم : گۆزەڵـــەی ئاو کە جووتیـار لەگەڵ خۆی دەیبا ٠
جیر بە جیر : پارچە پارچە ٠
جێو بانتکان : یاتاخ ٠

(چ)

چارکە : جۆرە ئارەقێکی داغستانیـیە ٠
چك کردن : وشك کردن ٠
چنکە : چینچکە ، وردە ٠
چۆڕ : خوار ٠
چەپاڵە : پەنا ٠
چەقچەقۆك : هێلکە شەیتانۆکە ٠
چەکمەژە : چەکمەجە ٠

(ح)

حان : کات ، ئان ، عان ٠
حەجمان : ئارام ٠

(خ)

ختم : نقوم ٠
خەرپووش : ناپووت ٠
خەناوکە : ملوانکەی موورو ٠
خێواندمێ : تێیسرەواندم ٠

(د)

داگاسان : داسوکنان ، ئارام بوونەوە ٠
دامیاو : جۆگەلە ئاوێ کە لە بەفری تواوە پەیدا بووبێ ٠
دفن : لووت ٠
دۆنەنگێو : دەهۆڵژەن ٠
دووگارکێ : دووبارە ٠
دەگفگفێن : هەڵئەچن ٠
دەندە : پەراسوو ٠
دەوس : نیشانە ، ئەثەر ٠

(ر)

ڕاتەوڵاندن : لەناو شـــینایی خستنی وڵاخ بۆ لەوەڕان بەمەرجێ مەیدانی دەرچوونی لە شینایی یەکـــەی نەدرێ ٠
ڕادان : دروست کردن ٠
ڕوومردنەوە : دامردنەوە ٠
ڕەوسە : گـــەنم پاش شەنکـردنی و جیاکردنەوەی لە (کا) کەی ٠

(ز)

زنار : تەلان ٠
زوورانەوە : سووتاندنەوە ٠
زەختە : نەقیزە ٠
زەندۆڵ : زەویی قڵەشاوە ٠
زیخ : ئازا ٠
زێد : ئەو شوێنەی تیا لەدایك بووبی ، (مسقط رأس) ٠

(ژ)

ژانر : جۆر ، جۆری ئەدەبی .

(س)

ساتیر : هەجو .
ستێر : ئەستێل ، گۆمی ئاو .
سندم : ئەو کۆتەی لە پێی ولاخی بەرزەی ئەکەن بۆ ئەوەی نەڕوا .
سەردولکەبێژ : ئەوەی مردوو ئەلاوێنێتەوە .
سەرکۆت : کۆتەل ، ئەو پلوپووشەی پاش لە بێژنگ دانی دانەوێلە لە بێژنگەکەدا ئەمێنێتەوە .
سەرکۆنە : لۆمە .
سەیز : مەیتەر .
سیپەلك : سی .
سیف : عەمباری دەغل .

(ش)

شراوە : شاردراوە .
شەباقە : شەبەق ، درز .
شەپکە : پارچە تەختە .
شەپلە : شەڵەل ، ئیفلیجی .

(غ)

غەرە : کۆمەڵە بەردی لەسەریەك دانراو .
غەوارە : بێگانە .

(ق)

قرچۆك : ڕژد .
قرساو : تەخمینکراو .
قرسێن : تەخمینکەر ، موخەممین .
قلینجك : پەنجە تووتە .
قۆپەن : پەڵە گیایەکی بەرزتر لە گیاکەی دەوروبەری .
قۆناغ : مەنزل ، ماڵێ کە میوان زۆر ڕووی تێبکا .
قەسەر : ساقی گوڵەگەنم یا گوڵەجۆ پاش لێکردنەوەی گوڵەکە . زلە قەسەر : تاقە ساقێك .

(ك)

کرێت : خراپ ، ناشیرین .
کۆڕەو : کۆمەڵە کەسێك پێکەوە بەڕێدابڕۆن .
کووزر کوت : کوتاندنەوەی شتێك وەك کووزر ئەکوترێتەوە . کووزر : پاشماوەی دەغڵە کە بەر کوتان نەکەوتبێ یا پاش نەکوترابێ .
کەسم : شێو .
کەڵەن : کەڵێن .
کێشکە : چۆلەکە .
کێلووکە : ئەو تاقە گوڵە گەنمو جۆیانەی پاش دروێنە لە پەڕێزدا بەپێوە ئەمێننەوە .

(گ)

گاو : کات .
گرژیەوە : زەردەخەنەیەکی هاتە سەر لێو .
گۆدەکان : وشەیەکی ئافاریە ، بە شوێنی کۆبوونەوەی لادێیەکان ئەڵێن .
گۆڕنگ : قولەپێ .
گۆنگە : هەڕەت .
گەچلاو : قوماشێ کە ژاکێنرابێو لۆچ کرابێ .
گەڕیدە : گەڕاڵ ، سائح .

(ل)

لات : نێوانی دوو هێڵی زەویی کێڵراو ، کە تۆوی پیا دانەچێنرێ .

لاچك : كلاوی به لاچـك ئـــه‌و جۆره كلاوه‌یه شتێك به‌م‌لاو به‌ولاوه‌یه‌تی گوێ دائه‌پۆشێ ٠

لپر لپر : گرنج گرنج ٠
له‌ته‌ر : ساقی پێ ، لاق ٠
له‌خه‌ژمه‌تان : له‌داخا ٠

له‌نكاوڕا : له‌ناكاوڕا ، له‌پڕ ٠
له هیكڕا : له‌هیكه‌وه ، كوتوپڕ ٠
له‌هیكه‌وه : كوتووپڕ ٠
له‌یستۆك : بووكه شووشه ٠

(م)

مگووم : تۆكمه ، مه‌حكه‌م ٠
مگێز : ئاره‌زووی به‌تین ٠
منۆخ : بوودەڵه ، هیچ‌وپووچ ٠
مه‌دگه : ئه‌وه‌نده‌ی چاو بڕ بكا ٠
مه‌علانی : كارامه‌یی ٠
مه‌یل : مه‌ته‌ڵ ٠

(ن)

ناپه‌نگێته‌وه : ناسڵه‌مێته‌وه ٠
نازیمۆك : منالی ناز گیراو ٠

نزه‌نز : گۆرانی‌یه‌كی به‌ئاستەم كه بۆ خه‌واندنی منداڵ ئـه‌وترێ ، وه‌ك لایلایه ٠
نیر : ئه‌و داره‌ی ئه‌خرێته سه‌ر ئه‌ستۆی ولاخی جووت ، نێڵه ٠

(و)

وێڵه‌هاته‌وه : گرژبوه‌وه ٠

(هـ)

هاوزێ : هاوته‌مه‌ن ٠
هه‌ڕێ : گفت ، وه‌عد ٠
هه‌ڵبقۆشێی : هیچت نه‌مێنێ ٠
هه‌ڵده‌بێ : تووشی ده‌بێ ٠
هه‌نگژان : هه‌ڵگژان ، هه‌ڵشاخان ٠
هه‌وك : گه‌ردن ٠
هێنم : تاس ٠ هێـــــنم گـــــرتن : تاس‌بردنه‌وه ٠
هیر : به‌خت ٠
هیربار : قاپ‌و قاچاخ ٠

(ی)

یه‌ده‌گ : سپێر ٠

بەر لە خوێندنەوە ئەم هەڵانە ڕاستبکەرەوە

لاپەڕە	دێڕ	ڕاست	هەڵە
١٠	١٧	دانێشتبێ	دانیشتبێ
٢٧	١٨	چێشتیان	چینیان
٢٩	١٢	جۆربەجۆرە	جۆربەجۆر
٣٩	٧	قسەکەرەکان	قسەکەرەکان
٤٢	٢٢	گرگەکەیان	گورگەکەیان
٤٥	٤	بسڕێتەوە	بشڕێتەوە
٥٢	١٦	منیسك	مینسك
٥٦	٢٠	هەچەندە	هەرچەندە
٥٨	٦	هاژاویە	هاژوایە
٦١	١	دفتەری	دەفتەری
٦٥	١	تۆدا	تیۆدا
٦٦	١٨	جیهانیەکان	زانا جیهانیەکان
٦٧	١٥	شاخەتکان	شاخەکان
٨٠	١٦	هیویان	هیوییان
٨٢	٢	بم	بووم
٨٣	٩	دەبێتە	دەبێتە میوانی
٨٧	١٣	بڵندایی یەك	لە بڵندایی یەك
٩٢	١٤	سوپاسگوازاری	سوپاسگوزاری
٩٩	١٥	ناچێ	نەچێ
١٢٥	٤	دانەکەی	داناکەی
١٣٣	١٣	کولخۆری	کۆلخۆزی
١٤٠	١٠	لەئەکامدا	لەئاکامدا
١٤٦	١٦	سەروولکەی	سەردوولکەی
١٥٤	٢	خانی	حانی
١٦٣	١١	گۆرانیەکی	کە گۆرانیەکی
١٦٦	٩	دکات	دەکات
١٨٠	١٤	هەڵگرو	هەڵگێڕو
١٨٠	١٦	بێجاو	پێجاو
١٨٤	١٨	چرقۆك	قرچۆك
١٨٥	١٦	لەهێکڕا	لەهیکڕا

لاپەڕە	دێڕ	ڕاست	هەڵە
١٩١	٦	ڕووباریکی	ڕووباریکیتر
٢١٣	٣	فسانەکان	ئەفسانەکان
٢١٨	١٦	هەڵەداوان	بە هەڵەداوان
٢٢٢	١٦	خۆو	خۆمو
٢٣٣	٩	کەمکووم	کە مکووم
٢٣٦	١٠	کتێبەکەی	کتێبەی
٢٤٧	٨	هاتوەم	هاتووم
٢٤٨	٢١	برازی	برازای
٢٥٨	١٩	بێتە	بێنە
٢٦٣	١٩	پێشەی	پیشەی
٢٧٢	١١	هاوڕێی	هاوزێی
٢٧٣	١٥	کۆنەوە	کونەوە
٢٧٩	١٤	گەڕانەوە	گەنم دەگەڕانەوە
٢٨٠	١٣	بە دەرمان	بە دەرمانو
٢٨٤	١٠	زوێیان	زەوێیان
٢٩١	١	(قۆیسود)ی	(قۆیسوو)ی
٣٠٠	١٣	ئوتێلی	ئوتێلی

رسول حمزتوف

داغستانی أنا

ترجمه من الانگليزية الى الكردية

عزيز گردی

من منشورات

اتحاد الادباء الاكراد ـ العراق

بغداد ـ ١٩٧٩

РАСУЛ ГАМЗАТОВ

МОЙ ДАГЕСТАН

КНИГА ПЕРВАЯ

Перевод с английского на курдский язык

АЗИЗА ГАРДИ

Опубликовано

Союзом Курдских Писателей

Багдад 1979 г.

له كتێبخانەی نیشتمانیی بەغدادا

ژمارە ١٤٣٤ی ساڵی ١٩٧٩ی دراوەتێ

دانەی بە دینارو چارەكێكە